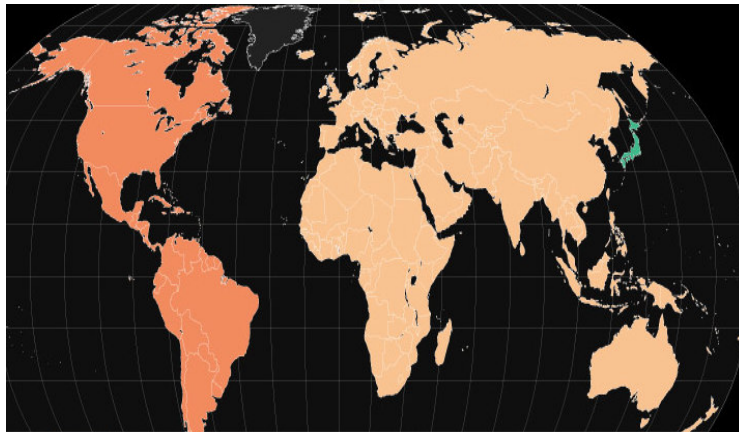

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΣΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΗΛΙΑΣ Δ. ΓΚΑΝΕΤΣΟΣ
Α.Μ: 1203 Μ 016

Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΓΟΥΙΑΣΟΝΙΣΜΟΥ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΨΥΧΡΟ ΠΟΛΕΜΟ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΕΙΡΗΝΗ ΧΕΙΛΑ

Αθήνα, Μάρτιος 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	5
ΜΕΡΟΣ Α: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΨΥΧΡΟΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	10
Κεφάλαιο 1: Ο πρόεδρος Γουίλσον και η διαμόρφωση της Γουίλσονιανής ιδεολογίας.....	11
1.1 Η γέννηση της πολιτικής σκέψης του Γουίλσον	11
1.2 Το απόσταγμα της Γουίλσονιανής ιδεολογίας	13
1.3 Η Γουίλσονιανή εξωτερική πολιτική και οι αμερικανικές επεμβάσεις της περιόδου 1915-1921.....	15
1.4 Ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, η Κοινωνία των Εθνών και το αποκορύφωμα της Γουίλσονιανής ρητορικής	19
Κεφάλαιο 2: Ο Γουίλσονισμός σε συνάρτηση με το διεθνές περιβάλλον μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.....	26
ΜΕΡΟΣ Β: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ GEORGE H.W BUSH (1989-1993).....	33
Κεφάλαιο 3: Η επέμβαση στον Παναμά το 1989.....	34
Εισαγωγικό Σημείωμα.....	34
3.1 Το ιστορικό της επέμβασης στον Παναμά	34
3.2 Η Γουίλσονιανή διάσταση της επέμβασης στον Παναμά.....	37
3.3 Η ρεαλιστική διάσταση της επέμβασης στον Παναμά.....	43
Κεφάλαιο 4: Η επέμβαση στο Ιράκ 1991	49
Εισαγωγικό Σημείωμα.....	49
4.1 Το ιστορικό της επέμβασης στο Ιράκ.....	49
4.2 Η Γουίλσονιανή διάσταση της επέμβασης στο Ιράκ.....	52
4.3 Η ρεαλιστική διάσταση της επέμβασης στο Ιράκ.....	58

ΜΕΡΟΣ Γ: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ WILLIAM J. CLINTON (1993-2001)	65
Κεφαλαίο 5: Η επέμβαση στην Αϊτή το 1994	66
Εισαγωγικό Σημείωμα	66
5.1 Το ιστορικό της επέμβασης στην Αϊτή	66
5.2 Η Γουίλσονιανή διάσταση της επέμβασης στην Αϊτή.....	70
5.3 Η ρεαλιστική διάσταση της επέμβασης στην Αϊτή.....	76
Κεφάλαιο 6: Η επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο το 1999	82
Εισαγωγικό Σημείωμα	82
6.1 Το ιστορικό της επέμβασης στο Κοσσυφοπέδιο.....	83
6.2 Η Γουίλσονιανή διάσταση της επέμβασης στο Κοσσυφοπέδιο.....	87
6.3 Η ρεαλιστική διάσταση της επέμβασης στο Κοσσυφοπέδιο.....	92
ΜΕΡΟΣ Δ: Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ GEORGE W. BUSH (2001- ΣΗΜΕΡΑ)	98
Κεφάλαιο 7: Οι επεμβάσεις στο Αφγανιστάν το 2001 και το Ιράκ το 2003	99
Εισαγωγικό Σημείωμα: Η μετάβαση από τους Δημοκρατικούς στους Ρεπουμπλικάνους και η προσωρινή στροφή στον Τζακσονισμό	99
7.1: Το ιστορικό των επεμβάσεων στο Αφγανιστάν και το Ιράκ.....	101
7.1.1 Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11 ^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και η επέμβαση στο Αφγανιστάν.....	101
7.1.2 Το Δόγμα του Προληπτικού Πολέμου και η επέμβαση στο Ιράκ.....	104
7.2 Η Γουίλσονιανή διάσταση των επεμβάσεων στο Αφγανιστάν και το Ιράκ	109
7.3 Η ρεαλιστική διάσταση των επεμβάσεων στο Αφγανιστάν και το Ιράκ.....	118
Συμπερασματικές παρατηρήσεις - Προοπτικές για νέες επεμβάσεις στο άμεσο μέλλον	124

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....135

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, που η Αμερική εγκατέλειψε την μέχρι τότε επικρατούσα τάση του απομονωτισμού, μέχρι τις μέρες μας «καμιά χώρα δεν έχει επηρεάσει τις διεθνείς σχέσεις τόσο αποφασιστικά και, ταυτόχρονα, με τόσο διφορούμενο τρόπο όσο οι Ηνωμένες Πολιτείες. Καμιά κοινωνία δεν έχει επιμείνει τόσο ανυποχώρητα στο απαράδεκτο της επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων κρατών ή έχει υποστηρίξει με μεγαλύτερο πάθος την οικουμενικότητα των αξιών της. Κανένα έθνος δεν έχει επιδείξει περισσότερο πραγματισμό στην καθημερινή άσκηση της διπλωματίας του, ούτε υπήρξε περισσότερο προσηλωμένο ιδεολογικά στην τήρηση των ιστορικών ηθικών του πεποιθήσεων¹».

Τα λόγια αυτά του Henry Kissinger αποτελούν το έναυσμα για τη διεξαγωγή μιας μελέτης γύρω από τους παράγοντες που επηρέασαν και διαμόρφωσαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική, ιδιαίτερα ως προς το ζήτημα της ανάληψης και πραγματοποίησης στρατιωτικών επεμβάσεων σε διάφορα σημεία του πλανήτη μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το οποίο εξακολουθεί και σήμερα να παραμένει εξαιρετικά επίκαιρο και να απασχολεί όχι μόνο όσους ασχολούνται με τη διεθνή πολιτική, αλλά και κάθε πολίτη που τον απασχολούν οι εξελίξεις και το μέλλον του κόσμου στον οποίο ζει.

Στα πλαίσια αυτής της εργασίας θα μας απασχολήσουν ερωτήματα όπως τι είναι τελικά η Αμερική; Μια αλλόκοτη ενσάρκωση αρετής, όπως θα το έθετε ο Theodore Roosevelt, μια σταυροφόρος με τη μεσσιανική αποστολή να δημιουργήσει ένα κόσμο καλύτερο, μια Νέα Τάξη Πραγμάτων που θα βασίζεται σε οικουμενικές αξίες, αρχές και ιδανικά ή μια δύναμη σαν όλες τις άλλες, η οποία έχει πραγματικά συμφέροντα από την εξωτερική πολιτική και επιδιώκει την εκμετάλλευση και χρησιμοποίηση της ισχύος της για να κυριαρχήσει; Ο ρόλος που επιθυμεί να διαδραματίσει στο διεθνές σύστημα είναι συνάρτηση ενός αγνού και γνήσια ιδεαλιστικού υπόβαθρου και ταυτίζεται με την συναίσθηση για την επιτέλεση ενός καθαρά ιεραποστολικού έργου ή εμπεριέχει και στοιχεία ρεαλιστικής θεώρησης των διεθνών σχέσεων και συνίσταται σε έναν συνειδητό

---

¹ Henry Kissinger, Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ.21-22

ή ασυνείδητο πραγματισμό εμπλουτισμένο ενίοτε και με μία δόση Μακιαβελικής λογικής;

Ξεκινώντας από την διεξαγωγή μιας έρευνας για την επιρροή που άσκησε το ιδεολογικό ρεύμα του γουίλσονιανού παρεμβατικού ιδεαλισμού στο σκεπτικό και την αιτιολόγηση της πραγματοποίησης των στρατιωτικών επεμβάσεων που επιχείρησε η μοναδική υπερδύναμη από το 1989 και μετά, θα προσπαθήσουμε να φωτίσουμε παράλληλα και τις πτυχές εκείνες που μπορεί να μην προσδίδουν χρώμα στην ρητορική και να μην συγκινούν τα πλήθη, αλλά αποτελούν πραγματικούς πολιτικούς στόχους που καθορίζουν το ευ πορεύεσθαι ενός κράτους μέσα σ' ένα άναρχο διεθνές σύστημα.

Στόχος μας είναι μέσα από την αντίθεση να αναδείξουμε όλες τις διαστάσεις που μπορεί να έχει το ζήτημα των επεμβάσεων στην μεταψυχροπολεμική εποχή, ώστε να μπορεί ο αναγνώστης να σχηματίσει τελικά ο ίδιος άποψη για το τι καθορίζει τις αποφάσεις και κατόπιν τις εξελίξεις που επηρεάζουν τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων, ακόμα και στο πιο απομακρυσμένο σημείο του πλανήτη.

Στα πλαίσια αυτού του στόχου και σε πρώτη φάση θα παρουσιάσουμε την γέννηση και την μορφοποίηση του γουίλσονισμού ως ιδεολογικού ρεύματος που διαμορφώνει κατά ένα μεγάλο ποσοστό την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική, ανεξαιρέτως εποχής, από το 1913 μέχρι και τώρα. Ιδιαίτερα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οπότε ο γουίλσονισμός αναδεικνύεται, λόγω των συνθηκών που διαμορφώθηκαν στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές περιβάλλον, στην κυρίαρχη τάση στην εξωτερική πολιτική των αμερικανικών κυβερνήσεων, είτε αυτές προέρχονταν από την συντηρητική, παραδοσιακά ασπαζόμενη τον πολιτικό ρεαλισμό, παράταξη των Ρεπουμπλικάνων, είτε από το κόμμα που αποτελεί τον φυσικό εκπρόσωπο του γουίλσονικού φιλελεύθερου ιδεαλισμού, αυτό των Δημοκρατικών.

Η ανάπτυξη του θέματος θα λάβει χώρα ταξινομικά με βάση τις τρεις προεδρίες που ακολουθούν το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το οποίο καταγράφεται το 1989 και, όπως είθισται, προσδιορίζεται από την πτώση του τείχους του Βερολίνου. Μέσα από τις ηγεσίες του Τζόρτζ Μπους του πρεσβύτερου, του Μπίλ Κλιντον και του Τζόρτζ Μπους του νεότερου θα αναλυθεί το σύνολο σχεδόν των επεμβάσεων, τόσο από την σκοπιά του φιλελεύθερου ιδεαλισμού στον οποίο φαίνεται να καταφεύγουν οι αμερικανικές κυβερνήσεις για να στηρίξουν την παρεμβατική τους πολιτική, όσο κι από την πλευρά

του πολιτικού ρεαλισμού ο οποίος δεν παύει να χαρακτηρίζει και να διέπει την ουσία της πολιτικής αυτής, με τελικό στόχο να αναδειχθεί πως οι δύο αντιπαρατιθέμενες και διαχρονικά αντιμαχόμενες οπτικές δεν είναι παρά δύο διαφορετικές όψεις του ίδιου νομίσματος.

Οι επεμβάσεις που θα αναπτυχθούν στην παρούσα ανάλυση και κατά χρονολογική σειρά, είναι η επέμβαση στον Παναμά το 1989, στο Ιράκ το 1991, στην Αϊτή το 1994, στο Κοσσυφοπέδιο το 1999, στο Αφγανιστάν το 2001 και στο Ιράκ το 2003. Ο μεγάλος, για περιπτωσιολογικές μελέτες, αριθμός των εξεταζομένων επεμβάσεων κρίθηκε απαραίτητος για την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων, καθώς σε διαφορετική περίπτωση δεν θα αποκλειόταν ο παράγοντας της συμπτώσεως. Εξάλλου κάθε περίπτωση έχει και από κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό το οποίο ενισχύει τα εκάστοτε επιχειρήματα, όλες όμως συνολικά ιδωμένες είναι ο καθρέφτης της μεταψυχροπολεμικής, και όχι μόνο, αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής, η οποία όπως θα φανεί από την παρουσίαση που ακολουθεί παραμένει, με διάφορες παραλλαγές ανάλογα με τα δεδομένα της κάθε εποχής και τις εκάστοτε συνθήκες, ίδια, τόσο ως προς τις ηθικές επιταγές τις οποίες υπηρετεί, όσο και ως προς τους σκοπούς και στόχους τους οποίους επιδιώκει.

Και αν και όταν πρόκειται για την πολιτική δεν είναι δυνατόν να γίνουν προβλέψεις γιατί τα δεδομένα ενδέχεται να αλλάξουν ακόμα και μέσα σε λίγα λεπτά (όσο δηλαδή κράτησαν οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 στην οικονομική και στρατιωτική καρδιά της αμερικανικής επικράτειας), η εξέταση των δύο διαστάσεων στις οποίες αναλύεται το ζήτημα των αμερικανικών επεμβάσεων, δίνει μια εικόνα για το τι ενδεχομένως θα επακολουθήσει στο μέλλον. Στο συμπερασματικό κεφάλαιο μάλιστα, και καθώς οι εξελίξεις τρέχουν και η ιστορία δεν σταματάει να γράφεται, γίνεται μια αναφορά σε πιθανές νέες επεμβάσεις, κυρίως όσον αφορά το Ιράν, με βάση την μόλις προ δέκα ημερών τεθείσα σε κυκλοφορία Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας των Η.Π.Α. του 2006, η οποία καταδεικνύει την συνέχεια της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, αποτελώντας ένα μίγμα από όλες τις προηγούμενες μεταψυχροπολεμικές κατευθυντήριες γραμμές στην χάραξη της πολιτικής και της στρατηγικής.

Πριν εισέλθουμε στο κυρίως θέμα που αποτελεί αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας, δέον είναι να αναφερθεί το διεθνές περιβάλλον στο οποίο διαδραματίζεται το ζήτημα το οποίο διαπραγματευόμαστε. Η μεταψυχροπολεμική εποχή είναι η εποχή της μοναδικής υπερδύναμης. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης η θέση των Η.Π.Α. στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα είναι δεσπόζουσα, η ισχύς τους σε στρατιωτικό και οικονομικό επίπεδο αυξημένη και αυξανόμενη σε σχέση με τα άλλα μέλη του συστήματος, ενώ δεν υπάρχει, ακόμα και μέχρι σήμερα, κάποιο κράτος ή συνασπισμός κρατών που να μπορέσει να εξισορροπήσει την ισχύ των Ηνωμένων Πολιτειών, γεγονός που σημαίνει ότι η κυριαρχία της και ο ηγετικός της ρόλος δεν τίθενται υπό αμφισβήτηση, έχει τη δυνατότητα να παίζει ρυθμιστικό ρόλο στις διεθνείς εξελίξεις και στη διαμόρφωση του συστήματος, ενώ βρίσκεται σε πλεονεκτική θέση για την πραγματοποίηση των στόχων που θέτει και των φιλοδοξιών που έχει. Το ζήτημα των επεμβάσεων εντός ενός τέτοιου περιβάλλοντος εγείρει, βέβαια, περαιτέρω προβληματισμούς για θέματα όπως το εάν με την ανάληψη τέτοιων επεμβάσεων και σε ποιες περιπτώσεις παραβιάζονται τα όρια του επιτρεπτού που θέτουν οι κανόνες του διεθνούς δικαίου και αν ενίοτε γίνεται κατάχρηση από την Αμερική της δεσπόζουσας θέσης που κατέχει στο σύστημα, όπως και ποιος είναι τελικά ο ρόλος των Ηνωμένων Εθνών στο μεταψυχροπολεμικό σκηνικό, θέματα τα οποία ως ένα σημείο, αν και δεν αποτελούν τον πυρήνα της εργασίας αυτής, θίγονται ακόμα και έμμεσα.

Εκ των προτέρων, διευκρινίζουμε πως το θέμα των διεθνών επεμβάσεων είναι τεράστιο σε έκταση και ως εκ τούτου είναι ιδιαίτερα δύσκολο να καλυφθούν πλήρως και εξίσου όλες οι πτυχές που μπορεί να έχει ένα τέτοιο ζήτημα, όπως και αυτές που στην πορεία μπορεί να ανακύπτουν. Ελπίζουμε στα πλαίσια μιας διπλωματικής εργασίας μεταπτυχιακού επιπέδου, να μπορέσαμε να δώσουμε μια ικανοποιητική απάντηση στα ερωτήματα που κληθήκαμε να επεξεργαστούμε. Κι αν κάποιες στιγμές μπορεί να ξεφύγαμε από την καθαρά επιστημονική ανάλυση ευχόμαστε τα λόγια του Martin Wight να μας βγάλουν από την δύσκολη θέση: «Έργο εκείνων που μελετούν τις διεθνείς σχέσεις είναι να κρίνουν τις πράξεις των πολιτικών, δηλαδή να κρίνουν το κύρος των ηθικών τους αρχών. Αυτή δεν είναι μια διαδικασία επιστημονικής ανάλυσης· μοιάζει περισσότερο με λογοτεχνική κριτική. Συνεπάγεται την ανάπτυξη μιας εκλεπτυσμένης

επίγνωσης της απειθαρχίας όλων των πολιτικών καταστάσεων και του ηθικού διλήμματος μέσα στο οποίο λειτουργεί το σύνολο της πολιτικής τέχνης²».

---

² Martin Wight, *Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*, Αθήνα, Ποιότητα, 1998, σελ.329

ΜΕΡΟΣ Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΨΥΧΡΟΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΓΟΥΪΛΣΟΝ ΚΑΙ Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΓΟΥΪΛΣΟΝΙΑΝΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

1.1 Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ ΤΟΥ ΓΟΥΪΛΣΟΝ

Ο 28^{ος} κατά σειρά πρόεδρος των Η.Π.Α. Γούντροου Γουίλσον, υπήρξε η εξέχουσα ηγετική μορφή, της οποίας η ιδεολογία και η προσέγγιση των διεθνών σχέσεων επηρέασε όσο κανένας άλλος την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. τα τελευταία 90 χρόνια³. Ιδεολόγος, οραματιστής, βαθιά θρησκευόμενος Πρεσβυτεριανός, λάτρης του Βρετανικού Συντηρητισμού, αναμεμιγμένου όμως με μια ισχυρή δόση Φιλελευθερισμού και οπαδός της φιλοσοφίας του Ιμάνουελ Κάντ, τουλάχιστον όπως αυτή διαχέεται στο δοκίμιό του, “Perpetual Peace”, του 1795⁴, ο Γουίλσον ήταν η ενσάρκωση της αμερικάνικης παράδοσης περί μοναδικότητας⁵. Πίστευε στην ανωτερότητα της αμερικανικής κοινωνίας, του αμερικανικού πολιτισμού και των αμερικανικών αξιών και ήταν πεπεισμένος ότι οι αμερικάνοι θα μπορούσαν να μεγαλοουργήσουν αν ακολουθούσαν ένα όραμα που θα συνέπιπτε με την αντίληψη ότι η χώρα τους αποτελούσε κάτι το μοναδικό. Για τον Γουίλσον η δύναμη της Αμερικής βρισκόταν όχι σε περαιτέρω εδαφική επέκτασή της, αλλά στη δύναμη των αρχών της και ήταν αμετακίνητα προσηλωμένος και αφοσιωμένος στην ιστορική αποστολή των αμερικανών

---

³ Kevin J.Cole, “The Wilsonian Model of Foreign Policy & the Post-Cold War World”, Air & Space Power Chronicles, Spring 1999, διαθέσιμο στο <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/cc/Cole.html>

⁴ Ο Κάντ στο έργο του για την «Αιώνια Ειρήνη» επεξεργάζεται μια ιδεώδη συνθήκη αιώνιας ειρήνης, σύμφωνα με την οποία τα κράτη με δημοκρατικά συντάγματα τείνουν να συμβιώνουν ειρηνικά μεταξύ τους. Ο Γουίλσον, οπαδός της Καντιανής θεωρίας, που είναι γνωστή ως θεωρία της «Δημοκρατικής Ειρήνης», υποστηρίζει ότι οποιοδήποτε έθνος οικοδομηθεί πάνω στις αρχές της αυτοδιάθεσης και της δημοκρατίας δεν θα επιλέξει ποτέ τον πόλεμο. Κατά συνέπεια ο κόσμος θα ήταν ασφαλής μόνο αν εδραιώνονταν σε κάθε σημείο του πλανήτη δημοκρατικά καθεστώτα. Για εκτενή ανάλυση σχετικά με τη θεωρία της Δημοκρατικής Ειρήνης βλ. ενδεικτικά Christopher Layne, “Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace”, International Security, Vol.19, No2, Fall 1994, σελ.5-49 όπως και John M. Owen, “How Liberalism Produces Democratic Peace”, International Security, Vol.19, No2, Fall 1994, σελ.87-125 καθώς και Michael Doyle, “Kant: Liberalism and World Politics”, American Political Science Review, Vol.80, No.4, December 1986, σελ.1151-1169

⁵ Kevin J. Cole, ο.π.

ως καθοδηγητών, διαφωτιστών και ως έθνους που θα δώσει το καλό παράδειγμα για ελευθερία, δημοκρατία, ισότητα και οικουμενική ειρήνη⁶.

Γεννήθηκε στη Βιρτζίνια το 1856, λίγο πριν τον Εμφύλιο Πόλεμο, ενώ ήταν γόνος συντηρητικών Καλβινιστών κληρικών. Σπούδασε νομικές και πολιτικές επιστήμες και από νεαρή ηλικία διακρινόταν για τη μεγάλη του αυτοπεποίθηση, τον ιδεαλισμό και τις υψηλές του φιλοδοξίες. Ήρωάς του ήταν ο Αβραάμ Λίνκολν, ενώ πρότυπά του αποτελούσαν οι μεγάλοι Βρετανοί πολιτικοί William E. Gladstone και Edmund Burke. Ήταν γενικότερα θαυμαστής του βρετανικού πολιτικού συστήματος και των βρετανικών μεθόδων και ρητορικής και πίστευε ότι οι Η.Π.Α. μαζί με τη Μεγάλη Βρετανία μπορούσαν να προωθήσουν το ζήτημα της ειρήνης και της σταθερότητας παγκοσμίως με την υποστήριξη δημοκρατικών και αντιπροσωπευτικά εκλεγμένων κυβερνήσεων⁷. Δίδαξε σαν καθηγητής στο πανεπιστήμιο Princeton, ενώ σαν πρόεδρος του πανεπιστημίου, έβαλε το Princeton στην ελίτ της χώρας, αποκτώντας έντονη δημοσιότητα την οποία εξαργύρωσε στη συνέχεια ως υποψήφιος κυβερνήτης με το κόμμα των Δημοκρατικών στην Πολιτεία του New Jersey⁸. Εκμεταλλευόμενος τη διάσπαση που υπήρξε στους Ρεπουμπλικάνους με την κόντρα μεταξύ Τάφτ και Ρούζβελτ, εκλέχθηκε πρόεδρος των Η.Π.Α. τον Νοέμβριο του 1912.

Ο Γουίλσον ανέλαβε την προεδρία σε μια χρονική στιγμή κατά την οποία τόσο η Αμερική, όσο και ο υπόλοιπος κόσμος, άλλαζαν ραγδαία. Από τον Αμερικανο-Ισπανικό πόλεμο του 1898 και μετά, οι Η.Π.Α. κυριαρχώντας πλέον στο δυτικό ημισφαίριο και έχοντας εδραιώσει μια αδιαμφισβήτητη υπεροχή σε όλες τις ακτές της, άρχισαν να εισέρχονται στον ευρύτερο τομέα των διεθνών υποθέσεων, ως μια παγκόσμια δύναμη. Ο προκάτοχός του στην προεδρία, Θιόντορ Ρούζβελτ⁹, είχε ακολουθήσει μια δυναμική διπλωματία, που συνίστατο σε μια σειρά επεμβάσεων στο Δυτικό Ημισφαίριο(Κούβα, Παναμάς, Πουέρτο Ρίκο, Γκουάμ, Φιλιππίνες, Αϊτή, Δομινικανή Δημοκρατία) για να προωθηθούν τα εθνικά συμφέροντα των Η.Π.Α., ενώ παράλληλα οδήγησε τη χώρα σε

---

⁶ Παναγιώτης Ήφαιστος, Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική: Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα στο Πεπρωμένο του Έθνους», Αθήνα, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1994, σελ.324

⁷ Walter A. MacDougal, Promised Land, Crusader State, Boston, MA:Houghton Mifflin, 1997, σελ.126-127

⁸ Margaret Macmillan, Paris 1919: Six months that changed the world, New York:Random House, 2003, σελ.4-5

⁹ Για την ακρίβεια, μεταξύ Ρούζβελτ και Γουίλσον παρενεβλήθη η προεδρία του Γουίλιαμ Τάφτ, ο οποίος έμεινε στον Λευκό Οίκο από το 1909 μέχρι το 1913.

μια πιο ενεργό ανάμειξη στη διατήρηση της παγκόσμιας ισορροπίας ισχύος¹⁰. Οι κινήσεις αυτές είχαν τονώσει την εικόνα του θεσμού της προεδρίας, που είχε υποστεί πλήγμα με μια σειρά από αδύναμες προεδρίες από τον Άντριου Τζόνσον στον Γουίλιαμ Μακ Κίνλεϋ και κληρονομούσαν στον Γουίλσον μια νέο-επεμβατική νοοτροπία και μια αξίωση για συνέχιση της προώθησης του ηγεμονικού ρόλου που καλούνταν να διαδραματίσει η Αμερική στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Σε αντίθεση όμως με τον ρεαλιστή Ρούζβελτ, που έβλεπε τα πράγματα με τη χομπεσιανή οπτική του αγώνα για επιβίωση, εξουσία και επιρροή, όπου δεν υπάρχει άλλη ηθική πέρα από το εθνικό συμφέρον, ο ιδεαλιστής Γουίλσον θα έδινε μια άλλη διάσταση στον επεμβατισμό των Η.Π.Α.. Αυτή της σταυροφορίας για να γίνει ο κόσμος ασφαλής για τη δημοκρατία, για τον εκδημοκρατισμό των κρατών, αφού μόνο με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται η ειρήνη, δεδομένου ότι οι δημοκρατίες βρίσκονται σε μια ηθικά ανώτερη κατάσταση και δεν πολεμούν η μία την άλλη¹¹.

1.2 ΤΟ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΑΝΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ

Από το πρώτο του κιάλας διάγγελμα σαν πρόεδρος, στις 2 Δεκεμβρίου 1914, ο Γουίλσον έδωσε περιγραμματακά αυτό που αργότερα έγινε γνωστό ως Γουίλσονισμός: το οικουμενικό δίκαιο αντί της ισορροπίας και η εθνική αξιοπιστία και όχι η εθνική αυτοεπιβεβαίωση θα αποτελούσαν τα θεμέλια της διεθνούς τάξης¹². Επιπλέον έθεσε τρία από τα βασικά ζητήματα που έμελλε να χαρακτηρίσουν όλη τη μεταγενέστερη αμερικάνικη εξωτερική πολιτική¹³.

Υποστήριξε καταρχήν ότι η αρμονία αποτελεί τη φυσική τάξη των διεθνών υποθέσεων και ότι τα ζητήματα που ιστορικά τη διαταράσσουν δεν είναι ούτε αξιόπιστα,

---

¹⁰ Kevin J. Cole, ο.π.

¹¹ Ο.π. <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/cc/Cole.html>

¹² Henry Kissinger, Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ.51

¹³ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.379-380

ούτε σημαντικά και θα πρέπει να κατέχουν τη δεύτερη θέση πίσω από την επιθυμία για έναν κόσμο όπου θα επικρατεί η τάξη και δεν θα τον διαταράσσει η διεθνής βία¹⁴.

Επίσης, κατά τον Γουίλσον η επίτευξη αλλαγών δια της βίας είναι απαράδεκτη. Όλες οι μεταβολές θα πρέπει να συμβαίνουν μέσω διαδικασιών που βασίζονται στον νόμο ή σε κάτι που είναι συναφές με το νόμο ή τη νόμιμη διαδικασία. Και επειδή ο Θεός έχει παραχωρήσει στους ανθρώπους το δικαίωμα να καθορίζουν οι ίδιοι τη μοίρα τους, το κράτος οφείλει να βασίζεται στην αυτοδιάθεση και την δημοκρατία¹⁵.

Εξάλλου, κατά τον Γουίλσον, οποιοδήποτε έθνος έχει οικοδομηθεί πάνω σε αυτές τις αρχές δεν θα επιλέξει ποτέ τον πόλεμο. Τα κράτη που δεν πληρούν αυτά τα κριτήρια θα βυθίσουν, αργά ή γρήγορα, τον πλανήτη σε ένοπλες συρράξεις. Επομένως, το να καταστεί ο κόσμος ασφαλής ώστε να εδραιωθεί παντού η δημοκρατία δεν ήταν μόνο μια ηθική αξίωση, αλλά και κάτι που το υπαγόρευε η σύνεση. Και καθώς σύμφωνα με αυτή τη θεωρία οι δημοκρατίες δεν πολεμούν ποτέ μεταξύ τους, έχουν την πολυτέλεια να επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στα ζητήματα που βελτιώνουν την ποιότητα της ανθρώπινης ζωής. Σύμφωνα με τη θεωρία του Γουίλσον, το μοναδικό νόμιμο συμφέρον των δημοκρατιών είναι η προαγωγή των οικουμενικών αξιών¹⁶.

Με βάση αυτή τη θεωρητική προσέγγιση, ο Γουίλσον προχώρησε ένα βήμα πιο πέρα και έδωσε το σύνθημα για να ξεφύγουν οι Ηνωμένες Πολιτείες από την τάση του απομονωτισμού, που τις διακατείχε ως και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Για τον Γουίλσον, η Αμερική, χάρη στην ανώτερη ηθική και τις αξίες που είχε αναπτύξει η κοινωνία της και λόγω της βαθιάς δημοκρατικής της συνείδησης από την ίδρυση ακόμα του αμερικάνικου κράτους, είχε επιφορτιστεί με τον ιστορικό ρόλο του σταυροφόρου της δημοκρατίας, των ανθρώπινων αξιών και του δικαίου. Έπρεπε να αναδειχθεί σε πρωταγωνιστική δύναμη του διεθνούς συστήματος με τη μεσσιανική αποστολή να διαδώσει τις αρχές, τις αξίες και τα ιδανικά της, όπως την δημοκρατία, την ειρήνη, την ελευθερία, τη δικαιοσύνη, το σεβασμό της ανθρώπινης ζωής και ύπαρξης και το σεβασμό των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον υπόλοιπο κόσμο. Έπρεπε να ηγηθεί των προσπαθειών για την απελευθέρωση των καταπιεσμένων λαών από την τυραννία και την εδραίωση της ειρήνης μέσω της εξάπλωσης της δημοκρατίας, ενώ παράλληλα να συμβάλλει στη

---

¹⁴ Ο.π., σελ.379

¹⁵ Ο.π.

¹⁶ Ο.π., σελ.380

δημιουργία μιας Νέας Τάξης στον κόσμο, η οποία θα διέπεται από πανανθρώπινες αξίες και αρχές και όπου θα επικρατεί ένα οικουμενικό σύστημα κανόνων δικαίου¹⁷.

1.3 Η ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΑΝΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1915-1921

Ο Γουίλσον έδωσε έμφαση σε τέσσερα σημεία που σύντομα αποτέλεσαν τον άξονα της εξωτερικής πολιτικής του. Θεωρούσε ότι η ειδική αποστολή της Αμερικής προχωράει πέρα από την καθημερινή διπλωματία και την υποχρεώνει να υπηρετεί σαν φάρος ελευθερίας και δημοκρατίας για όλη την ανθρωπότητα. Διακήρυττε ότι η εξωτερική πολιτική των δημοκρατιών είναι ηθικά ανώτερη, επειδή οι άνθρωποι έχουν έμφυτη την αγάπη για την ειρήνη, καθώς και ότι η εξωτερική πολιτική πρέπει να αντικατοπτρίζει τα ίδια πρότυπα με την προσωπική ηθική. Εξάλλου, το κράτος δεν έχει το δικαίωμα να ισχυρίζεται ότι έχει μια διαφορετική ηθική¹⁸.

Με βάση αυτά τα σημεία, ο Γουίλσον, από την πρώτη κιόλας περίοδο της προεδρίας του, έφερε στην επιφάνεια το δόγμα ότι η ασφάλεια της Αμερικής ήταν αδιαχώριστη από την ασφάλεια όλης της υπόλοιπης ανθρωπότητας. Κατά συνέπεια ήταν καθήκον της Αμερικής, αφήνοντας στην άκρη τον εγωκεντρισμό της, να αποδείξει το μεγαλείο της και να διαδώσει τις αξίες της ανά την υφήλιο, με παράλληλο καθήκον να εναντιώνεται στην επιθετικότητα όπου Γης¹⁹.

Η προεδρία του Γουίλσον κάλυψε δύο θητείες, από το 1913 μέχρι το 1921. Επρόκειτο για μια περίοδο ανακατατάξεων και αλλαγών στην διεθνή τάξη, με αποκορύφωμα τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Η διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής του Γουίλσον στην πράξη, καθιστά πιο σαφές το μοντέλο που κυριάρχησε και υιοθετήθηκε τις επόμενες δεκαετίες από την πλειοψηφία των αμερικανών προέδρων, ιδιαίτερα και σε μεγαλύτερο βαθμό μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

---

¹⁷ Kevin J.Cole, "The Wilsonian Model of Foreign Policy & the Post-Cold War World", Air & Space Power Chronicles, Spring 1999, διαθέσιμο στο <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/cc/Cole.html>

¹⁸ Henry Kissinger, Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ.53

¹⁹ Ο.π., σελ.54

Σε πρώτη φάση, η εξωτερική πολιτική του Γουίλσον επικεντρώθηκε στην υποστήριξη και διάδοση νόμιμων και δημοκρατικών κυβερνήσεων, ειδικά στις χώρες του δυτικού ημισφαιρίου, που βρίσκονταν σε άμεση επαφή με τις Η.Π.Α. και μαστίζονταν από συνεχείς επαναστάσεις και υποανάπτυξη, στις οποίες και επιθυμούσε στη βάση του αμοιβαίου σεβασμού και της ισότητας, όπως δήλωνε, να δημιουργηθούν δημοκρατικοί θεσμοί και διαδικασίες²⁰. Όταν κάποτε ρωτήθηκε τι επρόκειτο να κάνει για να σταθεροποιήσει την κατάσταση στην Λατινική Αμερική, ο Γουίλσον απάντησε: «σκοπεύω να μάθω στους Νοτιοαμερικάνους πώς να εκλέγουν δίκαιους άντρες²¹». Ο Γουίλσον είχε μια ευρεία οπτική της εξωτερικής πολιτικής. Γι' αυτόν, η εξωτερική πολιτική δεν σήμαινε μόνο την επιδίωξη των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων, αλλά και των συμφερόντων της ανθρωπότητας στο σύνολό της. Μετά τον βομβαρδισμό της Βέρα Κρούζ το 1914 διαβεβαίωσε τον κόσμο ότι «οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν πάει στο Μεξικό για να υπηρετήσουν την ανθρωπότητα²²». Ομοίως για την υπόθεση της Κούβας δήλωνε ότι: «εμπλακήκαμε σε πόλεμο με την Ισπανία, όχι για να προσαρτήσουμε την Κούβα, αλλά για να προσφέρουμε σε αυτή την αβοήθητη αποικία τη δυνατότητα να απελευθερωθεί²³». Προετοιμάζοντας το σχέδιο της Παναμερικανικής Συνθήκης με τον William Jennings Bryan, προέτεινε στους όρους την συμφωνία για συλλογική ασφάλεια και την σύσταση διαμεσολαβητικού σώματος για την διευθέτηση των συγκρούσεων μεταξύ των κρατών-μελών, γεγονός που καταδεικνύει το πόσο προσηλωμένος ήταν στην αποστολή των αμερικάνων ως καθοδηγητών, διαφωτιστών, και ως έθνους που θα δώσει το καλό παράδειγμα για ελευθερία, δημοκρατία, ισότητα και οικουμενική ειρήνη²⁴. Στόχος της προεδρίας Γουίλσον ήταν η προσπάθεια εφαρμογής του αμερικάνικου μοντέλου στον υπόλοιπο κόσμο. Η καινοτομία του Γουίλσον συνίστατο στο να μεταφράσει εκείνο που μέχρι τότε γινόταν αντιληπτό σαν μια “απαστράπτουσα πόλη πάνω στο λόφο”, εμπνέοντας τους άλλους μέσω του ηθικού παραδείγματος, σε μια σταυροφορία για την εξάπλωση αυτών των αξιών με μια δραστήρια εξωτερική πολιτική. Στα πλαίσια αυτής της εξωτερικής πολιτικής οι Η.Π.Α. πραγματοποίησαν μια σειρά

²⁰ Walter A. MacDougal, ο.π., σελ.129-131

²¹ Παρατίθεται στο Margaret Macmillan, ο.π., σελ.9

²² Edward H. Carr, Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939: Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, Ποιότητα, 2000, σελ.118

²³ James Lee Ray, Democracy and international Conflict, Columbia, SC: University of South Carolina Press, 1995, σελ.183

²⁴ Kevin J. Cole, ο.π.

επεμβάσεων κατά την περίοδο 1915-1918, με αποκορύφωμα την είσοδό τους στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, που υπήρξε και το αποκορύφωμα της Γουίλσονιανής ρητορικής και επιχειρηματολογίας.

Το 1915 οι Η.Π.Α. πραγματοποιούν επέμβαση στην Αϊτή, με τον Γουίλσον να επιθυμεί την αποκατάσταση της τάξης μετά από μια παρατεταμένη κατάσταση χάους που επικρατούσε στο μικρό νησί της Καραϊβικής. Μια σειρά από εξεγέρσεις και αντεξεγέρσεις είχαν καταστρέψει κάθε δημόσια και κυβερνητική δομή στη χώρα. Η αμερικανική επέμβαση υποκινήθηκε από ανθρωπιστικά κίνητρα προκειμένου να προωθηθεί η σταθερότητα και οι συνθήκες ανάπτυξης στην Αϊτή, αλλά παράλληλα και για να προστατευθούν οι ζωές των εκεί αμερικανών υπηκόων, ενώ οι δυνάμεις που στάλθηκαν, κατά κύριο λόγο το αμερικανικό ναυτικό, είχαν σκοπό την διευθέτηση των αναταραχών και την εγκατάσταση μιας σταθερής και αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης στο νησί, σε συνδυασμό και με μια επιχείρηση για nation-building²⁵.

Το 1916 ο Γουίλσον στέλνει τον αμερικανικό στρατό στο Μεξικό προκειμένου να ανατρέψει τη δικτατορία του Στρατηγού Victoriano Huerta και να συλλάβει και να φέρει ενώπιον της δικαιοσύνης τον επαναστάτη και τρομοκράτη της εποχής, Pancho Villa, ένοχο για εγκληματικές πράξεις εναντίον αμερικανών πολιτών, τον οποίο δεν παρέδιδε το αυταρχικό καθεστώς της χώρας²⁶. Σημαντικό ρόλο στην απόφαση του προέδρου να στείλει στρατεύματα νότια των συνόρων, έπαιξε και ο οικονομικός παράγοντας, αφού αμερικάνοι επιχειρηματίες είχαν επενδύσει σημαντικά ποσά στο Μεξικό, ιδιαίτερα στα ορυχεία χρυσού και ως εκ τούτου η δικτατορία Huerta συνιστούσε παράλληλα οικονομική απειλή για τα εμπορικά συμφέροντα των Η.Π.Α., με την αστάθεια που επέφερε στο εσωτερικό της χώρας και την εντύπωση που καλλιεργούσε ότι δεν θα τηρούσε τους νόμους, καθώς και τις συμφωνίες και δεσμεύσεις που είχε αναλάβει με τις Η.Π.Α.²⁷. Ο Γουίλσον αρχικά αντιστάθηκε στον πειρασμό να επεκτείνει το φάσμα της επιχείρησης και να αναμιχθεί στις εσωτερικές υποθέσεις ενός κυρίαρχου κράτους. Επισήμως σε πρώτη φάση το Υπουργείο Εξωτερικών και οι αμερικάνικες ένοπλες δυνάμεις ξεκαθάρισαν ότι δεν επενέβαιναν στις εσωτερικές υποθέσεις του Μεξικό, και

---

²⁵ John N. Williams, "Why We Go To War? The Haitian Intervention: A Case Study στο [http://www.global security.org/military/library/report/1995/WJN.htm](http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/WJN.htm)

²⁶ Frederick S. Calhoun, *Uses of Force and Wilsonian Foreign Policy*, Kent State University Press, 1993 σελ.93-95

²⁷ Margaret Macmillan, ο.π.,σελ.9-10 και Frederick S. Calhoun, ο.π.,σελ.93επ.

ότι επρόκειτο καθαρά για επιχείρηση σύλληψης του κακοποιού Villa, που κρυβόταν στην χώρα. Ωστόσο από τη μια πλευρά η εχθρική αντιμετώπιση των αμερικανικών δυνάμεων από τους μεξικάνους πολίτες και από την άλλη η κάλυψη που προσέφερε το καθεστώς στον Villa, μετέτρεψε την φύση της αποστολής σε καθαρή επέμβαση στο εσωτερικό της χώρας²⁸. Η πίεση που ασκούσαν και τα οικονομικά συμφέροντα που διακυβεύονταν από την ομαλότητα και την κυβερνητική σταθερότητα στο Μεξικό, έπαιξε ρόλο στο να επιβάλλει ο Γουίλσον διαπραγματεύσεις, υπό την αίρεση της απομάκρυνσης των αμερικανικών στρατευμάτων, προκειμένου να περάσει τις αμερικάνικες θέσεις σχετικά με την διακυβέρνηση της χώρας. Σκοπός του ίδιου, ήταν να αποκατασταθεί η δημοκρατία και να τεθούν οι δομές για ένα σύγχρονο κράτος κατά τα αμερικάνικα πρότυπα, με σταθερή κυβέρνηση και θεσμούς, γεγονός όμως παρέμενε πως επρόκειτο για μια ακόμα επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις κυρίαρχου κράτους²⁹.

Η επέμβαση που ξεκίνησε το 1915 στον Άγιο Δομίνικο είχε ως σκοπό να σώσει το μικρό έθνος από τις αυτοκαταστροφικές τάσεις λόγω των παρατεταμένων εμφυλίων συγκρούσεων και του χάους που δημιουργούνταν εξ αυτών. Στόχος του προέδρου Γουίλσον ήταν να αποκαταστήσει τον νόμο και την τάξη στην χώρα, μαζί με ένα τρόπο διακυβέρνησης αμερικάνικου τύπου. Στην ουσία ήθελε να υπάρξει μια αμερικανική διαχείριση των υποθέσεων του Αγ. Δομίνικου, μέχρι να είναι σε θέση να αναλάβουν τις τύχες της χώρας οι ίδιοι οι πολίτες της. Υπήρξε όμως τοπική αντίδραση και αντίσταση στην παρουσία των αμερικανικών στρατευμάτων, με το κλίμα να μην αντιστρέφεται με τα τον καιρό όπως πίστευε ο Γουίλσον. Τα αμερικάνικα στρατεύματα όμως παρέμειναν στον Αγ. Δομίνικο μέχρι και το 1921, οπότε και ο νεοεκλεγείς τότε πρόεδρος Warren G. Harding τα ανακάλεσε, παρά την κατά διαστήματα ύπαρξη αμερικανικών απωλειών και παρά το γεγονός ότι ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε απορροφήσει όλη την προσοχή του προέδρου. Ο Γουίλσον δεν σταμάτησε ποτέ να πιστεύει στον ανθρωπιστικό χαρακτήρα της επέμβασης, στο ότι οι Η.Π.Α. επιτελούσαν σωτήριο έργο στον Αγ. Δομίνικο και ότι η αποστολή διάσωσης και εκδημοκρατισμού της χώρας έπρεπε να συνεχιστεί μέχρι τέλους³⁰.

---

²⁸ Kevin J. Cole, ο.π.

²⁹ Ο.π.

³⁰ Frederick S. Calhoun, ο.π., σελ.67 επ.

1.4 Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ, Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΚΟΡΥΦΩΜΑ ΤΗΣ ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΑΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

Το αποκορύφωμα όμως της Γουίλσονιανής ιδεολογίας και ρητορικής βρίσκεται στα γεγονότα που σχετίζονται με τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και τον ρόλο της Αμερικής σε αυτόν. Ξεκινώντας με την εξαγγελία της ουδετερότητας των Η.Π.Α. έναντι των δύο εμπόλεμων συνασπισμών στις 19 Αυγούστου του 1914, ουδετερότητα που θα επέτρεπε, κατά τον ίδιο, στις Ηνωμένες Πολιτείες σε ρόλο διαιτητή, να προσφέρουν τη μεσολάβησή τους και να επιτύχουν τη σύναψη ειρήνης στην Ευρώπη, υποστήριζε πως αποστολή της Αμερικής ήταν να παραμείνει ουδέτερη για να δώσει το καλό παράδειγμα και να διαμεσολαβήσει ως ηθική δύναμη, χρησιμοποιώντας λογικά επιχειρήματα και επικαλούμενη το συμφέρον του ανθρωπίνου γένους³¹. Ο Γουίλσον ήταν αρχικά υπέρμαχος ενός ιδεαλισμού συνυφασμένου με τον απομονωτισμό. Η προσέγγισή του ήταν αυτή της Αμερικής ως «φάρου της δημοκρατίας»³². Πίστευε πως οι Η.Π.Α. αποστασιοποιημένες από τον υπόλοιπο ανήθικο και διεφθαρμένο κόσμο και έχοντας αξίες ανώτερες από αυτές των εμπλεκομένων σε συσχετισμούς ισορροπίας δυνάμεων εμπολέμων, δείχνοντας ανιδιοτέλεια, θα μπορούσαν να υποδείξουν στα υπόλοιπα έθνη τις λανθασμένες αντιλήψεις και πρακτικές τους, ενώ θα ήταν μια ανεπανάληπτη ευκαιρία να προσηλυτίσει τον κόσμο σε μια νέα και καλύτερη προσέγγιση των διεθνών υποθέσεων.

Παρά τις προκλήσεις, επέμεινε στις θέσεις του, ακόμα και μετά τη βύθιση το 1915 του υπερωκεάνιου Λουζιτάνια, που στοίχισε τη ζωή σε 128 αμερικανούς πολίτες, δηλώνοντας πως η δύναμη βρίσκεται στον αλτρουισμό και όχι στην άσκηση βίας, ακόμα κι αν κάποιος προκληθεί³³. Εξάλλου, από οικονομικής απόψεως, το πρώτο μέρος του πολέμου ευνοούσε τις αμερικανικές εξαγωγές προς τους εμπολέμους, οι οποίες είχαν

---

³¹ Παναγιώτης Ήφαιστος, ο.π., σελ.327

³² Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.31

³³ Παναγιώτης Ήφαιστος, ο.π.

τετραπλασιαστεί την εν λόγω περίοδο³⁴. Η πολιτική της ουδετερότητας μάλιστα είχε εξαιρετικά θετική απήχηση στον αμερικάνικο λαό, ο οποίος έδωσε και δεύτερη θητεία στον Γουίλσον στις εκλογές του 1916 με το σύνθημα « Μας κράτησε έξω από τον πόλεμο»³⁵. Το φιλειρηνικό πνεύμα κυριαρχούσε σε ολόκληρη τη χώρα, η οποία στήριζε τη θέση του προέδρου της για «ταχεία σύναψη της ειρήνης χωρίς νικητή»³⁶.

Η προσπάθεια όμως του Γουίλσον να κρατήσει την Αμερική μακριά από τον πόλεμο προκειμένου να διατηρήσει ακέραια τα ιδανικά της και να μπορέσει κάποια στιγμή να πείσει τους αντιμαχόμενους για το παράδειγμά της, άρχισε να ξεθωριάζει γύρω στο 1917. Η απόφαση των Γερμανών να βυθίζουν όλα ανεξαιρέτως τα σκάφη που έπλεαν στις πολεμικές ζώνες και η διεξαγωγή του υποβρυχιακού πολέμου έπλητταν εκτός από το γόητρο των Η.Π.Α. και τα οικονομικά συμφέροντα, καθώς περιορίζονταν οι εξαγωγές, γεγονός που είχε άμεσο αντίκτυπο κυρίως στους αγροτικούς πληθυσμούς των δυτικών και των νοτίων πολιτειών³⁷. Ο Γουίλσον θα εγκαταλείψει τότε τον απομονωτισμό και την αντίληψη της Αμερικής ως «φάρου της δημοκρατίας» και θα υιοθετήσει την αντίληψη της Αμερικής ως «σταυροφόρου της δημοκρατίας, των ανθρώπινων αξιών και του δικαίου». Στο μήνυμα προς το Κογκρέσο με το οποίο ζητούσε την κήρυξη του πολέμου δήλωσε ότι: «...το δίκαιο είναι πιο πολύτιμο από την ειρήνη,...θα πολεμήσουμε για τις αξίες που βρίσκονται πιο κοντά στην καρδιά μας, για τη δημοκρατία, για τα δίκαια και την ελευθερία των μικρών κρατών, για την οικουμενική επικράτηση του δικαίου...»³⁸.

Ο Γουίλσον, αλλάζοντας την αρχική του θέση περί ουδετερότητας, κατόρθωσε να πείσει τον αμερικανικό λαό ότι η εμπλοκή της χώρας του στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο δεν θα γινόταν για λόγους ικανοποίησης οποιουδήποτε εγωιστικού εθνικού συμφέροντος άλλα για την διάδοση των αμερικάνικων αξιών, της ελευθερίας και της δημοκρατίας σε παγκόσμια κλίμακα. Συνέλαβε τα βασικά κίνητρα της αμερικάνικης συμπεριφοράς, το κυριότερο από τα οποία ήταν ότι η Αμερική δεν έβλεπε τον εαυτό της σαν κανένα από τα άλλα έθνη του κόσμου. Απομακρυσμένοι από την θεωρητική προσέγγιση και τις πρακτικές της παραδοσιακά επιδιωκόμενης από τους Ευρωπαίους,

³⁴ Walter A. MacDougal, ο.π., σελ.132

³⁵ Ο.π., σελ.134

³⁶ Ο.π., σελ.135

³⁷ Θεόδωρου Αιμ. Χριστοδουλίδη, Διπλωματική ιστορία τριών αιώνων, τόμος δεύτερος: Από τη Βιέννη στις Βερσαλλίες (1815- 1919), Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1997, σελ.517

³⁸ Henry Kissinger, Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη,1995, σελ.56

ισορροπίας της ισχύος, οι Αμερικάνοι διαχρονικά πίστευαν ότι η μοναδικότητα του χαρακτήρα τους οφειλόταν στην εφαρμογή και διάδοση των κανόνων της ελευθερίας. Ο Γουίλσον άγγιξε τα αισθήματα του λαού του με επιχειρήματα που αντλούνταν από ένα υψηλότερο ηθικό επίπεδο. Γιατί μόνο η αναγωγή σε ένα υψηλότερο ηθικό επίπεδο μπορούσε να καταπολεμήσει την ενστικτώδη ροπή της Αμερικής προς τον απομονωτισμό και να την οδηγήσει στον πόλεμο³⁹. Στον πόλεμο, στον οποίο τελικά θα εισέρχονταν θυσιάζοντας την ειρήνη, αλλά για κάτι ιερό, για κάτι ηθικά ανώτερο, για την οικουμενική δικαίωση των αρχών και των αξιών της, για την εγκαθίδρυση της παγκόσμιας ειρήνης και δικαιοσύνης και όχι για την επιδίωξη οιασδήποτε εθνικού συμφέροντος⁴⁰.

Κατά τον Edward H. Carr, ο οποίος υποστηρίζει ότι οι αρχές συνάγονται από τις πολιτικές και όχι οι πολιτικές από τις αρχές, ο Γουίλσον είχε καταλήξει από το 1917 στην πολιτική του πολέμου με τη Γερμανία και άρχισε να ντύνει την πολιτική αυτή με το κατάλληλο ένδυμα της δικαιοσύνης και της ηθικής⁴¹. Όντας εξαιρετικός χειριστής του λόγου και άνθρωπος που μπορούσε να αφογκραστεί το σφυγμό και τον τρόπο σκέψης ενός έθνους, διαπίστωσε πως οι αμερικάνοι δεν μπορούν να εμπλακούν σε κρίσιμες διεθνείς υποθέσεις αν δεν τους δικαιώνει το ηθικό πιστεύω τους, και χρησιμοποίησε μια πετυχημένη ρητορική για να δικαιολογήσει την είσοδο της Αμερικής στον πόλεμο. Το σύνθημά του « να κάνουμε τον κόσμο ασφαλή για τη δημοκρατία» υιοθετήθηκε έκτοτε είτε αυτούσια, είτε σε διάφορες παραλλαγές από κάθε διάδοχό του στην Προεδρία, που επιθυμεί να εμπλέξει τη χώρα σε κάποια διεθνή διένεξη⁴².

Ο Γουίλσον, ένα μίγμα γνήσιου πατριώτη, ιδεολόγου και οραματιστή, εξέφραζε στην ουσία με τον καλύτερο τρόπο το ιδεολογικό ρεύμα της πολιτικής και των διεθνών σχέσεων, του οποίου υπήρξε πιθανότατα ο αντιπροσωπευτικότερος εκπρόσωπος, του

---

³⁹ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, ο.π., σελ.29

⁴⁰ Η δήλωση του Γουίλσον ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες εισέρχονται στον πόλεμο ως «συνασπισμένη δύναμη» και όχι ως «σύμμαχος» των κρατών που μάχονταν κατά των Κεντρικών Αυτοκρατοριών είναι ιδιαίτερα ευφύως διατυπωμένη και στοχεύει ακριβώς από τη μια στο να κρατήσει αποστάσεις και να διαφοροποιήσει τις Η.Π.Α. από τα κράτη της Αντάντ ως προς τα κίνητρα που οδήγησαν την κάθε δύναμη στον πόλεμο(ιδεολογικά-συμφέρον) και από την άλλη να διατηρήσει την ελευθερία της διπλωματικής δράσεως και τη δυνατότητα προσδιορισμού του τελικού σκοπού του πολέμου. Βλ.Θ. Χριστοδουλίδη, ο.π., σελ. 519

⁴¹ Edward H. Carr, Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939: Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, Ποιότητα, 2000, σελ.112

⁴² Henry Kissinger, ο.π.,σελ.60

φιλελεύθερου ιδεαλισμού-ουτοπισμού⁴³. Στην ομιλία του την Ημέρα της Ανεξαρτησίας του 1914, δήλωνε πως όνειρό του ήταν ότι, καθώς περνούσαν τα χρόνια και ο κόσμος μάθαινε όλο και περισσότερα για την Αμερική, θα στρεφόταν στην Αμερική για να βρει εκείνη την ηθική έμπνευση που θα αποτελούσε την βάση κάθε ελευθερίας, καθώς και ότι θα ερχόταν μια μέρα που όλοι θα μάθαιναν ότι η Αμερική θεωρεί τα ανθρώπινα δικαιώματα πιο σημαντικά από όλα τα άλλα και ότι η σημαία της δεν είναι μόνο η σημαία της Αμερικής, αλλά της ανθρωπότητας⁴⁴.

Στο ίδιο μήκος κύματος, σε ομιλία του στην Σχολή Ναυτικών Δοκίμων των Ηνωμένων Πολιτειών κατά την διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, συμβούλευε τους μελλοντικούς αξιωματικούς όχι μόνο να σκέφτονται πάντα πρώτα την Αμερική, αλλά να σκέφτονται επίσης πάντα πρώτα και την ανθρωπότητα, αφού όπως διευκρίνισε, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν ιδρυθεί για το καλό της ανθρωπότητας⁴⁵.

Η είσοδος της Αμερικής στον Πόλεμο αποτέλεσε μεγάλη ευκαιρία για την πραγματοποίηση του οράματος του Γουίλσον για την αναμόρφωση της διεθνούς διευθέτησης σε σχέση με αυτή που είχε προκύψει από τη Συνθήκη της Βεσφαλίας και η οποία δεν είχε κατορθώσει να αποτρέψει τον καταστροφικότερο μέχρι τότε πόλεμο όλων των εποχών. Ο Γουίλσον πίστευε πως είχε έρθει η ώρα για ένα σύστημα διεθνών σχέσεων που θα ανοικοδομούνταν με βάση τις αρχές που θα έπρεπε να αποτελούν τα ηθικά θεμέλια της εξωτερικής πολιτικής των κρατών και θα βασίζονταν στην άρρηκτα συνδεδεμένη σχέση ειρήνης και δημοκρατίας, στην υιοθέτηση των ίδιων ηθικών κριτηρίων που ισχύουν για τα άτομα και για τα κράτη, και στην ταύτιση του εθνικού συμφέροντος με την εγκαθίδρυση ενός οικουμενικού συστήματος δικαίου. Όπως παρατηρεί ο Παναγιώτης Ήφαιστος, ο Γουίλσον, πρεσβευτής της ιδεαλιστικής-ουτοπιστικής σχολής, πάλευε ενάντια στη διεθνή ανομοιογένεια αξιών και κριτηρίων για

---

⁴³ Ο ίδιος ο Γουίλσον δήλωνε: «Μερικές φορές ο κόσμος με αποκαλεί ιδεαλιστή. Λοιπόν, είναι ο τρόπος που ξέρω, είμαι Αμερικάνος. Η Αμερική, αγαπητοί συμπολίτες-και δεν το λέω για να εξευτελίσω άλλους μεγάλους λαούς-, η Αμερική είναι η μόνη ιδεαλιστική χώρα στον κόσμο. Όταν μιλώ για ιδανικά στην ιστορία, γνωρίζω ότι μιλώ την γλώσσα της Αμερικής, επειδή διαποτίστηκα ως άνθρωπος από τον καιρό που ήμουν παιδί με το πνεύμα αυτών των ιδανικών και γνωρίζω ότι υπάρχει ένας αυθεντικός τόνος αγάπης για δικαιοσύνη και υπηρεσίας του ανθρωπισμού». Παρατίθεται στο Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, ο.π., σελ.30-31

⁴⁴ Παναγιώτης Ήφαιστος, Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική: Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα στο Πεπρωμένο του Έθνους», Αθήνα, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1994, σελ.326

⁴⁵ Edward H. Carr, ο.π., σελ.118

να εξισώσει την προσωπική και εθνική του καταγωγή και φιλοσοφία, που θεωρούσε μοναδική και ανώτερη, με την οικουμενικότητα⁴⁶.

Μπαίνοντας στην διεθνή αρένα, η Αμερική αρνήθηκε το ρόλο ενός ακόμα κράτους ανάμεσα στα τόσα που επιδίωκαν τη διασφάλιση των εθνικών τους συμφερόντων. Στο Δόγμα του Γουίλσον ενυπήρχε σιωπηρά η απόρριψη μιας ηθικής ισοδυναμίας που θα τοποθετούσε τις Ηνωμένες Πολιτείες στο ίδιο ηθικό επίπεδο με τα υπόλοιπα κράτη⁴⁷. Καθώς, σύμφωνα με τον Γουίλσον, ο προορισμός της Αμερικής ήταν ν' ανέβει σε ένα υψηλότερο ηθικό επίπεδο, ο μοναδικός βάσιμος λόγος για την είσοδο της Αμερικής στον πόλεμο ήταν να αναμορφώσει τον κόσμο καθ' ομοίωσή της, για να θέσει η ίδια τους κανόνες στο παγκόσμιο παιχνίδι. Και όταν επιτεύχθηκε η συμμαχική νίκη, ο Γουίλσον θεωρούσε πως η χώρα του δικαιωματικά, τόσο λόγω της καταλυτικής συμβολής της στο νικηφόρα έκβαση του Πολέμου, όσο και λόγω της υπεροχής του δημοκρατικού χαρακτήρα της κοινωνίας της, έπρεπε να ηγηθεί στον αγώνα για την πολιτική ενσάρκωση αυτού του μεγάλου ιδεολογικού εγχειρήματος⁴⁸.

Το 1918 ο Γουίλσον έθετε σαν προϋπόθεση ειρήνης τον εξαιρετικά φιλόδοξο στόχο της «καταστροφής κάθε αυθαίρετης δύναμης, οπουδήποτε στον κόσμο, που μπορεί ξεχωριστά, κρυφά και από δική της μόνο επιλογή να διαταράσσει την παγκόσμια ειρήνη. Ή, αν δεν μπορεί να καταστραφεί αμέσως, να περιορίζεται τουλάχιστον σε σημείο που να καθίσταται κυριολεκτικά ανίκανη». Το όραμα όμως του Γουίλσον για μια διαρκή και αδιάκοπη ειρήνη, δεν βασιζόταν στην παραδοσιακή ισορροπία των δυνάμεων, ούτε στη δημιουργία μιας καινούργιας τέτοιας ισορροπίας. Η διατήρηση της ειρήνης στο νέο διεθνές σύστημα που ήθελε να διαμορφώσει ο Γουίλσον, θα βασιζόταν σε μια παγκόσμια συναίνεση, σε μια ισχυρή κοινότητα, που θα υποστήριζε ένας αστυνομευτικός μηχανισμός. Μια οικουμενική ομάδα μεγάλων δημοκρατικών εθνών θα εκτελούσε χρέη θεματοφύλακα της ειρήνης και θα αντικαθιστούσε την παλιά ισορροπία δυνάμεων και τα συστήματα συμμαχιών⁴⁹. Μάλιστα στο 14^ο από τα περίφημα 14 Σημεία του, που

---

⁴⁶ Παναγιώτης Ήφαιστος, ο.π., σελ.325

⁴⁷ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.378

⁴⁸ Θεόδωρου Αιμ. Χριστοδουλίδη, Διπλωματική ιστορία τριών αιώνων, τόμος δεύτερος: Από τη Βιέννη στις Βερσαλλίες (1815- 1919), Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1997, σελ.552

⁴⁹ Colin Dueck, "Hegemony on the Cheap: Liberal Internationalism from Wilson to Bush", World Policy Journal, Vol.20, No 4, Winter 2004, άμεσα διαθέσιμο στο <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/bush/wpj.htm>

διατύπωσε στον λόγο του προς το Κογκρέσο στις 8 Ιανουαρίου του 1918, στα οποία και συνόμιζε τις βάσεις πάνω στις οποίες θα έπρεπε να στηριχθεί η μελλοντική ειρήνη και στα οποία έθετε τις αρχές για την αναδιάρθρωση του μεταπολεμικού κόσμου, αναφερόταν στη «Δημιουργία μιας γενικής ένωσης εθνών, η οποία θα αποσκοπούσε στην παροχή αμοιβαίων εγγυήσεων της πολιτικής ανεξαρτησίας και εδαφικής ακεραιότητας, τόσο των μεγάλων, όσο και των μικρών κρατών⁵⁰».

Ο Γουίλσον ήθελε να χτίσει την ειρήνη πάνω στη βασική αρχή της συλλογικής ασφάλειας. Από το πρίσμα το δικό του, η ασφάλεια του κόσμου δεν προϋπέθετε την προστασία του εθνικού συμφέροντος, αλλά της ειρήνης ως νομικής έννοιας. Η ετυμολογία για το αν έχει παραβιαστεί πράγματι η ειρήνη, απαιτούσε την ύπαρξη ενός διεθνούς οργανισμού, τον οποίο ο Γουίλσον περιέγραψε σαν μια Κοινωνία Εθνών. Η ίδρυση της Κοινωνίας των Εθνών, επρόκειτο για έναν καθαρά αμερικάνικο θεσμό, για έναν παγκόσμιο οργανισμό με τις ευλογίες του οποίου η ισχύς θα υποχωρούσε στην ηθική και η ισχύς των όπλων στη θέληση της κοινής γνώμης. Τα μέλη της έπρεπε να «συμβληθούν αμοιβαία μεταξύ τους, ώστε να προασπίσουν τα εδάφη τους και τους θεσμούς τους από μια επίθεση». Κατ' αυτόν τον τρόπο «θα επιτυγχάνονταν η αντικατάσταση του φθαρμένου παραδοσιακού πολιτικού συστήματος με τις διεθνείς ίντριγκες και τις θνησιγενείς συμμαχίες συμφερόντων, από μια παγκόσμια οργάνωση που έλυνε δίκαια και αμερόληπτα τα προβλήματα μικρών και μεγάλων κρατών, κρατώντας μακριά την απειλή του πολέμου⁵¹».

Η συλλογική ασφάλεια που πρότεινε ο Γουίλσον προϋπέθετε ότι τα έθνη του κόσμου θα ενώνονταν εναντίον της επιθετικότητας, της αδικίας και του υπέρμετρου εγωκεντρισμού. Η εδραίωση ίσων δικαιωμάτων μεταξύ των κρατών θα αποτελούσε την προϋπόθεση για τη διατήρηση της ειρήνης μέσω της συλλογικής ασφάλειας, ανεξάρτητα από τη δύναμη κάθε αντιπροσωπευόμενου έθνους. Στην ουσία ο Γουίλσον πρότεινε μια παγκόσμια τάξη, όπου η αντίσταση στην επιθετικότητα θα βασιζόταν περισσότερο σε ηθικές, παρά σε γεωπολιτικές αντιλήψεις.

Το γεγονός ότι τελικά το όραμα της Κοινωνίας των Εθνών δεν θέλησαν να το μοιραστούν μαζί του και οι υπόλοιποι συμπατριώτες του, δεν μειώνει την συμβολή του

---

⁵⁰ Για τα 14 Σημεία του Γουίλσον βλ. Θ.Α.Χριστοδουλίδη, ο.π., σελ.528-531

⁵¹ Παρατίθεται στην Αρετή Τούντα-Φεργάδη, Ηγετικές Μορφές του Μεσοπολέμου και Εξωτερική Πολιτική, Αθήνα, Ι.Σιδέρης, 2003, σελ.40

Γουίλσον στην διαμόρφωση του αμερικάνικου μεταπολεμικού τρόπου σκέψης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Henry Kissinger: « η εμφάνιση του Γουίλσον στη σκηνή ήταν ένας υδροκρίτης για την Αμερική, ένα από αυτά τα σπάνια παραδείγματα ηγετών που αλλάζουν ριζικά την ιστορική πορεία του τόπου τους⁵²». Έβγαλε την Αμερική από την χειμερία νάρκη του απομονωτισμού, στην οποία βρισκόταν επί ενάμιση αιώνα και άρχισε να την αναδεικνύει πλέον σε παγκόσμια δύναμη και ρυθμιστή των εξελίξεων στο παγκόσμιο πολιτικό σκηνικό. Βέβαια, γεγονός είναι ότι η ώρα είχε φτάσει και οι συνθήκες είχαν ωριμάσει για την Αμερική να παίξει τον ρόλο που της επιφύλασσε η ιστορία και πέρα από το δυτικό ημισφαίριο. Αν δεν το έκανε ο Γουίλσον, θα το είχε πιθανότατα κάνει σε άλλη βάση ο Ρούζβελτ, στηριζόμενος σε επιχειρήματα βγαλμένα από τη ρεαλιστική θεώρηση των διεθνών σχέσεων, όπως το εθνικό συμφέρον, η ισχύς και η ισορροπία των δυνάμεων⁵³.

---

⁵² Henry Kissinger, *Διπλωματία*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ.58

⁵³ Για το θέμα αυτό και την αντίθεση ανάμεσα στους δύο κορυφαίους πολιτικούς ηγέτες βλ. Henry Kissinger, *ο.π.*, σελ.34-63 όπως και Henry Kissinger, *ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα*, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.374-380

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Ο ΓΟΥΛΣΟΝΙΣΜΟΣ ΣΕ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Η εποχή που άρχισε να ανατέλλει με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου παρουσιάζει αρκετές ομοιότητες με την αντίστοιχη στην οποία αναπτύχθηκε η ιδεολογία του Γουίλσον. Είναι η εποχή που οι Η.Π.Α., όπως και τη δεκαετία που προηγήθηκε του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, βρίσκονται μπροστά σε μια νέα παγκόσμια πρόκληση. Ως η μόνη υπερδύναμη που απέμεινε μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, κληρονόμησε κατά μια έννοια τις διεθνείς ευθύνες για τη διαχείριση του διεθνούς συστήματος, έχοντας τον πρωταγωνιστικό ρόλο για την αναμόρφωσή του μετά την νέα διαμορφωθείσα κατάσταση στο διεθνές περιβάλλον⁵⁴.

Μέχρι το ξεψύχισμά του, το 1989, ο Ψυχρός Πόλεμος διακρινόταν από μια γραμμική διαίρεση μεταξύ Ανατολής και Δύσης και από την ύπαρξη μιας σαφούς και ευδιάκριτης απειλής εναντίον των αμερικανικών και γενικότερα των δυτικών συμφερόντων, με τη Σοβιετική Ένωση και τους γεωπολιτικούς της συμμάχους να απειλούν τα συμφέροντα της Δύσης στην Ευρώπη, στη Μέση Ανατολή και στην Ασία. Το γεγονός αυτό είχε δημιουργήσει ουσιαστικά έναν διπολικό κόσμο, στον οποίο οι δύο υπερδυνάμεις είχαν συστήσει τους δικούς τους συνασπισμούς, με τους οποίους και συστρατεύονταν πολλές από τις υπόλοιπες χώρες του διεθνούς συστήματος⁵⁵.

Σε ένα τέτοιο περιβάλλον το δόγμα εξωτερικής πολιτικής που εκπόνησε η αμερικανική ηγεσία κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, ήταν το Δόγμα της Ανάσχεσης, που συνίστατο στην προσπάθεια να αποτραπεί η Σοβιετική Ένωση και να περιορισθεί η εξάπλωσή της, με την ελπίδα ότι οι εγγενείς αδυναμίες του σοβιετικού συστήματος θα το οδηγούσαν αργά ή γρήγορα στην κατάρρευση⁵⁶. Οι επεμβάσεις ανά την υφήλιο που πραγματοποιούσαν οι Αμερικάνοι την περίοδο αυτή στόχευαν σε αυτόν ακριβώς τον σκοπό: την αποτροπή της περαιτέρω επέκτασης της σοβιετικής επιρροής. Με βάση το

---

⁵⁴ Κ.Αρβανιτόπουλος-Π.Ηφαιστος, *Ευρωπαϊκές Σχέσεις*, Αθήνα, Ποιότητα, 1999, σελ.149

⁵⁵ Dimitris Konstas and Constantine Arvanitopoulos, "The United States and the challenge of a post-bipolar world", Thesis, Spring 1997, άμεσα διαθέσιμο στο <http://www.hri.org/MFA/thesis/spring97/USchallenge.html>

⁵⁶ Ο.π.

κείμενο NSC-68 του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Π.Α. που εκπονήθηκε στα μέσα του 1950, « η επίθεση κατά των ελευθέρων θεσμών είναι τώρα παγκόσμια, και στα πλαίσια της τωρινής πόλωσης της ισχύος μια ήττα των ελευθέρων θεσμών οπουδήποτε ισοδυναμεί με ήττα παντού»⁵⁷. Αυτό σήμαινε ότι οι Η.Π.Α. θα έπρεπε να επεμβαίνουν σε οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη διαφαινόταν απειλή για τα εθνικά συμφέροντα των Η.Π.Α., τα οποία όμως ήταν άρρηκτα συνδεδεμένα με την ισορροπία της ισχύος και την αποτροπή της Σοβιετικής στρατιωτικής και πολιτικής επέκτασης. Κατά συνέπεια σε ένα παγκόσμιο πλαίσιο που κυριαρχούσαν οι δυο υπερδυνάμεις, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Henry Kissinger, « οι απαιτήσεις της ιδεολογίας και της ισορροπίας έτειναν να συγχωνευθούν»⁵⁸.

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, όμως, το πολιτικό σκηνικό μεταβάλλεται ουσιαστικά. Μπορεί μεν το διεθνές σύστημα να παραμένει άναρχο, με την έννοια της έλλειψης κεντρικής αρχής ικανής να ορίσει τους νόμους και να επιβάλλει την τάξη, όπως ίδιες παραμένουν και πολλές αιτίες ανταγωνισμών και πολέμου, για παράδειγμα η επιθυμία για αύξηση της ισχύος, οι οικονομικοί ανταγωνισμοί, εθνικισμοί, πολιτισμικές και θρησκευτικές αντιπαλότητες και εδαφικές διεκδικήσεις, όμως δεν είναι πλέον ευκρινείς και μονοδιάστατες οι απειλές στο νέο αυτό διεθνές σύστημα, αλλά διαχέονται σε πολλούς πόλους, εκδηλώνονται σε διάφορα πεδία και είναι διαφορετικών εντάσεων. Δεν υπάρχει πια η μεγάλη απειλή της Σοβιετικής Ένωσης, ενώ το πεδίο που επικεντρώνονται οι ανταγωνισμοί των μεγάλων δυνάμεων είναι κατεξοχήν το οικονομικό, με το στρατιωτικό να ακολουθεί⁵⁹.

Όπως και στην εποχή του Γουίλσον, στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο μια σειρά μεγάλων και εν δυνάμει μεγάλων δυνάμεων καλούνται να παίξουν σημαντικό ρόλο στις παγκόσμιες εξελίξεις. Η διαφορά με την τότε εποχή βέβαια, είναι ότι στην μεταψυχροπολεμική εποχή έχουμε να κάνουμε με ένα διεθνές σύστημα που ο Huntington χαρακτήρισε περίεργο μονοπολυπολικό υβρίδιο⁶⁰, σε αντίθεση με το καθαρά πολυπολικό της εποχής του Γουίλσον, οπότε και υπήρχαν πολλές μεγάλες δυνάμεις εφάμιλλης ισχύος

---

⁵⁷ Σχετικά βλ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.117

⁵⁸ Περαιτέρω ανάλυση για το ζήτημα αυτό στο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, ο.π., σελ.113-129

⁵⁹ Κ.Αρβανιτόπουλος-Π.Ηφαιστος, ο.π., σελ.150

⁶⁰ Η άποψη του Huntington παρατίθεται στο Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.91

που ανταγωνίζονταν η μία την άλλη μέσα από μεταβαλλόμενους σχηματισμούς⁶¹. Στο μονοπολυπολικό σύστημα υπάρχει μια υπερδύναμη, οι Η.Π.Α., η οποία υπερέχει σε όλους τους τομείς και έχει τη δυνατότητα να προβάλλει την ισχύ της και να προωθή τα συμφέροντά της σε όλα τα σημεία του πλανήτη. Οι μεγάλες δυνάμεις του μεταψυχροπολεμικού διεθνούς συστήματος δεν έχουν τη δυνατότητα να προβάλλουν την ισχύ τους και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους σε πλανητικό επίπεδο και περιορίζουν κυρίως τη δράση τους σε περιφερειακά υποσυστήματα, ενώ δεν μπορούν να αναλάβουν πρωτοβουλίες και δράσεις στα μεγάλα διεθνή προβλήματα χωρίς τη συγκατάθεση της υπερδύναμης⁶². Κατά συνέπεια η θέση των Η.Π.Α. στον διεθνή καταμερισμό ισχύος με την έναρξη της μεταψυχροπολεμικής εποχής είναι δεσπόζουσα, ενώ τόσο η στρατιωτική, όσο και η οικονομική τους ισχύς έχει αυξηθεί σε σύγκριση με τις άλλες μεγάλες δυνάμεις, με αποτέλεσμα αυτές να βρίσκονται σε ιστορικά ασυνήθιστη θέση υπεροχής στο διεθνές σύστημα⁶³.

Με βάση τις ιστορικές αναλογίες, παρατηρούμε πως όσες φορές οι Η.Π.Α. βρέθηκαν μπροστά στην πρόκληση της οικοδόμησης μιας νέας διεθνούς τάξης, επηρεάστηκαν από τις αρχές του Γουίλσον⁶⁴. Η Αμερική είχε νικήσει στον Ψυχρό Πόλεμο και το πολιτικο-ιδεολογικό μοντέλο που εκπροσωπούσε είχε καταφέρει να επικρατήσει. Υπήρχε διάχυτη η αίσθηση ότι το "τέλος της ιστορίας" είχε φτάσει, με την έννοια που του έδινε ο Francis Fukuyama στο επιχείρημα που διατύπωνε πως μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου ο φιλελευθερισμός θα επικρατούσε παγκοσμίως ως το μόνο κοινωνικό μοντέλο του μέλλοντος⁶⁵. Η νέα τάση της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. έδειχνε, τουλάχιστον φαινομενικά, την αποστροφή για τις παραδοσιακές έννοιες της ασφάλειας και της γεωπολιτικής και στρεφόταν προς μια διπλωματία που θα έπρεπε να επικεντρωθεί στα λεγόμενα ήπια -δηλαδή, μη στρατηγικά- ζητήματα, καθώς οι διεθνείς εντάσεις αποδίδονταν σε κοινωνικά αίτια, ενώ οι απειλές κατά της διεθνούς ασφάλειας δεν θα προέρχονταν από διακρατικές διαμάχες, αλλά από ενδοκρατικά αίτια⁶⁶.

---

⁶¹ Kevin J.Cole, "The Wilsonian Model of Foreign Policy & the Post-Cold War World", *Air & Space Power Chronicles*, Spring 1999, διαθέσιμο στο <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/cc/Cole.html>

⁶² Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα*, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.11

⁶³ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, ο.π., σελ.391

⁶⁴ Henry Kissinger, *Διπλωματία*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ.62

⁶⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, ο.π., σελ.389

⁶⁶ Σχετικά με το θέμα αυτό βλ. Ευστράτιος Αλμπάνης, *Διεθνής Επέμβαση*, Αθήνα, Libro, 2001, σελ.30-34

Από την άλλη πλευρά, με βάση τα νέα παγκόσμια δεδομένα, οι Η.Π.Α. “νομιμοποιούνται” πλέον, μετά και την κατάρρευση του αντίπαλου δέους, να ισχυρίζονται ότι διαθέτουν το καλύτερο πολιτικό και οικονομικό σύστημα και ως εκ τούτου να θεωρείται η καλύτερη λύση για τον υπόλοιπο κόσμο να υιοθετήσει τις βασικές ιδεολογικές, πολιτικές και οικονομικές θέσεις της Αμερικής, προκειμένου να οδηγηθεί στον δρόμο της ειρήνης, της προόδου, της ανάπτυξης και της ευημερίας. Και αναπόφευκτα, σε ένα τέτοιο περιβάλλον ο φιλελεύθερος γουίλσονιανός ιδεαλισμός, συνώνυμο του παρεμβατισμού, που δίνει την ιδεολογική ώθηση στις Η.Π.Α. να εκμεταλλεύονται και να αξιοποιούν την ηγεμονική τους θέση στον διεθνή καταμερισμό ισχύος και να λειτουργούν ως σταυροφόρος για την εξάπλωση των αρχών και των αξιών τους, επικράτησε ως ιδεολογικό ρεύμα στη χάραξη της μεταψυχροπολεμικής αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής.

Το γουίλσονιανό όραμα σαν κυρίαρχη τάση στην αμερικάνικη μεταψυχροπολεμική εξωτερική πολιτική, περιστρέφεται γύρω από τη διάδοση και εξάπλωση της δημοκρατίας, της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της παγκόσμιας ευημερίας, σε συνδυασμό με την εδραίωση της παγκόσμιας ειρήνης και σταθερότητας. Σύμφωνα με την Γουίλσονιανή παράδοση, οι δημοκρατίες είναι οι καλύτεροι και πιο αξιόπιστοι συνεργάτες απ’ ότι οι μοναρχίες και οι τυραννίες που χαρακτηρίζονται από κληρονομική αστάθεια, ενώ η ιστορία διδάσκει ότι οι δημοκρατίες σπάνια πολεμούν μεταξύ τους⁶⁷. Εξάλλου, οι δημοκρατίες αναπτύσσουν συνήθως νομικά συστήματα και οικονομικές πολιτικές που διευκολύνουν τις εμπορικές δραστηριότητες και προωθούν τα οικονομικά συμφέροντα. Στην περίπτωση αυτή οι δημοκρατίες γίνονται ολοένα και πιο πλούσιες και ο πόλεμος γι’ αυτές είναι πράγμα αδιανόητο, αφού η οικονομική αλληλεξάρτηση καθιστά τον πόλεμο απαγορευτικό⁶⁸.

Παράλληλα με την προώθηση της δημοκρατίας, ο επόμενος επιτακτικός στόχος των γουίλσονιανών είναι η αποτροπή του πολέμου και η εξασφάλιση της ειρήνης και της

---

⁶⁷ Με βάση έρευνα που πραγματοποίησε ο Economist, από τους 416 πολέμους μεταξύ κυρίαρχων κρατών που καταγράφηκαν μεταξύ 1816 και 1980 μόνο 12 διεξήχθησαν ανάμεσα σε δημοκρατίες, “The Politics of Peace”, Economist, April 1, 1995, σελ.17

⁶⁸ Για την υιοθέτηση από την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική και την πρακτική εφαρμογή του επιχειρήματος αυτού βλ. National Security Strategy of Engagement and Enlargement, διαθέσιμη στο <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm>.

παγκόσμιας σταθερότητας. Στα πλαίσια αυτά επιδιώκεται η συνεργασία και η θέση σε λειτουργία μηχανισμών επίλυσης των διεθνών διαφορών και μηχανισμών συλλογικής ασφάλειας, όπως τον Ο.Η.Ε., ενώ ευνοείται η ανάληψη διαμεσολαβητικού ρόλου για την επίλυση διεθνών διαφορών, τη σύναψη συνθηκών, την κατάρτιση ανθρωπιστικών προγραμμάτων, όπως ο Ερυθρός Σταυρός και κωδίκων συμπεριφοράς, όπως για παράδειγμα σχετικά με την απαγόρευση των όπλων μαζικής καταστροφής⁶⁹. Επιπρόσθετα, δημιουργούνται αναζητήσεις γύρω από την δημιουργία μιας Νέας Παγκόσμιας Τάξης, που θα διέπεται από οικουμενικές και πανανθρώπινες αξίες και αρχές, των οποίων τελικά η παγκόσμια ισχύς θα διασφαλίζει την ειρήνη και θα εξασφαλίζει την πρόοδο και την ανάπτυξη. Γεγονός, πάντως, σε κάθε περίπτωση είναι ότι η χάραξη μιας εξωτερικής πολιτικής με γουιλσονιανές επιρροές στη μεταψυχροπολεμική εποχή, επικεντρώνεται στην επιτέλεση του επονομαζόμενου "ιεραποστολικού" της έργου, που είναι κατεξοχήν η διάδοση της δημοκρατίας, των ιδεαλιστικών αρχών και των φιλελεύθερων αξιών, ενίοτε ακόμα και μονομερώς με τη χρήση βίας και την πραγματοποίηση στρατιωτικών επεμβάσεων, έστω και αν αυτό μπορεί να σημαίνει κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης των Η.Π.Α. στο μεταψυχροπολεμικό σύστημα και καταφανή παραβίαση παγιωμένων κανόνων του διεθνούς δικαίου, όπως η πολιτική κυριαρχία των ανεξαρτήτων κρατών, η μη επέμβαση στο εσωτερικό κυρίαρχων κρατών και το σεβασμό της διακρατικής ισοτιμίας, σε συνάρτηση και με την αναγνώριση και τον σεβασμό της ετερότητας των διακριτών κοινωνιών⁷⁰.

Ο J.W. Fullbright, ακριβώς 40 χρόνια πριν, εύγλωττα είχε διατυπώσει πως «... Η Αμερική βρίσκεται τώρα στο ιστορικό εκείνο σημείο που ένα μεγάλο έθνος κινδυνεύει να χάσει τη συναίσθηση του τι ακριβώς βρίσκεται μέσα στη σφαίρα της δυνάμεώς του και τι έξω από αυτή. Η δύναμη τείνει να ταυτισθεί με την αρετή κι ένα μεγάλο έθνος είναι ιδιαίτερα επιρρεπές στην ιδέα ότι η δύναμή του είναι σημείο θεϊκής εύνοιας, που το επιφορτίζει με μια ιδιαίτερη ευθύνη για την τύχη των άλλων εθνών, για το πώς θα τα κάνει πλουσιότερα, ευτυχέστερα και σοφότερα, για το πως δηλαδή θα τα αναπλάσει κατά

---

⁶⁹ Ευστράτιος Αλμπάνης, ο.π., σελ. 30-34

⁷⁰ Ιδιαίτερα αναλυτική ανάπτυξη αυτού του ζητήματος στο Παναγιώτης Ήφαιστος, Κοσμοθεωρητική ετερότητα και αξιώσεις πολιτικής κυριαρχίας: Ευρωπαϊκή άμυνα, ασφάλεια και πολιτική ενοποίηση, Αθήνα, Ποιότητα, 2001

την ίδια αυτού λαμπρή εικόνα και ομοίωση. Η δύναμη συγγέεται με την αρετή και τείνει να θεωρηθεί ικανή για όλα. Από τη στιγμή που ένα μεγάλο έθνος θα εμποτισθεί με την ιδέα της "αποστολής" εύκολα υποθέτει ότι έχει τα μέσα και την υποχρέωση να πραγματοποιήσει το έργο του θεού⁷¹». Η διαχρονική αξία της παραπάνω διατύπωσης περιγράφει με ακρίβεια το μοντέλο του Γουίλσονιανού παρεμβατικού ιδεαλισμού, που υιοθετήθηκε σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό από όλες τις μεταψυχροπολεμικές Αμερικάνικες προεδρίες.

Χαρακτηριστική για το Γουίλσονιανό πνεύμα που διαπνέει την αμερικάνικη μεταψυχροπολεμική εξωτερική πολιτική, είναι και η άποψη του αναπληρωτή Υπουργού Εξωτερικών της κυβέρνησης Κλίντον, Στρόουμπ Τάλμποτ, ο οποίος το 1996 ισχυριζόταν ότι « σ' ένα κόσμο που αλληλοεξαρτάται σε ολοένα και μεγαλύτερο βαθμό, οι Αμερικάνοι εκφράζουν το αυξανόμενο ενδιαφέρον τους για τον τρόπο διακυβέρνησης των άλλων χωρών. Όσο μεγαλύτερη και πιο συνεκτική είναι η κοινότητα των εθνών που επιλέγουν δημοκρατικές μορφές διακυβέρνησης, τόσο μεγαλύτερη θα είναι η ασφάλεια και η ευημερία των Αμερικανών, καθώς έχει αποδειχθεί ότι οι πιθανότητες να τηρούν οι δημοκρατίες τις διεθνείς δεσμεύσεις τους είναι μεγάλες, ενώ αντίθετα οι πιθανότητες να υποστηρίζουν την τρομοκρατία, να καταστρέφουν το περιβάλλον και να πολεμούν μεταξύ τους είναι μικρές⁷²». Η θέση αυτή αποτελεί, κατά τον Talbot, την ορθολογική βάση της πολιτικής για την εθνική ασφάλεια, η οποία επιδιώκει την ένθερμη υποστήριξη, την προώθηση και, αν είναι αναγκαίο, την υπεράσπιση της δημοκρατίας στις άλλες χώρες. Θα μπορούσε όμως κάποιος στο σημείο αυτό να υποστηρίξει ότι οι Η.Π.Α. με τον τρόπο αυτό επιφυλάσσουν για τον εαυτό τους τον ρόλο του "παγκόσμιου χωροφύλακα", ο οποίος θα έχει το δικαίωμα να πραγματοποιεί επεμβάσεις για την υπηρέτηση πανανθρώπινων αξιών και ιδανικών, κατά βάση όμως αμερικανικής-δυτικής προελεύσεως. Και εύλογα τίθεται το ερώτημα : Είναι ή μπορούν να είναι μόνο αλτρουιστικά και ιδεαλιστικά τα κίνητρα που ωθούν την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική και δη στο θέμα των διεθνών επεμβάσεων; Ή μήπως αναπόφευκτα υπάρχουν και συμφέροντα και απόλυτα εθνικοί στόχοι που πρέπει να επιδιωχθούν και να επιτευχθούν; Για την απάντηση αυτών των ερωτημάτων θα επιχειρήσουμε να φωτίσουμε

⁷¹ J.W.Fullbright, Η Αλαζονεία της Δυνάμεως, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήσης, 1970, σελ.6

⁷² Strobe Talbot, "Democracy and the National Interest", Foreign Affairs, Vol.75, Issue 6, Nov/Dec 1996, σελ.48-49

κάθε πτυχή των αμερικανικών επεμβάσεων μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, περνώντας ευθύς αμέσως στην ανάλυσή μας και εξετάζοντας διεξοδικά, κατά χρονολογική σειρά, τις περισσότερες επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια των τριών μεταψυχροπολεμικών αμερικανικών ηγεσιών από το 1989 μέχρι σήμερα.

ΜΕΡΟΣ Β

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ
GEORGE H.W. BUSH (1989-1993)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ ΤΟ 1989

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η επέμβαση των Η.Π.Α. στον Παναμά συντελέστηκε ακριβώς στο χρονικό εκείνο σημείο που ο Ψυχρός Πόλεμος περνούσε στην ιστορία και έδινε τη θέση του σε ένα καινούργιο διεθνές πολιτικό σκηνικό. Αποτελεί εξαιρετικά ενδιαφέρουσα περίπτωση μελέτης, διότι αν και πρόκειται για μια επέμβαση που δεν συνιστά ακόμα καταστάλαγμα της αμερικανικής μεταψυχροπολεμικής θεώρησης των Διεθνών Σχέσεων, ιδιαίτερα στο ζήτημα των διεθνών επεμβάσεων, είναι ωστόσο συνεπής με το γουίλσονιανό πνεύμα και διακατέχεται από μια ιδεολογική οπτική και προοπτική, που ανοίγει το δρόμο, θέτοντας τις βάσεις, για μια σειρά ιδεολογικά παρόμοιων επεμβάσεων στα χρόνια που ακολούθησαν.

3.1 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ

Ο Παναμάς, από το 1903, οπότε και απέκτησε την ανεξαρτησία του από την Κολομβία, δεν υπήρξε ποτέ υπόδειγμα δημοκρατικής χώρας. Το 1968, όμως, με την άμεση εμπλοκή της Εθνοφυλακής στην πολιτική, άρχισε στη χώρα αυτή μια περίοδος απροσημάτιστης δημοκρατικής εκτροπής, που διήρκεσε περισσότερο από είκοσι χρόνια. Από το 1968 μέχρι το 1981, ισχυρός άνδρας του Παναμά ήταν ο Ταξίαρχος Omar Torrijos Herrera, ο οποίος αφού ανέτρεψε τη φιλοαμερικανική αριστοκρατική ολιγαρχία που κυβερνούσε τη χώρα, παγίωσε ένα αυταρχικό καθεστώς, χρησιμοποιώντας προέδρους –μαριονέτες και καλλιεργώντας έναν αντιαμερικανικό λαϊκισμό, με κύριο άξονα της πολιτικής του το καθεστώς της Διόρυγας του Παναμά. Με συμφωνία μάλιστα

με τον αμερικανό πρόεδρο Τζίμι Κάρτερ το 1977 κατάφερε τελικά να πετύχει την μελλοντική εκχώρησή της στον Παναμά από τις Η.Π.Α., η οποία θα ολοκληρωνόταν στις 31 Δεκεμβρίου του 1999⁷³.

Ο αιφνίδιος θάνατος του Omar Torrijos Herrera σε αεροπορικό ατύχημα το 1981, έφερε στην εξουσία ένα χρόνο αργότερα τον ευνοούμενο και συνεργάτη των αμερικάνικων μυστικών υπηρεσιών Στρατηγό Manuel Antonio Noriega. Εντός της επόμενης εξαετίας οι σχέσεις Νοριέγκα – Ουάσιγκτον μεταβλήθηκαν σταδιακά από μια άρτια συνεργασία, στην απόφαση για απομάκρυνσή του το 1988⁷⁴.

Η σταδιακή διακοπή της ανοχής των Η.Π.Α. προς την αποκάλυπτα αυταρχική εξουσία στον Παναμά, οφειλόταν σε μια σταδιακή επίσης μεταβολής της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής προς τον εκδημοκρατισμό της Λατινικής Αμερικής και του ευρύτερου δυτικού ημισφαιρίου, ο οποίος εντασσόταν σε μια συνολική αντίληψη για την υπό διαμόρφωση νέα εποχή και αποκτούσε ιδιαίτερη σημασία ενόψει της διαφαινόμενης τότε κατάρρευσης του κομμουνισμού. Η επίσημη θέση των Η.Π.Α. στις αρχές του 1988 ήταν πως το καθεστώς Νοριέγκα ήταν αντιδημοκρατικό, διεφθαρμένο και ανέπτυξε δραστηριότητα στο διεθνές εμπόριο ναρκωτικών. Ειδικότερα το ζήτημα των ναρκωτικών αποτελούσε μείζον πρόβλημα καθώς ο πόλεμος κατά των ναρκωτικών, σε επικοινωνιακό τουλάχιστον επίπεδο, αποτελούσε μια από τις πρώτες προτεραιότητες της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής⁷⁵.

Από την άλλη πλευρά, ο Νοριέγκα είχε αρχίσει να επιδεικνύει αλαζονική στάση απέναντι στις Η.Π.Α. και να μην είναι συνεργάσιμος και χρήσιμος σύμμαχος για τα αμερικάνικα συμφέροντα. Ιδιαίτερα απασχολούσε τις Η.Π.Α. η πολιτική σταθερότητα και η επικράτηση της δημοκρατίας στον Παναμά, σε συνάρτηση με την ασφάλεια της

---

⁷³ Eytan Gilboa, "The Panama Invasion Revisited: Lessons for the Use of Force in the Post Cold War Era", *Political Science Quarterly*, Vol. 110, No.4, Winter 1995, σελ.539

⁷⁴ Όσο ο Νοριέγκα εξυπηρετούσε τα αμερικάνικα συμφέροντα οι σχέσεις των δύο πλευρών ήταν άριστες. Ο Νοριέγκα στήριζε τους Κόντρας στη Νικαράγουα, ήταν συνεργάσιμος ως προς την εκτέλεση των συμφωνιών για την εκχώρηση της Διώρυγας και δεν δημιουργούσε προβλήματα σχετικά με τις αμερικάνικες βάσεις στον Παναμά. Ως εκ τούτου θεωρούταν για τις Η.Π.Α. σύμμαχος. Από το 1986 και μετά οι σχέσεις των δύο πλευρών άρχισαν να διαταράσσονται όταν ο Νοριέγκα υιοθέτησε το προφίλ του λαϊκιστή-εθνικιστή ηγέτη που αγνοούσε προκλητικά τις Η.Π.Α., έθετε σε αμφισβήτηση τις συνθήκες για τη Διώρυγα και έθετε εμπόδια στο ζήτημα των βάσεων. Αλλά αυτό που ενοχλούσε επιπλέον τις Η.Π.Α. ήταν το εμπόριο ναρκωτικών και το γεγονός ότι είχε μετατρέψει τη χώρα σε κέντρο ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Σχετικά βλ. Margaret Scranton, *The Noriega Years*, Boulder, CO: Westview, 1991

⁷⁵ Yaacov Y. I. Vertzberger, *Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions*, Stanford, California: Stanford University Press, 1998, σελ.195-217

Διώρυγας και των αμερικανικών συμφερόντων μετά την αμερικάνικη αποχώρηση. Σε αυτά τα πλαίσια κινούνταν οι αμερικανικές πιέσεις για παραίτηση του Νοριέγκα και απομάκρυνσή του από τον έλεγχο του Παναμά. Από το 1987 μάλιστα υπήρχε και απόφαση Αμερικανικού Δικαστηρίου για παραπομπή σε δίκη του Νοριέγκα για εμπορία ναρκωτικών. Ακολούθησε μια σειρά σκληρών οικονομικών κυρώσεων από τις Η.Π.Α. σε βάρος του Παναμά, οι οποίες όμως όχι μόνο δεν συντέλεσαν στην απομάκρυνση του Νοριέγκα, αλλά αντίθετα, συνέβαλαν στην ενίσχυσή του και στην αύξηση του αντιαμερικανισμού στον Παναμά, αφού έπλητταν κυρίως τα λαϊκά στρώματα⁷⁶.

Το 1989 οι σχέσεις Παναμά-Η.Π.Α οξύνθηκαν περισσότερο, με τον Παναμά να κατηγορεί τις Η.Π.Α. για ανάμειξη στα εσωτερικά ζητήματα της χώρας, για χρησιμοποίηση από την τελευταία πολιτικής αποσταθεροποίησης και απειλών για χρήση βίας. Οι Η.Π.Α. με τη σειρά τους βοήθησαν την αντιπολίτευση του Guillermo Endara να κερδίσει στις εκλογές του Μαΐου του 1989, παρά τις προσπάθειες για αλλοίωση του εκλογικού αποτελέσματος από το καθεστώς Νοριέγκα. Όμως το εκλογοδικείο με παρέμβαση του καθεστώτος, ακύρωσε τελικά τις εκλογές, ενώ αιματηρές συγκρούσεις ακολούθησαν μεταξύ των οπαδών της αντιπολίτευσης και των στρατιωτικών δυνάμεων του Νοριέγκα. Στις 15 Δεκεμβρίου 1989 ο Νοριέγκα απομάκρυνε τον ελεγχόμενο από τον ίδιο Πρόεδρο του Παναμά και ανακηρύχθηκε Πρόεδρος της χώρας, με εκτεταμένες μάλιστα εξουσίες, από την επίσης ελεγχόμενη Εθνοσυνέλευση, ενώ παράλληλα κήρυξε τη χώρα σε κατάσταση πολέμου με τις Η.Π.Α.. Οι βιαιότητες που προκλήθηκαν από θερμόαιμους Παναμέζους σε βάρος αμερικανών στρατιωτών στη Ζώνη της Διώρυγας προκάλεσαν την άμεση αντίδραση του Προέδρου Μπούς, ο οποίος αποφάσισε στις 17 Δεκεμβρίου την στρατιωτική επέμβαση στον Παναμά με την κωδική ονομασία «Just Cause». Στις 20 Δεκεμβρίου του 1989 οι Η.Π.Α. εισέβαλαν στον Παναμά με 26 χιλιάδες στρατιώτες και ύστερα από ολιγοήμερες συγκρούσεις σταθεροποίησαν την κατάσταση στη Διώρυγα, συνέλαβαν τον Νοριέγκα και όρκισαν Πρόεδρο της χώρας τον νόμιμα εκλεγμένο Guillermo Endara⁷⁷.

---

⁷⁶ Ευστράτιος Αλμπάνης, Διεθνής Επέμβαση, Αθήνα, Libro, 2001, σελ.93-94

⁷⁷ Ο.π. σελ. 95-96

3.2 Η ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΑΝΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ

Η επέμβαση στον Παναμά έγινε επί προεδρίας Τζόρτζ Μπους και με τη συμπλήρωση ενός έτους από την ανάληψη των καθηκόντων του. Ο Μπους είχε διαδεχτεί έναν από τους πλέον επιτυχημένους Προέδρους των Η.Π.Α. όλων των εποχών, τον Ρόναλντ Ρέιγκαν, στην κυβέρνηση του οποίου είχε διατελέσει Αντιπρόεδρος⁷⁸. Θεωρούταν, αυτό που ο Skowronek χαρακτηριστικά περιγράφει ως, ορθόδοξος νεωτεριστής, με την έννοια του εκφραστή και συνεχιστή της ιδεολογίας του “καθεστώτος” και των πολιτικών, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό, που ο προκάτοχός του είχε εγκαινιάσει⁷⁹. Πιο συγκεκριμένα, η εξωτερική πολιτική του Ρέιγκαν που χαρακτηριζόταν από την προβολή ισχύος και την επίδειξη πυγμής ενάντια σε αντιαμερικανικές δυνάμεις και που αποσκοπούσε στην φιλελευθεροποίηση του τρίτου κόσμου, συν τοις άλλοις και με την αποκατάσταση της δημοκρατίας σε χώρες με αυταρχικά καθεστώτα, θα συνεχιζόταν, αλλά πλέον σε κάπως διαφορετική βάση⁸⁰. Από τη στιγμή που ο Ψυχρός Πόλεμος έφτανε στο τέλος του, η παγκόσμια αντικομμουνιστική σταυροφορία του Ρέιγκαν θα έδινε τη θέση της σε μια σταυροφορία για την δημοκρατία, την απελευθέρωση των καταπιεσμένων, την παγκόσμια ειρήνη, την δικαιοσύνη και την προσπάθεια για την οικοδόμηση μιας Νέας Παγκόσμιας Τάξης με βάση τις αμερικάνικες-δυτικές αξίες και αρχές⁸¹.

Ο Μπους λοιπόν βρισκόταν μπροστά στη μεγάλη πρόκληση να συνεχίσει την επιτυχημένη πολιτική του προκατόχου του, προσαρμοσμένη στις συνθήκες της νέας εποχής. Ήδη η κυβέρνηση Ρέιγκαν, κατά τη θητεία της, είχε υιοθετήσει τη ρητορική των υποστηρικτών των ιδεών του Γουίλσον για την μοναδικότητα της Αμερικής, η οποία

⁷⁸ Για το θέμα αυτό βλ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.335 και 349-362

⁷⁹ Σχετικά με τη θεωρία του Skowronek βλ. Stephen Skowronek, *The Politics Presidents Make: Leadership from John Adams to Bill Clinton*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1997

⁸⁰ Για την εξωτερική πολιτική του Ρέιγκαν βλ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου ο.π.

⁸¹ Ο Υπουργός Εξωτερικών της κυβέρνησης Μπους και ο, για πολλούς, άνθρωπος με την μεγαλύτερη επιρροή στον Λευκό Οίκο δήλωσε τον Οκτώβριο του 1989: «Στα ενδιαφέροντα της εξωτερικής πολιτικής μας βρίσκεται ένα σχέδιο μακράς διαρκείας: όλο και περισσότεροι άνθρωποι ανά την υφήλιο να μοιραστούν τις βασικές αξίες μας- τη δημοκρατία, το δικαίωμα να ορίζει ο καθένας τον εαυτό του όπως επιθυμεί, το σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, την οικονομική απελευθέρωση, τον προσανατολισμό στην οικονομία της αγοράς και την ειρηνική διευθέτηση των συγκρούσεων». Η δήλωση αυτή παρατίθεται στο Allyson Ford, “Rhetoric and Reality: The Legitimation of American Intervention in Bosnia and Kosovo”, <http://www.isanet.org/noarchive/ford.html>

συνδύαζε αρμονικά το γουιλσονιανό ιδεολογικό υπόβαθρο με την χρησιμοποίηση της αμερικανικής ισχύος, ακόμα και μονομερώς, για την επιβολή του σεβασμού και την εξασφάλιση των εθνικών συμφερόντων των Η.Π.Α.. Η ρεϊγκανική κληρονομιά στον Μπους που μιλούσε για μια « Αμερική που έγινε ηγετική δύναμη του κόσμου χάρη στην ισχύ της και στις αξίες που καθοδηγούν την κοινωνία της...» θα αποτελούσε το σήμα κατατεθέν της αμερικανικής μεταψυχροπολεμικής εξωτερικής πολιτικής, σε μια εποχή που η διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, η επανένωση της Γερμανίας και η επικείμενη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης επέφεραν μεγάλες αλλαγές στον διεθνή καταμερισμό ισχύος και διαμόρφωναν νέες θεμελιώδεις συνθήκες στο διεθνές σύστημα⁸².

Είναι η εποχή που η «Αυτοκρατορία του Κακού» που προσωποποιούταν επί πενήντα σχεδόν χρόνια στο ψυχροπολεμικό αντίπαλο δέος, την ΕΣΣΔ, έπρεπε να λάβει σάρκα και οστά με μια καινούργια μορφή, η οποία θα ερχόταν σε σύγκρουση με τις άφθαρτες και πανανθρώπινες αμερικάνικες αξίες και θα συνέχιζε να τροφοδοτεί με νέους στόχους το αμερικανικό ιεραποστολικό έργο και την αμερικανική ιδεολογική σταυροφορία. Ο Στρατηγός Νοριέγκα και το διεφθαρμένο και τυραννικό καθεστώς που αντιπροσώπευε έδωσε το έναυσμα για την πραγματοποίηση της στροφής της αμερικάνικης ιεραποστολικής γουιλσονιανής διπλωματίας, που συνειδητοποιούσε πως έπρεπε να ανακαλύψει νέους στόχους μετά τον νικηφόρο επίλογο της αντικομμουνιστικής σταυροφορίας.

Ο ίδιος ο Νοριέγκα αποτελούσε την ιδανική ενσάρκωση του ‘‘κακού’’. Καταπίεζε τον λαό του, κακοποιούσε αμερικανούς πολίτες, καταπατούσε τα ανθρώπινα δικαιώματα, παραβίαζε τις δημοκρατικές διαδικασίες, δολοφονούσε τους πολιτικούς του αντιπάλους, ήταν φιλοπόλεμος και κυρίως σκότωνε εκατοντάδες, αν όχι χιλιάδες, αμερικανούς πολίτες μέσω του εμπορίου ναρκωτικών που ευνοούσε, αλλά και ο ίδιος διενεργούσε⁸³. Ο δικτάτορας του Παναμά, εξάλλου, παρουσίαζε πολλές ομοιότητες με

---

⁸² Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.390

⁸³ Πέρα από το αποκρουστικό του χαρακτήρα του, ακόμα και η άσχημη εμφάνισή του συνέβαλε στην εντονότερη απεικόνιση του Νοριέγκα ως κακού, το οποίο η «ενάρετη» Αμερική έπρεπε να εξαλείψει. Και στα πλαίσια της δαιμονοποίησης του αντιπάλου που επιχειρήθηκε από την αμερικάνικη κυβέρνηση, η οποία στόχευε στο να κατοχυρώσει ακόμα περισσότερο στην συνείδηση του κόσμου την εικόνα του κακού για τον Νοριέγκα, ο τότε προϊστάμενος των τριών επιτελείων των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων, Στρατηγός Κόλιν Πάουελ, εκμεταλλευόμενος επικοινωνιακά το απωθητικό προφίλ του παναμεζού

έναν άλλο στρατηγό, τον μεξικάνο Victoriano Huerta , που το 1913 είχε καταλάβει με πραξικόπημα την εξουσία στη χώρα του, είχε πραγματοποιήσει εγκλήματα σε βάρος αμερικανών πολιτών και με την αστάθεια που επέφερε το καθεστώς του, συνιστούσε απειλή για τα αμερικάνικα οικονομικά συμφέροντα. Ο Πρόεδρος Γουίλσον τότε είχε στείλει τα αμερικάνικα στρατεύματα για να ανατρέψουν τη δικτατορία του Huerta και να συλλάβουν τον ίδιο για να δικαστεί ενώπιον της αμερικάνικης δικαιοσύνης, δηλώνοντας πως « ένα σταθερό σύμφωνο ειρήνης δεν είναι δυνατόν να διατηρηθεί παρά μόνο από μία κοινότητα δημοκρατικών εθνών. Κανένα αυταρχικό καθεστώς δεν εμπνέει εμπιστοσύνη ότι θα τηρεί την πίστη εντός αυτής ή θα τηρεί του όρους με τους οποίους έχει συμβληθεί». Γι αυτό και έστειλε τους πεζοναύτες «για να καθαρίσουν τη χώρα από μια κυβέρνηση χασάπηδων»⁸⁴.

Ο Νοριέγκα , σαν σύγχρονος Huerta, ήταν ένας ακόμα αυταρχικός ηγέτης, που βρισκόταν παράνομα στην εξουσία, έχοντας παρακάμψει τους νόμιμα και δημοκρατικά εκλεγμένους αντιπροσώπους του λαού. Είχε καταστήσει τη χώρα του το παγκόσμιο κέντρο διακίνησης ναρκωτικών, την εμπονομαζόμενη Μέκκα των βαρόνων της κοκαΐνης, και του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος από το εμπόριο ναρκωτικών, ναρκωτικά που διοχετεύονταν με την ανοχή ή και την συνδρομή του, στην αμερικάνικη αγορά και ευθύνονταν για τον ετήσιο θάνατο εκατοντάδων αμερικανών πολιτών. Παράλληλα το καθεστώς του συνιστούσε μια μόνιμη απειλή για τους αμερικανούς πολίτες και στρατιωτικούς που ζούσαν στην Διώρυγα, οι οποίοι δέχονταν ένοπλες επιθέσεις, είτε ευθέως από τις καθεστωτικές δυνάμεις, είτε έμμεσα, κατόπιν υποκινήσεως των αντιαμερικανικών αισθημάτων των ντόπιων από τον Νοριέγκα. Πριν την επέμβαση μάλιστα το ποτήρι είχε ξεχειλίσει με τον θάνατο ενός αμερικανού αξιωματικού και τη φυλάκιση ενός συναδέλφου του και της οικογένειάς του μαζί με άλλους 4 αμερικανούς

δικτάτορα, παρατηρούσε πως « ο Νοριέγκα ήταν ένας άσχημος άνθρωπος, με σημαδεμένο πρόσωπο, μάτια σαν από γυαλί και σε σχήμα βέλους και με αλαζονικό ύφος. Ξαφνικά είχα την αίσθηση ότι μπροστά μου βρισκόταν ο ίδιος ο διάβολος». Για το ζήτημα αυτό βλ. Yaacov Y. I. Vertzberger, Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions, Stanford, California: Stanford University Press, 1998, σελ.195-217

⁸⁴ Για τις ομοιότητες της επέμβασης στον Παναμά με εκείνη του Γουίλσον στο Μεξικό και για εκτενή ανάλυση της τελευταίας βλ. Frederick S. Calhoun, Uses of Force and Wilsonian Foreign Policy, Kent, OH: Kent State University Press, 1993

πολίτες, κατάσταση που άρχισε να επιδεινώνεται και με την επίσημη κήρυξη από τον Νοριέγκα του πολέμου κατά των Η.Π.Α.⁸⁵.

Παράλληλα, όπως και στο Μεξικό το 1914, το αυταρχικό καθεστώς υπονόμει και τα αμερικανικά συμφέροντα, οικονομικά και στρατηγικά, τα οποία προέκυπταν την από την τήρηση των συμφωνιών για την διώρυγα. Αλλά όπως είχε δηλώσει και ο Γουίλσον, πόση εμπιστοσύνη μπορεί να εμπνεύσει ένα μη δημοκρατικό καθεστώς ότι θα τηρήσει τις συμφωνίες που έχει συνάψει και τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει;⁸⁶ Η δικαιολογημένη ανασφάλεια που το καθεστώς Νοριέγκα προκαλούσε, επαυξανόταν και από το γεγονός ότι πλησίαζε η ώρα που με βάση τις Συνθήκες Torrijos-Carter του 1977, η διώρυγα θα επέστρεφε στον Παναμά, και ως εκ τούτου οι Η.Π.Α. έπρεπε να είναι σίγουρες ότι θα τηρηθεί τόσο το γράμμα, όσο και το πνεύμα των συμφωνιών, καθώς και ότι θα συνεχιστεί και στο μέλλον η εύρυθμη λειτουργία της Διώρυγας του Παναμά.

Ο Πρόεδρος Μπούς 75 χρόνια μετά την επέμβαση του Γουίλσον στο Μεξικό, αντιμετώπιζε την σύγχρονη εκδοχή του αυταρχικού καθεστώτος που είχε παρεκκλίνει από τις αμερικανικές φιλελεύθερες και δημοκρατικές αξίες και έχρηζε επέμβασης, προκειμένου να συμμορφωθεί με αυτές. Στις 21 Δεκεμβρίου του 1989 ενώπιον του Κογκρέσο, ο Μπούς προσδιόριζε επίσημα τους σκοπούς της επιχείρησης «Just Cause»: α) προστασία των αμερικανών πολιτών και στρατιωτικών στον Παναμά, β) αποκατάσταση της δημοκρατίας, γ) τήρηση των διεθνών συμφωνιών για τη Διώρυγα του Παναμά, δ) σύλληψη και δίκη του δικτάτορα Νοριέγκα⁸⁷.

Σύμφωνα και με τον τίτλο που δόθηκε στην επιχείρηση, οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν «Δίκαιο Λόγο» για τον οποίο επενέβησαν στο εσωτερικό κυρίαρχου κράτους χρησιμοποιώντας βία, παραβιάζοντας ουσιαστικά με τον τρόπο αυτό όμως το διεθνές νομικό κατεστημένο⁸⁸. Και από τον τίτλο κιόλας μπορεί να καταλάβει κανείς ότι οι Αμερικάνοι θέλησαν να δώσουν μια γουιλσονιανή-ηθική διάσταση στην εισβολή στον

---

⁸⁵ Yaacov Y. I. Vertzberger ο.π. σελ.195-217

⁸⁶ G. John Ikenberry “Why Export Democracy?: The Hidden Grand Strategy of American Foreign Policy”, The Wilson Quarterly, Vol:23, Spring 1999

⁸⁷ Σπύρος Μακρής, “Χρήση βίας και Διεθνές Δίκαιο: Η περίπτωση της Γρενάδα και του Παναμά”, Βήμα Διεθνών Σχέσεων, Εκδόσεις Παπαζήση, 2001, σελ.37-39

⁸⁸ Συγκεκριμένα η εισβολή στον Παναμά παραβίαζε την αρχή της μη επέμβασης όπως ορίζονται στο άρθρο 18 του Καταστατικού Χάρτη του Οργανισμού των Αμερικανικών Κρατών, του οποίου ιδρυτικό μέλος είναι οι Η.Π.Α., όπως και το άρθρο 2,παρ.4 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Σχετικά βλ. Charles Maechling Jr., “Washington’s Illegal Invasion”, Foreign Policy, Vol.79, No.2, 1990, σελ.113-131

Παναμά. Θέλησαν να υποδηλώσουν πως η χρήση βίας και η επέμβαση υπαγορεύονταν από ηθικά σωστή και δίκαιη αιτιολογία⁸⁹. Την δίκαιη αυτή αιτιολογία οι αμερικανοί αφενός την στήριζαν στο ότι η εισβολή στον Παναμά δεν ήταν παρά νόμιμη άμυνα, με βάση το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, που απαντούσε στην κήρυξη από τον Νοριέγκα του πολέμου ενάντια στις Η.Π.Α. και τις προκλήσεις που ακολούθησαν από το καθεστώς του σε βάρος αμερικανών πολιτών και στρατιωτών. Και αφετέρου, σύμφωνα και με την παραδοσιακή έννοια που δίνεται στον Δίκαιο Πόλεμο⁹⁰, συνέτρεχε άδικη ένοπλη επίθεση ενάντια σε αθώους που έχρηζε απονομής δικαιοσύνης και τιμωρία της αδικίας, ενώ παράλληλα αιτιολογική βάση συνιστούσε και η απελευθέρωση των καταπιεσμένων, η οποία σε τελική ανάλυση αποτελεί δίκαιο σκοπό και έχει σωστές προθέσεις⁹¹. Στο σημείο άλλωστε αυτό δόθηκε και η μεγαλύτερη βαρύτητα ως προς την ηθική δικαιολόγηση της επέμβασης από την αμερικάνικη ηγεσία, γεγονός που αποτυπώνεται και στην ετήσια ομιλία του Προέδρου Μπούς στο State of the Union το 1990, κατά την οποία ο αμερικανός πρόεδρος αναφέρει ότι « ένα χρόνο πριν ο λαός του Παναμά ζούσε με το φόβο κάτω από τον ζυγό ενός δικτάτορα. Σήμερα η δημοκρατία έχει αποκατασταθεί. Ο Παναμάς είναι ελεύθερος⁹²».

Χαρακτηριστικό επίσης του δικαίου χαρακτήρα που προσέδωσαν οι αμερικάνοι στην επέμβαση, είναι πως όταν εισέβαλαν οι αμερικάνικες δυνάμεις στη Ζώνη της Διώρυγας περικυκλώνοντας τις αντίστοιχες παναμέζικες, έπαιζε σε μεγάφωνα που έφεραν μαζί τους οι αμερικανοί το μήνυμα πως « σκοπός της επιχείρησης είναι η

---

⁸⁹ Από τον Άγιο Αυγουστίνο και τον Άγιο Θωμά τον Ακινάτη μέχρι τους Vitoria και Suarez δικαιολογημένος δεν είναι μόνο ο αμυντικός πόλεμος, αλλά και αυτός που έχει δίκαιο σκοπό. Κάθε εποχή από εκεί και πέρα αφήνει το δικό της στίγμα στο τι ενδεχομένως θεωρείται δίκαιο. Ο Grotius θεωρεί ότι η διεξαγωγή πολέμου επ' ονόματι των καταπιεσμένων και για την αντιμετώπιση γενικά της αδικίας είναι νομικό δικαίωμα. Στη σύγχρονη εποχή πάντως φαίνεται να περιορίζεται μόνο στην περίπτωση της αυτοάμυνας ή στην περίπτωση αντεκδίκησης μετά από ένοπλη επίθεση. Για περισσότερα στο θέμα αυτό βλ. Michael Walzer, *Just and unjust wars: a moral argument with historical illustrations*, New York: Basic Books, 1977 / New Edition 2000 καθώς και James Turner Johnson, *The just war tradition and the restraint of war*, Princeton: Princeton University Press, 1981

⁹⁰ Σχετικά βλ. Nicholas Rengger, "On the just war tradition in the twenty-first century", *International Affairs*, Vol.78, No.2, April 2002, σελ.353-363

⁹¹ Σύμφωνα με τον James Turner Johnson ο δίκαιος σκοπός και οι σωστές προθέσεις αποτελούν δύο από τα εφτά κριτήρια που απαιτούνται για να είναι ένας πόλεμος «Δίκαιος». Τα υπόλοιπα είναι αναλογία μέσων σκοπών, ο στόχος να είναι τελικά η ειρήνη, να έχουν εξαντληθεί προηγουμένως όλα τα υπόλοιπα ειρηνικά μέσα για την επίλυση της διαφοράς, να υπάρχει βάσιμη ελπίδα να επιτύχει και να διεξάγεται από αυτόν που νομιμοποιείται. Σχετικά βλ. James Turner Johnson, *Can modern war be just?*, New Haven: Yale University Press, 1984

⁹² George H.W. Bush, "State of the Union Address", January 31, 1990, <http://www.usa-presidents.info/union/bush-2.html>

απελευθέρωση του Παναμά και κανένα κακό δεν θα συμβεί στους Παναμέζους εάν παραδοθούν εντός 15 λεπτών»⁹³. Ο Υπουργός Εξωτερικών James Baker επίσημα δήλωνε πως «...η επιχείρηση στον Παναμά ήταν απολύτως αναγκαία και δικαιολογημένη προκειμένου να επαναφέρει τη νόμιμη, δημοκρατική κυβέρνηση που εξέλεξε ο λαός του Παναμά.....ο οποίος έχει το δικαίωμα να αποφασίζει ο ίδιος ποιος θα τον κυβερνάει»⁹⁴. Σύμφωνα και με τον Αντιπρόεδρο Dan Quayle, η επιχείρηση είχε και ως σκοπό « τα ανθρώπινα δικαιώματα των κατοίκων του Παναμά και την απελευθέρωσή τους από την καταπίεση μιας συμμορίας κυρίαρχων κακοποιών»⁹⁵, ενώ κυρίαρχο ήταν το επιχείρημα ότι η νόμιμη εκλεγμένη στις εκλογές του Μαΐου παναμέζικη κυβέρνηση και ο ίδιος ο λαός του Παναμά ζητούσαν την αμερικανική παρέμβαση για την αποκατάσταση της δημοκρατίας⁹⁶.

Η αποκατάσταση της δημοκρατίας στην περίπτωση του Παναμά αποτελούσε ένα μίγμα ιδεολογικού μανδύα με μια πρακτική σκοπιμότητα. Ο πρόεδρος Μπους όπως έγραφε η Washington Post την επομένη της επέμβασης «ευθυγραμμίστηκε με μια αμερικάνικη παράδοση με διακεκριμένη καταγωγή»⁹⁷. Μια παράδοση με γουιλσονιανές καταβολές, η οποία θέλει τους αμερικάνους σταυροφόρους με την Μεσσιανική αποστολή της διάδοσης της δημοκρατίας σε κάθε γωνιά της γης, της απελευθέρωσης των καταπιεσμένων λαών από την τυραννία και της απόδοση της δικαιοσύνης. Ο Μπους μάλιστα θέλησε αρχικά με βάση την επίσης γουιλσονιανή ρητορική της συλλογικής ασφάλειας, να νομιμοποιήσει την επέμβαση μέσω μιας συλλογικής επιχείρησης του Οργανισμού των Αμερικανικών Κρατών, προκειμένου « να δοθεί η εξουσία (στον Παναμά) σε μια νόμιμη και δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση...και να επανέλθει η δημοκρατία στη χώρα», αλλά συνάντησε την συντριπτική απόρριψη της αμερικάνικης πρότασης, η οποία συνοδεύτηκε στη συνέχεια και από την καταδίκη της μονομερούς επέμβασης που ακολούθησε⁹⁸. Αλλά και ο Ο.Η.Ε., τον Καταστατικό Χάρτη του οποίου

---

⁹³ Yaacov Y. I. Vertzberger, Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions, Stanford, California: Stanford University Press, 1998, σελ.205

⁹⁴ Kevin Buckley, Panama: The Whole Story, New York: Simon and Schuster, 1991, σελ.129

⁹⁵ Ο.π. σελ.132

⁹⁶ Anthony D'Amato, "The Invasion of Panama was a lawful response to tyranny", American Journal of International Law, Vol. 84, No.2, σελ.516-524

⁹⁷ Washington Post, December 21, 1989, παρατίθεται στο Yaacov Y. I. Vertzberger, ο.π.

⁹⁸ Yaacov Y. I. Vertzberger, Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions, Stanford, California: Stanford University Press, 1998

είχαν επίσης επικαλεστεί οι Η.Π.Α. για να αποκτήσουν νομική κατοχύρωση της εισβολής στον Παναμά, ήταν έτοιμος να καταδικάσει την επέμβαση-οι Η.Π.Α. έθεσαν τελικά βέτο- παρά το γεγονός ότι λόγω των συνταρακτικών εξελίξεων και αλλαγών που λάμβαναν χώρα τότε στην Γηραιά Ήπειρο, οι Ευρωπαίοι φρόντισαν να περάσει το ζήτημα ουσιαστικά αθόρυβα⁹⁹.

Παρά το γεγονός ότι προβλήθηκε από την αμερικάνικη πλευρά και το ζήτημα της παραβίασης από το αυταρχικό καθεστώς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τόσο των κατοίκων του Παναμά, όσο και των περίπου 50000 αμερικανών πολιτών που ζούσαν στην χώρα -χαρακτηριστική είναι η επίκληση από τις Η.Π.Α. του άρθρου 1 της Αμερικανικής Διακήρυξης για τα Δικαιώματα και τις Υποχρεώσεις του Ανθρώπου σχετικά με το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την ασφάλεια- δεν δόθηκε όμως ποτέ στην επέμβαση επίσημα ο χαρακτήρας της ανθρωπιστικής¹⁰⁰. Από τα βασικά επιχειρήματα ήταν βέβαια ότι έπρεπε να προστατευθούν οι ζωές των αμερικανών πολιτών που βρίσκονταν σε κίνδυνο, με δευτερεύον και την προστασία των ντόπιων από την αυθαιρεσία του τυραννικού καθεστώτος, αλλά δεν είχε ακόμα ωριμάσει μια οργανωμένη επιχειρηματολογία γύρω από την σκοπιμότητα της επέμβασης με αποκλειστικό στόχο την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ετίθεντο ωστόσο οι βάσεις για τις περίφημες ανθρωπιστικές επεμβάσεις που κυριάρχησαν στην αμερικανική ατζέντα τη δεκαετία του '90.

3.3 Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟΝ ΠΑΝΑΜΑ

Ο Πρόεδρος Theodore Roosevelt (1901-1909) είχε δηλώσει την περίοδο της τότε κρίσης στον Παναμά « Στον Διάβολο το Δίκαιο, θέλω να ολοκληρωθεί η διώρυγα¹⁰¹», διατυπώνοντας εύγλωττα πως πέρα, ή και πάνω, από την ηθική υπάρχει και το εθνικό συμφέρον και στην περίπτωση της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής συνήθως υπάρχει μια λεπτή γραμμή που χωρίζει το ένα από το άλλο. Και είναι γεγονός πως παραδοσιακά ο

---

⁹⁹ Ο.π. σελ.209

¹⁰⁰ Anthony D'Amato, "The Invasion of Panama was a lawful response to tyranny", American Journal of International Law, Vol. 84, No.2, σελ.516-524

¹⁰¹ Edward H. Carr, Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939: Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, Ποιότητα, 2000, σελ 239

διεθνής παρεμβατισμός γίνεται περισσότερο αποδεκτός όταν βασίζεται στην προάσπιση ηθικών αρχών, γι' αυτό και οι περισσότερες αμερικανικές ηγεσίες νομιμοποιούν τις διεθνείς παρεμβάσεις τους όχι με γεωπολιτικά επιχειρήματα, αλλά με την επίκληση των κανόνων δικαίου και των παραδοσιακών αμερικάνικων αξιών. Όπως το έθεσε ο Edward Carr, ντύνουν την πολιτική με το κατάλληλο ένδυμα της δικαιοσύνης και της ηθικής¹⁰².

Αναμφισβήτητα στην υπόθεση του Παναμά, υπήρχε ένα παράνομο και αυταρχικό καθεστώς που υπέθαλπε τη διαφθορά, το εμπόριο ναρκωτικών και όπλων και παραβίαζε τα δικαιώματα των κατοίκων της χώρας και των ξένων υπηκόων σε αυτή, φτάνοντας σε σημείο να ακυρώνει προς όφελός του τις νόμιμες και δημοκρατικές εκλογές και να επεμβαίνει στο έργο της δικαιοσύνης. Αλλά με πόσα τέτοια καθεστάτα δεν είχαν συνεργαστεί κατά καιρούς οι εκάστοτε κυβερνήσεις των Η.Π.Α. προκειμένου να επιτύχουν βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα οφέλη; Ακόμα και με το ίδιο καθεστώς Νοριέγκα οι σχέσεις ήταν αδιατάρακτες όσο ο δικτάτορας παρείχε άνετη πρόσβαση στις αμερικάνικες βάσεις, ελεύθερη είσοδο και κυκλοφορία των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών στον Παναμά και συνδρομή στην αμερικανική ενίσχυση των Κόντρας στην Νικαράγουα¹⁰³.

Η επέμβαση όμως στον Παναμά έγινε σε μια εποχή που το διεθνές σύστημα διερχόταν αλλαγές. Η Σοβιετική Ένωση είχε θέσει άλλες διεθνείς και εσωτερικές προτεραιότητες και ήταν εμφανή τα σημάδια ότι όδευε προς κατάρρευση. Οι Η.Π.Α. πλέον έμεναν η μόνη υπερδύναμη, απαλλαγμένη από το άγχος που της προκαλούσε η απειλή του αντίπαλου δέους και αποκτούσαν δεσπίζουσα θέση χάρη στην οποία ήταν προφανές ότι δεν θα υφίσταντο τις συνήθεις πιέσεις και περιορισμούς του διεθνούς συστήματος¹⁰⁴.

Ο Παναμάς ήταν κατά μια έννοια ένα πειραματικό στάδιο για το νέο παγκόσμιο και περιφερειακό ρόλο που καλούνταν να παίξουν οι Η.Π.Α. στο καινούργιο διεθνές πολιτικό σκηνικό. Υπήρχε πλέον η πρόκληση για την Αμερική να εκμεταλλευθεί τις νέες ευκαιρίες που παρουσιάζονταν και να αναλάβουν ηγεμονικό ρόλο στο διεθνές περιβάλλον. Ηγεμονικό ρόλο που θα της εξασφάλιζε η πλεονεκτική θέση που κατείχαν οι

---

¹⁰² Ο.π. σελ.112

¹⁰³ Yaacov Y. I. Vertzberger, Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions, Stanford, California: Stanford University Press, 1998, σελ.195-196

¹⁰⁴ Dimitris Konstas and Constantine Arvanitopoulos, "The United States and the challenge of a post-bipolar world", Thesis, Spring 1997, http://www.hri.org/MFA/thesis/spring97/US_challenge.html

Η.Π.Α. μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου στην παγκόσμια κατανομή συντελεστών δυνάμεων και η άνιση υπέρ της αύξηση της ισχύος της σε σχέση με τα άλλα μέλη του συστήματος¹⁰⁵. Και η ισχύς αυτή είναι που δίνει το δικαίωμα στις Η.Π.Α. να μπορούν να επεμβαίνουν για να διαφυλάξουν και να ενισχύσουν τα συμφέροντά τους ανά την υφήλιο. Συμφέροντα που δεν έχουν να κάνουν πλέον με την κομμουνιστική απειλή και το φόβο της Ε.Σ.Σ.Δ., αλλά με την περιφερειακή και παγκόσμια σταθερότητα, που θα διασφαλίζει την εθνική ασφάλεια, θα επιτρέπει κλίμα ανάπτυξης και θα ευνοεί την οικονομική ευημερία, ενώ παράλληλα θα διατηρεί ή ακόμα και θα επαυξάνει υπέρ των Η.Π.Α. τους συσχετισμούς ισχύος. Εξάλλου ο καλύτερος τρόπος για την επίτευξη σταθερότητας είναι η ομοιομορφία των βασικών κανόνων που διέπουν τις διακρατικές σχέσεις και ο σεβασμός των κανόνων αυτών. Και η Αμερική ως "απαστράπτουσα πόλη στον λόφο" χάρη στην ηγεμονική της θέση μπορεί να πραγματοποιήσει το ιδανικό του Γούιλσον για μια διεθνή τάξη που θα βασίζεται στην οικουμενικοποίηση των αρχών και των αξιών της, ενώ μπορεί με την ισχύ της να επιβάλλει την παγκόσμια λειτουργία και τον σεβασμό των αρχών και των αξιών αυτών μέσα από σταυροφορικές παρεμβάσεις-επεμβάσεις όπου και όποτε χρειάζεται.

Ο Παναμάς αποτελούσε πρόβλημα στο σύγχρονο αμερικάνικο όραμα για εκδημοκρατισμό του Δυτικού ημισφαιρίου και τις εξαγγελίες για την πραγματοποίησή του. Ήδη από τη δεκαετία του '70 τα αυταρχικά καθεστώτα της Λατινικής Αμερικής έδιναν τη θέση τους σε δημοκρατικές κυβερνήσεις, οι οποίες με βάση και το επιχείρημα του Κάντ για την δημοκρατική ειρήνη, μπορούσαν να εγγυηθούν την ειρήνη, τη συνεργασία και τη σταθερότητα στην περιοχή¹⁰⁶. Εξάλλου, οι δημοκρατικές αυτές κυβερνήσεις διατηρούσαν άριστες σχέσεις συνεργασίας με τις Η.Π.Α., ακολουθώντας το υπόδειγμα των αμερικάνικων αρχών και αξιών και της αμερικάνικης κουλτούρας τόσο σε πολιτικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο.

---

¹⁰⁶ Ο Κάντ στο έργο του για την «Αιώνια Ειρήνη» επεξεργάζεται μια ιδεώδη συνθήκη αιώνιας ειρήνης, σύμφωνα με την οποία τα κράτη με δημοκρατικά συντάγματα τείνουν να συμβιώνουν ειρηνικά μεταξύ τους. Για εκτενή ανάλυση σχετικά με τη θεωρία της Δημοκρατικής Ειρήνης βλ.ενδεικτικά Christopher Layne, "Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace", *International Security*, Vol.19, No2, Fall 1994, σελ.5-49 όπως και John M. Owen, "How Liberalism Produces Democratic Peace", *International Security*, Vol.19, No2, Fall 1994, σελ.87-125 καθώς και Michael Doyle, "Kant: Liberalism and World Politics", *American Political Science Review*, Vol.80, No.4, December 1986, σελ.1151-1169

Ο Νοριέγκα προς τα τέλη της δεκαετίας του '80 άρχισε να συνιστά αγκάθι για την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική. Είχε μετατρέψει τη χώρα του σε διεθνές κέντρο συγκέντρωσης των εμπορών ναρκωτικών και ξεπλύματος βρώμικου χρήματος, ναρκωτικά που εν συνεχεία προωθούνταν σε κάθε άκρη των Η.Π.Α. και όχι μόνο. Αυτό εκτός από το γεγονός και μόνο ότι συνιστούσε απειλή και είχε καταστροφικές συνέπειες για τη ζωή και την υγεία αμερικανών πολιτών, ερχόταν και σε αντίθεση και με την διεθνή δέσμευση των Η.Π.Α. για την πάταξη της εμπορίας και διακίνησης ναρκωτικών, που εκείνη την εποχή κυριαρχούσε στη ρητορική της αμερικάνικης διεθνούς πολιτικής¹⁰⁷.

Η εικόνα που ήθελαν να περάσουν οι αμερικάνοι δεν επέτρεπε σε έναν δικτάτορα να αμφισβητεί τις αποφάσεις δικαστηρίων για την σύλληψή του για την υπόθεση των ναρκωτικών, πόσο μάλλον όταν και η γενικότερη στάση του ήταν εχθρική απέναντι στις Η.Π.Α.. Ο Νοριέγκα είχε υιοθετήσει το προφίλ του λαϊκιστή-εθνικιστή ηγέτη που εναντιώνεται σε μια αποικιακή υπερδύναμη, κάτι το οποίο από ένα σημείο και μετά είχε γίνει ιδιαίτερα ενοχλητικό για τις Η.Π.Α.. Οι καθεστωτικές δυνάμεις παρενοχλούσαν, απειλούσαν και ενίοτε κακοποιούσαν τους αμερικανούς πολίτες, ενώ το ποτήρι ξεχείλιζε με τον θάνατο ενός αμερικανού πεζοναύτη στην Διώρυγα. Οι Η.Π.Α. ήταν αποφασισμένες να επιβάλλουν δυναμικά τον ηγετικό ρόλο τους στη νέα εποχή και σε καμία περίπτωση δεν ήθελαν να στιγματιστούν ως ο “χάρτινος τίγρης” όπως συνέβη παλαιότερα. Ήταν συνεπώς επιβεβλημένη μια επίδειξη ισχύος για να δώσουν το στίγμα της ισχύος τους και της χωρίς αμφισβήτηση ηγεμονικής θέσης τους¹⁰⁸.

Από την άλλη πλευρά διακυβευόνταν και πιο απτά εθνικά συμφέροντα για τις Η.Π.Α.. Το αυταρχικό καθεστώς του Παναμά είχε πάψει πλέον να είναι συνεργάσιμο. Δημιουργούσε συνεχώς προβλήματα σχετικά με τις αμερικάνικες βάσεις και το Αμερικάνικο Στρατηγείο Διοίκησης Νότου, που βρίσκονταν στον Παναμά, ο οποίος χαρακτηριζόταν ως θέση ιδιαίτερης στρατηγικής σημασίας για τις Η.Π.Α.. Ακόμα μεγαλύτερη όμως ανησυχία προκαλούσε το ζήτημα της Διώρυγας και των οικονομικο-στρατηγικών συμφερόντων που διακυβευόνταν από την τήρηση των συμφωνιών που είχαν συναφθεί γι' αυτή μεταξύ Η.Π.Α.- Παναμά. Πλησίαζε η ώρα που με βάση τις

¹⁰⁷ Ευστράτιος Αλμπάνης, Διεθνής Επέμβαση, Αθήνα, Libro, 2001, σελ.95

¹⁰⁸ Yaacov Y. I. Vertzberger, Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions, Stanford, California: Stanford University Press, 1998, σελ.199-208

συνθήκες Torrijos-Carter η διώρυγα έπρεπε να επιστρέψει τον Παναμά και αποτελούσε μείζον ζήτημα η ακεραιότητα των συνθηκών που θα εξασφάλιζε τα μελλοντικά δικαιώματα και υποχρεώσεις που απέρρεαν από τις συμφωνίες. Ήταν συνεπώς προφανές ότι η δικτατορία Νοριέγκα δημιουργούσε ανασφάλεια ως προς το καθεστώς της Διώρυγας καθώς και ένα κλίμα πολιτικής αστάθειας στην περιοχή¹⁰⁹. Η προστασία των αμερικανικών συμφερόντων απαιτούσε την αντικατάσταση του αυταρχικού καθεστώτος, με ένα δημοκρατικό που με βάση τις δημοκρατικές αξίες θα σεβόταν τις Συνθήκες¹¹⁰. Πολύ δε περισσότερο αν επρόκειτο για μια φίλα προσκείμενη στις Η.Π.Α. κυβέρνηση, η οποία προέκυψε με τις ευχές και την υποστήριξη της αμερικάνικης ηγεσίας.

Η επέμβαση στον Παναμά, κατά συνέπεια, ήταν ένα μίγμα ιδεολογικής σταυροφορίας και προστασίας πραγματικών εθνικών συμφερόντων. Από τη μία πλευρά αποκατέστησε τη δημοκρατία σε μια χώρα απαλλάσσοντάς την από ένα τυραννικό καθεστώς που δυνάστευε τους πολίτες της και καταπατούσε τα δικαιώματά τους και ως προς αυτό το μέρος είναι εμφανής η επιρροή της γουίλσονιανής ρητορικής, που θέλει την Αμερική σταυροφόρο για τη διάδοση της δημοκρατίας σε κάθε γωνιά της γης και λυτρωτή των κρατών από τυραννικούς και καταπιεστικούς δυνάστες.

Από την άλλη πλευρά όμως η ιδεολογική σταυροφορία πορεύεται χέρι με χέρι με την ταυτόχρονη εξυπηρέτηση εθνικών συμφερόντων. Ο Νοριέγκα ήταν ένας «στυγνός δικτάτορας¹¹¹» ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '80, η απομάκρυνσή του όμως από την εξουσία δεν ήταν επιτακτική ανάγκη παρά μόνο όταν άρχισε ουσιαστικά να απειλεί τα αμερικανικά συμφέροντα αναφορικά με την Διώρυγα. Ομοίως και στην περίπτωση του Μεξικό το 1914, ο Γουίλσον επέδειξε ιδιαίτερο ζήλο για την καθαίρεση του Huerta και την αποκατάσταση της δημοκρατίας, από τη στιγμή που θίγονταν άμεσα από το καθεστώς του οι αμερικάνικες επενδύσεις και τα οικονομικά συμφέροντα στη χώρα¹¹².

Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, όπως θα το έθετε ο Θίοντορ Ρούζβελτ, η Αμερική

---

¹⁰⁹ Ο.π.

¹¹⁰ Ο Γούντροου Γουίλσον είχε δηλώσει το 1917 πως « ένα σταθερό κονσέρτο ειρήνης δεν μπορεί να διατηρείται παρά μόνο μέσω μιας κοινότητας δημοκρατικών κρατών. Κανένα αυταρχικό καθεστώς δεν μπορεί να εμπνεύσει εμπιστοσύνη ότι θα διατηρεί την πίστη εντός (του κονσέρτου) αυτού ή ότι θα τηρεί όσα έχει συμφωνήσει» βλ. G. John Ikenberry "Why Export Democracy?: The Hidden Grand Strategy of American Foreign Policy", *The Wilson Quarterly*, Vol.23, Spring 1999, σελ.38

¹¹¹ Josh Dormont, "The Powell Factor: Analyzing the Role of the Powell Doctrine in U.S. Foreign Policy", *Gaines Junction*, Volume 3, No 1, Spring 2005, σελ.27

¹¹² Omar G. Encarnacion, "The Follies of Democratic Imperialism", *World Policy Journal*, Vol.22, No 1, Spring 2005

είχε πραγματικά συμφέροντα από την εξωτερική πολιτική, που προχωρούσαν πολύ πιο μακριά από την αποκατάσταση της ηθικής τάξης και εφόσον τα συμφέροντα αυτά συγκρούονταν με εκείνα άλλων κρατών, η Αμερική είχε την υποχρέωση να χρησιμοποιήσει την ισχύ της για να κυριαρχήσει¹¹³. Και καθώς το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έβρισκε την Αμερική σε ενισχυμένη θέση στον νέο καταμερισμό της ισχύος στο σύστημα, βρισκόταν μπροστά στην πρόκληση, σύμφωνα και με τον Kenneth Waltz, να αντιδράσει θετικά στις ευκαιρίες για κέρδος που παρουσιάζονταν λόγω ευνοϊκών αλλαγών στο περιβάλλον και μεταβολών στη διεθνή κατανομή ισχύος και να διαδραματίσει ηγεμονικό ρόλο στη διεθνή σκηνή και ρόλο διαμορφωτή στις παγκόσμιες εξελίξεις¹¹⁴.

---

¹¹³ Henry Kissinger, *Διπλωματία*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ 45

¹¹⁴ Kenneth Waltz, "The Emerging Structure of International Politics", *International Security*, Vol 18, Nr. 2, Autumn 1993

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΟ ΙΡΑΚ ΤΟ 1991

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η επέμβαση στο Ιράκ έλαβε χώρα σε μια διεθνή συγκυρία, όπου η κατάρρευση του διπολισμού είχε συμβάλλει στη διαμόρφωση νέων ισορροπιών στο διεθνές σύστημα και αποτελούσε μια εξαιρετική ευκαιρία για τις Η.Π.Α., ως την μόνη εναπομείνασα υπερδύναμη, να οριοθετήσει και να προσδιορίσει τη θέση της ως ηγεμονικής δύναμης στην νέα τάξη πραγμάτων. Επιπλέον οι αλλαγές που συντελούνταν στο διεθνές περιβάλλον μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου άφηναν πρόσφορο έδαφος για την ενεργοποίηση του μηχανισμού συλλογικής ασφάλειας, όπως τον είχε οραματιστεί και επιθυμούσε να τον δει να λειτουργεί στην πράξη ο Γουίλσον. Και ήταν η παραβίαση της διεθνούς νομιμότητας και η διατάραξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας από την πλευρά του Ιράκ σε μια περιοχή, όπως αυτή του Περσικού Κόλπου, που διακυβεύονται παραδοσιακά στρατηγικά, γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα, που έδωσε το έναυσμα για την επέμβαση που είναι γνωστή ως «Ασπίδα της Ερήμου», η οποία μετεξελίχθηκε σε «Καταιγίδα της Ερήμου».

4.1 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

Στις 2 Αυγούστου του 1990, το Ιράκ, επικαλούμενο εδαφικές και οικονομικές διαφορές, εισέβαλε στο γειτονικό Κουβέιτ, το οποίο κατέλαβε στρατιωτικά και στη συνέχεια, στις 8 Αυγούστου 1990, το προσάρτησε. Άμεση υπήρξε η αντίδραση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που με σειρά αποφάσεων ζήτησε την απόσυρση του Ιράκ από το Κουβέιτ του οποίου και την προσάρτηση κήρυξε άκυρη, ενώ αναγνώρισε στο Κουβέιτ δικαίωμα ατομικής και συλλογικής άμυνας, σύμφωνα με το άρθρο 51 του

Καταστατικού Χάρτη, επιβάλλοντας παράλληλα σε βάρος του Ιράκ και ναυτικό αποκλεισμό. Ταυτόχρονα άμεση και αποφασιστική υπήρξε και η αντίδραση των Η.Π.Α., οι οποίες προέβησαν σε μια εντυπωσιακή πολεμική κινητοποίηση μεταφέροντας μέσα σε λίγες εβδομάδες περισσότερους από πεντακόσιες χιλιάδες αμερικανούς στρατιώτες και ανάλογο εξοπλισμό στην περιοχή, με την παράλληλη συνδρομή 1500 αεροπλάνων και στόλους με οκτώ αεροπλανοφόρα. Προέβησαν, εξάλλου, σε συνεννόηση με σημαντικό αριθμό χωρών ώστε να συμμετάσχουν, κυρίως με αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων, σε μια στρατιωτική επιχείρηση αποκατάστασης της διεθνούς νομιμότητας και προστασίας της ασφάλειας στην περιοχή του Περσικού Κόλπου, που ονομάστηκε «Ασπίδα της Ερήμου» (Desert Shield)¹¹⁵.

Βασικός στρατιωτικός στόχος της κινητοποίησης των Η.Π.Α. ήταν η προστασία των γειτονικών στο Ιράκ κρατών της Σαουδικής Αραβίας και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων για τα οποία υπήρχε άμεσος και ορατός κίνδυνος για επίθεση από το πρώτο εναντίον τους, η επιτήρηση και επιβολή του αποκλεισμού που είχε αποφασίσει για το Ιράκ το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών και σε τελική φάση ο εξαναγκασμός του Ιράκ να αποχωρήσει από το Κουβέιτ και η παγίωση της ασφάλειας στην περιοχή. Η άρνηση, όμως, του Ιράκ να αποσυρθεί από το Κουβέιτ και να συμμορφωθεί με τις αποφάσεις του Ο.Η.Ε. οδήγησε τον τελευταίο να εξουσιοδοτήσει με την απόφαση 678 της 29^{ης} Νοεμβρίου 1990 τα κράτη – μέλη να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την τήρηση και εφαρμογή της εκδοθείσας απόφασης 660 του Συμβουλίου Ασφαλείας της 2^{ης} Αυγούστου του 1990 περί άμεσης απόσυρσης των στρατιωτικών δυνάμεων του Ιράκ από το Κουβέιτ, μετά το πέρας της προθεσμίας που είχε δοθεί στο Ιράκ για αποχώρηση και που ήταν η 15^η Ιανουαρίου 1991. Χαρακτηριστικό είναι ότι η απόφαση αυτή του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν έθετε τις όποιες στρατιωτικές επιχειρήσεις υπό τη διοίκηση και την ευθύνη των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με το άρθρο 43 του Χάρτη, αλλά απλώς εξουσιοδοτούσε τα κράτη μέλη να δράσουν μονομερώς, με κάθε τρόπο, ακόμα και με τη χρήση βίας, αφήνοντας πρακτικά τον συντονισμό και την ευθύνη της διεξαγωγής τους στις Η.Π.Α.. Παρά τις επανειλημμένες διπλωματικές προσπάθειες που καταβλήθηκαν τόσο από την πλευρά του Ο.Η.Ε όσο και από αυτή των Η.Π.Α., ο Σαντάμ Χουσεϊν αρνήθηκε να υποχωρήσει από

---

¹¹⁵ Ευστράτιος Αλμπάνης, Διεθνής Επέμβαση, Αθήνα, Libro, 2001, σελ. 98-101

το Κουβέιτ και οι Ηνωμένες Πολιτείες με τη συνεργασία μιας μεγάλης διεθνούς συμμαχίας με επικεφαλής την ίδια και τη συμμετοχή στρατιωτικών δυνάμεων από 28 χώρες, μεταξύ άλλων από την Βρετανία, τη Γαλλία, τη Σαουδική Αραβία, την Αίγυπτο, τη Συρία, το Πακιστάν, το Μπαγκλαντές, τη Νιγηρία, τη Σενεγάλη, το Μαρόκο, την Αργεντινή, την Πολωνία, την Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και τα περισσότερα μέλη του Ν.Α.Τ.Ο., πραγματοποίησαν μια επιχείρηση μεγάλης κλίμακας με την κωδική ονομασία « Καταιγίδα της Ερήμου » (Desert Storm), η οποία συνέτριψε τις Ιρακινές ένοπλες δυνάμεις και απελευθέρωσε το Κουβέιτ¹¹⁶.

Η επιχείρηση διήρκεσε 42 μέρες και διεξήχθη σε δύο φάσεις : η πρώτη φάση, μέχρι τις 24 Φεβρουαρίου 1991, περιελάμβανε αεροπορικό βομβαρδισμό και πλήγματα με πυραύλους κατά Ιρακινών στόχων, και η δεύτερη, μέχρι τις 27 Φεβρουαρίου 1991, περιελάμβανε χερσαίες επιχειρήσεις απελευθέρωσης του Κουβέιτ. Στις 27 Φεβρουαρίου 1991 το Ιράκ αποχώρησε πλήρως από το Κουβέιτ¹¹⁷. Ακολούθησε η επιβολή όρων στο Ιράκ, που αφορούσαν στη συμπεριφορά και τις προθέσεις του σε σχέση με την ασφάλεια στην περιοχή, στην αποχή του από πράξεις διεθνούς τρομοκρατίας, στην καταστροφή των όπλων μαζικής καταστροφής (χημικά, βιολογικά) και στη μη ανάπτυξη πυρηνικού οπλοστασίου. Η καταστολή των εξεγέρσεων των Κούρδων και των Σιιτών από το Ιράκ μετά τη λήξη του Πολέμου του Κόλπου και το κύμα προσφύγων που δημιούργησε, είχε σαν αποτέλεσμα και την απόφαση 688 του Συμβουλίου Ασφαλείας, με την οποία ζητήθηκε από το Ιράκ να σταματήσει αμέσως την καταπίεση των πληθυσμών αυτών, η οποία παραβίαζε τα ανθρώπινα δικαιώματα και απειλούσε την ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή, και να επιτραπεί η πρόσβαση διεθνών ανθρωπιστικών οργανώσεων στις περιοχές όπου θα ήταν αναγκαία η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας. Οι Η.Π.Α. με την επιχείρηση « Provide Comfort» παρείχαν κάθε είδους ανθρωπιστική βοήθεια – από τη διανομή εφοδίων μέχρι τη δημιουργία καταλυμάτων- στους πρόσφυγες, παράλληλα όμως θεωρήθηκε ότι επενέβησαν στην εσωτερική κυριαρχία του Ιράκ με την επιβολή ζωνών απαγόρευσης των στρατιωτικών πτήσεων στο Βόρειο και το Νότιο τμήμα της χώρας και την προσωρινή ανάπτυξη πολυεθνικής δύναμης είκοσι χιλιάδων στρατιωτών υπό την ηγεσία τους στο Βόρειο Ιράκ, με αποτέλεσμα να ανακλύπουν οι πρώτες αντιδράσεις

---

¹¹⁶ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.370-372

¹¹⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Gulf_War

σχετικά με το ζήτημα της νομιμότητας και των ορίων της ανθρωπιστικής επέμβασης στο έδαφος ενός κυρίαρχου κράτους¹¹⁸.

4.2 Η ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΑΝΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

Ο Πόλεμος του Κόλπου ήταν από πλευράς ρητορικής και ιδεολογικών επιχειρημάτων η αποθέωση του γουίλσονισμού. Στον τηλεοπτικό λόγο που απήθυνε ο Πρόεδρος Μπούς προς τον αμερικάνικο λαό αμέσως μετά την έναρξη της επιθέσεως στο Ιράκ προσδιορίστηκαν οι σκοποί της επιχειρήσεως που ήταν α) η απόσυρση των στρατευμάτων του Σαντάμ Χουσεϊν από το Κουβέιτ και η πλήρης απελευθέρωση του τελευταίου, β) η αποκατάσταση της νόμιμης κυβέρνησης του Κουβέιτ στην εξουσία, γ) η συμμόρφωση του Ιράκ με όλες τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών, με την ελπίδα πως μετά την αποκατάσταση της ειρήνης, το Ιράκ θα συνεχίσει σαν ένα ειρηνικό και συνεργαζόμενο μέλος της οικογένειας των εθνών, το οποίο θα προάγει την ασφάλεια και την σταθερότητα στον Περσικό Κόλπο. Ήταν, κατά συνέπεια προφανές ότι το γουίλσονιανό τρίπτυχο απελευθέρωση των καταπιεσμένων-δημοκρατία-ειρήνη θα αποτελούσε τον άξονα της αμερικανικής ρητορικής στον Πόλεμο με το Ιράκ¹¹⁹.

Ο Πρόεδρος Μπούς από την πρώτη στιγμή είχε επιχειρήσει να δώσει γουίλσονιανή διάσταση στην ανάμιξη των Η.Π.Α. στην υπόθεση Ιράκ-Κουβέιτ. Από τις διαπραγματεύσεις ακόμα τόνιζε ότι «αμερικανοί απεσταλμένοι ταξίδεψαν στην Βαγδάτη με σκοπό την προσπάθεια να επαναφέρουν την ειρήνη και την δικαιοσύνη¹²⁰». Όταν δεν το πέτυχαν ήταν αναγκαία πλέον η επέμβαση για την επιβολή τους. Μια επέμβαση που κατά τον Μπούς δεν μπορούσε να περιμένει διότι «όσο ο κόσμος περίμενε, ο Σαντάμ Χουσεϊν συστηματικά βίαζε και λεηλατούσε ένα μικρό έθνος, που δεν απειλούσε το δικό του. Διέπραττε θηριωδίες σε βάρος του λαού του Κουβέιτ, ανάμεσα στις οποίες ακρωτηριασμούς και φόνους αθώων παιδιών...ενώ όσο ο κόσμος προσευχόταν για την

¹¹⁸ Ευστράτιος Αλμπάνης, ο.π., σελ.101-104

¹¹⁹ President Bush's Speech Announcing War Against Iraq, διαθέσιμος στο www.historyplace.com/speeches/bush-war.htm

¹²⁰ George Herbert Walker Bush, "State of the Union 1991 Speech", διαθέσιμος στο <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/gb41/speeches/su91ghwb.htm>

ειρήνη, ο Σαντάμ προετοίμαζε πόλεμο». Ο αμερικανός πρόεδρος διακήρυττε πως «σκοπός μας δεν είναι η κατάκτηση του Ιράκ, αλλά η απελευθέρωση του Κουβέιτ». Στο ίδιο μήκος κύματος ήταν και οι δηλώσεις του σε συνέντευξη τύπου λίγο πριν την επέμβαση, όταν και δήλωνε πως « η διαμάχη με το Ιράκ δεν έχει να κάνει με το πετρέλαιο. Έχει να κάνει με την ωμή επιθετικότητα¹²¹». Χαρακτηριστική είναι και η επίκληση από τον αμερικανό πρόεδρο δηλώσεων ηγετικών στρατιωτικών στελεχών των αμερικανικών δυνάμεων στον Κόλπο σχετικά με τους σκοπούς που εξυπηρετούσαν οι αμερικανικές δυνάμεις εκεί. Δηλώσεις όπως « ας απελευθερώσουμε αυτούς τους αθώους ανθρώπους...¹²²», « υπάρχουν πράγματα για τα οποία αξίζει να πολεμάμε-ένας κόσμος στον οποίο η βαρβαρότητα και η ανομία επιτρέπονται χωρίς αντίδραση, δεν είναι ένας κόσμος στον οποίο θα θέλαμε να ζούμε¹²³» και « βρισκόμαστε εδώ για περισσότερα από την τιμή ενός γαλονιού πετρελαίου- αυτό που κάνουμε θα έχει στόχο να εξασφαλίσει το μέλλον του κόσμου για τα επόμενα 100 χρόνια¹²⁴», δεν στοχεύουν παρά να καθαγιάσουν τους σκοπούς για τους οποίους οι αμερικάνοι και οι σύμμαχοί τους επιτέθηκαν στο Ιράκ και να ξυπνήσουν στον αμερικάνικο λαό συναισθήματα γύρω από τη Μεσσιανική αποστολή που καλείται παραδοσιακά από το πεπρωμένο να επιτελέσει: να απελευθερώσει τον κόσμο από την τυραννία, να διαδώσει την δημοκρατία, να φέρει την ειρήνη και τη σταθερότητα, την τάξη, τη δικαιοσύνη και την νομιμότητα, να αποκαταστήσει τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Βρισκόμαστε άλλωστε σε μια εποχή που ο Ψυχρός Πόλεμος έχει τελειώσει. Η Σοβιετική Ένωση δεν είναι πια η “Αυτοκρατορία του Κακού”¹²⁵, αλλά μια εν δυνάμει συνεργάτιδα, δεδομένης και της πολιτικής σύμπραξής της στην εκστρατεία κατά του Ιράκ. Οι νέες απειλές στη μεταψυχροπολεμική περίοδο αρχίζουν να ενσαρκώνονται σε αυταρχικά καθεστώτα που καταπατούν την διεθνή έννομη τάξη, την ελευθερία, την δημοκρατία, τη δικαιοσύνη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και απειλούν την ειρήνη και την

---

¹²¹ Jeffrey Record, “A Note on Interests, Values and the Use of Force”, Parameters, Spring 2001, σελ.19

¹²² President Bush’s Speech Announcing War Against Iraq, ο.π.

¹²³ Ο.π. www.historyplace.com/speeches/bush-war.htm

¹²⁴ Ο.π.

¹²⁵ Η φράση αυτή αποδίδεται στον Ρόναλντ Ρέιγκαν, ο οποίος τη χρησιμοποίησε στα πλαίσια της ιδεολογικής σταυροφορίας ενάντια στο ψυχροπολεμικό αντίπαλο δέος, την Σοβιετική Ένωση, Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.390-391. Για περαιτέρω ανάπτυξη της εξωτερικής πολιτικής του Ρέιγκαν βλ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.349-362

παγκόσμια σταθερότητα¹²⁶. Ο Σαντάμ Χουσεΐν, όπως και ο Νοριέγκα στον Παναμά, αποτελούσε την προσωποποίηση του κακού¹²⁷, που ερχόταν σε αντιπαράθεση με τις ενάρετες αμερικάνικες αξίες και αρχές, αλλά και το αμερικάνικο όραμα για έναν ειρηνικό και δημοκρατικό κόσμο, ο οποίος θα βασιζεται σε αυτές τις αρχές και αξίες. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο των Η.Π.Α. «τα φοβερά εγκλήματα και βασανιστήρια που διαπράχθηκαν από το καθεστώς του Σαντάμ ενάντια στους αθώους ανθρώπους του Κουβέιτ, συνιστούν προσβολή για την ανθρωπότητα και μια πρόκληση για την απελευθέρωσή τους¹²⁸». Εξάλλου «...πρόκειται για το σωστό και το λάθος, για το καλό και το κακό. Αυτός (Σαντάμ Χουσεΐν) είναι κακός, ο σκοπός μας είναι σωστός¹²⁹». Συνεπώς οι Η.Π.Α. όφειλαν να εμπλακούν σε μια πολεμική σύρραξη με το Ιράκ προκειμένου να υπηρετήσουν ένα σωστό σκοπό και να αποκαταστήσουν την τάξη.

Όταν ο Πρόεδρος Γουίλσον ζητούσε στο Κογκρέσο το 1917 την κήρυξη του πολέμου στην Γερμανία, που σαν άλλο Ιράκ, διατάρασσε την ειρήνη σε ένα περιφερειακό υποσύστημα τόσο μακρινό από τις Η.Π.Α., κι όμως τόσο κοντινό σε διακυβευόμενα συμφέροντα, δηλώνοντας πως « το δίκαιο είναι πιο πολύτιμο από την ειρήνη...θα πολεμήσουμε για τις αξίες που βρίσκονται πιο κοντά στην καρδιά μας, για τη δημοκρατία, για τα δίκαια και την ελευθερία των μικρών κρατών, για την οικουμενική επικράτηση του δικαίου¹³⁰», δεν θα μπορούσε να φανταστεί πως 74 χρόνια μετά, η χώρα του θα στήριζε έναν άλλο πόλεμο στα ίδια επιχειρήματα. Εξάλλου, τα λόγια του Γουίλσον περί « καταστροφής- ή έστω περιορισμού σε σημείο που να καταστεί ανίκανη- κάθε αυθαίρετης δύναμης, οπουδήποτε στον κόσμο, που μπορεί ξεχωριστά, κρυφά και από δική της μόνο επιλογή να διαταράσσει την παγκόσμια ειρήνη¹³¹» είναι σαν

---

¹²⁶ Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Colin Powell, διοικητή τότε των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων, «Έχω ξεμείνει από δαίμονες. Έχω ξεμείνει από εχθρούς...», η οποία υποδήλωνε πως μετά την απουσία της σοβιετικής απειλής στον μεταπυροπολεμικό κόσμο, έπρεπε να "ανακαλυφθούν" νέες απειλές για την αμερικάνικη εθνική ασφάλεια. Βλ. Kenneth Waltz, Structural Realism after the Cold War, International Security, Vol.25, Issue 1, Summer 2000, σελ.29

¹²⁷ Ο Πρόεδρος Μπους τον χαρακτήρισε νέο Χίτλερ και παρομοίασε το Ιράκ με τη Γερμανία του 1930. Σχετικά βλ. Christopher Layne, "Why the Gulf War Was Not in The National Interest", The Atlantic Monthly, Vol.268, No 1, July 1991, σελ.72

¹²⁸ President Bush's Speech Announcing War Against Iraq, διαθέσιμος στο www.historyplace.com/speeches/bush-war.htm

¹²⁹ Christopher Layne, ο.π., σελ.75

¹³⁰ Παρατίθεται στο Henry Kissinger, Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη,1995, σελ.56

¹³¹ Παρατίθενται στο Kevin J.Cole, "The Wilsonian Model of Foreign Policy& the Post-Cold War World", Air & Space Power Chronicles, Spring 1999, άμεσα διαθέσιμο στο <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/cc/Cole.html>

σχεδιασμένα να ταιριάζουν στην περίπτωση του Ιράκ. Η εισβολή και κατοχή ενός ανεξάρτητου κράτους από μια περιφερειακή δύναμη με φιλόδοξες ηγεμονικές βλέψεις παραβίαζε τη διεθνή τάξη και νομιμότητα, διατάρασσε την ειρήνη και σταθερότητα στην περιοχή και δημιουργούσε ένα φάσμα απειλής για το μέλλον. Όπως θα το έθετε ο Γουίλσον, υπήρχε ζήτημα ηθικής τάξης, με την έννοια της παραβίασης των υποχρεώσεων που απορρέουν από έναν ηθικό κώδικα που ισχύει ανάμεσα στα κράτη, κατ' αναλογία με αυτόν που ισχύει μεταξύ των ανθρώπων. Σύμφωνα με αυτόν, τα κράτη είναι μέλη μιας κοινωνίας και ως μέλη έχουν δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις. Ένα κράτος όταν, με την αναγνώρισή του από την "κοινωνία των εθνών", γίνει μέλος της διεθνούς κοινότητας λαμβάνεται ως δεδομένο ότι θεωρεί πως δεσμεύεται αυτομάτως, ακόμα και χωρίς να προβεί σε κάποια ρητή συνομολόγηση, από τους αποδεκτούς κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και τις αρχές της διεθνούς ηθικής¹³². Με τις τελευταίες μάλιστα, με βάση και το πνεύμα του Γουίλσον, να ισχύουν, να εφαρμόζονται και να αξιώνεται η τήρησή τους μεταξύ των εθνών και των κυβερνήσεών τους, κατ' αναλογία, όπως συμβαίνει και μεταξύ των μεμονωμένων πολιτών των πολιτισμένων κρατών¹³³. Το Ιράκ πραγματοποιώντας άδικη επίθεση και χρησιμοποιώντας αδικαιολόγητη βία κατέλυσε την κυριαρχία ανεξάρτητου κράτους, αναμφισβήτητα παραβίασε τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου και τις αρχές της διεθνούς ηθικής, διαταράσσοντας τη διεθνή έννομη τάξη. Και η τάξη θα έπρεπε να αποκατασταθεί. Σύμφωνα με την Γουίλσονιανή κληρονομιά, μια γενική ένωση εθνών θα έπρεπε να παίζει τον ρόλο του θεματοφύλακα της πολιτικής ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας τόσο των μεγάλων, όσο και των μικρών κρατών¹³⁴. Και η χρονική συγκυρία της κατάκτησης του Κουβέιτ από το Ιράκ στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου, όταν οι ανταγωνισμοί μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων βρίσκονταν σε ύφεση και η συνεργασία μεταξύ τους ήταν στο απόγειό της, επέτρεπε στις Η.Π.Α. να θέσουν σε λειτουργία τους διεθνείς μηχανισμούς της συλλογικής ασφάλειας ενάντια σε επεκτατικό κράτος παραδοσιακού τύπου, που

---

¹³² Edward H. Carr, Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939: Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, Ποιότητα, 2000, σελ. 204-205

¹³³ Για τη διαφωνία με αυτή τη θέση βλ. Παναγιώτης Ήφαιστος, Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική: Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα στο Πεπρωμένο του Έθνους», Αθήνα, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1994, σελ. 330επ.

¹³⁴ Βλ. το 14^ο από τα Δεκατέσσερα Σημεία του Γουίλσον στο Θεόδωρου Αιμ. Χριστοδουλίδη, Διπλωματική ιστορία τριών αιώνων, τόμος δεύτερος: Από τη Βιέννη στις Βερσαλλίες (1815- 1919), Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1997, σελ. 529-530

εισέβαλε και προσάρτησε γειτονικό κράτος¹³⁵. Από την άλλη πλευρά ήταν μια ευκαιρία και εν όψει της νέας εποχής η Αμερική να καταδείξει στην παγκόσμια κοινότητα ότι ενδιαφέρεται, με βάση τις γουίλσονιανές αρχές, για τη διατήρηση μιας διεθνούς τάξης, όπου οι κυβερνήσεις «ταραξίες» και οι «δυνάμεις αμφισβήτησης» θα εξουδετερώνονται, προασπίζοντας έτσι την αποκατάσταση του διεθνούς δικαίου και της διεθνούς νομιμότητας¹³⁶. Αλλωστε η μοναδική πλέον υπερδύναμη, που ταυτιζόταν με το διεθνές status quo και το θεσμικό κεκτημένο της κοινωνίας των κυρίαρχων κρατών, που η ίδια είχε διαμορφώσει σε μεγάλο βαθμό κατά τον 20^ο αιώνα, δεν ήταν διατεθειμένη να αποδεχθεί την κατάκτηση και προσάρτηση ενός κυρίαρχου κράτους και μέλους των Ηνωμένων Εθνών.

Προχωρώντας ένα βήμα πιο πέρα, οι Η.Π.Α. δεν ήθελαν απλώς να διασφαλίσουν την διεθνή τάξη. Ήθελαν να την διαμορφώσουν. Όπως συνέβη σε κάθε μεγάλο σταυροδρόμι της παγκόσμιας ιστορίας του 20^{ου} αιώνα, οι Η.Π.Α. με ηγετική παρουσία οδηγούσαν τις εξελίξεις και έπαιζαν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση των νέων δεδομένων. Ο Γουίλσον το 1918, μετά τη νίκη στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, οραματιζόταν μια νέα παγκόσμια τάξη, την οποία οι αμερικάνοι θα διαμόρφωναν κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση των ανώτερων αρχών και αξιών τους και στην οποία η ηθική θα αντικαθιστούσε την ισχύ και το συμφέρον, η συλλογική ασφάλεια θα εγγυούταν την ειρήνη και θα ίσχυε για όλους και κατ' ισοτιμία ένα οικουμενικό δίκαιο¹³⁷. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο Τρούμαν μπροστά στον κίνδυνο της Σοβιετικής κυριαρχίας, στράφηκε στην στρατηγική της ανασχεσης για να αποτραπεί η επέκταση του κομμουνισμού και η διολίσθηση των κρατών προς τη σοβιετική επιρροή. Στόχος του ήταν η συσπείρωση της Δύσης, η δημιουργία και διεύρυνση των συμμαχιών υπό την ηγεσία των Η.Π.Α., η ανάπτυξη επαρκών και προηγμένων οπλικών συστημάτων και η υπεροχή σε πυρηνικά όπλα, παράλληλα και η διάδοση και επικράτηση του αμερικάνικου πολιτικού, οικονομικού και πολιτισμικού μοντέλου ανά την υφήλιο¹³⁸. Με τον Ο.Η.Ε. στη μέση της διαμάχης Ανατολής-Δύσης να αδυνατεί, όντας κατά τον Wight "σχιζοφρενής παράλυτος", να αναλάβει δράση, την ειρήνη και τη σταθερότητα στον

¹³⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, ο.π., σελ.370

¹³⁶ Christopher Layne, "Why the Gulf War Was Not in The National Interest", The Atlantic Monthly, Vol.268, No 1, July 1991, σελ.71-72

¹³⁷ Βλ. Henry Kissinger, Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ 50-63

¹³⁸ Σχετικά βλ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, ο.π., σελ.57-70 και 113-129

κόσμο καλούνταν να επιβάλλει η ισορροπία του τρόμου και το φάσμα της πυρηνικής απειλής¹³⁹.

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου ήταν, όπως δήλωνε ο Μπούς «μία ακόμη ιστορική στιγμή¹⁴⁰». Οι Η.Π.Α., με ενισχυμένη τη θέση τους στην νέα κατανομή ισχύος, έπρεπε να αποδείξουν την ικανότητά τους να επιβάλλουν την Νέα Τάξη Πραγμάτων. Σύμφωνα με τον αμερικανό πρόεδρο: « Σε αυτόν τον τελευταίο χρόνο σημειώσαμε μεγάλη πρόοδο στην προσπάθεια να τερματίσουμε μια μακρά περίοδο συγκρούσεως και ψυχρού πολέμου. Έχουμε πλέον μπροστά μας την ευκαιρία να σφυρηλατήσουμε για τους εαυτούς μας και για τις γενιές που θα έρθουν μια Νέα Παγκόσμια Τάξη, έναν κόσμο όπου τη συμπεριφορά των κρατών θα ρυθμίζουν οι Κανόνες Δικαίου και όχι ο νόμος της ζούγκλας. Όταν θα επιτύχουμε(στον πόλεμο του Κόλπου)-και θα επιτύχουμε-θα έχουμε μια πραγματική ευκαιρία για αυτή την Νέα Παγκόσμια Τάξη, μία Τάξη στην οποία ένας αξιόπιστος Ο.Η.Ε. θα μπορεί να χρησιμοποιήσει το ρόλο του στη διατήρηση της ειρήνης για να εκπληρώσει την υπόσχεση και το όραμα των ιδρυτών των Ηνωμένων Εθνών¹⁴¹».

Η εκπλήρωση της αποστολής για την ανάσχεση της Ε.Σ.Σ.Δ. αναδείκνυε ένα νέο ρόλο για την Αμερική στον μεταψυχροπολεμικό κόσμο, που ήταν αυτός «της εγγυήτριας της ειρήνης και της σταθερότητας σε έναν κόσμο που εισέρχεται σε μία καινούργια αβέβαιη και επικίνδυνη εποχή¹⁴²». Η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ θεωρήθηκε από την Αμερικάνικη Κυβέρνηση « η πρώτη προσβολή στα σχέδια για ένα κόσμο τον οποίο προσδοκούμε¹⁴³» και η πρώτη δοκιμασία που θα έδειχνε εάν ο μετα-ψυχροπολεμικός κόσμος θα βυθιζόταν στην αναρχία ή θα κυριαρχούσε μια διεθνής τάξη, ένας κοινός κώδικας κανόνων δικαίου, που θα προωθούσε τη συνεργασία στη θέση των συγκρούσεων. Για να λειτουργήσει επιτυχώς η νέα αυτή παγκόσμια τάξη, οι Η.Π.Α. πρέπει να αντιτάσσονται στην επιθετικότητα, σε όποιο σημείο της υφηλίου εκδηλώνεται. Και παρόλο που τη Νέα Παγκόσμια Τάξη θα αναλαμβάνει να την υπερασπίζεται η συλλογική ασφάλεια, η ηγεσία της διεθνούς κοινότητας από τις Η.Π.Α. πρέπει να

---

¹³⁹ Martin Wight, Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης, Αθήνα, Ποιότητα, 1998, σελ.43

¹⁴⁰ President Bush's Speech Announcing War Against Iraq, διαθέσιμος στο www.historyplace.com/speeches/bush-war.htm

¹⁴¹ Ο.π.

¹⁴² Christopher Layne, ο.π., σελ.72

¹⁴³ Ο.π.

θεωρείται δεδομένη, λαμβανομένης υπ' όψη της ιδιότητάς της ως της μόνης εναπομείνας υπερδύναμης και των ευθυνών που υποτίθεται ότι αυτή αναλαμβάνει.

Οι ομοιότητες της Νέας Παγκόσμιας Τάξης που διακήρυττε η αμερικάνικη ηγεσία με την αντίστοιχη που οραματιζόταν ο Γουίλσον είναι πολλές: διατήρηση της ειρήνης μέσω της συλλογικής ασφάλειας, συλλογική ασφάλεια με βάση την συναίνεση της κοινότητας των εθνών, συνεργασία στη βάση προώθησης κοινών αξιών και αρχών που θα συνδέουν ιδεολογικά τον κόσμο, αντίσταση στην επιθετικότητα και την αδικία με βάση την ηθική που θα διέπει τις διακρατικές σχέσεις¹⁴⁴. Στο εγχείρημα όμως της δημιουργίας μιας Νέας Παγκόσμιας Τάξης και στις δύο εποχές οι Η.Π.Α. επεφύλασσαν για τον εαυτό τους ηγεμονικό ρόλο και ήταν οι δικές τους αξίες και αρχές που θα αποτελούσαν την βάση για έναν ιδανικά αναπλασμένο κόσμο. Και το στοιχείο αυτό το έθετε εύγλωττα ο αμερικανός πρόεδρος όταν μετά το ξέσπασμα της κρίσης στον Κόλπο δήλωνε πως « εδώ και δύο αιώνες οι Η.Π.Α. χρησίμευαν ως παράδειγμα ελευθερίας και εμπέδωσης της δημοκρατίας στον κόσμο. Εδώ και γενεές αγωνιζόμαστε για να διατηρήσουμε και να αυξήσουμε τις θετικές όψεις της ελευθερίας. Σήμερα, σ' έναν κόσμο γρήγορης εξέλιξης, η ηγεμονία των Η.Π.Α. είναι απαραίτητη...οι ελπίδες της ανθρωπότητας στρέφονται σ' εμάς...έχουμε την υποχρέωση να εργαστούμε στον δύσκολο τομέα της ελευθερίας...με την υπόσχεση καλύτερων ημερών¹⁴⁵».

4.3 Η ΠΡΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΙΡΑΚ

Η ιδεολογική πτυχή του πολέμου με το Ιράκ είναι συνυφασμένη με το γουίλσονιανό πνεύμα. Σύμφωνα με αυτό η ιστορία γράφεται ως εξής: οι Η.Π.Α. στο Μεσσιανικό ρόλο του σωτήρα-απελευθερωτή των αδυνάτων και καταπιεσμένων, απελευθερώνει ένα αδύναμο έθνος που είχε πέσει θύμα της επιθετικότητας και της

---

¹⁴⁴ Ο Πρόεδρος Μπούς αναφέρεται στην τηλεοπτική ομιλία του με αφορμή την ανακοίνωση του Πολέμου εναντίον του Ιράκ σε «...ένα κόσμο ενωμένο, όπου σε κανένα έθνος δεν θα επιτρέπεται να προσβάλλει βάνουσα τον γείτονά του», President Bush's Speech Announcing War Against Iraq www.historyplace.com/speeches/bush-war.htm

¹⁴⁵ George Herbert Walker Bush, "State of the Union 1991 Speech", διαθέσιμος στο <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/gb41/speeches/su91ghwb.htm>

επεκτατικής διάθεσης ενός εν δυνάμει περιφερειακού ηγεμόνα. Επαναφέροντας την νομιμότητα, λυτρώνει τους κατοίκους του έθνους αυτού από συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους στις οποίες προέβαινε με βαρβαρότητες ο κατακτητής και αποκαθιστά την δημοκρατία στη χώρα επαναφέροντας την νόμιμα εκλεγμένη από τον λαό του Κουβέιτ κυβέρνηση. Επιβάλλει τους όρους της στο παράνομο κράτος ώστε να συμμορφωθεί με την διεθνή έννομη τάξη και θέτει τις βάσεις για την εδραίωση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή. Στην προσπάθεια αυτή, και λόγω των συνθηκών της εποχής που ευνοούν το πνεύμα συνεργασίας, ενεργοποιεί τους μηχανισμούς συλλογικής ασφάλειας, οι οποίοι, με την συνδρομή τους, δίνουν οικουμενική διάσταση και νομιμοποίηση στην αμερικανική αποστολή. Το αποκορύφωμα είναι οι εξαγγελίες για μια Νέα Παγκόσμια Τάξη που θα στηρίζεται σε οικουμενικά αποδεκτές αξίες και αρχές και οι οποίες θα εξασφαλίζουν την ειρήνη, την δικαιοσύνη, την συνεργασία και την ευημερία, ενώ το απαραβίαστό τους θα εγγυάται το σύνολο των εθνών, με τις Η.Π.Α. σε προεξέχοντα ηγετικό και συντονιστικό ρόλο.

Αναμφισβήτητα η επέμβαση στην Κρίση στον Κόλπο έχει ηθικά και δίκαια ερείσματα με βάση την φιλελεύθερη γουιλσονιανή διάσταση που έχουν οι έννοιες αυτές¹⁴⁶. Από την άλλη πλευρά όμως, στην πολιτική δεν μπορούμε να αγνοήσουμε και την έννοια του εθνικού συμφέροντος. Όπως το έθεσε ο Henry Kissinger « η Αμερική θα πρέπει να κατανοήσει τη σχέση ανάμεσα στις ηθικές αρχές και την καθημερινή εξωτερική πολιτική. Οι ηθικές αρχές είναι καθολικές και άχρονες. Η εξωτερική πολιτική είναι δέσμια των συγκυριών¹⁴⁷». Ακόμα κι αν οι ηθικές αρχές εφαρμόζονται υπό το πρίσμα εσωτερικών ή διεθνών συνθηκών, δεν αποκλείεται να συνυπάρχουν ή ενίοτε και να επιβάλλονται από το εθνικό συμφέρον. Είναι φανερό ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορούν είτε μονομερώς είτε σε συνεργασία με τον Ο.Η.Ε. να επεμβαίνουν ανά τον κόσμο για να επανορθώνουν κάθε αδικία. Εξάλλου, από τη στιγμή που δεν υπάρχει ένας “χάρτης” που να προκαθορίζει επακριβώς σε ποιες περιπτώσεις και για ποιους σκοπούς δημιουργείται νόμιμος λόγος επέμβασης και από ποιόν, είναι λογικό να δημιουργούνται ερωτηματικά για τους εκάστοτε επιλεγμένους στόχους των επεμβάσεων. Εύλογα εδώ τίθεται το ερώτημα, θα ακολουθούσαν την ίδια παρεμβατική πολιτική και θα προέβαιναν

---

¹⁴⁶ Για το θέμα του Δίκαιου Πολέμου βλ. παραπάνω στην περίπτωση του Παναμά, υπ.70

¹⁴⁷ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.402

στην ίδια κινητοποίηση οι Η.Π.Α. προκειμένου για παράδειγμα να αποτρέψουν ή να αποκρούσουν ενδεχόμενη επέμβαση της Αιγύπτου εναντίον της Λιβύης¹⁴⁸;

Παράλληλα πρέπει να λάβουμε υπ' όψη ότι η ανάληψη μιας επιχείρησης για την επιβολή της ειρήνης, όπως αυτή του Κόλπου, έχει υψηλό τίμημα σε οικονομικό, στρατιωτικό και κοινωνικό επίπεδο¹⁴⁹, γεγονός που υποδηλώνει πως ο παράγοντας εθνικό συμφέρον του επεμβαίνοντα παίζει ουσιαστικό ρόλο στα κίνητρα της επέμβασης. Και στην περίπτωση του Ιράκ διακυβεύονταν χειροπιαστά και ουσιαστικά συμφέροντα των Η.Π.Α..

Ιδιαίτερη φιλολογία αναπτύχθηκε γύρω από το ζήτημα του πετρελαίου¹⁵⁰. Παρά το γεγονός ότι ο Πρόεδρος Μπους δήλωνε πως ο πόλεμος στον Κόλπο δεν έχει να κάνει με το πετρέλαιο, αλλά με την επιθετικότητα, η διασφάλιση ωστόσο της ομαλής ροής του πετρελαίου και η αποφυγή ενδεχομένως μιας πετρελαϊκής κρίσης απασχολούσε σοβαρά την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Με την προσάρτηση του Κουβέιτ, το Ιράκ αποκτούσε τον έλεγχο του 7% της παγκόσμιας παραγωγής πετρελαίου.¹⁵¹ Το πιο ανησυχητικό όμως ήταν πως η κατάκτηση του Κουβέιτ προοιωνίζε μελλοντική επίθεση και στη Σαουδική Αραβία, την πρώτη παγκοσμίως πετρελαιοπαραγωγό χώρα, αφού διαφαινόταν ότι ο Σαντάμ Χουσεϊν δεν ήταν διατεθειμένος να σταματήσει στο Κουβέιτ. Το γεγονός αυτό δημιουργούσε τον κίνδυνο να περάσουν στον έλεγχο μιας εχθρικής και ανεξέλεγκτης δύναμης τα πετρελαϊκά αποθέματα της αραβικής χερσονήσου, με αποτέλεσμα κανείς να μην μπορεί να εγγυηθεί ότι δεν θα υπήρχε πρόβλημα με την διοχέτευση του πετρελαίου στην παγκόσμια αγορά ή ότι δεν θα εκτοξεύονταν στα ύψη οι τιμές, ανάλογα με τις ορέξεις του Σαντάμ Χουσεϊν¹⁵². Σημειωτέον ότι οι Η.Π.Α. εισαγάγουν πάνω από το μισό της εγχώριας κατανάλωσης πετρελαίου τους, με τα ποσοστά να ανεβαίνουν ακόμα περισσότερο για τους συμμάχους τους, αφού το 60% της

---

¹⁴⁸ Ειρήνη Χειλά, Ο ρόλος της μεσολάβησης στο χειρισμό κρίσεων: ο ΟΗΕ στην εποχή της μοναδικής υπερδύναμης, Αθήνα, Ι.Σιδέρης, 1999, σελ.97

¹⁴⁹ Για τη θέση αυτή βλ. Steven R. David, "The Necessity for American Military Intervention in the Post-Cold War World" στο The Aspen Strategy Group (ed.), The United States and the Use of Force in the Post-Cold War Era, Queenstown, Maryland: The Aspen Institute, 1995, σελ. 43-49

¹⁵⁰ Για εκτενή ανάλυση όλων των θέσεων που υποστηρίχθηκαν γύρω από το ζήτημα αυτό βλ. Joseph S. Nye Jr, "Why the Gulf War Served the National Interest", The Atlantic Monthly, Vol.268, No 1, July 1991, σελ.56-64 και τον αντίλογό του: Christopher Layne, "Why the Gulf War Was Not in The National Interest", The Atlantic Monthly, Vol.268, No 1, July 1991, σελ.65-81

¹⁵¹ Christopher Layne, ο.π., σελ.66

¹⁵² Joseph S. Nye Jr, "Why the Gulf War Served the National Interest", The Atlantic Monthly, Vol.268, No 1, July 1991, σελ.56-64

Δυτικοευρωπαϊκής πετρελαϊκής ζήτησης προέρχεται από εισαγωγές, ενώ οι αντίστοιχες ανάγκες σε πετρέλαιο της Ιαπωνίας καλύπτονται σχεδόν εξ ολοκλήρου από εισαγωγές. Ως επί το πλείστον οι εισαγωγές αυτές προέρχονται από τον Περσικό Κόλπο, του οποίου τα κράτη κατέχουν περίπου το 70% των παγκοσμίων αποθεμάτων¹⁵³. Επιτακτική ήταν λοιπόν η αντίδραση εκ μέρους των Η.Π.Α. και γενικότερα της Δύσης σε κάθε προσπάθεια διατάραξης της σταθερότητας στον Περσικό Κόλπο και επιβεβλημένη ήταν η άμεση ανασχεση των επεκτατικών διαθέσεων του Σαντάμ Χουσεΐν.

Επιπλέον οι Η.Π.Α. δεν ήθελαν σε καμία περίπτωση μια νέα περιφερειακή ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή του Κόλπου και της Μέσης Ανατολής, ευνοϊκής για την επικράτηση περιφερειακών ηγεμόνων. Ενδεχόμενη αδράνεια εκ μέρους των Η.Π.Α. θα λειτουργούσε ενθαρρυντικά για άλλους επίδοξους ταραξίες, γεγονός που θα είχε άμεσες συνέπειες στην εικόνα και τη θέση που ήθελαν να εδραιώσουν οι Η.Π.Α. στο διεθνές σύστημα¹⁵⁴.

Στην ουσία οι Η.Π.Α. δεν ήθελαν να αλλάξει η υφιστάμενη κατάσταση στην περιοχή του Κόλπου. Γι' αυτό και μετά την νίκη δεν επιδιώχθηκε η ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν ή ο διαμελισμός του Ιράκ. Ένα ενιαίο και ισχυρό Ιράκ ήταν απαραίτητο διότι χρησίμευε ως αντίβαρο στον Ιράν και τη Συρία, χώρες τις οποίες εξισορροπούσε. Ήταν όμως μεγίστης σημασίας η μερική αποδυνάμωσή του, ώστε να μην απειλεί πλέον να αποσταθεροποιήσει την περιοχή του Κόλπου¹⁵⁵.

Το σημείο όμως στο οποίο δόθηκε ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα σχετικά με την επέμβαση στο Ιράκ ήταν το ζήτημα της δυνατότητας του Σαντάμ Χουσεΐν να κατασκευάσει πυρηνικά όπλα και η αποτροπή αυτού του γεγονότος. Από την πρώτη στιγμή κιόλας της επίθεσης του Ιράκ στο Κουβέιτ, η συντηρητική και η νεοσυντηρητική πολιτική πτέρυγα, τα επονομαζόμενα και γεράκια, καθώς και μια μερίδα του τύπου, υποστήριζαν ότι ο βασικός στόχος της Αμερικής στον Κόλπο είναι να διαλύσει το οπλοστάσιο του Σαντάμ Χουσεΐν και να καταστρέψει κάθε δυνατότητα για κατασκευή πυρηνικών όπλων, αφού η ανεξέλεγκτη διάδοση των πυρηνικών αποτελεί την κατεξοχήν

---

¹⁵³ Steven R. David, "The Necessity for American Military Intervention in the Post-Cold War World" στο The Aspen Strategy Group (ed.), The United States and the Use of Force in the Post-Cold War Era, Queenstown, Maryland: The Aspen Institute, 1995, σελ. 39-70

¹⁵⁴ Ειρήνη Χειλά, ο.π., σελ 227

¹⁵⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, ο.π., σελ.371-372. Περαιτέρω ανάλυση των λόγων μη απομάκρυνσης του Σαντάμ από την εξουσία δια χειρός Προέδρου Μπους στο George Bush and Brent Scowcroft, "Why We Didn't Remove Saddam", Time, March 2, 1998

φυσική απειλή για την ασφάλεια των Η.Π.Α. και βλάπτει το εθνικό συμφέρον της χώρας¹⁵⁶. Η εφημερίδα *The New Republic* έγραφε « τα πυρηνικά είναι ο πραγματικός λόγος για τον οποίο χρειάζεται να γίνει πόλεμος ενάντια στο Ιράκ», ενώ δημοσκόπηση που διοργάνωσαν οι *New York Times* με το CBS τον Νοέμβριο του 1990, αποφάνθηκε ότι από όλους τους λόγους που προβλήθηκαν ως δικαιολογητική βάση για την διεξαγωγή πολέμου με το Ιράκ, αυτός που προτιμήθηκε στη συντριπτική του πλειοψηφία από το κοινό ήταν “η ανάγκη να κρατήσουμε τα δάκτυλα του Σαντάμ Χουσεϊν μακριά από την πυρηνική σκανδάλη”¹⁵⁷. Άλλωστε σύμφωνα με κυβερνητικούς αξιωματούχους, η μεταψυχροπολεμική εποχή είναι ασαφής και κρύβει κινδύνους. Σύμφωνα με αμερικανούς πολιτικούς αναλυτές, στο νέο διεθνές περιβάλλον οι Η.Π.Α. μπορεί να μην έχουν να αντιμετωπίσουν την σοβιετική απειλή, βρίσκονται όμως μπροστά σε μια σειρά νέων απειλών εξίσου σημαντικών για την ασφάλεια και τα συμφέροντα της Αμερικής, όπως τα αντιδημοκρατικά καθεστώτα στον Τρίτο Κόσμο, το εμπόριο ναρκωτικών, η τρομοκρατία και η διασπορά των πυρηνικών και των όπλων μαζικής καταστροφής σε εχθρικά κράτη. Γι’ αυτό και το αμερικάνικο εθνικό συμφέρον και η ασφάλεια των Η.Π.Α. επέτασσε την έγκαιρη αποκοπή του Ιράκ από την δυνατότητα να κατασκευάσει πυρηνικά όπλα και όπλα μαζικής καταστροφής.

Ακόμα όμως και πίσω από την ενεργοποίηση της συλλογικής ασφάλειας υποκρύπτονται ίχνη εθνικού συμφέροντος. Οι αμερικάνοι και οι σύμμαχοί τους, για τους δικούς τους λόγους, που είτε σχετίζονταν με το πετρέλαιο, είτε με την μη διεύρυνση των πυρηνικών δυνάμεων, επιθυμούσαν την επέμβαση στην κρίση στον Κόλπο. Και ήταν η ταύτιση απόψεων και συμφερόντων και η από κοινού εξυπηρέτησή τους που ενεργοποίησε με επιτυχία τους μηχανισμούς συλλογικής ασφάλειας. Ουσιαστικά ο Ο.Η.Ε. νομιμοποιούσε τόσο στα μάτια της διεθνούς κοινότητας, όσο και της κοινής γνώμης των χωρών που συμμετείχαν, κατεξοχήν των Η.Π.Α. που ηγήθηκαν της εκστρατείας, τη διενέργεια μιας στρατιωτικής επιχείρησης, που είχε σαν αφετηρία την κοινή αντίληψη των κρατών που συμμετείχαν στην αντι-ιρακινή συμμαχία έναντι της απειλής που αντιπροσώπευε ο Σαντάμ Χουσεϊν¹⁵⁸. Το επιχείρημα της προώθησης συμφερόντων μεμονωμένων κρατών και συγκεκριμένων κρατικών επιδιώξεων μέσω του

---

¹⁵⁶ Christopher Layne, ο.π., σελ.66-68

¹⁵⁷ Ο.π. σελ.66

¹⁵⁸ Ειρήνη Χειλά, ο.π., σελ. 223

Ο.Η.Ε. επικουρείται και από το γεγονός ότι η συντονισμένη αντίδραση της διεθνούς κοινότητας δεν φαίνεται να αποτελεί ζήτημα αρχής, δεδομένου ότι η ίδια αυτή κοινότητα είχε μειωμένα ανακλαστικά σε περιπτώσεις παρόμοιων εισβολών και προσαρτήσεων στο παρελθόν¹⁵⁹. Οι αμερικάνοι από την πλευρά τους μάλιστα, σύμφωνα με κυβερνητικές δηλώσεις¹⁶⁰, ήταν αποφασισμένοι να επέμβουν στον Κόλπο σε κάθε περίπτωση, είτε με την συνδρομή του Ο.Η.Ε., είτε χωρίς αυτή. Απλά ο Ο.Η.Ε. με τη συμμετοχή του θα διευκόλυνε αυτό που βασικά επρόκειτο για έναν αμερικάνικο πόλεμο.

Η επιχειρηματολογία, συνεπώς, των Ηνωμένων Πολιτειών, που υποστήριζαν πως με την επέμβαση στην Κρίση στον Περσικό Κόλπο προστάτευαν οικουμενικές αρχές και ηθικές αξίες, δεν αντικατοπτρίζει παρά μόνο τη μία όψη ενός στόχου που στην ουσία μοιάζει πολυδιάστατος. Διότι ναί μεν ο Πόλεμος εναντίον του Ιράκ συγκεντρώνει τα στοιχεία του δίκαιου πολέμου-αποκατάσταση της διεθνούς έννομης τάξης και του διεθνούς δικαίου, επαναφορά της ειρήνης, της σταθερότητας και της δημοκρατίας σε μια περιφέρεια του πλανήτη, προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων- δεν μπορούμε όμως να αγνοήσουμε και τα κρίσιμα μεμονωμένα συμφέροντα που διακυβεύονταν για τις Η.Π.Α. στην τεράστιας σημασίας περιοχή του Περσικού Κόλπου. Παρατηρούμε, λοιπόν, και στην περίπτωση του Ιράκ, όπως και στην επέμβαση στον Παναμά, ότι η αμερικάνικη εξωτερική πολιτική είναι ένα κράμα ρεαλισμού και ιδεαλισμού, με τις Η.Π.Α. να διαχειρίζονται τις διπλωματικές τους υποθέσεις με πραγματισμό, αλλά να προωθούν τις ιστορικές ηθικές τους πεποιθήσεις με ιδεολογικό ζήλο¹⁶¹.

Στο σημείο αυτό, παραφράζοντας τα λόγια του Προέδρου Μπούς, θα λέγαμε πως ο Πόλεμος του Κόλπου δεν αφορούσε μόνο το πετρέλαιο, αλλά αφορούσε και αυτό¹⁶². Η αμερικανική επέμβαση στην Κρίση Ιράκ-Κουβέιτ ήταν ενδεικτική για τον ηγετικό-επεμβατικό ρόλο που ήθελαν να διαδραματίσουν οι Η.Π.Α. στο διεθνές σύστημα στη μεταδιπολική περίοδο και φανέρωνε την προσπάθεια της αμερικάνικης πολιτικής να

---

¹⁵⁹ Θ. Χριστοδουλίδης, "Η επίδραση της Κρίσης του Κόλπου στη διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος", Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Πολιτική, Τεύχος 21-22, σελ. 272. Παρατίθεται και στην Ειρήνη Χειλά, ο.π., σελ. 223-224

¹⁶⁰ Ο Μπούς φέρεται να έχει δηλώσει « δεν με νοιάζουν οι άλλοι, πρόκειται για το σωστό...θα το κάνουμε ακόμα κι αν τα Ηνωμένα Έθνη δεν στείλουν μια αξιόλογη στρατιωτική δύναμη να βοηθήσει», Σχετικά βλ Christopher Layne, ο.π., σελ.75

¹⁶¹ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.13

¹⁶² Jeffrey Record, ο.π., σελ.19 σε συνδυασμό με Christopher Layne, ο.π., σελ.65

ισορροπήσει, ακροβατώντας μεταξύ ηθικο-ιδεολογικής προσέγγισης των διεθνών σχέσεων και της παράλληλης προάσπισης του εθνικού της συμφέροντος. Και καθώς και με την επικράτησή τους στον πόλεμο με το Ιράκ οι Η.Π.Α. επιβεβαίωσαν τη δεσπόζουσα θέση τους στον διεθνή καταμερισμό ισχύος στην μεταψυχροπολεμική εποχή και δεν υφίσταντο πλέον τις συνήθεις πιέσεις και περιορισμούς του διεθνούς συστήματος και την εξισορρόπηση από το αντίπαλο δέος, η νέα κυβέρνηση του Δημοκρατικού Μπίλ Κλίντον που διαδέχτηκε τον Μπούς αναλαμβάνοντας την καθοδήγηση της χώρας το 1992, μετέτρεψε τον γουιλσονισμό σε επίσημο δόγμα¹⁶³ και υιοθέτησε μια άκρως ιδεολογική εξωτερική πολιτική η οποία είχε σαν αποτέλεσμα μια σειρά επεμβάσεων, γνωστών με τον χαρακτηρισμό που τους δόθηκε ως ανθρωπιστικών.

---

¹⁶³ Βλ. National Security Strategy of Engagement and Enlargement, διαθέσιμη στο <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm>

ΜΕΡΟΣ Γ

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ
WILLIAM J. CLINTON (1993-2001)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΪΤΗ ΤΟ 1994

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η επέμβαση στην Αϊτή είναι η πρώτη επέμβαση για την οποία η ανάληψη δράσης αποφασίστηκε εξ ολοκλήρου από την κυβέρνηση των Δημοκρατικών του Μπίλ Κλίντον, η οποία προέκυψε από τις προεδρικές εκλογές του 1992. Χρονικά είχε προηγηθεί η επέμβαση στην Σομαλία, η οποία όμως είχε ξεκινήσει με πρωτοβουλία της απερχόμενης Προεδρίας Μπούς. Η επέμβαση στην Αϊτή, όπως και αυτές στην Σομαλία, την Βοσνία και το Κόσοβο, που πραγματοποιήθηκαν μέσα στα οκτώ χρόνια της Προεδρίας Κλίντον, ήταν το αποτέλεσμα της, με βάση τον φιλελεύθερο ιδεαλισμό του Γουίλσον, ιδεολογικής εξωτερικής πολιτικής που ακολούθησε η κυβέρνηση Κλίντον με σκοπό την αξιοποίηση της ηγεμονικής θέσης των Η.Π.Α. στον μεταψυχροπολεμικό διεθνή καταμερισμό ισχύος. Είναι γνωστές με τον τίτλο που τους δόθηκε ως ανθρωπιστικές, λόγω του ότι αποσκοπούσαν κυρίως στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την αποκατάσταση της δημοκρατίας σε χώρες όπου επικρατούσε πολιτική αστάθεια και αναρχία και επικρίθηκαν σφοδρά ως επιλεκτική και αυθαίρετη άσκηση της αμερικάνικης κυριαρχίας ανά την υφήλιο.

5.1 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΪΤΗ

Η Αϊτή από το 1803 που απέκτησε την ανεξαρτησία της από την Γαλλία, δεν υπήρξε ποτέ υπόδειγμα δημοκρατικής χώρας. Την ίδρυση του νέου κράτους ακολούθησε αμέσως εμφύλια διαμάχη για την εξουσία, η οποία διήρκεσε μέχρι το 1820. Η αναγνώριση από τις Η.Π.Α. το 1862 και η ανάπτυξη εμπορικών δεσμών με αυτή δεν απέτρεψε την παρατεταμένη πολιτική και οικονομική αστάθεια στην Αϊτή, με τις

εμφύλιες διαμάχες να σπαράζουν την χώρα και τις κυβερνήσεις να διαδέχονται η μία την άλλη. Το 1911 ξέσπασε επανάσταση που επέφερε πολιτικές αναταραχές και οικονομική κρίση εκτοξεύοντας στα ύψη το χρέος της Αϊτής, κυρίως προς αμερικανικές τράπεζες. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό και με την εγκατάσταση δικτατορίας στις αρχές του 1915 από τον Guillaume Sam, προκάλεσε την πρώτη αμερικάνικη επέμβαση επί προεδρίας Γούντροου Γουίλσον το 1915 προκειμένου να σταματήσει η παρατεταμένη κατάσταση χάους στην οποία είχε βυθιστεί η χώρα και να επανέλθει η τάξη¹⁶⁴. Κατά τον Γουίλσον « οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορούν να διατηρούν στάση αναμονής και να επιτρέπουν να επικρατούν εκεί συνθήκες αναρχίας...με μια σειρά επαναστάσεων και αντεπαναστάσεων, οι οποίες καταστρέφουν όλες τις δημόσιες και κυβερνητικές δομές της Αϊτής»¹⁶⁵. Στην ουσία ο αμερικανός πρόεδρος επιθυμούσε να δημιουργήσει στην Αϊτή συνθήκες σταθερότητας και να την εκσυγχρονίσει με βάση τα αμερικάνικα πρότυπα. Πέρα από τη σταθεροποίηση της πολιτικής κατάστασης στη χώρα με την εκλογή μιας σταθερής και αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης, στόχευε και στην ανάπτυξη μιας τεχνικά εκπαιδευμένης μεσαίας τάξης, στην δημιουργία αποτελεσματικής εγχώριας αστυνομικής δύναμης, στη θεσμοποίηση και ρύθμιση της οικονομικής ζωής και των επιχειρήσεων, στον εκσυγχρονισμό των δημόσιων υπηρεσιών και των υπηρεσιών υγείας, καθώς και των μέσων μεταφοράς, στην βελτίωση της αγροτικής εκπαίδευσης και τη δημιουργία ευνοϊκών συνθηκών για τις ξένες επενδύσεις¹⁶⁶.

Η αμερικανική κατοχή διήρκεσε μέχρι το 1934 οπότε και αποσύρθηκαν τα αμερικάνικα στρατεύματα. Η δημοκρατική πορεία της χώρας διακόπτεται εκ νέου με πραξικόπημα το 1946, το οποίο ακολουθεί ένα δεύτερο το 1950. Μαζική εξέγερση οδηγεί σε εκλογές το 1957 τις οποίες κερδίζει ο Francois "Papa Doc" Duvalier, ο οποίος αυτοανακηρύσσεται ισόβιος πρόεδρος, εγκαθιστά στρατιωτική δικτατορία, προβαίνει σε δολοφονίες και εξορίσεις αντιφρονούντων, βασανιστήρια και κυβερνάει τη χώρα με τον εκφοβισμό και την δύναμη της λατρείας του Βουντού. Τον διαδέχεται μετά τον θάνατό του ο υιός του Jean Claude, ο οποίος συνεχίζει το αυταρχικό καθεστώς που κληρονόμησε. Η οικονομική ύφεση, η φτώχεια η συνεχής καταπάτηση των ανθρωπίνων

¹⁶⁴ <http://www.history/haitihist.htm> countryreports.org/

¹⁶⁵ Frederick S. Calhoun, *Uses of Force and Wilsonian Foreign Policy*, Kent State University Press, 1993 σελ.20

¹⁶⁶ Robert M. Morse, *Haiti's Future: Views of Twelve Haitian Leaders*, Washington: Wilson Center Press, 1988

δικαιωμάτων προκαλούν μαζικές αντικαθεστωτικές εξεγέρσεις και οδηγούν με παρέμβαση των Η.Π.Α. στην απομάκρυνση του δικτάτορα το 1986. Από το 1986 μέχρι το 1990 τη διακυβέρνηση αναλαμβάνουν προσωρινές κυβερνήσεις με τη χώρα να μαστίζεται από πολιτικές αναταραχές, βίαιες συγκρούσεις και ανάμιξη του στρατού στην πολιτική. Το νέο Σύνταγμα της χώρας που στο μεταξύ θεσπίζεται μετά από λαϊκή απαίτηση και αμερικανική παρότρυνση, οδηγεί το 1990, και υπό την εποπτεία διεθνών παρατηρητών, σε δημοκρατικές, ελεύθερες και δίκαιες, εκλογές, όπου λαός αποφασίζει να δώσει το χρίσμα της προεδρίας στον Jean-Bertrand Aristide με ποσοστό 67%¹⁶⁷.

Με τις εκλογές του Δεκεμβρίου του 1990 διάχυτη ήταν η ελπίδα ότι στη χώρα ότι άρχιζε μία περίοδος δημοκρατίας και ομαλότητας. Όμως ο Aristide, ο οποίος ανέλαβε τα καθήκοντά του τον Φεβρουάριο του 1991, ανατράπηκε από στρατιωτικό πραξικόπημα τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, το οποίο επέβαλε και πάλι στην Αϊτή δικτατορικό καθεστώς, αυτή τη φορά υπό τον στρατηγό Raoul Cedras. Οι εξελίξεις ήταν δραματικές. Μόνο την πρώτη εβδομάδα από το πραξικόπημα, υπολογίζεται ότι σκοτώθηκαν πάνω από χίλιοι άνθρωποι¹⁶⁸, με τους νεκρούς να ανέρχονται συνολικά την περίοδο της δικτατορίας του Cedras σε 4 με 5000 άτομα. Τα Ηνωμένα Έθνη και η Οργάνωση των Αμερικανικών Κρατών καταδίκασαν την εξέλιξη αυτή και επέβαλαν αυστηρές οικονομικές κυρώσεις και εμπάργκο στην Αϊτή, οι οποίες είχαν σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία της χώρας και τον λαό της, γεγονός που οδήγησε δεκάδες χιλιάδες απελπισμένους και εξαθλιωμένους αϊτινούς σε μια απεγνωσμένη έξοδο δια της θάλασσης προς τις ακτές των Η.Π.Α., οι οποίες αντέδρασαν άμεσα επιχειρώντας να αποκόψουν την είσοδο του κύματος των προσφύγων με την επέμβαση της ακτοφυλακής¹⁶⁹.

Η διεθνής πίεση οδήγησε το δικτατορικό καθεστώς της Αϊτής σε έναν προσωρινό συμβιβαστικό ελιγμό. Τον Ιούλιο του 1993 ο Raoul Cedras και ο Jean-Bertrand Aristide συμφώνησαν στη Νέα Υόρκη, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών, την παράδοση της εξουσίας και την επιστροφή στην δημοκρατική ομαλότητα μέχρι τον Οκτώβριο του 1993, συμφωνία όμως που δεν τηρήθηκε από το δικτατορικό καθεστώς αφού παρήλθε η προθεσμία. Οι οικονομικές κυρώσεις των Ηνωμένων Εθνών ενισχύθηκαν, πραγματοποιήθηκε ναυτικός αποκλεισμός του νησιού με τη συμμετοχή πολεμικών

¹⁶⁷ <http://www.history/haitihist.htm> countryreports.org/

¹⁶⁸ <http://www.travelinghaiti.com/history.asp>

¹⁶⁹ Ευστράτιος Αλμπάνης, Διεθνής Επέμβαση, σελ.128επ., Αθήνα 2001

πλοίων από τις Η.Π.Α., την Αργεντινή, τον Καναδά, την Γαλλία και την Ολλανδία, ενώ παράλληλα οι παραβιάσεις από το καθεστώς των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η καταπάτηση κάθε είδους νομιμότητας και ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός των προσφύγων προς τις Η.Π.Α., που την διετία 1991-92 έφτασε τις 45000, προσανατόλιζαν την αμερικανική κυβέρνηση προς την κατεύθυνση μιας στρατιωτικής επέμβασης στην Αϊτή. Τον Ιούλιο του 1994 η εκδίωξη από την χώρα της Αποστολής Παρατηρητών των Ηνωμένων Εθνών για την επίβλεψη των παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είχε σαν αποτέλεσμα την απόφαση 940 του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, με την οποία εξουσιοδοτούνταν τα κράτη-μέλη να χρησιμοποιήσουν κάθε απαραίτητο μέσο για να επιτευχθεί η αποπομπή της αιτινής στρατιωτικής ηγεσίας και η αποκατάσταση στην εξουσία της νόμιμα και δημοκρατικά εκλεγμένης κυβέρνησης.

Στις 15 Σεπτεμβρίου 1994 ο πρόεδρος Κλίντον ανακοίνωσε πως όλες οι διπλωματικές πρωτοβουλίες είχαν εξαντληθεί και ότι οι Η.Π.Α. με την αποστολή 20000 στρατιωτών και με τη συνδρομή είκοσι ακόμα χωρών θα συγκροτούσαν μια πολυεθνική δύναμη για την «Ανόρθωση της Δημοκρατίας» στην Αϊτή. Με την επιχείρηση «Uphold Democracy» προ των πυλών, οι Η.Π.Α. απέστειλαν στην Αϊτή τον τέως πρόεδρο Jimmy Carter, για να διαπραγματευθεί ως προσωπικός απεσταλμένος του αμερικανού προέδρου Bill Clinton την οικειοθελή αποχώρηση του δικτατορικού καθεστώτος, το οποίο και μπροστά στο φάσμα της συμμαχικής επίθεσης δέχθηκε να παραδώσει την εξουσία. Στις 19 Οκτωβρίου 1994 ο νόμιμος πρόεδρος της Αϊτής Jean-Bertrand Aristide αναλάμβανε και πάλι τα καθήκοντά του. Τον Μάρτιο του 1995 την πολυεθνική στρατιωτική δύναμη που είχε αποβιβαστεί και αναπτυχθεί στην Αϊτή για τη διασφάλιση και την ομαλή παράδοση της εξουσίας, αντικατέστησε μια στρατιωτική αποστολή των Ηνωμένων Εθνών, η UNMHH (United Nations Mission in Haiti) αποτελούμενη από 6000 στρατιώτες, 2500 εκ των οποίων αμερικανοί για την διακριτική επιτήρηση της μετάβασης στη δημοκρατία και την οργάνωση των ντόπιων δυνάμεων ασφαλείας. Στις εκλογές του Δεκεμβρίου του 1995 εκλέχθηκε Πρόεδρος της χώρας με ποσοστό 88% ο πολιτικός σύμμαχος του Aristide, Rene Preval. Ήταν η πρώτη φορά στα χρονικά της Αϊτής που σημειώθηκε μετάβαση ανάμεσα σε δύο δημοκρατικά εκλεγμένους προέδρους¹⁷⁰.

---

¹⁷⁰ <http://www.history/haitihist.htm> countryreports.org/

5.2 Η ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΑΝΗ ΠΤΥΧΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΙΤΗ

Η γουίλσονιανή ρητορική του Μπιλ Κλίντον σχετικά με την υπόθεση της Αιτής κάνει την εμφάνισή της πολύ πριν επίσημα τεθεί το ζήτημα της επέμβασης. Στην προεκλογική αντιπαράθεση για την προεδρική εκλογή του 1992, ο Κλίντον απευθυνόμενος σε έναν λαό που παραδοσιακά έλκεται από ηθικά επιχειρήματα και συγκινείται από αξίες, όπως η δημοκρατία, η ελευθερία, η δικαιοσύνη και ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου, τις οποίες πιστεύει ότι κανένα άλλο έθνος στον κόσμο δεν εκπροσωπεί καλύτερα, αποφάσισε να χρησιμοποιήσει την υπόθεση της Αιτής για να κερδίσει τις εντυπώσεις σε ηθικό επίπεδο και να διαφοροποιηθεί, κερδίζοντας πόντους, από τον αντίπαλό του, Τζορτζ Μπους. Δήλωνε τότε ο Κλίντον, πως «οι αξίες των Η.Π.Α. απαιτούν την άμεση αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Αιτή». Αποκαλούσε «φρικτή» την πολιτική Μπους να περισυλλέγει τους πρόσφυγες που προσπαθούσαν να ξεφύγουν από την βαρβαρότητα και τον τρόμο και να τους στέλνει πίσω στη χώρα τους και υποστήριζε πως οι αίτινοί παλεύουν σκληρά για την ελευθερία τους, για να μην αποδεχθούν τη βία και την καταπίεση ως πεπρωμένο τους, γι' αυτό και χρήζουν της αμερικανικής συμπαράστασης και συνδρομής¹⁷¹. Με τις δηλώσεις του αυτές όμως ο Κλίντον ουσιαστικά δεσμευόταν για μια μελλοντική επέμβαση εφόσον τα δεδομένα στην πολιτική κατάσταση στην Αιτή παρέμεναν ίδια.

Από την άλλη πλευρά με την έλευση τελικά του Κλίντον στην Προεδρία των Η.Π.Α. παρατηρείται ότι μετά από 12 χρόνια το κόμμα των Δημοκρατικών αναλαμβάνει εκ νέου την διακυβέρνηση της χώρας. Παραδοσιακά, από την εποχή του επίσης Δημοκρατικού Προέδρου Γουίλσον, οι Δημοκρατικοί υιοθετώντας την φιλελεύθερη-ιδεαλιστική ατζέντα, προσανατολίζονται σε μία εξωτερική πολιτική που δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στη διασφάλιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την απελευθέρωση των καταπιεσμένων ανά την υφήλιο και την διάδοση της δημοκρατίας σε κάθε γωνιά της γης, ακόμα και σε περιπτώσεις που δεν υπάρχει αποδεδειγμένη ύπαρξη αμερικάνικων εθνικών συμφερόντων που να συνδέονται με την μεσσιανική- σταυροφορική τους αποστολή, και σε αντίθεση με τους Ρεπουμπλικάνους που, ασπαζόμενοι συνήθως τον

---

¹⁷¹ Ann Devroy and Jeffrey Smith, "A Split Administration Debated Invasion Risks", Washington Post, 25 September 1994

πολιτικό ρεαλισμό, θέλουν οι πράξεις τους να εξυπηρετούν παράλληλα και απτά εθνικά συμφέροντα της χώρας τους¹⁷².

Ο Μπιλ Κλίντον ήταν ο πρώτος πρόεδρος που εκλέχθηκε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Ο στόχος που έθετε για την αμερικάνικη μεταψυχροπολεμική εξωτερική πολιτική ήταν να αξιοποιήσει την ηγεμονική θέση των Η.Π.Α. στον διεθνή καταμερισμό ισχύος ενισχύοντας την παγκόσμια επιρροή της χώρας του, με βάση τις φιλελεύθερες ιδεαλιστικές αξίες και αρχές του Γουίλσον. Οραματιζόταν έναν ενεργό ρόλο της Αμερικής στη διαμόρφωση των διεθνών εξελίξεων. Χαρακτηριστικά δήλωνε πως «στόχος μας είναι να διατηρήσουμε τον ηγετικό ρόλο των Η.Π.Α. στον αγώνα για την ελευθερία και την ειρήνη, ρόλο χάρη στην οποίο περισσότεροι άνθρωποι από πριν ζουν ελεύθεροι και ειρηνικά. Από κάθε γωνιά της γης, οι άνθρωποι ακόμα μας κοιτάζουν. Και μας εμπιστεύονται να τους βοηθήσουμε να αποκτήσουν τις ευλογίες της ειρήνης και της ελευθερίας. Και καθώς ο Ψυχρός Πόλεμος ξεθωιάζει, φωνές απομόνωσης λένε πως πρέπει να αποτραβηχτούμε από τις ευθύνες μας. Εγώ τους λέω πως κάνουν λάθος...»¹⁷³.

Ο Κλίντον, όπως και ο Γουίλσον πριν τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, ήθελε να αποκλείσει το ενδεχόμενο να εισακουστούν οι σειρήνες του απομονωτισμού, που σε κάθε μεγάλο σταυροδρόμι της αμερικάνικης ιστορίας επιχειρούν να κρατήσουν τις Η.Π.Α. μακριά από την ανάμιξή τους στις υποθέσεις του υπόλοιπου κόσμου¹⁷⁴. Γι' αυτό

---

¹⁷² Από τον Τζόν Κένεντι («ειρήνη για όλους...σε όλες τις εποχές) και τον Λίντον Τζόνσον (θα προσφέρουμε τη βοήθειά μας σε όποιο κράτος της Ν.Α. Ασίας τη ζητήσει...χωρίς να επιδιώκουμε τίποτα, ούτε την πραγματοποίηση πολιτικών φιλοδοξιών...με μοναδική μας επιθυμία οι λαοί να εργαστούν ειρηνικά για το πεπρωμένο τους, με τον δικό τους τρόπο») στον Τζίμι Κάρτερ και το «οφείλουμε να είμαστε ένας φάρος για τα έθνη που αναζητούν την ειρήνη και την ελευθερία, που αναζητούν την ατομική ελευθερία, που αναζητούν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα», οι Δημοκρατικοί αντιπροσωπεύουν την Φιλελεύθερη Ιδεαλιστική οπτική και θεώρηση των διεθνών σχέσεων. Αντίθετα η Ρεαλιστική σχολή βρίσκει περισσότερο εκφραστής στους εκπροσώπους του Ρεπουμπλικανικού κόμματος(Νίζον-Realpolitik, Ρέιγκαν). Σχετικά βλ. Strobe Talbott "Democracy and the National Interest", Foreign Affairs, Nov/Dec 1996, Volume 75, Issue 6, Essay 5 σε σύγκριση με Condoleeza Rice "Campaign 2000: Promoting the National Interest", Foreign Affairs, Jan/Feb 2000, Volume 79, Issue 1, Essay 5. Για εκτενή ανάλυση των ιδεολογικών ρευμάτων που διαμορφώνουν την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001. Για τα αμερικάνικα κόμματα και την πολιτική τους βλ. και Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002

¹⁷³ Bill Clinton, State of Union 1995 speech στο <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/bc42/speeches/sup95wjc.htm>

¹⁷⁴ Με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, οι νεοαπομονωτιστές υποστήριξαν ότι καμιά δύναμη δεν έχει τη δυνατότητα να απειλήσει την κυριαρχία των Η.Π.Α. και την εδαφική ακεραιότητά τους. Σε ένα περιβάλλον πυρηνικής ισορροπίας της ισχύος, πυρηνικές δυνάμεις όπως η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία, η

ταύτισε, όπως ακριβώς είχε κάνει το 1915 ο πνευματικός του πατέρας Γούντροου Γούιλσον, την ασφάλεια και την ελευθερία της Αμερικής, με την ασφάλεια και την ελευθερία ολόκληρης της ανθρωπότητας. Χαρακτηριστικά υποστήριζε πως « οι απειλές που καλούμαστε εμείς οι αμερικάνοι να αντιμετωπίσουμε, δεν συνδέονται με συγκεκριμένα εθνικά σύνορα» και συνέχιζε λέγοντας ότι «Δεν μπορούμε να βρισκόμαστε παντού. Δεν μπορούμε να κάνουμε τα πάντα. Αλλά εκεί όπου τα συμφέροντα και οι αξίες μας βρίσκονται σε κίνδυνο και εκεί όπου μπορούμε να κάνουμε την διαφορά, η Αμερική πρέπει να ηγείται¹⁷⁵».

Η επέμβαση στην Αϊτή ταίριαζε απόλυτα με την γουίλσονιανή ρητορική του Προέδρου Κλίντον. Ένα αυταρχικό καθεστώς είχε καταλύσει μια νόμιμα και δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση και καταπατούσε τα ανθρώπινα δικαιώματα στερώντας την ελευθερία στον λαό μιας χώρας που γεωγραφικά βρισκόταν ακριβώς απέναντι από την “απαστράπτουσα πόλη στον λόφο”, η οποία είχε θέσει σαν στόχο στη μεταψυχροπολεμική εποχή τη δημιουργία μιας σταθερής και ειρηνικής παγκόσμιας τάξης με βάση την οικουμενική αποδοχή αξιών και αρχών των οποίων παραδοσιακά οι Η.Π.Α. θεωρούνται θεματοφύλακας. Η Αϊτή, με την κατάλυση της δημοκρατίας της, γινόταν την περίοδο εκείνη μόλις το δεύτερο κράτος του Δυτικού Ημισφαιρίου, μαζί με την Κούβα της οποίας το καθεστώς αποτελεί πάγιο πρόβλημα για τις Η.Π.Α. εδώ και μισό αιώνα, που δεν είχε δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση, παρά το γεγονός ότι ο λαός είχε νόμιμα εκλέξει τους αντιπροσώπους του μέσα από ελεύθερες και δίκαιες εκλογές.

Η προσβολή της δημοκρατίας στην Αϊτή συνιστούσε κατά μια έννοια και “προσωπική” προσβολή της κυβέρνησης Κλίντον, που είχε δεσμευθεί για την διάδοση και προστασία της δημοκρατίας παγκοσμίως έχοντας σαν βάση της νέας στρατηγικής της τη θεωρία της δημοκρατικής ειρήνης. Ο Σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας Anthony Lake δήλωνε τον Σεπτέμβριο του 1994 πως « ηγούμαστε του αγώνα για την διάδοση της δημοκρατίας, διότι όσο μεγαλύτερη είναι η δεξαμενή των δημοκρατιών, τόσο μεγαλύτερη είναι και η δική μας ασφάλεια και ευδαιμονία. Οι δημοκρατίες, ως γνωστόν,

---

Ρωσία και η Κίνα αποτρέπουν η μία την άλλη μειώνοντας την πιθανότητα να επικρατήσει μια φιλόδοξη ηγεμονική δύναμη απειλώντας τα συμφέροντα των Η.Π.Α. στην Ευρασία ή αλλού. Με τη λογική ότι οι Η.Π.Α. είναι στρατηγικά άτρωτες και οικονομικά αντάρκεις, οι νεοαπομονωτιστές επιζητούν την αναδίπλωσή τους από την διεθνή σκηνή, ακόμα και την διάλυση συμμαχιών, όπως το ΝΑΤΟ. Σχετικά βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, "Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα", Αθήνα, Ποιότητα, 2001. σελ. 16-22

¹⁷⁵Bill Clinton, State of Union 1994 speech στο <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/bc42/speeches/sup94wjc.htm>

είναι λιγότερο πιθανό να διεξαγάγουν πόλεμο τόσο εναντίον μας, όσο και ενάντια στα άλλα έθνη. Δεν καταχρώνται τα δικαιώματα των πολιτών τους και κάθε νέα δημοκρατία είναι ένας εν δυνάμει σύμμαχος στον αγώνα ενάντια στις προκλήσεις των καιρών μας¹⁷⁶».

Ο ίδιος ο Κλίντον έριξε το μεγαλύτερο βάρος της δικαιολόγησης της επέμβασης στο ζήτημα της αποκατάστασης της δημοκρατίας και της σημασίας που αυτή έχει, με μια γουιλσονιανής επιρροής ομιλία στον αμερικανικό λαό. Τόνιζε μεταξύ άλλων ότι «οι κάτοικοι της Αϊτής επιθυμούν να αγκαλιάσουν την δημοκρατία και το ξέρουμε μιας και το απέδειξαν πηγαίνοντας στην κάλπη...και διεξάγοντας τις πρώτες ελεύθερες και δίκαιες εκλογές από την ανεξαρτησία τους». Και συνέχιζε «τα όνειρα των αϊτινών όμως για δημοκρατία μετατράπηκαν σε εφιάλη και αιματοκύλισμα...εκλάπησαν από τους τυράννους¹⁷⁷».

Οι τύραννοι της Αϊτής, όπως νωρίτερα ο Νοριέγκα στον Παναμά και ο Σαντάμ Χουσεϊν στο Ιράκ, συνιστούσαν την ενσάρκωση του κακού, που οι Η.Π.Α. καλούνταν σε μια μεσσιανική αποστολή να αντιμετωπίσουν στην μεταψυχροπολεμική εποχή. Σύμφωνα με τον αμερικανό πρόεδρο «ο Στρατηγός Cedras και οι ένοπλοι κακοποιοί του εγκατέστησαν ένα βασίλειο του τρόμου...οι δικτάτορες επέφεραν μια τρομακτική κατάσταση εκφοβισμού...εκτελούν παιδιά, βιάζουν γυναίκες, σκοτώνουν ιερείς, ξυλοκοπούν και δολοφονούν μέλη της αντίστασης, ακρωτηριάζουν ανθρώπους...ο λαός λιμοκτονεί, τα παιδιά πεθαίνουν, οι κάτοικοι αναγκάζονται με κίνδυνο της ζωής τους να εγκαταλείψουν την χώρα κατευθυνόμενοι προς τις Η.Π.Α....οι δικτάτορες είναι υπεύθυνοι για τον πόνο και την τρομακτική ανθρώπινη τραγωδία». Για τον λόγο αυτό οι Η.Π.Α. «έχουν την ευθύνη να δράσουν, ειδικά τη στιγμή που αυτή η κτηνωδία λαμβάνει χώρα τόσο κοντά στις ακτές τους». Άλλωστε κατά τον Κλίντον «η κατάλυση της δημοκρατίας στην Αϊτή... αποτελεί απειλή για την σταθερότητα σε όλη την περιοχή...και αντιτίθεται στην δέσμευση της Αμερικής να εγγυηθεί την σταθερότητα, την ασφάλεια και την δημοκρατία, κάτι που οι κυβερνήσεις μας ενεργά προώθησαν και υποστήριξαν τα προηγούμενα χρόνια».

---

¹⁷⁶ Anthony Lake, "The reach of democracy", New York Times, 23 September 1994, σελ.35

¹⁷⁷ Clinton Speech on Restoration of Aristide,

<http://shs.westport.k12.ct.us/jwb/Collab/19thC%20Diplomacy/HaitiSpeech.htm>

Για τον αμερικανό Πρόεδρο οι Η.Π.Α. είχαν υποχρέωση να επέμβουν. Δεν ήταν μόνο ότι σαν η μοναδική εναπομείνασα υπερδύναμη είχαν την ευθύνη να διορθώνουν τα ανά τον κόσμο κακώς κείμενα, ήταν και το ότι η προσπάθεια των κατοίκων της Αϊτής να επανορθώσουν την δημοκρατία και να κερδίσουν την ελευθερία τους, θύμιζε στους αμερικάνους τους προγόνους τους που «περισσότερα από 200 χρόνια πριν πήραν τα όπλα ενάντια σε ένα τύραννο που οι δυνάμεις του κατείχαν την γη τους...που πάλεψαν για την ελευθερία και κάλεσαν όσους πίστευαν στην δημοκρατία να βοηθήσουν τον σκοπό τους...με αποτέλεσμα την δημιουργία ενός έθνους, που από τότε πιστεύει ότι τα δικαιώματα της ζωής, της ελευθερίας και της επιδίωξης της ευτυχίας δεν πρέπει να αρνούνται σε κανέναν». Για τον λόγο αυτό οι αμερικανοί έπρεπε να παράσχουν βοήθεια στον καταπιεσμένο λαό της Αϊτής, να τον απελευθερώσουν από την τυραννία και να αποκαταστήσουν τη δημοκρατία σε μια χώρα που η έλλειψή της την έχει κάνει να υποφέρει.

Εξάλλου οι αξίες στις οποίες πιστεύουν οι αμερικάνοι βρίσκονταν σε κίνδυνο και η προάσπισή τους απαιτούσε μία ακόμη σταυροφορική αποστολή. Άλλωστε όπως δήλωνε ο Κλίντον λίγο πριν την επέμβαση, οι Η.Π.Α. έπρεπε να αποδείξουν ότι στον δρόμο προς τον 21^ο αιώνα παραμένουν η πιο ισχυρή δύναμη υπεράσπισης της ελευθερίας και της δημοκρατίας παγκοσμίως, με τον αμερικάνο πρόεδρο να φέρεται ως συνεχιστής του Γουίλσον στην προσπάθεια επιβεβαίωσης από τις Η.Π.Α. του ηγετικού τους ρόλου στον κόσμο ¹⁷⁸.

Σε αυτό τον αγώνα για τη δημοκρατία και την ελευθερία, η επέμβαση των Η.Π.Α. βρήκε νομιμοποίηση από τα Ηνωμένα Έθνη, τα οποία και εξουσιοδότησαν τις Η.Π.Α. να πράξουν ό,τι ήταν αναγκαίο, ακόμα και την χρησιμοποίηση βίας, προκειμένου να αποκατασταθεί η τάξη στην Αϊτή και να συμμορφωθεί η χώρα με τις επιταγές του Ο.Η.Ε.. Επρόκειτο για μία ακόμη περίπτωση, όπως και στο Ιράκ το 1991, που το μεταψυχροπολεμικό κλίμα συναίνεσης επέτρεπε στις Η.Π.Α. να δράσουν στο όνομα και για λογαριασμό της διεθνούς κοινότητας για την δικαίωση οικουμενικών αξιών. Ιδιαίτερα την εποχή εκείνη, το πεδίο καθίστατο ακόμα πιο πρόσφορο τη στιγμή που ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών Boutros Boutros-Ghali, προωθούσε μια "Ατζέντα για τον Εκδημοκρατισμό" που προέβλεπε ενεργό ρόλο των Ηνωμένων Εθνών

---

¹⁷⁸Bill Clinton, State of Union 1995 speech στο <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/bc42/speeches/sup95wjc.htm>

στην προσπάθεια των κρατών για την εδραίωση της δημοκρατίας, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την πρόοδο και την ανάπτυξη¹⁷⁹. Οι Η.Π.Α. επιχειρώντας να δώσουν οικουμενική διάσταση στην επέμβασή τους, και στα πλαίσια της δημιουργίας μιας Νέας Διεθνούς Τάξης μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, που είχε ξεκινήσει επί προεδρίας Μπους με βάση και το όραμα του Γουίλσον για την συλλογική ασφάλεια, έδωσαν την εντύπωση ότι δρουν για την εκπλήρωση της θέλησης των Ηνωμένων Εθνών και των επιταγών του συνόλου της διεθνούς κοινότητας¹⁸⁰.

Σε κάθε περίπτωση επρόκειτο για μία επέμβαση που πραγματοποιήθηκε στη βάση κατεξοχήν γουίλσονιανών στόχων, όπως την αποκατάσταση στην εξουσία μιας συνταγματικά εκλεγμένης δημοκρατικής κυβέρνησης και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που καταπατούνταν¹⁸¹. Για την απελευθέρωση ενός λαού από την καταπίεση που ασκούσε ένα παράνομο και αυταρχικό καθεστώς. Ο Κλίντον πίστευε ότι αυτοί ήταν δίκαιοι λόγοι για την πραγματοποίηση επέμβασης και ανάμιξης στις εσωτερικές υποθέσεις κυρίαρχου κράτους δεδομένου και του γεγονότος ότι πριν αποφασιστεί η επέμβαση εξαντλήθηκαν όλα τα διπλωματικά μέσα για μια ειρηνική επίλυση του ζητήματος, κατά τα πρότυπα της γουίλσονιανής πρακτικής, που πρέσβευε ότι η καταφυγή σε πόλεμο πρέπει να είναι η έσχατη λύση και να γίνεται εφόσον εξαντληθεί κάθε περιθώριο ειρηνικών διαπραγματεύσεων¹⁸². Ο Ο.Η.Ε με τη σειρά του συνέπλευσε με την αμερικάνικη ρητορική και επιχειρηματολογία, ενεργοποιώντας τους μηχανισμούς συλλογικής ασφάλειας και επιτρέποντας την επέμβαση και την χρήση βίας για ανθρωπιστικούς λόγους, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο νέο προηγούμενο στο ζήτημα των διεθνών επεμβάσεων¹⁸³.

---

¹⁷⁹ Για λεπτομέρειες για την "Ατζέντα για τον Εκδημοκρατισμό" βλ. Boutros Boutros- Ghali, "An Agenda for Democratization", United Nations, New York, 1996

¹⁸⁰ Κατά τον Κλίντον: «οι Ηνωμένες Πολιτείες συμφώνησαν να ηγηθούν μιας πολυεθνικής δύναμης για να εκπληρώσουν τη θέληση των Ηνωμένων Εθνών...Οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα αφήσουν τους δικτάτορες να παραβιάσουν τον λόγο που έδωσαν σε αυτές και τα Ηνωμένα Έθνη»

¹⁸¹ Richard N. Haas, "Paradigm Lost", Foreign Affairs, Vol 74, Issue 1, Jan/Feb 1995, σελ.55

¹⁸² Για την καταγωγή του όρου και τις προϋποθέσεις του δίκαιου πολέμου βλ. William V. O' Brien, "The Conduct Of Just and Limited War", New York, Praeger, 1981, σελ. 13-34

¹⁸³ Σύμφωνα με το άρθρο 2 του κεφαλαίου 1 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών διασφαλίζεται η πολιτική κυριαρχία των ανεξαρτήτων κρατών και αποκλείεται κάθε επέμβαση στο εσωτερικό τους καθώς και η χρήση βίας εναντίον τους. Δυνατόν να επιτρέπεται κατά το άρθρο 51 δικαίωμα ατομικής ή συλλογικής άμυνας κατόπιν αποφάσεως του Συμβουλίου Ασφαλείας με βάση το κεφάλαιο 7 του Χάρτη. Το κατά πόσο τα ανθρώπινα δικαιώματα εμπίπτουν στο άρθρο 51 και νομιμοποιούν επέμβαση για την διασφάλισή τους αποτελεί αμφιλεγόμενο ζήτημα και εγκυμονεί κινδύνους κατάχρησης και εκμετάλλευσης για την επιδίωξη ηγεμονικών αξιώσεων, ιδιαίτερα μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου. Για την

5.3 Η ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΪΤΗ

Αναμφισβήτητα η επέμβαση στην Αϊτή διαπνεόταν από τον γουιλσονιανό φιλελεύθερο ιδεαλισμό και υποκινήθηκε από ανθρωπιστικά κίνητρα καθώς αποσκοπούσε στο να απαλλάξει έναν λαό από την τυραννία και την καταπίεση. Υπάρχει όμως και η άποψη που υποστηρίζει πως οι κατά καιρούς αμερικάνικες προσπάθειες για την διάδοση της δημοκρατίας και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υποκινούνται από κάτι παραπάνω από απλά ιδεαλιστικά κίνητρα. Ότι στην πραγματικότητα η εγκαθίδρυση σταθερών δημοκρατικών κρατών ανά την υφήλιο εξυπηρετεί κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα αμερικάνικα εθνικά συμφέροντα και η προώθηση της δημοκρατίας αποτελεί μέρος της εθνικής ασφάλειας των Η.Π.Α.¹⁸⁴ Ανθρωπιστικές τραγωδίες λαμβάνουν χώρα σε πολλές περιοχές του πλανήτη. Οι Η.Π.Α. αδυνατούν να επεμβαίνουν σε κάθε μέρος του κόσμου, όπου παραβιάζονται σωρηδόν τα ανθρώπινα δικαιώματα¹⁸⁵. Η επιλεκτική όμως αυτή δράση τους συνηγορεί στο ότι μαζί με τα ιδεαλιστικά κριτήρια επεμβάσεων συνυπάρχουν και αμιγώς ρεαλιστικά, τα οποία συνυποκινούν την δράση αυτή.

Στην περίπτωση της Αϊτής, η κατάλυση μιας δημοκρατικά εκλεγμένης κυβέρνησης σε ένα γειτονικό προς τις Η.Π.Α. κράτος ερχόταν σε αντίθεση με την διαχρονική δέσμευση των Η.Π.Α. για τη διάδοση της δημοκρατίας και τις αυξημένες της ευθύνες ως μόνης υπερδύναμης μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Εξάλλου οι θηριωδίες που διέπραττε το καθεστώς Cedras σε βάρος αθώων πολιτών, γυναικών και παιδιών δεν μπορούσε να αφήσει ασυγκίνητη την αμερικανική κοινή γνώμη και την πολιτική ηγεσία. Όμως ήταν και η έμμεση απειλή προς τα αμερικάνικα συμφέροντα που κατέστησε ακόμα πιο επιτακτική την ανάγκη πραγματοποίησής της επέμβασης. Σύμφωνα με τον Κλίντον «η τραγωδία στην Αϊτή έθετε μια ασυνήθιστη απειλή για την

προβληματική αυτή βλ. Παναγιώτης Ήφαιστος, “Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και το Εξωτερικό-διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο”, Αθήνα, Ποιότητα, 2003

¹⁸⁴ Tony Smith, *America’s Mission: The United States and the World Wide Struggle For Democracy in the 20th Century*”, Princeton, Princeton University Press, 1994, σελ.13

¹⁸⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, “Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002”, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ 394

εθνική ασφάλεια, την εξωτερική πολιτική και την οικονομία των Ηνωμένων Πολιτειών¹⁸⁶».

Η απειλή που ισχυριζόταν ο Κλίντον προερχόταν από το κύμα των προσφύγων που εξαιτίας της καταδυνάστευσης από την δικτατορία στη χώρα τους και της φτώχειας, που επιδεινωνόταν από το οικονομικό εμπάργκο που είχε επιβληθεί στην Αϊτή, έπλεαν κατά χιλιάδες προς τις αμερικάνικες ακτές αναζητώντας ένα καλύτερο αύριο. Το 1994 μόνο και σε διάστημα λιγότερο από δύο μήνες, η αμερικάνικη ακτοφυλακή είχε περισυλλέξει περισσότερους από 21000 πρόσφυγες που επιχειρούσαν να εισέλθουν παράνομα στις Η.Π.Α. από τη θάλασσα. Άλλοι 14000 είχαν ήδη περισυλλεγεί και μεταφερθεί στη βάση του Γκουαντανάμο στην Κούβα¹⁸⁷. Εκτός από τα προβλήματα που δημιουργούσε η παράνομη μετανάστευση και η συνεχιζόμενη μαζική έξοδος των προσφύγων, τα οποία σχετίζονταν με τον έλεγχο των αμερικανικών συνόρων και την γενικότερη αστάθεια που προκαλούνταν στην περιοχή, οι αμερικανοί πολίτες επιβαρύνονταν κάθε χρόνο με εξαιρετικά μεγάλα ποσά για την υποστήριξη των προσφύγων και την συνέχιση του εμπάργκο προς την Αϊτή, ενώ όσο η κατάσταση αυτή συνεχιζόταν τα ποσά θα πολλαπλασιάζονταν¹⁸⁸.

Λόγοι λοιπόν εθνικού συμφέροντος σε συνδυασμό με λόγους εθνικής ασφάλειας έκαναν πιο επιτακτική την επέμβαση στο γειτονικό νησί της Καραϊβικής προκειμένου να αποκατασταθεί η τάξη. Δύο μήνες μάλιστα πριν αποφασιστεί η επέμβαση στην Αϊτή δημοσιεύθηκε η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας στην οποία διατυπωνόταν η περίπτωση χρησιμοποίησης από τις Η.Π.Α. στρατιωτικών δυνάμεων συμπληρωματικών της διπλωματίας και των οικονομικών κυρώσεων, εφόσον βρίσκονται σε κίνδυνο αμερικάνικα συμφέροντα τα οποία δεν είναι απαραίτητα ζωτικής σημασίας, αλλά θεωρούνται σημαντικά. Χαρακτηριστικά αναφερόταν πως σημαντικά, αν και όχι ζωτικής σημασίας, συμφέροντα χαρακτηρίζονται όσα δεν επηρεάζουν την εθνική επιβίωση, αλλά

---

¹⁸⁶ Clinton Speech on Restoration of Aristide,
<http://shs.westport.k12.ct.us/jwb/Collab/19thC%20Diplomacy/HaitiSpeech.htm>

¹⁸⁷ John N. Williams, "Why We Go To War? The Haitian Intervention: A Case Study στο
<http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/WJN.htm>

¹⁸⁸ Υπολογίζεται ότι την διετία 1993-94 η κατάσταση στην Αϊτή στοίχισε πάνω από 200 εκατομμύρια δολάρια στο αμερικανικό δημόσιο με βάση τα στοιχεία που επικαλέστηκε ο αμερικάνος πρόεδρος στον λόγο του για την δικαιολόγηση της επέμβασης στην Αϊτή. Αναλυτικά βλ.
<http://shs.westport.k12.ct.us/jwb/Collab/19thC%20Diplomacy/HaitiSpeech.htm>

μπορούν να επηρεάσουν το εθνικό ευ ζην και όσα σχετίζονται με την προώθηση της δημοκρατίας και της σταθερότητας σε διάφορες περιοχές του πλανήτη¹⁸⁹.

Με βάση αυτή την Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις δυνάμεις τους, ακόμα και μονομερώς, προκειμένου να απαντήσουν σε κάθε κίνδυνο-κλειδί (key danger) για την ασφάλεια της χώρας, κίνδυνο τον οποίο θα μπορούσαν μεταξύ άλλων να συνιστά και η απειλή της κατάλυσης της εσωτερικής σταθερότητας κράτους ευρισκόμενου σε τέτοια περιοχή που δύναται να έχει επίδραση στα αμερικάνικα συμφέροντα. Ρητά δε αναφέρεται πως αρνητική επίδραση στα αμερικάνικα συμφέροντα συνιστά και η δημιουργία συνθηκών ευνοϊκών για την παραγωγή και εισροή πολυάριθμων κυμάτων προσφύγων στη χώρα¹⁹⁰. Κατά συνέπεια και με βάση το κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής Ασφαλείας, η ανεξέλεγκτη εισροή προσφύγων στη χώρα με την ταυτόχρονη με αυτόν τον τρόπο παραβίαση των συνόρων της, η αστάθεια και η ανασφάλεια που δημιουργούσε η παρατεταμένα έκρυθμη κατάσταση στην Αϊτή στην ευρύτερη περιοχή και κατά συνέπεια τις Η.Π.Α. και τα όποια οικονομικά συμφέροντα είχαν οι Η.Π.Α. από τον τερματισμό της οικονομικής αιμορραγίας που προκαλούσε η κατάσταση αυτή, συνηγορούσαν στην εξεύρεση άμεσης λύσης για τον τερματισμό του καθεστώτος της Αϊτής και της αναταραχής που αυτό προκαλούσε¹⁹¹.

Η πρόκληση που έθετε η περίπτωση της Αϊτής ήταν όμως πολύ μεγάλη και σε ένα ακόμα επίπεδο, αυτό της επιβολής της ισχύος και της επιβεβαίωσης της ηγεμονικής της θέσης στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα. Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, οι Η.Π.Α. ήταν πλέον η μόνη υπερδύναμη και βρισκόταν μπροστά στην μεγάλη ευκαιρία να εκμεταλλευθεί την θέση ισχύος της και να παίξει ρόλο ρυθμιστή στα πολιτικά και οικονομικά δρώμενα της υφηλίου. Ήδη η νέα κυβέρνηση Κλίντον είχε ένα πλάνο για την "Δημοκρατική Διεύρυνση", σύμφωνα με το οποίο η διάδοχος στρατηγική της ψυχροπολεμικής ανάσχεσης θα ήταν μία στρατηγική της διεύρυνσης της παγκόσμιας

---

¹⁸⁹ Αποσπάσματα από την National Security Strategy Report 1994 στο [http://www.global security.org/military/library/report/1995/WJN.htm](http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/WJN.htm)

¹⁹⁰ Ο.π.

¹⁹¹ Υποστηριζόταν επίσης πως το καθεστώς Cedras ήταν αναμεμιγμένο στην διακίνηση ναρκωτικών προς τις Η.Π.Α.. Το γεγονός αυτό συνιστούσε ένα ακόμη λόγο για την άμεση απομάκρυνσή του, δεδομένης της δέσμευσης των Η.Π.Α. για την αντιμετώπιση και την πάταξη της παγκόσμιας διακίνησης ναρκωτικών. Σχετικά βλ. John N. Williams, "Why We Go To War? The Haitian Intervention: A Case Study στο <http://www.global security.org/military/library/report/1995/WJN.htm>

κοινότητας των προσανατολισμένων στην οικονομία της αγοράς δημοκρατιών, με το σκεπτικό ότι οι δημοκρατίες δημιουργούν ελεύθερες και ανοικτές αγορές που προσφέρουν οικονομικές ευκαιρίες, δημιουργούν πιο αξιόπιστους εμπορικούς συνεργάτες, συνθήκες οικονομικής ευημερίας και ανάπτυξης, ενώ θεωρείται μάλλον απίθανο να κηρύξουν τον πόλεμο η μία στην άλλη¹⁹². Η δικτατορία της Αϊτής δεν μπορούσε φυσικά να σταθεί εμπόδιο στα σχέδια της υπερδύναμης για τον μεταψυχροπολεμικό κόσμο, έφθιρε όμως την εικόνα ισχύος και το ηγεμονικό προφίλ που επιχειρούσαν οι Η.Π.Α. να περάσουν σε αυτόν.

Από τη στιγμή που οι Η.Π.Α. είχαν ουσιαστικά αναλάβει τον γουίλσονιανό ρόλο της υπεράσπισης και προώθησης της δημοκρατίας παγκοσμίως η κατάρρευση μιας δημοκρατικής κυβέρνησης και μάλιστα στο Δυτικό Ημισφαίριο το οποίο παραδοσιακά βρίσκεται στον απόλυτο έλεγχό τους, διατάρασε την παραπάνω πολιτική των Η.Π.Α. και συνιστούσε απόκλιση από τον στόχο τους. Ιδιαίτερα μάλιστα θιγόταν το αμερικανικό κύρος από το γεγονός ότι το αυταρχικό καθεστώς του Στρατηγού Cedras αγνοούσε επιδεικτικά τις υποδείξεις των Η.Π.Α. και των Ηνωμένων Εθνών για συμμόρφωση με τις επιταγές του διεθνούς δικαίου και την αποκατάσταση της δημοκρατίας, φτάνοντας σε σημείο να εμπαιξεί ταυτόχρονα Η.Π.Α. και Ο.Η.Ε., συμφωνώντας από τη μία για αποχώρηση σε ορισμένη ημερομηνία, προκειμένου να κερδίσει χρόνο, χωρίς ωστόσο να προβαίνει τελικά σε αυτή μετά το πέρας της δοθείσης διορίας. Και αναπόφευκτα «Όσο μία από τις μικρότερες και πιο φτωχές χώρες στον κόσμο εμπόδιζε την εφαρμογή της Στρατηγικής Εθνικής Ασφαλείας της μοναδικής υπερδύναμης, κινδύνευε η αξιοπιστία των Η.Π.Α. και αμφισβητούνταν η σοβαρότητα των εξαγγελιών και δεσμεύσεών της¹⁹³».

Ο Πρόεδρος Κλίντον ήταν κατηγορηματικός ως προς το θέμα της αξιοπιστίας δηλώνοντας πως «σε καμία περίπτωση δεν μπορούμε να επιτρέψουμε στους δικτάτορες να μην τηρήσουν τον λόγο που μας έδωσαν¹⁹⁴». Σύμφωνα δε και με αξιωματούχους της κυβέρνησης «η αξιοπιστία των Ηνωμένων Πολιτειών πλήττεται ανεπίτρεπτα από μια ομάδα κακοποιών που χώνουν την μύτη τους στις υποθέσεις μας¹⁹⁵». Κατά συνέπεια, το

---

¹⁹² Βλ. National Security Strategy of Engagement and Enlargement, διαθέσιμη στο <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm>.

¹⁹³ William Drozdiac, "For Europe, Haiti Confirms U.S. Hesitation", Washington Post, 17.9.1994, σελ.Α12

¹⁹⁴ Clinton Speech on Restoration of Aristide,

<http://shs.westport.k12.ct.us/jwb/Collab/19thC%20Diplomacy/HaitiSpeech.htm>

¹⁹⁵ Jessica Mathews, "Haiti's Problem-Or Ours?", Washington Post, 25.5.1994, σελ.Α21

ζήτημα της αξιοπιστίας των Η.Π.Α. απέναντι στην διεθνή κοινότητα, στην οποία επεδίωκαν ηγετικό ρόλο, ήταν από μόνος του εξαιρετικά σημαντικός λόγος για την ανάληψη από μέρους τους δράσης για την αποκατάσταση της τάξης στην Αϊτή. Ιδιαίτερα από ένα σημείο και μετά οι Η.Π.Α. δεν μπορούσαν να κάνουν πλέον πίσω. «Οι απειλές, το ακόνισμα των ξιφών και τα τελεσίγραφα εκ μέρους των Η.Π.Α. είχαν δημιουργήσει τόσο θόρυβο, ώστε η κυβέρνηση είχε χάσει σε σημαντικό βαθμό τη δυνατότητα της να ελιχθεί. Μετά από όλες αυτές τις δηλώσεις, το να υποχωρήσει η αμερικάνικη πλευρά δίχως να αποκαταστήσει τη νόμιμη κυβέρνηση στην Αϊτή θα έπληττε σοβαρά την αξιοπιστία της¹⁹⁶».

Όπως παρατηρούμε λοιπόν, η επέμβαση στην Αϊτή ήταν ένα μίγμα ιδεαλισμού και Realpolitik. Άλλωστε, κατά τον David Esposito, «όπου υπάρχουν ιδανικά, υπάρχουν και ίδια συμφέροντα¹⁹⁷». Χωρίς βέβαια αυτό να είναι απόλυτο, στην περίπτωση των επεμβάσεων που εξετάζουμε, μαζί με την προώθηση οικουμενικών και πανανθρώπινων αρχών και αξιών και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είθισται να συνυπάρχει και ένα τουλάχιστον υποκινούμενο από το εθνικό συμφέρον κίνητρο, το οποίο, εκτός των άλλων, θα δικαιολογεί και επαρκώς στο εσωτερικό της πολυμορφικής αμερικάνικης κοινωνίας και σε ένα μεγάλο ποσοστό των ψηφοφόρων που την απαρτίζουν την μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου αποστολή πολυάριθμων αμερικανικών στρατευμάτων εκτός των αμερικανικών συνόρων και τον κίνδυνο για απώλειες αμερικανών στρατιωτών, όπως και τα υπέρογκα έξοδα που οι αποστολές αυτές συνήθως έχουν –στην περίπτωση της Αϊτής το ποσό ανερχόταν σε τρία δισεκατομμύρια δολάρια¹⁹⁸. Κι αν, και υπό την έννοια αυτή, η επέμβαση στην Αϊτή ήταν όπως δήλωνε ο Κλίντον αναπόφευκτη καθώς «όταν οι βιαιότητες συντελούνται κοντά στις ακτές μας, αυτό επηρεάζει τα εθνικά μας συμφέροντα και έχουμε την ευθύνη να δράσουμε¹⁹⁹», έντονη συζήτηση και αντιπαραθέσεις προκάλεσε η ανθρωπιστικού χαρακτήρα επέμβαση,

---

¹⁹⁶ John N. Williams, “Why We Go To War? The Haitian Intervention: A Case Study στο <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/WJN.htm>

¹⁹⁷ David Esposito, “American War Aims in World War I”, Westport Conn, Praeger, 1996, σελ.4

¹⁹⁸ Σχετικά με το θέμα αυτό βλ. Henry F. Carey, “U.S. Domestic Politics and the Emerging Humanitarian Intervention Policy: Haiti, Bosnia and Kosovo”, World Affairs, Fall 2001, http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2393/is_2_164/ai_82772072

¹⁹⁹ Clinton Speech on Restoration of Aristide, <http://shs.westport.k12.ct.us/jwb/Collab/19thC%20Diplomacy/HaitiSpeech.htm>

με την οποία έκλεισε η οκταετής παραμονή των Δημοκρατικών στην Προεδρία, η δεύτερη, μετά την Βοσνία, σε περιοχή της πρώην σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβικής Ομοσπονδίας, αυτή στο Κοσσυφοπέδιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ ΤΟ 1999

Εισαγωγικό Σημείωμα

Η επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο, τέταρτη κατά σειρά επί προεδρίας Κλίντον μετά από αυτές στη Σομαλία, την Αϊτή και τη Βοσνία, αποτέλεσε τη δεύτερη μεγαλύτερη αμερικανική στρατιωτική επιχείρηση από την εποχή του Βιετνάμ²⁰⁰. Η συγκεκριμένη επέμβαση ξεχωρίζει από τις προηγούμενες καθότι πρόκειται για την πρώτη φορά που ένας περιφερειακός διακυβερνητικός οργανισμός υπό την καθοδήγηση των Η.Π.Α. πραγματοποιεί επίθεση εναντίον κυρίαρχου κράτους χωρίς την προηγούμενη εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, γεγονός που προκάλεσε έντονες συζητήσεις για τις αμερικανικές αξιώσεις ηγεμονικής κυριαρχίας στην μεταψυχροπολεμική εποχή, αλλά και την εν γένει δυνατότητα επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις κυρίαρχου κράτους, ακόμα και όταν πρόκειται για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των οποίων η προάσπιση φέρεται να εξυπηρετεί τι οικουμενικό συμφέρον²⁰¹. Παρουσιάζει, εξάλλου, εξαιρετικό ενδιαφέρον, καθώς θέτει προς συζήτηση το ερώτημα εάν τα κίνητρα που υπαγορεύουν αυτού του είδους τις επεμβάσεις είναι αμιγώς ιδεαλιστικά ή συνυπάρχουν και στοιχεία που σχετίζονται με το εθνικό συμφέρον, ανάλυση στην οποία θα προχωρήσουμε στη συνέχεια.

---

²⁰⁰ Η πρώτη ήταν στον Περσικό Κόλπο το 1991, Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.397

²⁰¹ Ιδιαίτερα εμπειριστατωμένη ανάλυση για το ζήτημα αυτό βρίσκεται στο Παναγιώτης Ήφαιστος, Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων, Κεφ.3, σελ.267-389, Αθήνα, Ποιότητα, 1999

6.1 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

Η σύγχρονη ιστορία του Κοσσυφοπεδίου ή Κοσόβου, ξεκινάει το 1946 με τη συμμετοχή του στην Ομόσπονδη Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας, σαν αυτόνομη περιοχή στα πλαίσια της Ομοσπονδίας, στην οποία την πλειοψηφία του πληθυσμού αποτελούσαν οι Αλβανοί σε ποσοστό 67%. Με το Σύνταγμα του 1963 το Κόσοβο ανακηρύσσεται αυτόνομη επαρχία εντός της Δημοκρατίας της Σερβίας, χωρίς ωστόσο να της απονέμεται ο τίτλος της ομόσπονδης δημοκρατίας, ούτε να αναγνωρίζεται ο αλβανικός πληθυσμός ως συμμετόχη εθνότητα στην ομοσπονδία. Προς το τέλος της δεκαετίας του '60 αρχίζει μια σταδιακή αλβανοποίηση του Κοσσυφοπεδίου με το ποσοστό της κυρίαρχης αλβανικής εθνότητας να εκτοξεύεται μέσα σε μια δεκαετία αγγίζοντας το 75% το 1977, ενώ η αρχή της δεκαετίας του 1980 βρίσκει το ποσοστό να φτάνει σχεδόν το 80%, χάρη σε μια άνευ προηγουμένου δημογραφική έκρηξη του αλβανικού πληθυσμού μεταπολεμικά, σε συνδυασμό με την παράλληλη αποχώρηση το 1981 100000 Σέρβων από την περιοχή για οικονομικούς κυρίως λόγους²⁰².

Η δεκαετία του '80 σημαδεύτηκε από εχθροπραξίες της αλβανικής πλευράς ενάντια στην σερβική μειονότητα και την ανάπτυξη αλβανών εξτρεμιστών που επιθυμούσαν ένα εθνικά «καθαρό» Κοσσυφοπέδιο και ονειρεύονταν μια «Μεγάλη Αλβανία» με την συνένωση με το αλβανικό στοιχείο του Μαυροβουνίου, των Σκοπίων και φυσικά της ίδιας της Αλβανίας. Η άνοδος όμως στην εξουσία της Γιουγκοσλαβίας του εθνικιστή Σέρβου ηγέτη Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, είχε σαν συνέπεια την κατάργηση το 1989 του ισχύοντος Συντάγματος και την υπαγωγή του Κοσόβου στον απόλυτο έλεγχο της Σερβίας, με την κατάργηση της μέχρι τότε ισχύουσας αυτονομίας του. Η εξέλιξη αυτή πρακτικά σήμαινε πως το Κόσοβο γινόταν de facto σερβική αποικία όπου οι Αλβανοί που αποτελούσαν πλέον σχεδόν το 90% του πληθυσμού κυβερνούσαν από τους Σέρβους που αντιπροσώπευαν την συντριπτική πλειοψηφία. Αναπόφευκτη ήταν η πρόκληση εντάσεων με την αντίδραση της Αλβανικής πλευράς, η οποία εν τω μεταξύ προχώρησε στην δημιουργία του Απελευθερωτικού Στρατού του Κοσσυφοπεδίου(UCK)

---

²⁰² “A Short History of Kosovo”, <http://lamar.colostate.edu/~grjan/kosovohistory.html>

η δράση του οποίου εναντίον σερβικών στόχων εντάθηκε συστηματικά από τα μέσα της δεκαετίας του '90²⁰³.

Στις αρχές του 1998 ο Αλβανικός Απελευθερωτικός Στρατός του Κόσοβο ξεκινάει ένοπλη εξέγερση κατά της Σερβίας με στόχο την απόσχιση του Κόσοβο. Η Σερβία απάντησε στην εξέλιξη αυτή με την αποστολή σημαντικών στρατιωτικών δυνάμεων στο Κοσσυφοπέδιο και τη συγκρότηση σερβικών εθνικιστικών παραστρατιωτικών ομάδων που αναλαμβάνουν τρομοκρατική δράση σε βάρος των Αλβανών. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την αδιάλλακτη επιθετικότητα του UCK με φόντο έναν ευρύτερο Αλβανικό αλυτρωτισμό, δημιούργησαν μια εκρηκτική κατάσταση στο Κοσσυφοπέδιο και τον κίνδυνο αιματοχυσίας στην περιοχή. Σε αυτή την πρώτη φάση, οι Η.Π.Α. πήραν θέση ενάντια στον UCK τον οποίο χαρακτήριζαν «χωρίς καμία αμφιβολία τρομοκρατική οργάνωση²⁰⁴».

Ως αντίδραση στην κλιμάκωση της βίας τον Μάρτιο του 1998, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών κάλεσε τις δύο πλευρές να απόσχουν από την χρήση βίας, να σεβαστούν τα ανθρώπινα δικαιώματα και να αναζητήσουν πολιτική λύση, απαγόρευσε την αποστολή όπλων στην Γιουγκοσλαβία ή το Κοσσυφοπέδιο και ζήτησε από την Εισαγγελία του Ειδικού Δικαστηρίου Εγκλημάτων Πολέμου να συλλέξει πληροφορίες για ενδεχόμενη διάπραξη αδικημάτων. Η κλιμάκωση όμως των εκατέρωθεν επιχειρήσεων και της βίας συνεχίστηκε, με τους αντιπάλους να προβαίνουν σε ωμότητες, τον αριθμό των νεκρών να αυξάνεται εντυπωσιακά και να φθάνει τις 2500, και τον αντίστοιχο των προσφύγων να αγγίζει τους 250000, ως αποτέλεσμα των σερβικών στρατιωτικών επιχειρήσεων που αποσκοπούσαν κυρίως στην αποστέρηση του UCK από την υποστήριξη του τοπικού πληθυσμού και τη δυνατότητα επιτυχούς διεξαγωγής ανταρτοπόλεμου²⁰⁵. Οι εκκλήσεις των Ηνωμένων Εθνών για κατάπαυση του πυρός συνεχίστηκαν, αλλά ο Ο.Η.Ε. δεν μπορούσε να προχωρήσει σε καμία άλλη ενέργεια καθώς η Ρωσία και η Κίνα απειλούσαν με αρνησικυρία οποιαδήποτε απόφαση λήψης μέτρων με βάση τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών υποστηρίζοντας πως το ζήτημα του Κοσσυφοπεδίου αποτελούσε αποκλειστικά εσωτερική υπόθεση της Γιουγκοσλαβίας.

---

²⁰³ «The Kosovo War», http://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_War

²⁰⁴ Σύμφωνα με σχετική δήλωση του απεσταλμένου του Κλίντον Ρόμπερτ Γκέλμπαρντ που παρατίθεται στο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.398

²⁰⁵ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, ο.π. σελ.398

Οι Η.Π.Α. που στο μεταξύ παρακολουθούσαν διακριτικά τις εξελίξεις, μετέβαλαν το καλοκαίρι του 1998 την πολιτική τους θέση, από τη στιγμή που οι Σέρβοι εξαπέλυσαν μεγάλη και επιτυχημένη αντεπίθεση η οποία χαρακτηριζόταν από σκληρότητα και αδιάκριτη βία σε βάρος των αλβανοφώνων. Το Οκτώβριο του 1998 μετέβη στο Βελιγράδι ο Αμερικανός μεσολαβητής Richard Holbrooke και κατόπιν διαπραγματεύσεων με τον Σέρβο Πρόεδρο, ανακοίνωσε την επίτευξη συμφωνίας με την οποία οι Σέρβοι δεσμεύονταν να μειώσουν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις στο Κόσοβο στο προ του Φεβρουαρίου του 1998 επίπεδο, ενώ παρέμενε ανοικτό προς συζήτηση το καθεστώς της περιοχής. Την ίδια εποχή επισκέφθηκαν το Βελιγράδι και ο Αμερικανός Στρατηγός Wesley Clark, Ανώτατος Στρατιωτικός Διοικητής του Νάτο και ο Γερμανός Στρατηγός Klaus Naumann, διοικητής των δυνάμεων του ΝΑΤΟ στην Ευρώπη, οι οποίοι σε συνομιλίες τους με τον Σέρβο Πρόεδρο τον προειδοποίησαν για το ενδεχόμενο νατοϊκών αεροπορικών βομβαρδισμών αν δεν τηρούσε τις δεσμεύσεις του και δεν επεδείκνυε καλή διάθεση στο μέλλον²⁰⁶.

Οι Σέρβοι απέσυραν κατά τη συμφωνία μεγάλο μέρος των στρατιωτικών τους δυνάμεων από το Κόσοβο, επέτρεψαν όμως τη δημιουργία παραστρατιωτικών ομάδων, οι οποίες σε συνεργασία με τις εναπομείνασες δυνάμεις του Γιουγκοσλαβικού στρατού και τη σερβική αστυνομία εξαπέλυσαν κύμα διώξεων και τρομοκρατίας σε βάρος του αλβανικού στοιχείου. Αυτό όμως προκάλεσε την αντίστοιχη ενίσχυση της δραστηριότητας του UCK με αποτέλεσμα να ενταθούν οι βίαιες συγκρούσεις στην περιοχή. Η ανάγκη για παύση της βίας και της κατάπαυσης του πυρός, αλλά και ο φόβος για πραγματοποίηση μεγάλης κλίμακας εθνοκάθαρσης από την πλευρά του Μιλόσεβιτς, οδήγησαν στην διεθνή μεσολάβηση για την επιχείρηση εκτόνωσης της κρίσης. Στην διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στο Ραμπουαγιέ της Γαλλίας τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 1999, προτάθηκε από την Ομάδα Επαφής²⁰⁷ καθεστώς αυτονομίας του Κοσσυφοπεδίου στα πλαίσια της Σερβίας, δηλαδή η ισχύουσα πριν το 1989 κατάσταση, λύση την οποία αρχικά απέρριψε η αλβανική πλευρά, την αποδέχτηκε όμως στην πορεία των διαπραγματεύσεων. Υπό την απειλή της επέμβασης του ΝΑΤΟ και η σερβική πλευρά φάνηκε διατεθειμένη να εκχωρήσει δικαιώματα αυτοκυβέρνησης στους

---

²⁰⁶ Ευστράτιος Αλμπάνης, Διεθνής Επέμβαση, Αθήνα, Libro, 2001, σελ.137

²⁰⁷ Σε αυτή συμμετείχαν εκτός από τις Η.Π.Α. και η Βρετανία, η Γαλλία, η Γερμανία και η Ιταλία.

Αλβανούς του Κόσοβο εφόσον δεν ετίθετο σε αμφισβήτηση η κυριαρχία της. Η αμερικανική διπλωματία ωστόσο ώθησε τις εξελίξεις προς τη ρήξη με το στρατιωτικό παράρτημα της υπό συζήτησης ενδιάμεσης συμφωνίας, βάσει του οποίου στρατιωτική δύναμη του NATO για την επιτήρηση της συμφωνίας, αποτελούμενη από 30000 στρατιώτες, θα εγκαθίστατο στο Κοσσυφοπέδιο και θα είχε το δικαίωμα ελεύθερης και απροσδιόριστης πρόσβασης διαμέσου της Δημοκρατίας της Γιουγκοσλαβίας. Οι Σέρβοι απέρριψαν την πρόταση αυτή με το αιτιολογικό ότι παραβίαζε την κρατική κυριαρχία της χώρας τους, με συνέπεια να οδηγηθεί τελικά η διάσκεψη σε αδιέξοδο και να ανοίξει ο δρόμος για την επέμβαση του NATO²⁰⁸.

Στις 24 Μαρτίου 1999 το NATO ξεκίνησε αεροπορικό βομβαρδισμό αρχικά μόνο στρατιωτικών στόχων τόσο στην επαρχία του Κόσοβο, όσο και στο σύνολο της γιουγκοσλαβικής επικράτειας. Αξιωματούχοι των Η.Π.Α. και της συμμαχίας υπολόγιζαν ότι ο Μιλόσεβιτς θα υποχωρούσε έπειτα από ολιγοήμερους βομβαρδισμούς. Αντί να υποχωρήσει όμως, ο Σέρβος ηγέτης υλοποίησε κατά τις τρεις πρώτες εβδομάδες των νατοϊκών βομβαρδισμών ένα σχέδιο εκδίωξης του μισού αλβανικού πληθυσμού του Κόσοβο, στέλνοντας περίπου 800000 πρόσφυγες στην Αλβανία και στην πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας. Επιπλέον η επιτυχημένη τακτική της Σερβικής άμυνας, ανάγκασε το NATO να διευρύνει την αεροπορική εκστρατεία, συμπεριλαμβάνοντας μη στρατιωτικούς στόχους στη Σερβία²⁰⁹. Μετά από 77 ημέρες ανελέητων βομβαρδισμών που κατέστρεψαν σημαντικό τμήμα των αμυντικών και οικονομικών υποδομών της Γιουγκοσλαβίας και προκάλεσαν μεγάλο αριθμό απωλειών, ακόμα και αμάχων, η γιουγκοσλαβική κυβέρνηση αποδέχτηκε συμβιβαστική λύση που έλαβε τη μορφή ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε.(1244 της 10^{ης} Ιουνίου 1999)²¹⁰, με βάση το οποίο οι γιουγκοσλαβικές δυνάμεις θα αποσύρονταν από το Κοσσυφοπέδιο, το οποίο όμως θα παρέμενε υπό σερβική κυριαρχία, οι πρόσφυγες θα επέστρεφαν στο Κόσοβο, ο UCK θα αποπλιζόταν υπό νατοϊκή επίβλεψη, ενώ στην περιοχή θα εισερχόταν και θα αναπτυσσόταν στρατιωτική δύναμη του NATO με την ονομασία KFOR(Kosovo Force) για την επίβλεψη αυτών των διαδικασιών, παράλληλα

---

²⁰⁸ Ευστράτιος Αλμπάνης, ο.π., σελ.138 επ.

²⁰⁹ Για περισσότερη ανάλυση των στρατηγικών ζητημάτων βλ. Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.397-400

²¹⁰ Κατόπιν και προτάσεως των Υπουργών Εξωτερικών του G-8

με την προσωρινή ανάληψη της διοίκησης της περιοχής από την Αποστολή του Ο.Η.Ε. για την Ενδιάμεση Διοίκηση στο Κόσοβο (UNMIC)²¹¹. Επιπρόσθετα το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο εξέδωσε κατηγορητήριο σε βάρος του Προέδρου Μιλόσεβιτς καθώς και άλλων Σέρβων αξιωματούχων για την διάπραξη εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας και εκδόθηκε ένταλμα συλλήψεώς τους²¹². Η επέμβαση των Η.Π.Α και των συμμάχων τους στο Κόσοβο είχε ολοκληρωθεί με απόλυτη επιτυχία και χωρίς απώλειες, καταδεικνύοντας την τεράστια υπεροχή των Η.Π.Α. τόσο σε στρατιωτικό, όσο και σε πολιτικό επίπεδο.

6.2 Η ΓΟΥΙΑΣΟΝΙΑΝΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

Στις 10 Ιουνίου 1999, λίγες ώρες μετά την υπογραφή της συμφωνίας που θα επέφερε την ειρήνη, τερματίζοντας την νατοϊκή επιχείρηση στο Κοσσυφοπέδιο έπειτα από δέκα εβδομάδες συνεχών βομβαρδισμών σερβικών στόχων, ο Πρόεδρος Κλίντον εμφανίστηκε στην τηλεόραση όπου απευθυνόμενος στους συμπατριώτες του έκανε τις εξής δηλώσεις: «μπορώ να αναφέρω στον αμερικανικό λαό πως επιτύχαμε μια νίκη για έναν ασφαλέστερο κόσμο, για τις δημοκρατικές μας αξίες και για μια πιο ισχυρή Αμερική²¹³». Λίγες ημέρες αργότερα σε επίσκεψή του στην Σλοβενία συμπλήρωνε πως «η δημοκρατία, η ανεκτικότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να υπερισχύουν παντού, γιατί κανένα έθνος δεν είναι ασφαλές και καμία κατάσταση ευημερίας δεν είναι δυνατό να σταθεροποιηθεί, εάν η σύγκρουση και οι πρόσφυγες και το έγκλημα και η τρομοκρατία βρίσκονται προ των συνόρων μας²¹⁴».

---

²¹¹ Albrecht Schnabel and Ramesh Thakur, *Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Intervention and International Citizenship*, http://www.unu.edu/p&g/kosovo_full.htm

²¹² Bruce Kochis, “Human Rights and Humanitarian Intervention in Kosovo”, <http://depts.washington.edu/reecas/newsletter/spring99/kochis.htm>

²¹³ Allyson Ford, “Rhetoric and Reality: The Legitimation of American Intervention in Bosnia and Kosovo”, <http://www.isanet.org/noarchive/ford.html>

²¹⁴ David R. Sands, “Whither Clinton Doctrine?”, *The Washington Times*, June 22 1999

Η επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο διεπόταν χωρίς αμφιβολία από όλα εκείνα τα στοιχεία που συνθέτουν τη γουιλσονιανή ιδεολογία και ρητορική. Πρώτα απ' όλα ήταν μία επέμβαση για τον τερματισμό της καταπίεσης που υφίστατο ένας λαός, για την προστασία της δημοκρατίας, για την ειρήνη και την ασφάλεια στον κόσμο, για την δικαίωση των αμερικάνικων αξιών. Ήταν το αποκορύφωμα της ιδεολογικής-γουιλσονιανής εξωτερικής πολιτικής που ακολούθησε ο Μπίλ Κλίντον και η κυβέρνηση των δημοκρατικών στα οχτώ χρόνια που βρέθηκαν στην εξουσία.

Από την αρχή της προεδρίας του ο Κλίντον είχε ξεκαθαρίσει πως «καθώς ο Ψυχρός Πόλεμος δίνει τη θέση του σε ένα παγκόσμιο χωριό, η ηγεσία της Αμερικής είναι απαραίτητη περισσότερο από ποτέ, διότι τα προβλήματα που ξεκινούν έξω από τα σύνορά μας, μπορούν γρήγορα να γίνουν προβλήματα εντός αυτών. Είμαστε όλοι ευάλωτοι στις οργανωμένες δυνάμεις της μισαλλοδοξίας και της καταστροφής...στις εθνικές, θρησκευτικές και περιφερειακές συγκρούσεις. Όπως ακριβώς ο φασισμός και ο κομμουνισμός, έτσι και οι δυνάμεις αυτές απειλούν την ελευθερία και τη δημοκρατία, την ειρήνη και την ευημερία. Και απαιτούν ομοίως την Αμερικανική ηγεσία...γιατί ποτέ το επιχείρημα για την αμερικάνικη καθοδήγηση δεν ήταν πιο δικαιολογημένο από την περίπτωση του αγώνα για να αποτρέψουμε ή να σταματήσουμε έναν πόλεμο και την δημόσια βία²¹⁵».

Ο Μιλόσεβιτς και η εθνικιστική Σερβία ενσάρκωναν τις δυνάμεις που, όπως ο φασισμός και ο κομμουνισμός, απειλούσαν την ελευθερία, τη δημοκρατία, την ειρήνη και την ευημερία. Άλλωστε δεν ήταν τυχαίο ότι υποστηριζόταν ότι ο Μιλόσεβιτς είχε πολλά κοινά σημεία με τον Χίτλερ²¹⁶, ενώ δρούσε σε μία περιοχή του πλανήτη από την οποία προηγουμένως είχαν ξεκινήσει δύο Παγκόσμιοι Πόλεμοι, κάτι το οποίο οι αμερικανοί δεν ξεχνούσαν²¹⁷.

Από την άλλη πλευρά οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ο φάρος της δημοκρατίας, της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Όπως τόνιζε ο αμερικανός Πρόεδρος, «διαίτερα στον

---

²¹⁵ Transcript of President Clinton's speech on Bosnia, <http://www.cnn.com/us/9511/bosnia/speech/speech.html>

²¹⁶ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.410

²¹⁷ Στον λόγο του για την επίθεση κατά της Γιουγκοσλαβίας ο Κλίντον χαρακτηριστικά αναφέρει «αναλαμβάνουμε δράση για να εμποδίσουμε έναν ευρύτερο πόλεμο, για να εξουδετερώσουμε μια ωρολογιακή βόμβα στην καρδιά της Ευρώπης, η οποία έχει εκραγεί προηγουμένως δύο φορές αυτόν τον αιώνα με καταστροφικές συνέπειες», <http://www.s-t.com/daily/03-99/03-25-99/d08wn132.htm>.

αιώνα αυτόν, η Αμερική έκανε πολλά περισσότερα από το να υποστηρίζει απλά αυτά τα ιδανικά. Αγωνιστήκαμε γι' αυτά και θυσιαστήκαμε γι' αυτά. Ο λαός μας πολέμησε σε δύο Παγκοσμίους Πολέμους προκειμένου η ελευθερία να θριαμβεύσει επί της τυραννίας...και σήμερα, χάρη στην αφοσίωσή μας, τα αμερικάνικα ιδανικά, η ελευθερία, η δημοκρατία και η ειρήνη, καθίστανται ολοένα και περισσότερο η φιλοδοξία των ανθρώπων σε κάθε σημείο της γης²¹⁸». Ο σέρβος εθνικιστής ηγέτης με τη συμπεριφορά και τις πράξεις του προσέβαλε όλες αυτές τις αξίες και τα ιδανικά, σε μία εποχή μάλιστα που μετά την κατάρρευση των κομμουνιστικών καταπιεστικών καθεστώτων στην Ευρώπη και την αντικατάστασή τους με νόμιμα εκλεγμένες δημοκρατικές κυβερνήσεις, τον εκδημοκρατισμό, σχεδόν στο σύνολό του, του δυτικού ημισφαιρίου και το κύμα φιλελευθερισμού που διέπνεε την Ασία, ο κόσμος φαινόταν να επανανακαλύπτει και να στρέφεται προς τις αξίες και τα ιδανικά αυτά. Ολοένα και περισσότερα κράτη αγκάλιαζαν τους δημοκρατικούς θεσμούς, σέβονταν και προστάτευαν τα ανθρώπινα δικαιώματα, στρέφονταν προς την οικονομική ανάπτυξη, το εμπόριο, τη διακρατική συνεργασία και αναζητούσαν την ειρήνη και την ευημερία, γυρίζοντας την πλάτη στον πόλεμο. Η κυβέρνηση Κλίντον που είχε κάνει δόγμα της την «Δημοκρατική Διεύρυνση» και είχε από την αρχή δεσμευθεί να στηρίζει την ειρήνη και την ελευθερία και να προωθήσει την δημοκρατία, την δικαιοσύνη και την ευημερία, δεν μπορούσε να κλείσει τα μάτια μπροστά στα τραγικά γεγονότα που συνέβαιναν στο Κοσσυφοπέδιο, το οποίο βρισκόταν στην καρδιά της Ευρώπης.

Η πολιτική του Μιλόσεβιτς και η κατάσταση που είχε παγιωθεί στη Γιουγκοσλαβία πήγαινε ενάντια στις γουιλσονιανές προσδοκίες, καθώς την πτώση ενός κομμουνιστικού καθεστώτος είχε ακολουθήσει όχι η πρόοδος προς τη δημοκρατία και την ελεύθερη αγορά, αλλά ο εθνικισμός και η βία, δηλαδή η επιστροφή σε δυσάρεστες αντιγουιλσονιανές πτυχές του ευρωπαϊκού παρελθόντος²¹⁹. Ο Σέρβος Πρόεδρος ήταν, όπως τον ονόμαζαν οι αμερικάνοι, « ένας δικτάτορας, ο οποίος δεν έκανε τίποτε άλλο μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου από το να ξεκινάει καινούργιους πολέμους και να ρίχνει βενζίνη στις φλόγες του εθνικισμού και των θρησκευτικών διαχωρισμών...ξεκίνησε τους πολέμους στην Βοσνία και την Κροατία, κινήθηκε ενάντια

²¹⁸ President Clinton's speech on Kosovo, <http://www.s-t.com/daily/03-99/03-25-99/d08wn132.htm>

²¹⁹ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.396

στη Σλοβενία, στέρησε από το Κόσοβο την συνταγματική αυτονομία που απολάμβανε ο λαός του, στέρησε από τον ίδιο τον λαό το δικαίωμα να μιλάει τη γλώσσα του, να διατηρεί τα σχολεία του, να διάγει όπως επιθυμεί τον καθημερινό του βίο²²⁰». Πραγματοποίησε ένα σχέδιο εθνοκάθαρσης, με την εκδίωξη συνολικά πάνω από ενάμιση εκατομμύριο ανθρώπων από τις εστίες τους και δημιουργώντας ένα τεράστιο κύμα προσφύγων προς τις γειτονικές χώρες. Οι σερβικές παραστρατιωτικές ομάδες και η αστυνομία ασκούσαν ένοπλη βία και τρομοκρατία, καταδίωκαν και εκτελούσαν αθώους πολίτες, καταπατούσαν τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριφέρονταν ρατσιστικά, κακοποιούσαν τους αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου και έκαιγαν τα σπίτια τους. Και η σερβική πλευρά, παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες τόσο από τον Ο.Η.Ε., όσο και από τις Η.Π.Α. και το ΝΑΤΟ για κατάπαυση του πυρός και εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης, εντατικοποιούσε τις επιχειρήσεις της και ετοιμαζόταν για ακόμα σφοδρότερες επιθέσεις, με τη συγκέντρωση 40000 στρατιωτών γύρω από το Κόσοβο, την στιγμή που ο Μιλόσεβιτς σχεδίαζε εκ νέου, μεγαλύτερη σε έκταση αυτή τη φορά, εκδίωξη του αλβανικού πληθυσμού από την επαρχία αυτή με σκοπό τη μόνιμη δημογραφική αλλαγή της.

Ο ιεραποστολικός-σταυροφορικός ρόλος που διεκδικούσαν οι Η.Π.Α. για τον εαυτό τους στο μεταψυχροπολεμικό διεθνές σκηνικό καθιστούσε επιτακτική την επέμβασή τους για την αποκατάσταση της ειρήνης, της δημοκρατίας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όπως το έθετε ο Κλίντον «η αποστολή που αναλαμβάνουμε στο Κόσοβο ενάντια στο οργανωμένο εθνικό μίσος αποτελεί μια ηθική επιταγή...δεν μπορούμε να ανταποκρινόμαστε σε κάθε τραγωδία όπου κι αν συμβαίνει, αλλά όταν μια εθνική σύγκρουση μετατρέπεται σε εθνοκάθαρση και μπορούμε να δώσουμε λύση, πρέπει να προσπαθήσουμε και τέτοια είναι η περίπτωση του Κόσοβο...σκοπός μας είναι να πληρώσει ο κύριος Μιλόσεβιτς βαρύ τίμημα για την πολιτική της καταπίεσης και να μειώσουμε στο ελάχιστο τη στρατιωτική του δυνατότητα να συνεχίσει την πολιτική αυτή». Με τον Αμερικανό πρόεδρο συμφωνούσε εξάλλου και το 58% των συμπατριωτών του, οι οποίοι σε δημοσκόπηση που διενεργήθηκε τον Μάρτιο του 1999, λίγες ημέρες πριν την επέμβαση, δήλωσαν πως οι Η.Π.Α. έχουν ηθική υποχρέωση να επέμβουν για να διατηρήσουν την ειρήνη στην περιοχή αλλά και να

---

²²⁰ President Clinton's speech on Kosovo, <http://www.s-t.com/daily/03-99/03-25-99/d08wn132.htm>

επιστρέψουν στον καταπιεσμένο λαό μιας συνταγματικά αυτόνομης επαρχίας το δικαίωμα να εκλέγει ο ίδιος τους ηγέτες που θα την εκπροσωπούν²²¹.

Η γουιλσονιανή διάσταση της επέμβασης στο Κόσοβο ολοκληρώνεται με την τελική διεξαγωγή των επιχειρήσεων από το NATO και τη συμμετοχή 18 χωρών-μελών σε αυτή. Το NATO κατά μία έννοια έδινε υπόσταση στο γουιλσονιανό όραμα για συλλογική ασφάλεια από την άποψη ότι αποτελούσε μία γενική ένωση δημοκρατικών εθνών που μπορούσε να εγγυηθεί την πολιτική ανεξαρτησία μιας αυτόνομης περιοχής και να διασφαλίσει την ειρήνη και τη σταθερότητα από την απειλή μιας, όπως θα την ονόμαζε ο ίδιος ο Γουίλσον, αυθαίρετης δύναμης που την υπονόμεινε. Ουσιαστικά το NATO υποκαθιστούσε τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών ως μηχανισμό συλλογικής ασφάλειας, καθώς η μη επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν επέτρεπαν στον τελευταίο να παίζει πιο ενεργό ρόλο στην κρίση στο Κόσοβο από τις απλές υποδείξεις προς τις αντιμαχόμενες πλευρές. Βέβαια η επιχείρηση στο Κόσοβο δεν είχε την οικουμενική διάσταση και υποστήριξη την οποία οραματιζόταν ο Γουίλσον και παρά τον ανθρωπιστικό της χαρακτήρα, σφοδρές ήταν οι επικρίσεις τις οποίες οι αμερικανοί και οι σύμμαχοί τους δέχτηκαν από τη διεθνή κοινή γνώμη, με την αιτιολογία ότι η επέμβαση συνιστούσε αυθαίρετη άσκηση της αμερικάνικης κυριαρχίας, παραβίαση της κατοχυρωμένης από το διεθνές δίκαιο πολιτικής κυριαρχίας ενός ανεξαρτήτου κράτους και κατάρρευση της βεσφωλιανής έννοιας τη μη επέμβασης, αλλά και προσπάθεια απαξίωσης του Ο.Η.Ε., του οποίου ο ρόλος περιορίστηκε σε απλή εκ των υστέρων αποδοχή και νομιμοποίηση της διαμορφωθείσας από την επέμβαση κατάστασης²²².

---

²²¹ Allyson Ford, "Rhetoric and Reality: The Legitimation of American Intervention in Bosnia and Kosovo", <http://www.isanet.org/noarchive/ford.html>

²²² Σχετικά με το ζήτημα αυτό βλ. Παναγιώτης Ήφαιστος, Κοσμοθεωρητική Ετερότητα και Αξιώσεις Πολιτικής Κυριαρχίας-Ευρωπαϊκή Άμυνα Ασφάλεια και Πολιτική Ενοποίηση, Αθήνα, Ποιότητα, 2001

6.3 Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

Η επέμβαση των Η.Π.Α. σε συνεργασία με τους συμμάχους τους στα πλαίσια του ΝΑΤΟ στο Κοσσυφοπέδιο είχε αναμφισβήτητα ανθρωπιστικό χαρακτήρα, είχε ηθικό και ιδεαλιστικό υπόβαθρο και αποσκοπούσε να υπηρετήσει ιδανικά και αξίες όπως η δημοκρατία, η ειρήνη, η ελευθερία και η δικαιοσύνη. Ήταν μία σταυροφορία για να χαρίσει σε έναν λαό εκ νέου το δικαίωμα να αποφασίζει ο ίδιος για την κυβέρνηση και το μέλλον του, να ζει στη γη των προγόνων του και στις εστίες που ο ίδιος δημιούργησε, και μάλιστα αισθανόμενος ασφαλής εντός του κυριαρχικού του χώρου. Ήταν μια αποστολή για να σταματήσει η αιματοχυσία και η αφαίρεση αθώων ζωών, η καταπίεση και οι βιαιότητες και για να επικρατήσει η ειρήνη και η σταθερότητα σε μια περιοχή που μαστίζεται από πολυετείς αναταραχές και συγκρούσεις. Και δίχως άλλο τα γουιλσονιανής καταβολής ιδεαλιστικά κίνητρα της επέμβασης στο Κόσοβο είναι, όπως έγραψε και ο Henry Kissinger, άξια σεβασμού²²³.

Από την άλλη πλευρά όμως καθίσταται φανερό ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν μπορούν, είτε μόνες τους, είτε σε συνεργασία με τους συμμάχους τους, να επανορθώσουν κάθε αδικία στον κόσμο. Χαρακτηριστικό είναι ότι την ίδια περίπου χρονική περίοδο με τα γεγονότα στο Κόσοβο, δημοκρατικό έλλειμμα, παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ένοπλες συρράξεις με αναρίθμητα θύματα, αδικία και καταπίεση, λάμβαναν χώρα σε πολλά ακόμα σημεία του πλανήτη, από την Τσετσενία και τον Καύκασο ως τη Σιέρα Λεόνε και το Σουδάν, ακόμα και σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι στο Κοσσυφοπέδιο²²⁴. Δεν πραγματοποιήθηκαν όμως και εκεί ανάλογες επεμβάσεις για την διευθέτηση της κατάστασης, γεγονός που φανερώνει μια επιλεκτικότητα ως προς την περιοχή που οι Η.Π.Α. αποφασίζουν την πραγματοποίηση ανθρωπιστικού περιεχομένου επιχειρήσεων.

Η παρατήρηση αυτή οδηγεί στο συμπέρασμα πως παράλληλα με την φιλελεύθερη ιδεαλιστική εξωτερική πολιτική που θέλει την Αμερική να ηγείται στον αγώνα για τη διάδοση και τον σεβασμό οικουμενικών αξιών και ιδανικών, υπάρχουν και κάποια στρατηγικά ή και οικονομικά συμφέροντα που στρέφουν την προσοχή προς την επιλογή

---

²²³ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.409

²²⁴ Ο.π. σελ.400-403

ορισμένων συγκεκριμένων στόχων οι οποίοι θα γίνουν αποδέκτες της εφαρμογής της πολιτικής αυτής.

Η υπόθεση του Κοσσυφοπεδίου, όπως παρατηρεί η Condoleezza Rice, είχε ξεκάθαρη επίδραση στα αμερικάνικα στρατηγικά συμφέροντα²²⁵. Το Κόσοβο βρίσκεται στην αυλή του πιο σημαντικού στρατηγικού συμμάχου των Η.Π.Α., του ΝΑΤΟ. Καταλαμβάνει, σύμφωνα με την αμερικάνικη ηγεσία, «ένα κομβικό σημείο μεταξύ Ευρώπης, Ασίας και μέσης Ανατολής και αποτελεί σημείο συνάντησης του Ισλάμ τόσο με τον Δυτικό όσο και τον Ορθόδοξο Χριστιανισμό. Νότια του Κοσσυφοπεδίου βρίσκονται η Ελλάδα και η Τουρκία, δύο ιστορικά μέλη του ΝΑΤΟ, βόρεια οι νέοι δημοκρατικοί σύμμαχοι της Κεντρικής Ευρώπης (Τσεχία, Πολωνία, Ουγγαρία-νέα μέλη του ΝΑΤΟ), ενώ γύρω από το Κόσοβο υπάρχουν χώρες που αντιμετωπίζουν τις δικές του οικονομικές και πολιτικές προκλήσεις στο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον²²⁶». Η απόρριψη από τον Μιλόσεβιτς της δυνατότητας για ειρηνική συνύπαρξη Σέρβων και Αλβανών Κοσοβάρων απειλούσε να αναταράξει την εύθραυστη ισορροπία μεταξύ των πολυάριθμων εθνοτήτων στην ευρύτερη περιοχή. Η ανατολική Ευρώπη αποτελεί ένα μωσαϊκό εθνικών μειονοτήτων. Κι αν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου εθνικές μειονότητες όπως οι Ούγγροι, οι Ρουμάνοι, οι Βούλγαροι, οι Τούρκοι, ακόμα και οι Ουκρανοί και οι Ρώσοι βρήκαν τον τρόπο να διευθετήσουν ειρηνικά τα ζητήματα που προέκυψαν από τις ανακατανομές που προκάλεσε η κατάρρευση και πολυδιάσπαση της Ε.Σ.Σ.Δ., δεν συνέβη το ίδιο με τη Σερβία του Μιλόσεβιτς, που μετά την διάλυση της Γιουγκοσλαβίας δεν σταμάτησε να προκαλεί εντάσεις και να συνιστά διαρκή απειλή για την ειρήνη στην περιοχή.

Ο φόβος των αμερικανών είχε να κάνει κατά κύριο λόγο με το κύμα των προσφύγων και την επέκταση των αναταραχών σε γειτονικές χώρες με κίνδυνο τη γενικευμένη αποσταθεροποίηση της περιοχής, την οποία σε καμία περίπτωση δεν επιθυμούσαν οι αμερικάνοι. Σε δηλώσεις του στις 13 Φεβρουαρίου 1999, ο Κλίντον υποστήριζε πως «με βάση τα αμερικάνικα συμφέροντα, δεν θα θέλαμε να δούμε τις συγκρούσεις να εξαπλώνονται προς την Μακεδονία, την Αλβανία ή ακόμα και την Ελλάδα και την Τουρκία...δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να τεθούν σε κίνδυνο οι

---

²²⁵ Condoleezza Rice "Campaign 2000: Promoting the National Interest", Foreign Affairs, Jan/Feb 2000, Volume 79, Issue 1, Essay 5

²²⁶ President Clinton's speech on Kosovo, <http://www.s-t.com/daily/03-99/03-25-99/d08wn132.htm>

πρόσφατα συσταθείσες δημοκρατίες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης²²⁷». Άλλωστε κάτι τέτοιο ερχόταν σε ασυμφωνία με την υπό δημοσίευση πρόσφατα συνταχθείσα Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας για τον Νέο Αιώνα, η οποία ήταν η συνέχεια της Στρατηγικής της Δημοκρατικής Διεύρυνσης και η οποία έκανε λόγο για ταύτιση των αμερικανικών συμφερόντων με την σταθεροποίηση της ειρήνης και της δημοκρατίας στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες και το άνοιγμα των αγορών τους²²⁸.

Πέρα δηλαδή από τον κίνδυνο για την ευρύτερη ευρωπαϊκή ασφάλεια που συνιστούσε το ζήτημα των εθνοτικών διαφορών και συγκρούσεων και η εξάπλωσή τους, με την απειλή ενός γενικευμένου πολέμου να εγκυμονεί στην καρδιά της Ευρώπης, γεγονός που θα ανάγκαζε τις Η.Π.Α. να επέμβουν αργά η γρήγορα²²⁹, και με δέσμευση πιθανότατα ακόμα μεγαλύτερου προϋπολογισμού και στρατιωτικών δυνάμεων, κινδύνευε και η οικονομική ευημερία και ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ηπείρου, στην οποία είχαν επενδύσει αρκετά οι αμερικάνοι μεταψυχροπολεμικά και στήριζαν και δικά τους οικονομικά συμφέροντα και προοπτικές για περαιτέρω εμπορικές συναλλαγές και οικονομική ανάπτυξη²³⁰.

Σημαντικός παράγοντας όμως που επηρέασε και επέσπευσε τις διαδικασίες για την επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο ήταν και η ίδια η αξιοπιστία του NATO και κατ' επέκταση των Η.Π.Α.. Σε συνέντευξή της στο CNN στις 21 Φεβρουαρίου 1999, η

---

²²⁷ Allyson Ford, "Rhetoric and Reality: The Legitimation of American Intervention in Bosnia and Kosovo", <http://www.isanet.org/noarchive/ford.html>

²²⁸ « Το να προωθούμε την δημοκρατία σημαίνει πολύ περισσότερα από το να προάγουμε τις αξίες μας. Εξυπηρετεί τα συμφέροντά μας...γιατί είναι μέσα στα συμφέροντά μας να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να διευρύνουμε την κοινότητα των ελευθέρων και ανοικτών κοινωνιών, ειδικά σε περιοχές με μεγάλο στρατηγικό ενδιαφέρον, όπως στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη και στα νεοσυσταθέντα ανεξάρτητα κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης». National Security Strategy of Engagement and Enlargement, <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm>.

²²⁹ Οι Η.Π.Α. πίστευαν ότι όσο καθυστερούσαν να επέμβουν, τόσο περισσότερο θα δυσκόλευαν οι συνθήκες και θα επιτείνονταν οι κίνδυνοι και τόσο μεγαλύτερο τίμημα θα πλήρωναν στη συνέχεια. Σχετικά βλ. την δικαιολόγηση του Κλίντον για την επέμβαση στο Κόσοβο, "President Clinton's speech on Kosovo", <http://www.s-t.com/daily/03-99/03-25-99/d08wn132.htm>

²³⁰ Εύγλωττα η Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας για τον Νέο Αιώνα περιγράφει τις αμερικανικές προθέσεις σε συνάρτηση με την δημοκρατία, την ειρήνη και τις ανοικτές παγκοσμιοποιημένες οικονομίες: «Η διάδοση της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ο σεβασμός του κανόνα δικαίου, δεν αντανακλά μόνο τις αμερικάνικες αξίες, αλλά προωθεί τόσο την ασφάλεια, όσο και την ευημερία μας. Οι δημοκρατικές κυβερνήσεις είναι πιο πιθανό να συνεργάζονται μεταξύ τους ενάντια σε κοινούς κινδύνους, να ενθαρρύνουν το ελεύθερο εμπόριο, να προωθούν την αδιάλειπτη οικονομική ανάπτυξη, να υποστηρίζουν τον κανόνα δικαίου και να προστατεύουν τα δικαιώματα των ανθρώπων που τις απαρτίζουν. Η τάση όμως αυτή προς την δημοκρατία και τις ελεύθερες αγορές σε κάθε σημείο του κόσμου εξυπηρετεί τα αμερικάνικα συμφέροντα», William J. Clinton, A National Security Strategy for a New Century, Washington: The White House, December 1999, σελ.4

Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α. Madeleine Albright δήλωνε πως « υπάρχει και το ζήτημα της αξιοπιστίας του NATO. Το NATO είναι η μεγαλύτερη στρατιωτική συμμαχία όλων των εποχών και η ηγεσία μας στο NATO συμπλέκεται με την υποστήριξη και τη συμμετοχή μας στις νατοϊκές επιχειρήσεις», ενώ ο αμερικανός πρόεδρος, δίνοντας βαρύτητα στην προσδοκία των ευρωπαίων για εμπλοκή της Αμερικής για την εξεύρεση λύσης, συμπλήρωνε πως «το NATO είναι μια συμμαχία και οι ευρωπαίοι εταίροι μας δικαιολογημένα περιμένουν από τις Η.Π.Α., που είναι ηγέτιδες σε αυτή, να διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στις υποθέσεις της...άλλωστε πρόκειται και για την αξιοπιστία του NATO, η οποία θα δεχτεί πλήγμα και το ίδιο θα απαξιωθεί αν η συμμαχία δεν καταφέρει να υπερασπισθεί τις αξίες που δίνουν νόημα στην ύπαρξή του²³¹». Οι αμερικανοί και οι σύμμαχοί τους στο NATO, εξάλλου, είχαν δεσμευθεί να δώσουν ένα τέλος στην τραγωδία στο Κόσοβο. Επέδωσαν τελεσίγραφα στη σερβική πλευρά για κατάπαυση του πυρός, απείλησαν για την ανάληψη στρατιωτικής δράσης εφόσον συνεχιζόταν η κατάσταση, έφεραν τις δύο πλευρές στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, υποσχέθηκαν στους Αλβανούς του Κόσοβο την υποστήριξη τους εάν οι τελευταίοι αποδέχονταν τη συμφωνία ειρήνης στο Ραμπουαγιέ και άφηναν τα όπλα. Δεν μπορούσαν, συνεπώς, να φανούν ασυνεπείς και να κλείσουν τα μάτια, μπροστά στην προσπάθεια εκδίωξης και εξόντωσης μιας εθνικής μειονότητας, πόσο μάλλον όταν αυτή λάμβανε χώρα στο κατώφλι του NATO. Κάτι τέτοιο θα έθιγε το κύρος και την αξιοπιστία του NATO και θα εξέθετε τη συμμαχία, την στιγμή μάλιστα που η αδυναμία των ευρωπαίων να ανταπεξέλθουν αποτελεσματικά στην κρίση στο Κόσοβο, καθιστούσε το NATO αξιόπιστη αμυντική και στρατιωτική λύση για την ασφάλεια στη Γηραιά Ήπειρο, το αναγνώριζε σαν ένα ισχυρό εξωτερικό συντελεστή επιβολής της τάξης και διασφάλιζε την αδιάλειπτη αμερικάνικη παρουσία και επιρροή στην Ευρώπη²³².

Εκτός όμως από την αξιοπιστία του NATO διακυβευόταν το κύρος της ίδιας της Αμερικής, η οποία δεν ήθελε η αναβλητικότητα της στην υπόθεση του Κόσοβο να εκληφθεί από τον Μιλόσεβιτς ως ένδειξη αδυναμίας. Αντίθετα ήταν επιβεβλημένη η προβολή της ισχύος της για την ανάδειξη του ηγετικού της ρόλου και της απόλυτης

---

²³¹ Allyson Ford, "Rhetoric and Reality: The Legitimation of American Intervention in Bosnia and Kosovo", <http://www.isanet.org/noarchive/ford.html>

²³² Για περισσότερα σχετικά με το ζήτημα αυτό βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001,σελ.139-150

κυριαρχίας της στην μεταψυχροπολεμική εποχή²³³. Κατά την Madeleine Albright, «σαν Αμερικάνοι και σαν ηγέτες του κόσμου, έχουμε συμφέρον στο να αποτρέπουμε αν μπορούμε τις ανθρωπιστικές τραγωδίες...²³⁴». Στο σημείο αυτό η αμερικάνικη ηγεσία ευθυγραμμιζόταν απόλυτα με την άποψη που είχε εκφράσει παλαιότερα ο Henry Kissinger πως «οι Η.Π.Α. πρέπει να απαντούν σε κάθε πρόκληση οπουδήποτε, διότι τυχόν αποτυχία τους να το κάνουν, θα επέφερε πλήγμα στην αξιοπιστία τους και θα οδηγούσε στο μέλλον σε ακόμα πιο σοβαρές προκλήσεις εναντίον της²³⁵». Εξάλλου, η επέμβαση στο Κόσοβο ήταν, κατά μία έννοια, και μέσα στις ευθύνες και τις υποχρεώσεις της μοναδικής υπερδύναμης μετά τον Ψυχρό Πόλεμο για τη διατήρηση της ειρήνης και της σταθερότητας στο διεθνές περιβάλλον και για την εγκατάσταση μιας Νέας Διεθνούς Τάξης με βάση οικουμενικά αποδεκτές αξίες και αρχές.

Η επέμβαση στο Κόσοβο, όπως παρατηρούμε λοιπόν, δεν είχε να κάνει μόνο με την προστασία δικαιωμάτων και την προώθηση αρχών, αλλά σχετιζόταν και με γεωστρατηγικά, πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα. Εξάλλου, η Προεδρία Κλίντον σε καμία περίπτωση δεν αρνήθηκε πως το ζήτημα του Κόσοβο δεν αφορούσε μόνο αξίες και ιδανικά, αλλά και συμφέροντα²³⁶, τα οποία όμως πέρασαν σε δεύτερη μοίρα μέσα από μία κατεξοχήν γουιλσονιανή-ιδεαλιστική ρητορική, που αντιπροσώπευε την φιλελεύθερη-ιδεολογική εξωτερική πολιτική που επέλεξε να ακολουθήσει η κυβέρνηση των Δημοκρατικών. Σε αυτό το σημείο βρήκε πάτημα και επικεντρώθηκε η αντιπολιτευτική κριτική των Ρεπουμπλικάνων, ιδιαίτερα κατά την προεκλογική καμπάνια για τις προεδρικές εκλογές του 2000, οι οποίοι υποστήριζαν πως οι επεμβάσεις της

---

²³³ Σε άρθρο του στην Washington Post, ο Michael Kinsley παρατηρούσε πως «Αν θέλουμε να αξιώνουμε την παγκόσμια ηγεσία, και το θέλουμε, πρέπει να είμαστε πρόθυμοι να χρησιμοποιούμε την δύναμή μας για κάτι πέρα από την αυτοπροστασία μας. Αυτό σημαίνει τη χρήση στρατιωτικών δυνάμεων, ακόμα και σε μέρη μικρής ή και ανύπαρκτης στρατηγικής αξίας, με σκοπό την ανάσχεση της αστάθειας, την επίδειξη δυνάμεως, την επιβολή της διπλωματίας και ναι, όπου υπάρχει ταύτιση με τα αμερικανικά στρατηγικά συμφέροντα και εφόσον η στρατιωτική δράση μπορεί να αναληφθεί σε λογικά πλαίσια κόστους», Michael Kinsley, “Is There a Doctrine in the House?”, The Washington Post, August 9 2000

²³⁴ Allyson Ford, “Rhetoric and Reality: The Legitimation of American Intervention in Bosnia and Kosovo”, <http://www.isanet.org/noarchive/ford.html>

²³⁵ Henry F. Carey, “U.S. Domestic Politics and the Emerging Humanitarian Intervention Policy: Haiti, Bosnia and Kosovo”, World Affairs, Fall 2001, http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2393/is_2_164/ai_82772072

²³⁶ Ενδεικτικά αναφέρουμε δηλώσεις του Προέδρου Κλίντον: «Επεμβαίνοντας τώρα, υποστηρίζουμε τις αξίες μας, προστατεύουμε τα συμφέροντά μας και προωθούμε την υπόθεση της ειρήνης... Η επιχείρηση που αναλαμβάνουμε στο Κόσοβο επιτάσσεται από την ηθική. Επιτάσσεται όμως και από στρατηγικούς λόγους», Allyson Ford, “Rhetoric and Reality: The Legitimation of American Intervention in Bosnia and Kosovo”, <http://www.isanet.org/noarchive/ford.html>

περιόδου Κλίντον αναλώθηκαν σε ασαφείς ανθρωπιστικές επιχειρήσεις και σε ανούσιες επιχειρήσεις nation-building, που δεν έβρισκαν ισχυρό έρεισμα σε σημαντικά αμερικάνικα εθνικά συμφέροντα και πως θα έπρεπε να υπάρχει μια πιο ρεαλιστική προσέγγιση στο ζήτημα των αμερικανικών επεμβάσεων, βασισμένη σε άμεσα και ισχυρά εθνικά συμφέροντα και σε πρώτης γραμμής εθνικές στρατηγικές επιδιώξεις²³⁷. Και καθώς μετά την εκλογή του Μπούς του νεότερου στην Προεδρία των Η.Π.Α. το 2000 άρχισε να διαφαίνεται μια στροφή προς την υιοθέτηση μιας πιο πραγματιστικής εξωτερική πολιτική από την νέα κυβέρνηση, ήρθε το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου του 2001 για να αποδείξει πως το πνεύμα και η ρητορική του Γουίλσον θα αποτελούσαν τον άξονα της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής και τον νέο αιώνα.

---

²³⁷ Colin Dueck, “Hegemony on the Cheap: Liberal Internationalism from Wilson to Bush”, World Policy Journal, Vol.20, No.4, Winter 2004/04

ΜΕΡΟΣ Δ

Η ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΕΔΡΙΑΣ ΤΟΥ
GEORGE W. BUSH (2001-ΣΗΜΕΡΑ)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΟΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ ΤΟ 2001 ΚΑΙ ΤΟ ΙΡΑΚ ΤΟ 2003

Εισαγωγικό Σημείωμα: Η μετάβαση από τους Δημοκρατικούς στους Ρεπουμπλικάνους και η προσωρινή στροφή στον Τζακσονισμό

Η επέμβαση στο Κοσσυφοπέδιο σηματοδοτούσε το τέλος μιας δεκαετίας κατά την οποία οι Η.Π.Α. είχαν επιτύχει να ενισχύσουν ακόμη περισσότερο τη δεσπόζουσα θέση που κατείχαν στον διεθνή καταμερισμό ισχύος μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Τόσο η στρατιωτική, όσο και η οικονομική τους ισχύς είχε αυξηθεί σε σχέση με τις άλλες μεγάλες δυνάμεις²³⁸, γεγονός που έδινε στις Η.Π.Α. τη δυνατότητα να προβάλλουν ανά πάσα στιγμή αυτή την ισχύ και να προωθούν τα συμφέροντά τους σε όλα τα σημεία του πλανήτη. Η διευθέτηση κάθε μεγάλου διεθνούς προβλήματος και κρίσης συνδεόταν με την πρωτοβουλία και την ανάληψη δράσης από τις Η.Π.Α.²³⁹, με αποτέλεσμα αυτές να έχουν καταστεί συνώνυμο της διαφύλαξης της διεθνούς σταθερότητας, ενώ «από τα οπτικά συστήματα μέχρι την επιχειρηματικότητα, από την επιστήμη μέχρι την τεχνολογία, από την ανώτατη εκπαίδευση μέχρι τη λαϊκή κουλτούρα» η επιρροή που ασκούσε η Αμερική σε όλη την υφήλιο στην αυγή της νέας χιλιετίας δεν είχε προηγούμενο²⁴⁰. Από την άλλη, η απόλυτη υπεροχή των αμερικανών σε συμβατικά στρατιωτικά μέσα και η ικανότητά τους χάρη στην τεχνολογική ανάπτυξη και τα ολοκληρωμένα οπτικά τους συστήματα να πλήττουν με ακρίβεια οποιοδήποτε σημείο του πλανήτη, σε συνδυασμό με την έλλειψη ικανής απειλής από κάποια άλλη μεγάλη δύναμη του συστήματος, τις καθιστούσε άτρωτες και ασφαλείς και τους επέτρεπε να ακολουθήσουν μια ηγεμονική πολιτική σε παγκόσμια κλίμακα. Μέρος της πολιτικής

---

²³⁸ Με εξαίρεση την Κίνα, όσον αφορά τους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.391

²³⁹ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.11-12

²⁴⁰ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.15

αυτής ήταν και οι επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν τη δεκαετία του '90 σε διάφορα σημεία του πλανήτη στα πλαίσια της δημιουργίας μιας σταθερής, ειρηνικής και ευνοϊκής για την οικονομική ανάπτυξη Νέας Παγκόσμιας Τάξης, με βάση οικουμενικές αξίες, αρχές και ιδανικά όπως η δημοκρατία, η ελευθερία, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η διακρατική συνεργασία, η συλλογική ασφάλεια και οι ανοικτές αγορές, τα οποία αντανακλούσαν τις ιδεολογικές αναζητήσεις του Γούντροου Γουίλσον και εναρμονίζονταν με το φιλελεύθερο-ιδεολογικό ρεύμα της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής, το οποίο κατεξοχήν εκπροσωπεί η παράταξη των Δημοκρατικών²⁴¹.

Με τις προεδρικές εκλογές του 2000 την απερχόμενη κυβέρνηση των Δημοκρατικών του Μπίλ Κλίντον διαδέχτηκε το κόμμα των Ρεπουμπλικάνων με πρόεδρο τον Τζόρτζ Μπους τον νεότερο. Παραδοσιακά οι Ρεπουμπλικάνοι ως προς την εξωτερική πολιτική συμβαδίζουν με την σχολή του Άντριου Τζάκσον, η οποία είναι συνώνυμο του πολιτικού ρεαλισμού. Για τους τζακσονικούς η εξωτερική πολιτική πρέπει να διαμορφώνεται με γνώμονα τα αμερικάνικα εθνικά συμφέροντα και όχι τόσο την ηθική, την ιδεολογία και τις αξίες, ενώ παράλληλα δίνεται μεγάλη βαρύτητα στην εθνική αξιοπρέπεια και την υπόληψη της χώρας²⁴².

Ο Μπους ο νεότερος ήδη από την προεκλογική περίοδο του 2000 διευκρίνιζε πως δεν θα εμπλεκόταν όπως ο προκάτοχός του σε πολυμερή διεθνιστικά σχήματα για το ουτοπικό καλό της ανθρωπότητας ή προς όφελος άλλων εθνών, επιχειρήσεις με ασαφείς στρατηγικούς σκοπούς, ακαθορίστου χρονοδιαγράμματος και συν τοις άλλοις πολυδάπανες²⁴³. Επέκρινε σφοδρά τον Μπίλ Κλίντον για τις επεμβάσεις κατά την προεδρία του, ιδιαίτερα για αυτή στην Αϊτή και τη Σομαλία υποστηρίζοντας πως «δεν μπορούμε να συμπαραστεκόμαστε στον καθένα σε αυτόν τον κόσμο...πρέπει να είμαστε πολύ προσεκτικοί ως προς το που στέλνουμε τα στρατεύματά μας» και ισχυριζόταν πως η εξωτερική πολιτική της νέας κυβέρνησης θα ήταν επικεντρωμένη στα άμεσα εθνικά συμφέροντα, στα ζητήματα των power politics και πιο επιλεκτική σε θέματα ανθρωπίνων

---

²⁴¹ Για ανάλυση των ιδεολογικών ρευμάτων που επηρεάζουν την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική βλ. Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα*, Αθήνα, Ποιότητα, 2001 και Walter R. Mead, *Special Providence: American Foreign Policy and How It Changed The World*, New York: Random House, 2001

²⁴² Walter Russel Mead, "The Jacksonian Tradition and American Foreign Policy", *The National Interest*, No 58, Χειμώνας 1999/2000

²⁴³ Colin Dueck, "Hegemony on the Cheap: Liberal Internationalism from Wilson to Bush", *World Policy Journal*, Vol.20, No.4, Winter 2004/04

δικαιωμάτων και nation building²⁴⁴. Η Σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας Condoleeza Rice δήλωνε ότι η προώθηση της δημοκρατίας δεν πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής και ότι πρέπει να υιοθετηθεί μια πιο ρεαλιστική θεώρηση των διεθνών σχέσεων²⁴⁵, ενώ για τους επιτελείς της κυβέρνησης η χάραξη της εξωτερικής πολιτικής με βάση την ηθική θεωρούταν στην καλύτερη περίπτωση απόσπαση από τους πραγματικούς στόχους και στην χειρότερη αντιπαραγωγική²⁴⁶.

Η στροφή όμως που θα επιχειρούσε να πραγματοποιήσει η νέα κυβέρνηση προς την τζακσονική παράδοση και η προσπάθεια απεμπλοκής των Η.Π.Α. από τις πολυμερείς δεσμεύσεις του επί Κλίντον κυρίαρχου γουιλσονισμού, δεν έμελλε να κρατήσει πολύ. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις που δέχτηκαν οι Η.Π.Α. την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 στην καρδιά του οικονομικού και στρατιωτικού τους συστήματος επανέφερε τον γουιλσονισμό στο προσκήνιο και έκανε εκ νέου επίκαιρη τη σταυροφορία για τη διάδοση των αμερικανικών αξιών και ιδανικών.

7.1 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΙΡΑΚ

7.1.1 Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και η επέμβαση στο Αφγανιστάν

Το πρωί της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 τέσσερις ομάδες με 19 συνολικά φανατικούς ισλαμιστές που συνδέονται με την ισλαμική τρομοκρατική οργάνωση Αλ Κάιντα της οποίας ηγείται ο Οσάμα Μπιν Λάντεν, αφού κατέλαβαν τέσσερα αεροπλάνα διενεργώντας ταυτόχρονες αεροπειρατείες στις βορειοανατολικές Η.Π.Α., επιτέθηκαν κατά του Παγκοσμίου Κέντρου Εμπορίου και του Πενταγώνου, χρησιμοποιώντας τα τρία από αυτά σαν θανάσιμες βόμβες, με αποτέλεσμα την κατάρρευση, κατόπιν σφοδρής προσκρούσεως, μέσα σε λίγα λεπτά των Διδύμων Πύργων της Νέας Υόρκης και την

---

²⁴⁴ Josh Dormont, “The Powell Factor: Analyzing the Role of the Powell Doctrine in U.S. Foreign Policy”, Gaines Junction, Volume 3, No 1, Spring 2005, σελ.31

²⁴⁵ Condoleeza Rice “Campaign 2000: Promoting the National Interest”, Foreign Affairs, Jan/Feb 2000, Volume 79, Issue 1, Essay 5

²⁴⁶ Omar G. Encarnacion, “The Follies of Democratic Imperialism”, World Policy Journal, Vol.22, No 1, Spring 2005

πρόκληση σημαντικών ζημιών σε μεγάλο τμήμα του στρατιωτικού αρχηγείου των Η.Π.Α., ενώ ένα τέταρτο κατελημμένο αεροπλάνο με πιθανολογούμενο προορισμό την Ουάσινγκτον και τον Λευκό Οίκο κατέπεσε και συνετρίβη σε ακατοίκητη περιοχή της Πενσυλβάνια²⁴⁷. Οι επιθέσεις προκάλεσαν τον θάνατο περίπου 3000 ανθρώπων και υλικές ζημιές ύψους 90 δισεκατομμυρίων δολαρίων²⁴⁸. Ήταν μόλις η δεύτερη φορά στην αμερικάνικη ιστορία, μετά το 1812 οπότε οι Βρετανοί έκαψαν τον Λευκό Οίκο, που οι Η.Π.Α. δέχονταν ευθεία επίθεση στο εσωτερικό της επικράτειάς τους, η τρίτη αν υπολογίσουμε και την αιφνιδιαστική επίθεση ενάντια στον αμερικανικό στόλο του Ειρηνικού στο Πέρλ Χάρμπορ το 1941²⁴⁹.

Η 11^η Σεπτεμβρίου προκάλεσε ισχυρότατο σοκ στη βεστφαλιανή κοινωνία των κυρίαρχων κρατών. Μια μη κρατική οργάνωση απέδειξε ότι είναι σε θέση να πλήξει καίριους στόχους στην ισχυρότερη δύναμη του πλανήτη, για να προωθήσει την ανατροπή του συστήματος των κυρίαρχων κρατών και την αντικατάστασή του από τον θρησκευτικό διαχωρισμό του κόσμου με βάση τις μεσαιωνικές θεοκρατικές αντιλήψεις, δηλαδή την επιστροφή στους προ της Συνθήκης της Βεστφαλίας το 1648 θρησκευτικούς πολέμους²⁵⁰. Επιπλέον, η βάρβαρη και αποτρόπαιη τρομοκρατική επίθεση εναντίον των ΗΠΑ την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 διέλυσε το μύθο της "Αμερικής - οχυρού" (Fortress America), έπληξε το γόητρο της υπερδύναμης, όχι όμως και την πραγματική της ισχύ²⁵¹.

Η αντίδραση των αμερικανών ήταν άμεση, με την ανάληψη δράσης για την εξάρθρωση της διεθνούς ισλαμικής τρομοκρατίας. Στις 18 Σεπτεμβρίου 2001 το Κογκρέσο εξουσιοδοτεί τον Πρόεδρο να χρησιμοποιήσει κάθε απαραίτητη και κατάλληλη δύναμη ενάντια σε εκείνα τα κράτη, τους οργανισμούς ή τα μεμονωμένα άτομα που σχεδίασαν, έδωσαν τις εντολές, διέπραξαν ή βοήθησαν την πραγματοποίηση των τρομοκρατικών επιθέσεων της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 ή υποθάλπουν τρομοκρατικές οργανώσεις και γενικότερα τρομοκράτες, προκειμένου να αποτραπεί κάθε μελλοντική

---

²⁴⁷ <http://www.ert.gr/exandas/usa2/sept.htm>

²⁴⁸ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.414

²⁴⁹ Michael Cox, "American power before and after 11 September:dizzy with success?", International Affairs, Vol.78, No 2, April 2002, σελ.261-276

²⁵⁰ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, ο.π. σελ.414

²⁵¹ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, "Η Αμερικάνικη Απάντηση στην Τρομοκρατία", <http://www.idkaramanlis.gr/html2/arxeio/articles/arvanitopoulos/arv010917.html>

πράξη διεθνούς τρομοκρατίας ενάντια στις Η.Π.Α.²⁵². Στις 20 Σεπτεμβρίου 2001 ο Μπούς ανακοινώνει επίσημα την έναρξη του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, ο οποίος «δεν θα τερματιστεί μέχρι κάθε τρομοκρατική ομάδα σε παγκόσμιο επίπεδο να εντοπιστεί, εξουδετερωθεί και ηττηθεί²⁵³», με πρώτο στόχο να αποτελεί το Αφγανιστάν, το οποίο συγκαταλέγεται στα αποτυχημένα κράτη-παρίες, όπου παρατηρείται καταφανής παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στο οποίο το κυρίαρχο καθεστώς των Ταλιμπάν κατηγορείται ότι υποθάλλει τον Οσάμα Μπιν Λάντεν και σημαντικό τμήμα των υποδομών της Αλ Κάιντα²⁵⁴. Με τη λήξη του τελεσιγράφου στους Ταλιμπάν για την παράδοση του Μπιν Λάντεν στις 7 Οκτωβρίου 2001, οι αμερικανοί και οι σύμμαχοί τους, ανάμεσα στους οποίους η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, ο Καναδάς, η Νέας Ζηλανδία και η Αυστραλία, ξεκινούν αεροπορικούς βομβαρδισμούς εναντίον αφγανικών στρατιωτικών εγκαταστάσεων και κέντρων εκπαίδευσης τρομοκρατών, ενώ με εναέριες ενισχύσεις συνδράμουν την αντικαθεστωτική Βόρεια Συμμαχία στον αγώνα κατά των Ταλιμπάν.

Εντός ολίγων ημερών τα κέντρα εκπαίδευσης της Αλ Κάιντα καταστρέφονται ολοσχερώς και η αεράμυνα των Ταλιμπάν πλήττεται καθοριστικά. Σειρά αναλαμβάνουν οι επίγειες επιχειρήσεις και τους επόμενους δύο μήνες τα συμμαχικά στρατεύματα καταλαμβάνουν σταδιακά τις πόλεις κλειδιά Μαζαρ-Ι-Σαρίφ (10 Νοεμβρίου), Καμπούλ (13 Νοεμβρίου), Τζαλαλαμπάντ (15 Νοεμβρίου), Καντούζ (25 Νοεμβρίου). Η πτώση του τελευταίου οχυρού των Ταλιμπάν, της πόλης Κανταχάρ, στις 7 Δεκεμβρίου 2001 οριστικοποιεί την κατάρρευση του καθεστώτος των Ταλιμπάν και εντός 10 ημερών ορίζεται προσωρινή κυβέρνηση υπό τον Χαμίντ Καρζάι, ηγέτη των Παστούν, της κυρίαρχης εθνοτικής ομάδας της χώρας, ο οποίος αναλαμβάνει και επίσημα καθήκοντα προέδρου από τον Ιούνιο του 2002. Η νέα κυβέρνηση, με τη βοήθεια των αμερικανών και τη συνδρομή ακόμα 32 χωρών επιδίδεται σε μία προσπάθεια εθνικής συμφιλίωσης ανάμεσα στις αντιμαχόμενες φυλές της χώρας, στην εξάλειψη κάθε ίχνους των Ταλιμπάν και της Αλ Κάιντα, στην δημιουργία δημοκρατικών θεσμών και στην πολιτειακή,

---

²⁵² Authorization for Use of Military Force Against September 11 Terrorists, http://en.wikipedia.org/wiki/War_on_terror

²⁵³ Address to a Joint Session of Congress and the American People, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>

²⁵⁴ Stephen M. Walt, "Beyond Bin Laden: Reshaping U.S. Foreign Policy", International Security, Vol 26, No 3, Winter 2001/02 σελ.56-78

οικονομική και κοινωνική αναδόμηση του Αφγανιστάν με βάση τα δυτικά πρότυπα. Τον Οκτώβριο του 2004 πραγματοποιείται εξάλλου η διεξαγωγή των πρώτων ελεύθερων και δημοκρατικών εκλογών με βάση το καινούργιο Σύνταγμα της χώρας, τις οποίες κερδίζει ο Χαμίτ Καρζάι, ενώ στο Αφγανιστάν εξακολουθούν μέχρι και σήμερα να παραμένουν αμερικανικά στρατεύματα για την επιτήρηση της τάξης και την ολοκλήρωση των διαδικασιών που απαιτεί ένα εκτεταμένο nation building²⁵⁵.

7.1.2 Το δόγμα του προληπτικού πολέμου και η επέμβαση στο Ιράκ

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 δημιούργησε νέα δεδομένα όχι μόνο για τις Ηνωμένες Πολιτείες αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο. Υποστηρίζεται πως μετά την 11^η Σεπτεμβρίου εισήλθαμε σε μια νέα εποχή, με την έννοια που το 1945 οριοθέτησε την μεταπολεμική εποχή και το 1989 την μεταψυχροπολεμική εποχή²⁵⁶. Οι εξελίξεις μετά την καταστροφική επίθεση στους δίδυμους πύργους και στο πεντάγωνο ήταν ραγδαίες και πυροδότησαν την πλέον ταχεία και δραματική αλλαγή στην εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α.²⁵⁷, ενώ ο χαρακτηρισμός της επίθεσης της 11ης Σεπτεμβρίου από τον Αμερικανό πρόεδρο ως πράξη πολέμου προϊδέαζε για τη φύση της μεσοπρόθεσμης αμερικανικής αντίδρασης²⁵⁸. Το γόητρο των Η.Π.Α. απαιτούσε την εξεύρεση και τιμωρία των υπευθύνων και την πάταξη του φαινομένου της τρομοκρατίας. Το Αφγανιστάν ήταν ο πρώτος στόχος καθώς υπήρχε άμεση σύνδεση του δικτύου της Αλ Κάιντα και του Μπίν Λάντεν με το Αφγανιστάν και το καθεστώς των Ταλιμπάν. Δεν ήταν όμως παρά μόνο το πρώτο σκέλος ενός ευρύτερου και μακροχρόνιου αγώνα για την εξάλειψη της τρομοκρατίας και για τη δημιουργία ενός πιο ασφαλούς κόσμου, στον οποίο τάχθηκαν οι Η.Π.Α. μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου.

Τον Ιανουάριο του 2002, ο Πρόεδρος Μπους σε διάγγελμά του κάνει για πρώτη φορά λόγο για τον «άξονα του κακού» και δίνει την πρώτη εικόνα για την στροφή που θα

²⁵⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/U.S._invasion_of_Afghanistan

²⁵⁶ Fred Halliday, “No man is an island”, Observer, 16 September 2001

²⁵⁷ Stephen M. Walt, “Beyond Bin Laden: Reshaping U.S. Foreign Policy”, International Security, Vol 26, No 3, Winter 2001/02 σελ.56-78

²⁵⁸ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, “Από το Δόγμα της Ανάσχεσης στο Δόγμα του Προληπτικού Πολέμου”, <http://www.idkaramanlis.gr/html2/arxeio/articles/arvanitopoulos/arva030327-1.html>

πραγματοποιήσει η αμερικάνικη εξωτερική πολιτική από τους επόμενους κιόλας μήνες. Τα νέα δεδομένα απαιτούσαν ένα νέο δόγμα στην εξωτερική πολιτική. Το δόγμα της αποτροπής και της ανάσχεσης που ήταν κομμένο και ραμμένο στα μέτρα της ψυχροπολεμικής εποχής δεν φαινόταν επαρκές στο να καλύψει τις απαιτήσεις της νέας απειλής που άκουγε στο όνομα τρομοκρατία. Στην υπόθεση της τρομοκρατίας ο αντίπαλος δεν είχε κρατική υπόσταση, ήταν ουσιαστικά αόρατος και η απειλή στην περίπτωση αυτή δεν μπορούσε να εντοπιστεί και να αποτραπεί, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για φανατικούς ισλαμιστές τρομοκράτες, οι οποίοι πραγματοποιούν επιθέσεις αυτοκτονίας²⁵⁹. Έπρεπε λοιπόν ο πόλεμος να μεταφερθεί στο έδαφος του αντιπάλου και να χτυπηθεί το κακό στην εστία του, πριν προλάβει να δράσει εκ νέου²⁶⁰. Αυτό πρακτικά σήμαινε πως οι Η.Π.Α. στα πλαίσια της προστασίας της εθνικής τους ασφάλειας υιοθετούσαν το Δόγμα του Προληπτικού Πολέμου, γνωστό και ως Δόγμα Μπούς, με βάση το οποίο θα στρέφονταν εναντίον κάθε τρομοκρατικής οργάνωσης και κάθε κράτους που παρέχει στέγη και υποστήριξη σε τρομοκράτες προκειμένου να καταφέρουν το πρώτο χτύπημα αυτές και να αποτρέψουν μελλοντικό κίνδυνο για την επικράτεια και τους πολίτες τους²⁶¹.

Ιδιαίτερη έμφαση δινόταν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας μέσω του ελέγχου των κρατών εκείνων που διατηρούν δεσμούς με τρομοκράτες και κατέχουν ή επιδιώκουν να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο Μπούς, τα καθεστώτα τέτοιων κρατών, όπως το Ιράκ, το Ιράν και η Β. Κορέα, που συγκροτούν τον «άξονα του κακού», συνιστούν απειλή για την παγκόσμια ειρήνη, αποτελούν κίνδυνο σοβαρό και συνεχώς αυξανόμενο και ως εκ τούτου θα έπρεπε να

---

²⁵⁹ Σύμφωνα με τον John Lewis Gaddis οι στρατηγικές που κέρδισαν τον Ψυχρό Πόλεμο, αυτές της ανάσχεσης και της αποτροπής δεν μπορούν να έχουν ανάλογη επιτυχία με τους κινδύνους που απορρέουν από την τρομοκρατία διότι οι στρατηγικές αυτές προϋποθέτουν την ύπαρξη αναγνωρίσιμων καθεστώτων, τα οποία καθοδηγούνται από αναγνωρίσιμους ηγέτες, οι οποίοι χρησιμοποιούν αναγνωρίσιμα μέσα εντός αναγνωρίσιμων περιφερειών. Πώς λοιπόν, αναρωτιέται, μπορεί κανείς να ανακόψει μια σκιά; Πώς μπορεί κανείς να αποτρέψει κάποιον που είναι προετοιμασμένος να αυτοκτονήσει; Για εκτενέστερη ανάλυση βλ. John Lewis Gaddis, "A Grand Strategy of Transformation", Foreign Policy, November/December 2002, http://www.foreignpolicy.com/issue_novdec_2002/gaddis.html

²⁶⁰ Ο Αναπληρωτής Υπουργός Άμυνας των Η.Π.Α. Paul Wolfowitz δήλωσε για τον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία πως «πρόκειται για ένα παιχνίδι που δεν θα το κερδίσουμε παίζοντας αμυντικά. Θα το κερδίσουμε μόνο αν βγούμε στην επίθεση». Σχετικά βλ. Melvyn P. Leffler, "9/11 and the past and future of American Foreign Policy", International Affairs, Vol.79, No 5, 2003, σελ.1045-1063

²⁶¹ Η National Security Strategy του 2002 δεν αφήνει κανένα περιθώριο: «σε καμία περίπτωση δεν θα πρέπει να αφήσουμε τον εχθρό να χτυπήσει πρώτος». Παρατίθεται στο Chris Dolan, "The Bush Doctrine and U.S. Interventionism", http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2004_04-06/dolan_bush/dolan_bush.html

ανατραπούν και να αντικατασταθούν από δημοκρατικές, φιλειρηνικές και φίλα προσκείμενες προς την Δύση κυβερνήσεις²⁶². Ξεχωριστή ήταν η αναφορά του αμερικανού Προέδρου στο Ιράκ, το οποίο αποτελούσε μέλος του «άξονα του κακού» και το οποίο συνέχιζε να επιδεικνύει την εχθρότητά του προς τις Η.Π.Α. και να υποστηρίζει την τρομοκρατία. Πολύ περισσότερο, η αμερικάνικη κυβέρνηση πίστευε πως το Ιράκ σχεδίαζε για πάνω από μια δεκαετία την κατασκευή πυρηνικών όπλων και όπλων μαζικής καταστροφής και πως συνιστούσε απειλή για την ασφάλεια της χώρας²⁶³. Αρχίζε κατ' αυτόν τον τρόπο να δρομολογείται μια αμερικάνικη επέμβαση στα πλαίσια της προληπτικής δράσης του Δόγματος Μπούς.

Στις 6 Φεβρουαρίου 2002, ο Υπουργός Εξωτερικών Colin Powell μιλώντας στην Επιτροπή Διεθνών Σχέσεων της αμερικανικής Βουλής των Αντιπροσώπων δήλωσε χαρακτηριστικά: «Η αλλαγή καθεστώτος (στο Ιράκ) είναι κάτι που οι Ηνωμένες Πολιτείες ενδέχεται να πρέπει να το διευθετήσουν μόνες²⁶⁴», ενώ στις 17 Οκτωβρίου του ίδιου έτους η αμερικανική Γερουσία ανάβει το «πράσινο φως» για τη μεγαλύτερη αύξηση για στρατιωτικές δαπάνες τις τελευταίες δυο δεκαετίες, με τον Πρόεδρο Μπούς να δηλώνει παράλληλα πως το Ιράκ αποτελεί σοβαρό κίνδυνο, προσθέτοντας ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες «δεν πρόκειται να επιτρέψουν σε κανέναν τρομοκράτη ή τύραννο να απειλεί τον πολιτισμένο κόσμο με όπλα μαζικής καταστροφής²⁶⁵».

Στις 8 Νοεμβρίου 2002, μετά από εβδομάδες συζητήσεων και αντιπαραθέσεων, το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών εγκρίνει το ψήφισμα 1441, το οποίο προβλέπει την άσκηση πιέσεων προκειμένου να πειστεί το Ιράκ να καταστρέψει τα όπλα μαζικής καταστροφής που φέρεται να έχει. Στο ψήφισμα τονίζεται, μάλιστα, πως σε περίπτωση που το καθεστώς της Βαγδάτης δεν συμμορφωθεί, θα αντιμετωπίσει σοβαρές συνέπειες. Το Ιράκ αποδέχεται τους όρους του ψηφίσματος και επιτρέπει την είσοδο στη χώρα επιθεωρητών του Ο.Η.Ε. για την διεξαγωγή ελέγχου σχετικά με το οπλοστάσιο που διαθέτει. Παράλληλα παραδίδει στα Ηνωμένα Έθνη ένα έγγραφο 12.000 σελίδων, στο οποίο κάνει πλήρη περιγραφή του οπλοστασίου του, ενώ στην τελική διακήρυξη, το

---

²⁶² President delivers State of the Union Address

<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>

²⁶³ Ο.π. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>

²⁶⁴ Josh Dormont, "The Powell Factor: Analyzing the Role of the Powell Doctrine in U.S. Foreign Policy", Gaines Junction, Volume 3, No 1, Spring 2005

²⁶⁵ http://www.mpa.gr/specials/war_iraq/preparing.htm

ιρακινό καθεστώς τονίζει πως δεν έχει στη διάθεσή του πυρηνικά, χημικά ή βιολογικά όπλα. Οι Ηνωμένες Πολιτείες κατηγορούν το Ιράκ ότι στο έγγραφο που απέστειλε δεν παρουσίασε την αλήθεια για τα οπλικά συστήματα που έχει στη διάθεσή του, ενώ και ο επικεφαλής των επιθεωρητών όπλων του Ο.Η.Ε. υποστηρίζει πως υπάρχουν ελλιπή στοιχεία για ορισμένα από τα όπλα που θα έπρεπε να είχε καταστρέψει το Ιράκ, ωστόσο τονίζει ότι οι επιθεωρητές δεν έχουν βρει κάτι που θα μπορούσε να δικαιολογήσει την ανάληψη στρατιωτικής δράσης κατά του καθεστώτος της Βαγδάτης²⁶⁶.

Στις 27 Ιανουαρίου ανακοινώνεται η επίσημη έκθεση των επιθεωρητών του Ο.Η.Ε. σύμφωνα με την οποία το Ιράκ φαινόταν να μην έχει αποδεχτεί πραγματικά-μέχρι τη στιγμή εκείνη- τον αφοπλισμό. Αυτόματα η Ουάσιγκτον και το Λονδίνο σπεύδουν να υπερτονίσουν ότι το Ιράκ δεν αφοπλίζεται κατά τις επιταγές του ΟΗΕ, ενώ άλλες χώρες στους κόλπους του ΟΗΕ, όπως η Γαλλία και η Γερμανία, ζητούν να δοθεί περισσότερος χρόνος για ελέγχους στους επιθεωρητές του Οργανισμού. Ο Πρόεδρος Μπους, σε διάγγελμά του, δεσμεύεται ότι θα παρουσιάσει νέα στοιχεία για τα εξοπλιστικά προγράμματα του Ιράκ, τονίζοντας πως οι Ηνωμένες Πολιτείες θα ηγηθούν μιας στρατιωτικής εκστρατείας κατά της Βαγδάτης, εάν η τελευταία δεν προχωρήσει σε άμεσο αφοπλισμό, ενώ ο Υπουργός Εξωτερικών Colin Powell ενημερώνει το Συμβούλιο Ασφαλείας του Ο.Η.Ε. για τα στοιχεία που, σύμφωνα με την Ουάσιγκτον, καθιστούν σαφές ότι η Βαγδάτη όχι μόνο δεν συμμορφώνεται με τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών, αλλά έχει και δεσμούς με την τρομοκρατική οργάνωση Αλ Κάιντα του Οσάμα Μπιν Λάντεν και προτείνει σ' αυτά την ανάληψη άμεσης δράσης²⁶⁷.

Τα Ηνωμένα Έθνη δεν παίρνουν θέση υπέρ της ανάληψης δράσης και καθίσταται εμφανές ότι Γαλλία, Ρωσία και Κίνα επιθυμούν συνέχιση των ελέγχων στο ιρακινό οπλοστάσιο. Στις 24 Φεβρουαρίου 2003 οι ΗΠΑ, η Βρετανία και η Ισπανία παρουσιάζουν ένα νέο ψήφισμα για το Ιράκ, το οποίο κάνει ιδιαίτερη μνεία στην αναφορά της απόφασης 1441 του ΟΗΕ για «σοβαρές συνέπειες» κατά του Ιράκ, αν το τελευταίο δεν συνεργαστεί πλήρως με τη διεθνή κοινότητα και αφήνουν να εννοηθεί πως θα αναλάβουν στρατιωτική δράση εφόσον δεν υπάρξει άμεση συμμόρφωση. Η Γαλλία και η Ρωσία ανακοινώνουν ότι θα ασκήσου βέτο σε οποιαδήποτε ψήφισμα που θα δίνει

---

²⁶⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/2003_invasion_of_Iraq

²⁶⁷ <http://news.antenna.gr/specialReportHomeDetail/0,3492,103,00.html>

ένα συγκεκριμένο χρονικό περιθώριο λίγων ημερών στο Ιράκ για να αποπλιστεί, ενώ ο Γάλλος πρόεδρος, Ζακ Σιράκ, δηλώνει ότι η χώρα του θα καταψηφίσει οποιοδήποτε τέτοιο ψηφισμα-τελεσίγραφο που θα οδηγεί στην ανάληψη στρατιωτικής δράσης κατά της Βαγδάτης. Με τη θέση της Γαλλίας συμπλέει και η Γερμανία, ο αμερικανός Υπουργός Άμυνας όμως Donald Rumsfeld είναι κατηγορηματικός ότι οι Η.Π.Α. προτίθενται να αναλάβουν δράση κατά του Ιράκ ακόμη και μονομερώς²⁶⁸.

Στις 16 Μαρτίου 2002, ο αμερικανός πρόεδρος και οι πρωθυπουργοί της Βρετανίας και της Ισπανίας, έχουν συνάντηση στις Αζόρες της Πορτογαλίας, από όπου απευθύνουν τελεσίγραφο τόσο προς τον Σαντάμ Χουσεΐν όσο και προς το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ από το οποίο ζητούν να αποφασίσει αμέσως επί του σχεδίου ψηφίσματος που κατέθεσαν νωρίτερα. Ο Πρόεδρος Μπους, δίνοντας το στίγμα των προθέσεων του, δηλώνει χαρακτηριστικά πως έχει φτάσει η «ώρα της αλήθειας» για όλο τον κόσμο δίνοντας ταυτόχρονα διορία 48 ωρών στον Σαντάμ Χουσεΐν και τους δυο του γιους να αποχωρήσουν από το Ιράκ, διαφορετικά θα βρεθούν αντιμέτωποι με τον πόλεμο. Η λήξη του τελεσιγράφου στις 20 Μαρτίου 2002 σημαίνει και την έναρξη της αμερικανικής επίθεσης στο Ιράκ, με την αμερικάνικη πλευρά να συνεπικουρούν ακόμα 46 χώρες και με τον Μπούς να δηλώνει πως «οι αμερικανικές και συμμαχικές στρατιωτικές δυνάμεις, βρίσκονται στο αρχικό στάδιο των πολεμικών επιχειρήσεων για τον αποπλισμό του Ιράκ, την απελευθέρωση του λαού του, αλλά την άμυνα του κόσμου έναντι ενός μεγάλου κινδύνου²⁶⁹». Η πτώση της Βαγδάτης την 9^η Απριλίου 2003 σηματοδοτεί την ήττα του ιρακινού στρατού και το κύριο μέρος των επιχειρήσεων ολοκληρώνεται την 1^η Μαΐου. Η σύλληψη του Σαντάμ Χουσεΐν πραγματοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2003, ενώ κατόπιν διεξαγωγής ερευνών, δεν βρέθηκαν στα οπλοστάσια του Ιράκ όπλα μαζικής καταστροφής²⁷⁰.

Μετά την επέμβαση οι αμερικανοί και συμμαχικές δυνάμεις κατοχής επιδόθηκαν σε μια προσπάθεια αναδόμησης του Ιράκ, αντιμετωπίζουν όμως ακόμα και σήμερα πολλά προβλήματα από την ιρακινή αντίσταση, που προβάλλεται κατά κύριο λόγο από τους Σουνίτες Μουσουλμάνους. Έστω όμως και με αργά βήματα οι δημοκρατικές διαδικασίες αρχίζουν να βρίσκουν το δρόμο τους στο Ιράκ. Μετά από μια αρχική

²⁶⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/2003_invasion_of_Iraq

²⁶⁹ http://www.mpa.gr/specials/war_iraq/preparing.htm

²⁷⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/Post-invasion_Iraq%2C_2003%E2%80%932006

περίοδο που οι δυνάμεις κατοχής εγκατέστησαν μια Προσωρινή Συμμαχική Εξουσία, τα ηνία ανέλαβε τον Ιούνιο του 2004 ένα Εσωτερικό Ιρακινό Κυβερνητικό Συμβούλιο το οποίο θα προετοίμαζε το έδαφος για επίσημες εκλογές στα τέλη του 2005. Προηγήθηκαν τον Ιανουάριο του 2005 οι πρώτες εκλογές για την ανάδειξη της Εθνοσυνέλευσης που θα ψηφίσει το νέο Σύνταγμα της χώρας. Με βάση την Εθνοσυνέλευση αυτή και το νέο Σύνταγμα που ψηφίστηκε τελικά από τον λαό τον Οκτώβριο του 2005, το Ιράκ οδηγήθηκε στις πρώτες ελεύθερες και δημοκρατικές εκλογές της σύγχρονης ιστορίας του που έλαβαν χώρα στις 15 Δεκεμβρίου 2005 και ανακήρυξαν πρωθυπουργό τον Σηίτη Ibrahim al Jaafari που ηγείται του κόμματος της Ενωμένης Ιρακινής Συμμαχίας²⁷¹.

7.2 Η ΓΟΥΙΛΣΟΝΙΑΝΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΙΡΑΚ

Η γουιλσονιανή διάσταση των αμερικανικών επεμβάσεων στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, που ακολούθησαν το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, θα μπορούσε να συνοψιστεί σε μία δήλωση του αμερικανού Προέδρου Τζόρτζ Μπους: «Όσο η Μέση Ανατολή είναι ένας τόπος όπου βασιλεύουν η τυραννία, η στασιμότητα, η απόγνωση και ο θυμός, θα παράγει ανθρώπους και κινήματα που θα απειλούν την ειρήνη και την ασφάλεια ολόκληρης της ανθρωπότητας. Πρέπει να υπερασπιστούμε την ειρήνη αντιμετωπίζοντας τρομοκράτες και τυράννους. Πρέπει να βοηθήσουμε στην απελευθέρωση των καταπιεσμένων, και ως η μεγαλύτερη δύναμη στο πρόσωπο της γης έχουμε την υποχρέωση να το κάνουμε...γιατί η ελευθερία είναι το δώρο του Παντοδύναμου σε κάθε άνδρα και γυναίκα σε αυτόν τον κόσμο... Πρέπει να διαδώσουμε αξίες που είναι αληθινές σε κάθε άνθρωπο σε κάθε κοινωνία και να επιδιώξουμε την προώθηση της δημοκρατίας...και για τους πλέον πρακτικούς λόγους: επειδή οι

---

²⁷¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Post-invasion_Iraq,_2003-2005

δημοκρατίες δεν υποστηρίζουν τρομοκράτες και δεν απειλούν τον κόσμο με όπλα μαζικής δολοφονίας²⁷²».

Ο λόγος του Προέδρου Μπούς, αποτελεί την επιτομή του γουιλσονισμού στην σύγχρονη έκφρασή του και αποκαλύπτει τα μεσσιανικά-ιεραποστολικά μονοπάτια στα οποία με βάση τις επιταγές της ηθικής θα κινηθεί η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά την επίθεση που δέχτηκε από τους τρομοκράτες στο οικονομικό και στρατιωτικό της κέντρο. Ακόμα και η τελευταία φράση, που περικλείει ρεαλιστικά στοιχεία²⁷³, αποτελεί κατά μία έννοια την σύγχρονη εκδοχή της Καντιανής, και μετέπειτα υιοθετημένης από τον Γουίλσον, θεωρίας, που υποστηρίζει ότι οι δημοκρατίες δεν πολεμούν μεταξύ τους και γι' αυτό τον λόγο είναι απαραίτητη η διάδοση της δημοκρατίας προκειμένου να έχουμε διαρκή ειρήνη παγκοσμίως²⁷⁴. Εξάλλου, η ρητορική του Προέδρου στο σύνολό της μας προϊδεάζει για την απαρχή μιας νέας γουιλσονιανής σταυροφορίας των Η.Π.Α. για την διάδοση των αξιών τους με σκοπό, όπως το έθεσε ο Υπουργός Άμυνας Donald Rumsfeld, «την αναμόρφωση του κόσμου»²⁷⁵ με βάση τις φιλελεύθερες αξίες και ιδανικά, με απώτερο στόχο να έχει τα σωστά θεμέλια που θα παρέχουν τα εγγύα για την ασφάλεια των Η.Π.Α. αλλά και ολόκληρης της οικουμένης, ώστε να αποτραπεί το απευκαίιο μελλοντικό ενδεχόμενο «το καπνισμένο όπλο να μετατραπεί σε μανιταρένιο σύννεφο»²⁷⁶.

Επιχειρώντας μια ευρύτερη ανάλυση, παρατηρούμε ότι η τρομοκρατική επίθεση της 11^η Σεπτεμβρίου έφερε στην επιφάνεια μία νέου είδους σοβαρή και συλλογική

---

²⁷² “President Bush Discusses Importance of Democracy in Middle East”, Remarks by the President on Winston Churchill and the War on Terror, Library of Congress, Washington D.C., 4 February 2003, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/02/20030203-4.html>

²⁷³ Η αμερικανική εξωτερική πολιτική παραδοσιακά αφήνει να εννοηθεί ότι δεν προωθεί μια φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη αποκλειστικά με βάση αλτρουιστικά κίνητρα, αλλά μεριμνά και για το εθνικό συμφέρον και το πώς θα κάνει τη χώρα πιο ευημερούσα, ασφαλή και με μεγαλύτερη παγκόσμια επιρροή, βλ. Colin Dueck, “Hegemony on the Cheap: Liberal Internationalism from Wilson to Bush”, *World Policy Journal*, Vol.20, No.4, Winter 2004/04. Άλλωστε σημαντικό τμήμα της αμερικανικής κοινωνίας, το οποίο ταυτίζεται με τις τζακσονικές αρχές, χρειάζεται κάτι πιο απτό από την διάδοση των γουιλσονικών αξιών ως δικαιολογητική βάση για την αποστολή αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων εκτός των συνόρων και την απώλεια ανθρωπίνων ζωών στα πλαίσια των επεμβάσεων ανά την υφήλιο. Σχετικά βλ. Walter Russel Mead, “The Jacksonian Tradition and American Foreign Policy”, *The National Interest*, No 58, Χειμώνας 1999/2000 καθώς και Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, *Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα*, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.41-52 όπως και Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.394

²⁷⁴ Για εκτενή ανάλυση σχετικά με τη θεωρία της Δημοκρατικής Ειρήνης βλ. Christopher Layne, “Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace”, *International Security*, Vol.19, No2, Fall 1994, σελ.5-49

²⁷⁵ “Secretary Rumsfeld Interview”, *New York Times*, October 12, 2001

²⁷⁶ Bob Woodward, “Plan of Attack”, *New York: Simon & Schuster*, 2004, σελ.223

απειλή για τις Η.Π.Α. αλλά και γενικότερα για τις δυτικές κυρίως κοινωνίες²⁷⁷, η οποία, σύμφωνα με την αμερικάνικη κυβέρνηση, προερχόταν από «σκιώδη δίκτυα...τρομοκρατών που οργανώνονται για να διεισδύσουν στις ανοικτές κοινωνίες μας και εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογίας στρέφονται εναντίον μας επιφέροντας χάος και πόνο...²⁷⁸» και της οποίας η αντιμετώπιση απαιτούσε την ανάληψη δράσης ενάντια τόσο στις ίδιες τις εγκληματικές τρομοκρατικές οργανώσεις, όσο και «ενάντια σε εκείνα τα κράτη-παρίες²⁷⁹ που, καθοδηγούμενα από επιθετικούς τυράννους, στηρίζουν και υποθάλλουν την τρομοκρατία και αναπτύσσουν όπλα μαζικής καταστροφής²⁸⁰». Όσες φορές οι Η.Π.Α. βρέθηκαν κατά την διάρκεια της ιστορίας τους αντιμέτωπες με ανάλογες «υφιστάμενες απειλές», οι ηγεσίες τους επέλεξαν μια πολιτική η οποία αναμίγνυε αρχές και ισχύ και επιχειρούσαν να στηρίξουν την ανάληψη δράσης στην δικαίωση των αμερικάνικων αξιών και στις επιταγές της ηθικής. Αυτού του είδους άλλωστε η αντιμετώπιση είναι χαραγμένη στο DNA του αμερικάνικου λαού²⁸¹. Ομοίως και στην περίπτωση του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, ο αμερικανός πρόεδρος, υιοθετώντας μια ιδεαλιστική-γουιλσονιανή ρητορική, κήρυττε την έναρξη μιας νέας ιεραποστολικής σταυροφορίας για την εξάλειψη της νέας απειλής, υποστηρίζοντας πως «σε οποιοδήποτε σημείο τη μεταφέρουμε, η αμερικάνικη σημαία θα υψώνεται ως ένδειξη όχι μόνο της δύναμής μας, αλλά και της ελευθερίας. Ο προορισμός του έθνους μας πάντοτε είχε μεγαλύτερη σημασία από την άμυνά μας. Αγωνιζόμαστε, όπως πάντα αγωνιζόμασταν για μια δίκαιη ειρήνη, μια ειρήνη που θα ευνοεί την ανθρώπινη ελευθερία. Θα υπερασπιστούμε την ειρήνη ενάντια στις απειλές των τρομοκρατών και των τυράννων και θα την επεκτείνουμε, ενθαρρύνοντας τη

²⁷⁷ “President Bush makes the case against Iraq”,

<http://www.nationalreview.com/document/document091202.asp>

²⁷⁸ “The National Security Strategy of the United States of America 2002”,

<http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

²⁷⁹ Σύμφωνα με την Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών, στα κράτη-παρίες συγκαταλέγονται όσα α) κακοποιούν τους πολίτες τους και λεηλατούν τις εθνικές πηγές με σκοπό το προσωπικό όφελος των ηγετών τους, β) δεν σέβονται το διεθνές δίκαιο, απειλούν τους γείτονές τους και παραβιάζουν τις διεθνείς συνθήκες στις οποίες αποτελούν συμβαλλόμενα μέλη, γ) είναι αποφασισμένα να αποκτήσουν όπλα μαζικής καταστροφής, μαζί με άλλα προηγμένης τεχνολογίας οπτικά συστήματα, τα οποία σκοπεύουν να τα χρησιμοποιήσουν ως απειλή ή ακόμα και να πραγματοποιήσουν επίθεση με αυτά προκειμένου να υλοποιήσουν τα σχέδια των καθεστώτων τους, δ) υποστηρίζουν την τρομοκρατία διεθνώς και ε) απορρίπτουν τις βασικές ανθρώπινες αξίες. Σχετικά βλ. “The National Security Strategy of the United States of America 2002”, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

²⁸⁰ Ο.π. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

²⁸¹ Melvyn P. Leffler, “9/11 and the past and future of American Foreign Policy”, *International Affairs*, Vol.79, No 5, 2003, σελ.1063

δημιουργία ελεύθερων και ανοικτών κοινωνιών σε κάθε ήπειρο...Το να χτίσουμε αυτή τη δίκαιη ειρήνη δεν αποτελεί μόνο ευκαιρία για την Αμερική, είναι και καθήκον μας²⁸²».

Η ειρήνη και η ελευθερία όμως που αποτελούν τον βασικό στόχο της νέου-γουιλσονιανής αμερικάνικης σταυροφορίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου περνάνε πρώτα από τον εκδημοκρατισμό των κρατών, που εξαιτίας της φύσης των καθεστώτων τους, απειλούν την ειρήνη, την ασφάλεια και την ευημερία του υπόλοιπου κόσμου²⁸³. Συνεπώς με την Καντιανή θεωρία για τη Δημοκρατική Ειρήνη²⁸⁴ η αμερικανική ηγεσία αναλαμβάνει να ολοκληρώσει το έργο που ξεκίνησε ο Γουίλσον: να κάνει τον κόσμο ασφαλή για την δημοκρατία και να προχωρήσει στην διάδοσή της σε κάθε γωνιά της γης, ακόμα και σε μέρη, όπως η Μέση Ανατολή, τα οποία ενδεχομένως δεν την έχουν γευθεί ούτε κατά το παρελθόν²⁸⁵. Για τον αμερικανό πρόεδρο «όσο η Μέση Ανατολή παραμένει ένα μέρος στο οποίο δεν ανθίζει η ελευθερία, θα είναι μια περιοχή της οποίας βασικά χαρακτηριστικά, όπως η έλλειψη ανάπτυξης, η οργή και η βία, θα ξεσπάσουν κάποια στιγμή προς τα έξω...είναι σημαντικός λοιπόν ο εκδημοκρατισμός της περιοχής γιατί η δημοκρατία είναι ο μόνος δρόμος για την εθνική επιτυχία και αξιοπρέπεια, για μια επιτυχημένη κοινωνία, ανεξάρτητα από την κουλτούρα στην οποία έχει αυτή τις ρίζες της...γιατί, σε τελική ανάλυση, η δημοκρατία σημαίνει ελευθερία και η ελευθερία οδηγεί στην ειρήνη²⁸⁶».

---

²⁸² President Bush Delivers Graduation Speech at West Point,

<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>

²⁸³ Κατά τον αμερικανό πρόεδρο «οι δικτατορίες παρέχουν στέγη στην τρομοκρατία, τροφοδοτούν τα μίσση, τις έχθρες και τον εξτρεμισμό και επιδιώκουν την απόκτηση όπλων μαζικής καταστροφής. Οι δημοκρατίες αντικαθιστούν τις διαφορές με ελπίδα, σέβονται τα δικαιώματα των πολιτών τους και των γειτόνων τους και γίνονται συμμετέχουσες στον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία», Text of President Bush's State of the Union Address, http://www.usatoday.com/news/washington/2006-01-31-solu-text_x.htm

²⁸⁴ Για το αυθεντικό κείμενο του Kant βλ. Immanuel Kant, *Perpetual Peace and Other Essays on Politics, History and Morals*, Indianapolis, Indiana: Hackett Publ. Co., 1983. Για εκτενή ανάλυση σχετικά με τη θεωρία της Δημοκρατικής Ειρήνης βλ. ενδεικτικά Christopher Layne, "Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace", *International Security*, Vol.19, No2, Fall 1994, σελ.5-49 όπως και John M. Owen, "How Liberalism Produces Democratic Peace", *International Security*, Vol.19, No2, Fall 1994, σελ.87-125 καθώς και Michael Doyle, "Kant: Liberalism and World Politics", *American Political Science Review*, Vol.80, No.4, December 1986, σελ.1151-1169

²⁸⁵ John Lewis Gaddis, "A Grand Strategy of Transformation", *Foreign Policy*, November/December 2002, http://www.foreignpolicy.com/issue_novdec_2002/gaddis.html

²⁸⁶ Εξάλλου, οι Ηνωμένες Πολιτείες ως "απαστράπτουσα πόλη στον λόφο" «δεν μπορούσαν να ανεχθούν ότι το ένα πέμπτο της ανθρωπότητας, που είναι Μουσουλμάνοι και κατοικούν στην συγκεκριμένη περιφέρεια της γης δεν το αγγίζουν οι αξίες και τα ιδανικά που αποτελούν βασικές επιδιώξεις στη ζωή των ανθρώπων. Γιατί οι ανθρώπινες κουλτούρες μπορεί να είναι εντελώς διαφορετικές, ωστόσο η καρδιά των

Αναμφισβήτητα στόχος των Ηνωμένων Πολιτειών μετά το τρομοκρατικό χτύπημα στην καρδιά της Αμερικής ήταν να πατάξουν την τρομοκρατία και να αποτρέψουν μια καινούργια, πιθανότατα ακόμα πιο θανάσιμη στην περίπτωση που χρησιμοποιούνταν όπλα μαζικής καταστροφής, επίθεση εναντίον τους ή και των συμμάχων τους. Ήθελαν όμως παράλληλα να δώσουν και μια άλλη διάσταση στον πόλεμο που μετά την 11^η Σεπτεμβρίου κήρυξαν στην τρομοκρατία: ότι «εκτός των άλλων επρόκειτο και για έναν ιδεολογικό πόλεμο, για μια μάχη για την επικράτηση του εκσυγχρονισμού και της προόδου, του πλουραλισμού και της δημοκρατίας, του σεβασμού της ανθρώπινης ύπαρξης και της οικονομικής ανάπτυξης σε κάθε σημείο του πλανήτη²⁸⁷». Έτσι, στην περίπτωση του Αφγανιστάν, το καθεστώς των Ταλιμπάν, πέρα από το γεγονός ότι υπέθαλπε και υποστήριζε την τρομοκρατία, ήταν και ένα παράνομο και καταπιεστικό καθεστώς το οποίο βασάνιζε ανθρώπους, δεν επέτρεπε την μόρφωση στις γυναίκες και τους στερούσε το δικαίωμά τους στην εργασία, έκλεινε την πόρτα στον εκσυγχρονισμό και άφηνε τον λαό να ζει σε πρωτόγονες συνθήκες, δεν σεβόταν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ παράλληλα επέφερε φτώχεια, πείνα και δυστυχία²⁸⁸. Η επέμβαση λοιπόν στο Αφγανιστάν για την ανατροπή των Ταλιμπάν «δεν αποτελούσε έναν αγώνα που αφορούσε μόνο την Αμερική...επρόκειτο για έναν αγώνα που αφορούσε την ανθρωπότητα στο σύνολό της και την (οικουμενική) επικράτηση της προόδου, του πλουραλισμού, της ανεκτικότητας και της ελευθερίας²⁸⁹». Εξάλλου « η Αμερική δεσμευόταν από ένα ιστορικό σκοπό: να επιφέρει τον τερματισμό της τυραννίας, να απελευθερώσει τους καταπιεσμένους και να οδηγήσει τον κόσμο όχι στην εποχή του τρόμου, αλλά στην εποχή της ελευθερίας για ολόκληρη την ανθρωπότητα²⁹⁰».

ανθρώπων επιθυμεί τα ίδια αγαθά οπουδήποτε επί γης», Remarks by the President at the 20th Anniversary of the National Endowment for Democracy”, Washington,DC, November 6 2003, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/11/iraq/20031106-2.html>

²⁸⁷ Πρόκειται για δήλωση του Αναπληρωτή Υπουργού Άμυνας των Η.Π.Α. Paul Wolfowitz που παρατίθεται στο Omar G. Encarnacion, “The Follies of Democratic Imperialism”, World Policy Journal, Vol.22, No 1, Spring 2005

²⁸⁸ President Bush’s Address to a Joint Session of Congress and the American People, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>

²⁸⁹ Ο.π. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>

²⁹⁰ Text of President Bush’s State of the Union Address, http://www.usatoday.com/news/washington/2006-01-31-solu-text_x.htm

Ομοίως και στην περίπτωση της επέμβασης στο Ιράκ, οι Η.Π.Α. στράφηκαν ενάντια σε ένα καθεστώς, το οποίο πέρα από το γεγονός ότι υπήρχαν ενδείξεις ότι κατασκεύαζε όπλα μαζικής καταστροφής και ότι διατηρούσε επαφές με τρομοκρατικές οργανώσεις, καταπίεζε τον λαό του, χρησιμοποιούσε βία και πραγματοποιούσε επιθέσεις σε γειτονικά κράτη παραβιάζοντας την διεθνή έννομη τάξη και το διεθνές δίκαιο, έκανε χρήση χημικών όπλων ενάντια σε ιρακινούς πολίτες και πολίτες όμορων κρατών, ενώ ήταν και υπόλογο για μαζικές δολοφονίες αθώων ανθρώπων²⁹¹. Για τους λόγους αυτούς « οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν ηθική υποχρέωση να επέμβουν και να απελευθερώσουν τον λαό του Ιράκ και να σταματήσουν το επικίνδυνο καθεστώς του²⁹²». Με βάση και την Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας που τέθηκε σε ισχύ ένα χρόνο μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις στους Δίδυμους Πύργους και το Πεντάγωνο, οι Ηνωμένες Πολιτείες σχεδίαζαν να ακολουθήσουν σε παγκόσμιο επίπεδο μια στρατηγική που θα αντανάκλούσε τις αξίες και τα συμφέροντά τους με σκοπό να βοηθήσουν τον κόσμο να γίνει όχι απλά ασφαλέστερος, αλλά και καλύτερος²⁹³. Αυτό θα επιτυγχανόταν με την επικράτηση σε κάθε γωνιά της γης της πολιτικής και οικονομικής ελευθερίας, των ειρηνικών σχέσεων με τις άλλες χώρες και με τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, στα πλαίσια του οποίου συμπεριλαμβάνεται η τήρηση του κανόνα δικαίου, ο περιορισμός της απόλυτης δύναμης του κράτους, η ελευθερία του λόγου, η ελευθερία της θρησκευτικής έκφρασης, η ισότητα, η δικαιοσύνη, ο σεβασμός των γυναικών και της ιδιωτικής περιουσίας και η ανοχή στις εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες²⁹⁴. Δηλαδή βασικών αξιών τις οποίες, όπως αναφέρει η έκθεση της Στρατηγικής Εθνικής Ασφαλείας, τις υπηρετούν ήδη οι Η.Π.Α. όπως και πολλά άλλα έθνη με διαφορετική ιστορία και πολιτισμούς και τις οποίες έχουν ήδη ενσωματώσει στα δικά τους συστήματα διακυβέρνησης²⁹⁵.

Η επέμβαση στο Ιράκ, κατά συνέπεια, αποτελούσε την πρακτική εφαρμογή της αμερικανικής στρατηγικής που χαράχθηκε με την Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας του 2002 σύμφωνα με την οποία η δημοκρατία, η ελευθερία και οι άλλες αξίες που ιστορικά

---

²⁹¹ The Speech of President Bush Delivered to the United Nations on September 12, 2002, <http://www.nationalreview.com/document/document091202.asp>

²⁹² Ο.π. <http://www.nationalreview.com/document/document091202.asp>

²⁹³ The National Security Strategy of the United States of America 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

²⁹⁴ Ο.π. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

²⁹⁵ “President Bush’s vision: The National Security Strategy of 2002”, <http://journals.aol.com/bmiller224/OldHickorysWeblog/entries/2235>

υπηρετούν οι Ηνωμένες Πολιτείες θα έπρεπε να διαδοθούν σε αποτυχημένα κράτη-παρίες που δεν τις ασπάζονται και τις αγνοούν επιδεικτικά, προκειμένου μέσα από μια “παγκοσμιοποίηση” αυτών των αξιών να δημιουργηθεί μια Νέα Παγκόσμια Τάξη στην οποία η ομοιόμορφη και οικουμενική ισχύς και εφαρμογή των παραπάνω αξιών, αρχών και ιδανικών θα διασφαλίζουν την αδιάλειπτη ειρήνη και δεν θα κινδυνεύει πλέον η ασφάλεια της Αμερικής και των υπολοίπων δυτικών και στη δύση προσανατολισμένων κοινωνιών²⁹⁶. Στα πλαίσια αυτού του στόχου, η επέμβαση στο Ιράκ αποτελούσε για το αμερικάνικο όραμα το σημείο εκκίνησης για τον σε πρώτη φάση εκδημοκρατισμό της Μέσης Ανατολής, αφού σύμφωνα με την αμερικάνικη κυβέρνηση ο ερχομός της ελευθερίας και της δημοκρατίας στο Ιράκ θα πυροδοτούσε το «φαινόμενο του ντόμινο» στη Μέση Ανατολή το οποίο σταδιακά θα επέφερε την κατάρρευση του ενός αυταρχικού καθεστώτος μετά το άλλο²⁹⁷.

Και στις επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν στο Αφγανιστάν και το Ιράκ, η αμερικάνικη εξωτερική πολιτική ακολούθησε την πάγια τακτική της να δαιμονοποιεί τον εκάστοτε στόχο της και να δίνει στην επικείμενη σύγκρουση τη διάσταση της πάλης του καλού με το κακό²⁹⁸. Από τη μία πλευρά η Αμερική, στο ρόλο του « απεσταλμένου από τον Θεό εκδικητή αγγέλου²⁹⁹», η άφθαρτη «απαστράπτουσα πόλη στο λόφο»³⁰⁰ επιφορτισμένη με την μεσσιανική αποστολή να διαδώσει τις αξίες της και να

---

²⁹⁶ Στον λόγο του προς τα Ηνωμένα Έθνη ο Πρόεδρος Μπους έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός αυτό: «Η ασφάλεια όλων των εθνών απαιτεί ένα δημοκρατικό Ιράκ με ελεύθερους πολίτες. Οι ελεύθερες κοινωνίες δεν εκφοβίζουν με σκληρότητα και κατάκτηση και οι ανοικτές κοινωνίες δεν απειλούν τον κόσμο με μαζικές δολοφονίες», *The Speech of President Bush Delivered to the United Nations on September 12, 2002*, <http://www.nationalreview.com/document/document091202.asp>

²⁹⁷ “Όπως υποστήριξε ο Μπους στην ομιλία του στο Αμερικανικό Επιχειρηματικό Ινστιτούτο, τον Φεβρουάριο του 2003 «ένα νέο καθεστώς στο Ιράκ θα αποτελούσε καταλυτικό παράδειγμα που θα ενέπνεε και άλλα έθνη της περιοχής για την απόκτηση της ελευθερίας και της δημοκρατίας... Η επιτυχία στο Ιράκ θα ξεκινούσε μια νέα φάση για την ειρήνη στη Μέση Ανατολή και θα έθετε σε κίνηση τις εξελίξεις για ένα πραγματικά δημοκρατικό Παλαιστινιακό κράτος», Colin Dueck, “Hegemony on the Cheap: Liberal Internationalism from Wilson to Bush”, *World Policy Journal*, Vol.20, No.4, Winter 2004/04 και George W. Bush, “President Discusses the Future of Iraq”, Washington Hilton Hotel, Washington, DC, διαθέσιμο στο <http://www.whitehouse.gov/news/release/2003/02/iraq/20030226-11.html>.

²⁹⁸ Σύμφωνα με τον Τζόρτζ Μπους «βρισκόμαστε σε μια σύγκρουση ανάμεσα στο καλό και το κακό, το οποίο η Αμερική μπορεί να αποκαλέσει με το όνομά του», *President Bush Delivers Graduation Speech at West Point*, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>

²⁹⁹ J.W.Fullbright, *Η Αλαζονεία της Δυνάμεως*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1970, σελ.6

³⁰⁰ Η φράση αυτή αποδίδεται στον John Winthrop (1588-1649), πρώτου Κυβερνήτη της Μασαχουσέτης, Chris J. Dolan, “The Bush Doctrine and U.S. Interventionism”, http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2004_04-06/dolan_bush/dolan_bush.html

εξαλείψει το κακό. Και από την άλλη μια «νέα γενιά κακού³⁰¹», η μάστιγα της τρομοκρατίας, που «απειλεί να σκορπίσει την καταστροφή και τον πόνο³⁰²» μαζί με τα «τυραννικά καθεστώτα με τους βάρβαρους και εγκληματίες ηγέτες τους³⁰³» που τη στηρίζουν και ετοιμάζουν όπλα μαζικής καταστροφής για πλήξουν τον πολιτισμένο κόσμο. Και για τον αμερικανό πρόεδρο, που σαν «ιερέας στον άμβωνα που κηρύττει σε μια χώρα με την ψυχή εκκλησίας³⁰⁴» η Αμερική έχει το ιστορικό καθήκον «με τις ευλογίες του Θεού...να οδηγήσει τους ανθρώπους και τα έθνη στην ελευθερία και να φέρει την ειρήνη και την ασφάλεια στον κόσμο, δίνοντας ελπίδα σε όλη την ανθρωπότητα³⁰⁵». Αυτός είναι ένας ευγενής αγώνας που φαίνεται οικείος στους αμερικανούς: «όπως και κατά το παρελθόν που οι Η.Π.Α. αγωνίστηκαν ενάντια σε ολοκληρωτικά καθεστώτα, τα οποία διατηρούσαν το δόγμα της ισχύος χωρίς να δίνουν θέση στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια...και με την ισχύ τους, τη θέληση των ελεύθερων ανθρώπων και τη βοήθεια των συμμάχων τους έθεσαν τέρμα στις μοχθηρές φιλοδοξίες του χιτλερισμού, του μιλιταρισμού και του κομμουνισμού», έτσι και στην περίπτωση της τρομοκρατίας και των παράνομων καθεστώτων που τη στηρίζουν και απειλούν με μαζικές δολοφονίες «οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα παραδοθούν σε σκληρούς τυράννους και θα ηγηθούν των ελευθέρων εθνών στον αγώνα για ένα μεγάλο σκοπό³⁰⁶».

Οι επεμβάσεις στο Αφγανιστάν και το Ιράκ αποτελούν και τη συνέχιση ενός αγώνα που ξεκίνησε ο Τζόρτζ Μπους ο πρεσβύτερος για τη δημιουργία μιας Νέας Παγκόσμιας Τάξης που θα βασίζεται σε οικουμενικές αξίες και τις αρχές, κατεξοχήν αμερικανικών και γενικότερα δυτικών καταβολών, με τη διαφορά ότι στην περίπτωση των επεμβάσεων μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, η τάση για ανάληψη δράσης μονομερώς από τις Η.Π.Α., χωρίς απαραίτητα την συγκατάθεση και συμφωνία των υπολοίπων μελών της διεθνούς κοινότητας, δίνει την αίσθηση ότι

---

³⁰¹ Bob Woodward, "Plan of Attack", New York: Simon & Schuster, 2004, σελ.87

³⁰² President Bush Delivers Graduation Speech at West Point,
<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>

³⁰³ ο.π. <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>

³⁰⁴ Chris J. Dolan, "The Bush Doctrine and U.S. Interventionism",
http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2004_04-06/dolan_bush/dolan_bush.html

³⁰⁵ "Bush's State of the Union Speech", January 29, 2003,

<http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/01/28/sotu.transcript/>

³⁰⁶ ο.π. <http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/01/28/sotu.transcript/>

πρόκειται πλέον «για έναν αγώνα των Η.Π.Α. ενάντια στους υπόλοιπους³⁰⁷», και για μια, συν τοις άλλοις, πολιτισμική σύγκρουση, σύμφωνα με το επιχείρημα του Samuel Huntington³⁰⁸.

Και αν οι αμερικανικές επεμβάσεις μετά το 2001 αποτελούν γενικότερα την συνέχιση της φιλελεύθερης-ιδεαλιστικής διαχρονικής γουίλσονιανής εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. να προσπαθούν, όπως το έθεσε ο Robert Nisbet, «να κάνουν τον υπόλοιπο κόσμο να μοιάζει λίγο περισσότερο στην Αμερική την όμορφη³⁰⁹», η νυν Υπουργός Εξωτερικών Condoleezza Rice δίνει και ένα άλλο νόημα στην διάδοση της δημοκρατίας, την λύτρωση από την καταπίεση, την εξάλειψη του τρόμου και την έλευση της σταθερότητας και της παγκόσμιας προόδου: «εκτός από το ότι είναι το σωστό που πρέπει να κάνουν οι Η.Π.Α. είναι και το έξυπνο³¹⁰». Και παρά το γεγονός ότι η Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών περιγράφει πως « οι αρχές μας είναι αυτές που θα καθοδηγούν τις αποφάσεις της κυβέρνησής μας³¹¹» δίνοντας ιδιαίτερη σημασία στον «πυρήνα των πεποιθήσεων της Αμερικής³¹²» χωρίς να αποσαφηνίζεται το θέμα των εθνικών συμφερόντων, δεν μπορεί να παραβλεφθεί πως υπάρχουν και ρεαλιστικοί στόχοι οι οποίοι έρχονται να συμπληρώσουν (ή και να υπερκεράσουν) και να δώσουν ώθηση στα γουίλσονιανά οράματα. Γιατί όπως παρατηρεί ο John Lewis Gaddis, παραφράζοντας τα λόγια του Γούντροου Γουίλσον, «η Αμερική πρέπει να καταστήσει τον κόσμο ασφαλή για την δημοκρατία, διότι αλλιώς η δημοκρατία δεν θα είναι ασφαλής σε αυτόν τον κόσμο³¹³».

---

³⁰⁷ Κατά το Ψυχοπολεμικό «η Δύση εναντίον των υπολοίπων». Γενικότερα έντονος είναι οι ομοιότητες της αντικομμουνιστικής σταυροφορίας κατά τον Ψυχρό Πόλεμο με την τωρινή ενάντια στην τρομοκρατία. Σχετικά βλ. Chris J. Dolan, “The Bush Doctrine and U.S. Interventionism”, http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2004_04-06/dolan_bush/dolan_bush.html

³⁰⁸ Σύμφωνα με τον Huntington, τις ιδεολογικές διεθνείς διαχωριστικές γραμμές του Ψυχρού Πολέμου έχουν πλέον αντικαταστήσει πολιτισμικές διαχωριστικές γραμμές. Σχετικά βλ. Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order*, New York: Simon&Schuster, 1996

³⁰⁹ Robert Nisbet, *The Present Age: Progress and Anarchy in Modern America*, New York: Harper and Row, 1988

³¹⁰ Condoleezza Rice, “A Balance of Powers that Favors Freedom”, 2002 Wriston Lecture, delivered to the Manhattan Institute in New York City, October 1, 2002, <http://www.manhattan-institute.org/html>

³¹¹ “The National Security Strategy of the United States of America”, September 17, 2002, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html>, σελ.4

³¹² Ο.π. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html>, σελ.3

³¹³ John Lewis Gaddis, “A Grand Strategy of Transformation”, *Foreign Policy*, November/December 2002, http://www.foreignpolicy.com/issue_novdec_2002/gaddis.html

7.3 Η ΡΕΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΕΜΒΑΣΕΩΝ ΣΤΟ ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ ΚΑΙ ΤΟ ΙΡΑΚ

Μετά τα συγκλονιστικά γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 οι Ηνωμένες Πολιτείες εξήγγειλαν μια σταυροφορία για την εξάλειψη της τρομοκρατίας, στόχο της οποίας θα αποτελούσαν, εκτός από μεμονωμένα άτομα και οργανώσεις, και κράτη, που, αφενός την υποστήριζαν και αφετέρου επιδίωκαν την κατασκευή όπλων μαζικής καταστροφής, η χρήση των οποίων θα συνιστούσε ενδεχόμενη σοβαρή μελλοντική απειλή κατά της ασφάλειας της Αμερικής. Πρωτίστως λοιπόν λόγοι εθνικής ασφάλειας επέβαλαν από τη μία πλευρά την πραγματοποίηση επέμβασης στο Αφγανιστάν, στο οποίο το καθεστώς των Ταλιμπάν υπέθαλπε και φιλοξενούσε σημαντικό τμήμα της τρομοκρατικής οργάνωσης Αλ Κάιντα, υπεύθυνης για το χτύπημα στους Δίδυμους Πύργους και το Πεντάγωνο, ενώ αρνούταν και την παράδοση του εγκεφάλου της οργάνωσης Οσάμα Μπιν Λάντεν, και από την άλλη την επέμβαση στο Ιράκ για να αποτραπεί το ενδεχόμενο το καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν να αποκτήσει όπλα μαζικής καταστροφής και να καταστραφεί το μέχρι τότε υπάρχον υλικό και οπλοστάσιο³¹⁴.

Παράλληλα εξαγγέλθηκε μια σταυροφορία για την διάδοση της δημοκρατίας στη Μέση Ανατολή και την προώθηση της ελευθερίας των λαών που κατοικούν εκεί, με την απομάκρυνση των αυταρχικών και καταπιεστικών καθεστώτων που παραβίαζαν συστηματικά τα ανθρώπινα δικαιώματα και αντιτάσσονταν σθεναρά στον εκσυγχρονισμό και την πρόοδο, η οποία εξυπηρετούσε τον απώτερο στόχο της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής για την εξασφάλιση της ειρήνης, της σταθερότητας και της παγκόσμιας, άρα και της αμερικανικής, ασφάλειας.

Το να επιθυμεί ένα κράτος να προασπίσει την εθνική του ασφάλεια είναι ασφαλώς ρεαλιστικός στόχος, ακόμα κι αν προωθείται υπό την κάλυψη μιας ιδεολογικής-ιδεαλιστικής πολιτικής. Δεν τίθεται αμφιβολία ότι «η ελευθερία είναι δώρο

---

³¹⁴ Ειδικά στην περίπτωση του Αφγανιστάν, η άμεση ανταπόδοση στους τρομοκράτες και η καταστροφή του μεγαλύτερου τμήματος των υποδομών τους, ήταν για τις Η.Π.Α. και θέμα, κατά την τζακσονική έννοια, εθνικής υπερηφάνιας, κύρους και αξιοπρέπειας και αναγκαία για την αναστήλωση του ηθικού της χώρας με την παράλληλη επίδειξη ισχύος και επιβεβαίωσης του ότι η Αμερική παραμένει δυνατή και κυρίαρχη. Σχετικά βλ. Michael Cox, "American power before and after 11 September: dizzy with success?", *International Affairs*, Vol.78, No2, April 2002, σελ.261-276

του Θεού³¹⁵» και ότι τα αυταρχικά καθεστώτα που πραγματοποιούν βασανιστήρια στους πολίτες, καταπατούν την ελευθερία λόγου και έκφρασης, δεν σέβονται τα δικαιώματα των γυναικών και των μειονοτήτων, διαπράττουν θηριωδίες σε βάρος μικρών παιδιών, επιτίθενται σε γειτονικά κράτη μη σεβόμενα τις διεθνείς δεσμεύσεις τους και το διεθνές δίκαιο, πρέπει να αντικατασταθούν με δημοκρατικά καθεστώτα, τα οποία φαίνεται να είναι με βάση και την Καντιανή θεωρία της Δημοκρατικής Ειρήνης η απάντηση στο πρόβλημα της διασφάλισης της διαρκούς ειρήνης³¹⁶. Όμως η κατά επιλεκτικό τρόπο επιχείρηση διάδοσης οικουμενικών αξιών και αρχών και η παραβίαση της πολιτικής κυριαρχίας ανεξαρτήτων κρατών για την προώθηση της δημοκρατίας και της ελευθερίας, υποκρύπτει την ύπαρξη και άλλων, πέρα των ηθικών, επιταγών, που ως επί το πλείστον έχουν να κάνουν με την εξυπηρέτηση των εθνικών συμφερόντων του επεμβαίνοντα.

Στην παραπάνω άποψη συνηγορεί το γεγονός ότι η αμερικάνικη κυβέρνηση δεν χρησιμοποιεί τα ίδια μέτρα και σταθμά στην άσκηση της γουιλσονιανής εξωτερικής πολιτικής της δείχνοντας μια «διχασμένη προσωπικότητα³¹⁷». Στη Μέση Ανατολή, πέρα από το Ιράκ, υπάρχει πληθώρα μη δημοκρατικών καθεστώτων, με τα οποία όμως η Ουάσινγκτον διατηρεί από καλές έως άριστες σχέσεις³¹⁸. Οι αδιατάρακτες σχέσεις των Η.Π.Α. με τα καθεστώτα του Μπαχρέιν, της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, του Πακιστάν και της Σαουδικής Αραβίας, αλλά και τους αυταρχικούς ηγέτες του Ουζμπεκιστάν και του Καζακστάν οφείλονται, κατά κύριο λόγο, στα συμφέροντα που αποκομίζει η Αμερική από τη συμμαχία της με αυτά³¹⁹, κάτι το οποίο δεν συνέβαινε με τα μη συνεργάσιμα καθεστώτα του Ιράκ και του Αφγανιστάν.

---

³¹⁵ “Bush’s State of the Union Speech”, January 29, 2003,

<http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/01/28/sotu.transcript/>

³¹⁶ Αν και δεν ισχύει απόλυτα ότι οι δημοκρατίες δεν πολεμούν ποτέ η μία την άλλη, ωστόσο σπάνια συμβαίνει κάτι τέτοιο. Με βάση έρευνα που πραγματοποίησε ο Economist, από τους 416 πολέμους μεταξύ κυρίαρχων κρατών που καταγράφηκαν μεταξύ 1816 και 1980 μόνο 12 διεξήχθησαν ανάμεσα σε δημοκρατίες, “The Politics of Peace”, Economist, April 1, 1995, σελ.17

³¹⁷ Thomas Carothers, “Promoting Democracy and Fighting Terror”, Foreign Affairs, Vol.82, No.1, January/February 2003, σελ.85

³¹⁸ Omar G. Encarnacion, “The Follies of Democratic Imperialism”, World Policy Journal, Vol.22, No 1, Spring 2005

³¹⁹ Για παράδειγμα η Σαουδική Αραβία, η Αίγυπτος και το Πακιστάν συνδράμουν τον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία, στο Ουζμπεκιστάν και το Καζακστάν οι Η.Π.Α. διατηρούν στρατιωτικές βάσεις, ενώ σημαντικά είναι και τα οικονομικά συμφέροντα τα οποία σχετίζονται με τις περιοχές αυτές. Για το θέμα βλ. Thomas Carothers, ο.π. σελ.84-97 και John Lewis Gaddis, “A Grand Strategy of Transformation”, Foreign Policy, November/December 2002, http://www.foreignpolicy.com/issue_novdec_2002/gaddis.html Όπως παρατηρεί ο Fawaz Gerges «Η στάση των Ηνωμένων Πολιτειών γίνεται ευρέως αντιληπτή σαν χρησιμοποίηση της πρόφασης της δημοκρατίας για την τιμωρία των εχθρών της Αμερικής, όπως το Ιράκ,

Το ζήτημα αυτό είναι μείζονος σημασίας δεδομένου ότι η Μέση Ανατολή είναι μια περιοχή με εξαιρετικό στρατηγικό ενδιαφέρον για τις Ηνωμένες Πολιτείες. Αποτελεί την «καρδιά της Γης», στην οποία, σύμφωνα με τη θεωρία του Sir Halford Mackinder, όποιος θα κυριαρχήσει και θα την ελέγξει, θα κυριαρχήσει τελικά στον κόσμο³²⁰. Σύμφωνα με τον Henry Kissinger: «Τα εθνικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών τους επιβάλλουν να μην επιτρέψουν να ελέγχουν την περιοχή χώρες που έχουν εχθρικές προθέσεις. Και αυτό γιατί οι ανεπτυγμένες βιομηχανικές οικονομίες εξαρτώνται από τις ενεργειακές πηγές του Κόλπου και οι επιπτώσεις από μια ριζοσπαστικοποίηση στην περιοχή θα επεκταθούν από τη Βόρεια Αφρική μέχρι την Κεντρική Ασία και την Ινδία. Όμως αυτός ο επιτακτικός γεωπολιτικός στόχος πρέπει να υλοποιηθεί μέσα σ' εξαιρετικά δυσμενείς συνθήκες, καθώς τα δύο ισχυρότερα έθνη στην περιοχή του Κόλπου, το Ιράν και το Ιράκ είναι εχθρικά απέναντι στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά και απέναντι στους γείτονές τους³²¹».

Το εχθρικό και μη συνεργάσιμο με τις Η.Π.Α. καθεστώς του Σαντάμ Χουσεϊν αποτελούσε πρόβλημα για τα αμερικάνικα συμφέροντα στην περιοχή, κυρίως για όσα σχετίζονταν με το πετρέλαιο στη Μέση Ανατολή. Ιδιαίτερα η κατάσταση που είχε δημιουργηθεί το φθινόπωρο του 2000 με τον Χουσεϊν να προσπαθεί να χειραγωγήσει την αγορά ελαφριάς βενζίνης μειώνοντας περιοδικά τη ροή πετρελαίου που, σύμφωνα με το καθεστώς κυρώσεων που είχε επιβληθεί, επιτρεπόταν στο Ιράκ να εξάγει, προβλημάτιζε τις Η.Π.Α., οι οποίες θεώρησαν την πράξη αυτή σαν πρόκληση στην εθνική ασφάλεια των βιομηχανικών δημοκρατιών³²². Απομάκρυνση του ανεξέλεγκτου καθεστώτος του Ιράκ θα ήταν ιδιαίτερα ευεργετική καθ' ότι με τον τρόπο αυτό γίνονται πιο ελεγχόμενες οι αποφάσεις του ΟΠΕΚ, ενώ περιορίζονται ανάλογα οι εκβιασμοί και επιτυγχάνεται μεγαλύτερη σταθερότητα στις τιμές του «Μαύρου χρυσού». Από το γεγονός αυτό εξάλλου ευνοούνται ιδιαίτερα οι αμερικανικές και βρετανικές εταιρίες πετρελαίου οι

ενώ την ίδια στιγμή αυτή συναλλάσσεται, ως συνήθως, με τους αυταρχικούς της συμμάχους», Fawaz A.Gerges, "Can Democracy Take Root in the Islamic World? Empty Promises Of Freedom", New York Times, July 18, 2003

³²⁰ Για τη θεωρία του Mackinder, όπως και τη θέση του Spykman, που τόνισε την σημασία της κατανομής της ισχύος στην περίμετρο της Ευρασίας, στην οποία όποιος κυριαρχεί ελέγχει και τις τύχες του κόσμου, βλ. Κ. Αρβανιτόπουλος και Π. Ήφαιστος, *Ευρωατλαντικές Σχέσεις*, Αθήνα, Ποιότητα, 1999, σελ.47-72

³²¹ Henry Kissinger, *ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα*, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ 288-292

³²² Ο.π. σελ.302-303

οποίες θα κυριαρχούν πλέον απόλυτα στα πετρέλαια του Ιράκ, ενώ παράλληλα σταθεροποιείται η ευρύτερη περιοχή διελεύσεως των υπό κατασκευή αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου της Κασπίας³²³.

Υπό την ίδια οπτική και η επέμβαση στο Αφγανιστάν συνδεόταν με συμφέροντα στην περιοχή. Η γεωγραφική θέση του Αφγανιστάν, που συνορεύει με τις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες του Τατζικιστάν, του Τουρκμενιστάν, του Ουζμπεκιστάν και του Αζερμπαϊτζάν, οι οποίες είναι περιοχές πλούσιες σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο και στην εκμετάλλευση των οποίων εμπλέκονται κατεξοχήν αμερικάνικες επιχειρήσεις, όπως και η αξιοποίηση του αγωγού της Κασπίας και η κατάληψη πλεονεκτικής θέσης στο «παιχνίδι» που παίζεται ανάμεσα σε Η.Π.Α., Ρωσία και Κίνα για τον έλεγχο των ενεργειακών πόρων της ευρύτερης Κεντρικής Ασίας και των διαμετακομιστικών οδών, καθιστούν απαραίτητο ένα φίλα προσκείμενο στις Η.Π.Α. καθεστώς στο Αφγανιστάν, το οποίο δεν θα δημιουργεί και επιπλέον προβλήματα στην ευρύτερη περιοχή, την στιγμή μάλιστα που οι αμερικάνοι έχουν προχωρήσει στην αποστολή στρατευμάτων και τη δημιουργία βάσεων στις παραπάνω χώρες της Κασπίας³²⁴.

Κατά συνέπεια οι Ηνωμένες Πολιτείες στις επεμβάσεις στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ ακολουθούσαν παράλληλα με την ιδεολογική-γουιλσονιανή εξωτερική πολιτική και μία στρατηγική βασιζόμενη σε υπαρκτά εθνικά συμφέροντα, τα οποία είχαν να κάνουν με την ενίσχυση της θέσης των Η.Π.Α. στην κρίσιμη περιοχή της κεντρικής Ασίας και της Μέσης Ανατολής και στα πλαίσια της διεύρυνσης του ηγεμονικού ρόλου που η Αμερική επιθυμεί να διαδραματίσει σε παγκόσμια κλίμακα μετά τον Ψυχρό Πόλεμο³²⁵. Η πάταξη της τρομοκρατίας και ο αγώνας ενάντια σε αυταρχικά καθεστώτα που δεν σέβονται την ελευθερία και τα δικαιώματα του λαού τους και απειλούν την παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια με όπλα μαζικής καταστροφής αποτελούν μια δικαιολογητική βάση στην οποία στηρίζονται και ενδεχομένως θα στηριχθούν και στο μέλλον οι Ηνωμένες Πολιτείες για να επεκτείνουν την επιρροή και την δράση τους σε περιοχές που διακυβεύονται γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα της χώρας και να κάνουν ακόμα

³²³ Πραγματοποιείται έτσι ένας διαχρονικά επιδιωκόμενος στόχος των εταιριών πετρελαίου και της αμερικάνικης πολιτικής. Για την ανάλυση αυτή βλ. Donald L. Barlett, and James B. Steele, "The Oily Americans", Time, May 19, 2003

³²⁴ Robert M. Cutler, "U.S. Intervention in Afghanistan: Implications for Central Asia", Foreign Policy in Focus, November 21, 2001, <http://www.fpif.org/pdf/gac/0111afghanint.html>

³²⁵ G. John Ikenberry, "America as a Liberal Leviathan", The Princeton Project on National Security, September 16, 2004, <http://www.wws.princeton.edu/ppns/groups/GrandStrategy/>

πιο ισχυρή τη θέση τους στο διεθνές σύστημα³²⁶. Χαρακτηριστικό είναι ότι από την στιγμή της επίθεσης στο Κέντρο του Διεθνούς Εμπορίου και το Πεντάγωνο, οι αμερικανοί αύξησαν τον αμυντικό προϋπολογισμό τους κατά 36 δισεκατομμύρια δολάρια το 2002 και κατά 48 το 2003, το οποίο στην πράξη μεταφράστηκε στην αποστολή και διατήρηση ακόμα περισσότερων αμερικάνικων στρατευμάτων στην Κεντρική Ασία και τον Περσικό Κόλπο για τον έλεγχο των περιοχών αυτών και την επιτήρηση των αμερικανικών επιχειρήσεων, καθώς και την δημιουργία νέων βάσεων σε στρατηγικές τοποθεσίες³²⁷.

Τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου μάλιστα οδήγησαν και στην υιοθέτηση από τις Η.Π.Α. του Δόγματος του Προληπτικού Πολέμου, με βάση το οποίο «τα έθνη πλέον δεν χρειάζεται να δεχτούν επίθεση προτού αναλάβουν νόμιμα δράση προκειμένου να υπερασπιστούν τον εαυτό τους ενάντια σε δυνάμεις που τα απειλούν με επικείμενο κίνδυνο ή επίθεση» ενώ «οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν θα διστάσουν να ενεργήσουν μόνες τους, αν χρειαστεί, προκειμένου να ασκήσουν το δικαίωμα τους για νόμιμη άμυνα δρώντας προληπτικά ενάντια σε τρομοκράτες, ώστε να τους αποτρέψουν από το να κάνουν κακό στον λαό και την χώρα»³²⁸. Στην ουσία με τον τρόπο αυτό οι Ηνωμένες Πολιτείες επανόρισαν το δικαίωμα της αυτοάμυνας, ώστε να συμπεριλαμβάνει τον προληπτικό πόλεμο³²⁹. Κάτι τέτοιο όμως σημαίνει πως οι Η.Π.Α. δεν θα διστάζουν στο εξής να επεμβαίνουν, ακόμα και μονομερώς και χωρίς την απαραίτητη σύμπραξη ή συγκατάθεση της διεθνούς κοινότητας, όποτε κρίνουν ότι κινδυνεύει η εθνική τους ασφάλεια. Και η επέμβαση στο Ιράκ³³⁰ δημιουργεί προηγούμενο που ανοίγει τον δρόμο για νέες επεμβάσεις στο μέλλον, των οποίων τα κριτήρια για την ανάληψη δράσης θα ερμηνεύονται από την αμερικανική οπτική γωνία ως προς το τι συνιστά απειλή, πως θα διαμορφωθεί καλύτερα ο κόσμος και με βάση ποιες αξίες και αρχές ώστε να είναι

---

³²⁶ Michael Cox, “American power before and after 11 September: dizzy with success?”, *International Affairs*, Vol.78, No2, April 2002, σελ.261-276

³²⁷ Ο.π. σελ.272-273

³²⁸ “The National Security Strategy of the United States of America 2002”, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss.html>

³²⁹ G. John Ikenberry, ο.π. σελ.8

³³⁰ Αντίθετα η επέμβαση στο Αφγανιστάν μπορεί ενδεχομένως να βρει έρεισμα και στο άρθρο 51 του 7^{ου} κεφαλαίου του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών που δίνει στα κράτη-μέλη το δικαίωμα στην αυτοάμυνα σε περίπτωση επιθέσεως, θεωρούμενη ως αυτοάμυνα που ασκείται μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και στρέφεται εναντίον χώρας που έχει άμεση σχέση με τους υπαίτιους, γι’ αυτό, και σε συνδυασμό με το ανθρωπιστικό περιεχόμενο της επιχείρησης, έγινε αποδεκτή από τα Ηνωμένα Έθνη και το σύνολο σχεδόν της διεθνούς κοινότητας.

ασφαλής, ενώ και η επιλογή στόχου ενδέχεται να γίνεται με βάση τον στενό ορισμό των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων³³¹. Στην πράξη όμως κάτι τέτοιο θα σημαίνει την καταπάτηση του διεθνούς δικαίου, την απαξίωση των διεθνών θεσμών και τη μη εφαρμογή των ίδιων αξιών και ιδανικών για τα οποία αγωνίζονται οι Η.Π.Α., με αποτέλεσμα η συμπεριφορά των Ηνωμένων Πολιτειών να εκλαμβάνεται από τον υπόλοιπο κόσμο σαν εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσεως που κατέχει στο σύστημα και ως προβολή της ισχύος της για την επιδίωξη ηγεμονικών σκοπών, γεγονός που θα έχει ως συνέπεια να θίγεται η αξιοπιστία της γουίλσονιανής εξωτερικής πολιτικής που ασπάζεται η αμερικανική κυβέρνηση, αλλά και να αναιρείται ο “καθαγιασμένος” σκοπός της ιεραποστολικής αποστολής των Η.Π.Α. για τη διαμόρφωση ενός ειρηνικού και βασισμένου σε οικουμενικές αξίες και αρχές κόσμου. Και είναι πάντα επίκαιρα τα λόγια του Edward Carr, ο οποίος θέτοντας τις βάσεις για την ορθή αντιμετώπιση και τον συσχετισμό των ιδεαλιστικών και των ρεαλιστικών πτυχών που χαρακτηρίζουν μια εξωτερική πολιτική υποστήριξε ότι « κάθε έγκυρη πολιτική σκέψη πρέπει να βασίζεται σε στοιχεία ουτοπίας και πραγματικότητας. Εκεί που η ουτοπική θεωρία κατέστη μια ψευδής και ανυπόφορη πλάνη, η οποία εξυπηρετεί απλώς σαν προσωπίδιο για τα συμφέροντα των προνομιούχων, ο ρεαλιστής επιτελεί το απαραίτητο έργο της αποκάλυψής της...»³³².

---

³³¹ Chris J. Dolan, “The Bush Doctrine and U.S. Interventionism”,

http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2004_04-06/dolan_bush/dolan_bush.html

³³² Edward H. Carr, Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939: Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, Ποιότητα, 2000, σελ.134

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ - ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΝΕΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΜΕΣΟ ΜΕΛΛΟΝ

Από τη στιγμή που οι Ηνωμένες Πολιτείες αρχίζουν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα να αναδεικνύονται σε μεγάλη δύναμη, η κυρίαρχη μέχρι τότε τάση του απομονωτισμού εγκαταλείπεται και καθίσταται αναπόφευκτη η δυναμική είσοδος της Αμερικής στις διεθνές υποθέσεις, στις οποίες καλείται πλέον να παίζει αποφασιστικό ρόλο. Δύο διακεκριμένες προεδρίες της περιόδου εκείνες έθεσαν τις βάσεις για την ανάπτυξη δύο διαφορετικών φιλοσοφιών και προσεγγίσεων γύρω από τα κίνητρα τα οποία θα ήταν αυτά που θα έδιναν την ώθηση για την έξοδο από τον απομονωτισμό και την ανάληψη πρωταγωνιστικού ρόλου στο διεθνές σύστημα και τις διαδραματιζόμενες σε αυτό εξελίξεις³³³.

Με χρονολογική σειρά, πρώτος ο Θιόντορ Ρούζβελτ (Πρόεδρος από το 1901 μέχρι το 1909), πίστευε ότι η Αμερική έπρεπε να παρέμβει στο διεθνές σύστημα γιατί είχε συμφέροντα πέραν του δυτικού ημισφαιρίου. Λάτρης της Realpolitik, έδινε μεγάλη σημασία στην ισορροπία των δυνάμεων και στην έννοια της ισχύος, την οποία θεωρούσε τον καταλυτικό παράγοντα για την διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων και το μέσο που θα εξασφάλιζε στις Η.Π.Α. από τη μία την ασφάλειά τους και από την άλλη την επέκταση της επιρροής τους³³⁴. Έθετε ως υπέρτατη προτεραιότητα το αμερικάνικο εθνικό συμφέρον, ως προς το οποίο δεν είχε αναστολές να χρησιμοποιήσει οποιοδήποτε μέσο για να το προωθήσει και να το προστατεύσει³³⁵. Ταυτόχρονα απέρριπτε κάθε οικουμενικό ουτοπιστικό σχέδιο, υποβάθμιζε τη σημασία του διεθνούς δικαίου και των πανανθρώπινων αξιών, δείχνοντας προτίμηση στον γεωπολιτικό ρεαλισμό της ευρωπαϊκής αντίληψης για την ισορροπία ισχύος και τις σφαίρες επιρροής, παρά στον υψηλό αλτρουισμό της παραδοσιακής ιδεαλιστικής αμερικάνικης σχολής³³⁶.

³³³ Henry Kissinger, Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ 34-35

³³⁴ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.374

³³⁵ Howard Jones, The Course of American Diplomacy, Chicago: The Dorsey Press, 1988, σελ.278

³³⁶ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ 28

Αντίθετα, ο Γούντροου Γουίλσον που ακολούθησε (Πρόεδρος από το 1913 μέχρι το 1921), πιστεύοντας βαθιά στη μοναδικότητα του έθνους του και στην ανωτερότητα των αρχών, των αξιών και των ιδανικών που αυτό αντιπροσώπευε, ήταν αμετάθετα προσηλωμένος και αφοσιωμένος στην ιστορική αποστολή των Αμερικανών ως καθοδηγητών διαφωτιστών και ως έθνους που θα δώσει το καλό παράδειγμα για ελευθερία δημοκρατία, δικαιοσύνη, ισότητα και οικουμενική ειρήνη³³⁷. Η έξοδος από τον απομονωτισμό και ο πρωταγωνιστικός ρόλος των Η.Π.Α. στο διεθνές σύστημα έβρισκαν δικαιολόγηση όχι στην εξυπηρέτηση του εθνικού συμφέροντος, αλλά γίνονταν στα πλαίσια μιας μεσσιανικής αποστολής για την διάδοση αυτών των αξιών και αρχών στον υπόλοιπο κόσμο³³⁸. Σύμφωνα με τον Γουίλσον, η ασφάλεια και η ελευθερία της Αμερικής ήταν αναπόσπαστα συνδεδεμένες με την ασφάλεια και την ελευθερία ολόκληρης της ανθρωπότητας, οι Η.Π.Α. είχαν καθήκον να εναντιώνονται στην επιθετικότητα όπου Γης η ειρήνη εξαρτιόταν από την εξάπλωση της δημοκρατίας, ενώ τα θεμέλια της διεθνούς τάξης έπρεπε να αποτελούν το οικουμενικό δίκαιο και η εθνική αξιοπιστία και τα κράτη έπρεπε να υπόκειντο στα ίδια κριτήρια ηθικής με τα άτομα³³⁹. Εξάλλου η ανθρώπινη ζωή και τα ανθρώπινα δικαιώματα έπρεπε να τυγχάνουν οικουμενικού σεβασμού όπως και η ελευθερία κάθε ανθρώπου και κάθε έθνους³⁴⁰.

Οι πολιτικές θέσεις και η πολιτική ιδεολογία των δύο αυτών ηγετών αποτελούν από την στιγμή που διατυπώθηκαν και έκτοτε «τις δύο επικοινωνούσες και αλληλοσυμπληρωνόμενες “δεξαμενές σκέψης και ιδεολογίας” από τις οποίες αντλούν οι γενεές πολιτικών ηγετών που τους διαδέχτηκαν στην εξουσία³⁴¹» και καθορίζουν τελικά τη μορφή που θα λάβει η αμερικάνικη εξωτερική πολιτική με βάση τα δεδομένα και τις απαιτήσεις της κάθε εποχής.

Κι αν και γίνεται μεγάλη συζήτηση για το ιδεολογικό ρεύμα που κατά καιρούς επικρατεί και διαμορφώνει την αμερικάνικη εξωτερική πολιτική, στην πραγματικότητα η τελευταία συνίσταται σε « ένα περίεργο μείγμα ιδεαλισμού και ρεαλισμού, του οποίου

---

³³⁷ Παναγιώτης Ήφαιστος, Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική: Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα στο Πεπρωμένο του Έθνους», Αθήνα, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1994, σελ.322-330

³³⁸ Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, ο.π. σελ.32

³³⁹ Jeffrey Record, “A Note on Interests, Values and the Use of Force”, Parameters, Spring 2001, σελ.15-21

³⁴⁰ Henry Kissinger, Διπλωματία, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ.56

³⁴¹ Παναγιώτης Ήφαιστος, ο.π., σελ.307

ποτέ δεν είναι σίγουρο ποιο συστατικό στοιχείο θα κυριαρχήσει³⁴²». Η Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α. Condoleeza Rice χαρακτηριστικά αναφέρει ότι « υπάρχει μια παλιά αντιπαράθεση μεταξύ ρεαλιστών και ιδεαλιστών. Υπεραπλουστεύοντάς την, οι ρεαλιστές δεν αποδέχονται την σημασία των αξιών...οι ιδεαλιστές δίνουν έμφαση στον πρωτεύοντα ρόλο που αυτές κατέχουν...Σαν καθηγήτρια, αναγνωρίζω ότι το θέμα αυτό αποτελεί πεδίο αναλύσεων και αντιπαραθέσεων για πολλές γενιές μελετητών. Ασκώντας όμως την πολιτική στην πράξη, μπορώ να σας πω ότι η πραγματικότητα κάνει την αντιπαράθεση αυτή να φαίνεται ξεπερασμένη³⁴³».

Στην ουσία η ιστορία της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής αποδεικνύει πως δεν πρόκειται για μια διαμάχη ανάμεσα στην ισχύ και τα ιδανικά, αλλά για μια αλληλοσυμπλοκή τους. Στην πραγματικότητα οι «αμερικάνικες αξίες περικλείουν τα αμερικάνικα συμφέροντα, ενώ η αμερικάνικη ιδεολογία ήταν πάντοτε κομμένη και ραμμένη ώστε να ανταποκρίνεται στην αναζήτηση για επέκταση σε νέες περιοχές και στο άνοιγμα νέων αγορών»³⁴⁴. Με άλλα λόγια η ισχύς, οι αξίες και τα συμφέροντα βρίσκονται πάντοτε σε μια δυναμική και απροσδιόριστη σχέση μεταξύ τους και στην πράξη δύσκολα διαχωρίζονται³⁴⁵.

Γεγονός είναι πως μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι Η.Π.Α. βρέθηκαν σε δεσπόζουσα θέση στον διεθνή καταμερισμό ισχύος και δεν υφίσταντο της συνήθεις πιέσεις και περιορισμούς του διεθνούς συστήματος. Ένα τέτοιο περιβάλλον ευνοούσε ιδιαίτερα την υιοθέτηση των φιλελεύθερων-ιδεαλιστικών γουιλσονιανών αρχών, οι οποίες κατευθύνουν την εξωτερική πολιτική προς έναν διεθνή παρεμβατισμό στα πλαίσια μιας μεσσιανικής - ιεραποστολικής σταυροφορίας για την οικουμενική διάδοση της δημοκρατίας, την εγκατάσταση της ειρήνης, την απελευθέρωση των καταπιεσμένων, τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την δικαιοσύνη, την πρόοδο και την οικονομική ανάπτυξη καθώς και τη δημιουργία μιας Νέας Παγκόσμιας Τάξης η οποία θα βασίζεται στις παραπάνω αξίες αρχές και ιδανικά, τα οποία αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της

---

³⁴² Φράση που ανήκει στον Howard Jones από το Howard Jones, *The course of American diplomacy, from the revolution to the present*, Chicago: The Dorsey Press, 1988, σελ.1. Παρατίθεται και στο Παναγιώτης Ήφαιστος, ο.π., σελ.102

³⁴³ Condoleeza Rice, "A Balance of Powers that Favors Freedom", 2002 Wriston Lecture, delivered to the Manhattan Institute in New York City, October 1, 2002, <http://www.manhattan-institute.org/html>

³⁴⁴ Melvyn P. Leffler, "9/11 and the past and future of American Foreign Policy", *International Affairs*, Vol.79, No 5, 2003, σελ. 1050

³⁴⁵ Jeffrey Record, ο.π., σελ.15

αμερικανικής παράδοσης και κουλτούρας³⁴⁶. Ιδιαίτερα μάλιστα μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και της ιδεολογίας που αντιπροσώπευε, οι αμερικάνικες αξίες και αρχές αναδείχτηκαν αυτόματα σαν όχι μόνο η καλύτερη, αλλά και η μοναδική λύση για ένα κόσμο ειρηνικό, ασφαλές, όπου θα επικρατεί η ελευθερία, η δημοκρατία και η δικαιοσύνη, όπου θα δίνεται αξία στην ανθρώπινη ύπαρξη και θα γίνονται σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ παράλληλα θα ανθίζει η διακρατική συνεργασία, η πρόοδος, ο πολιτισμός και οι άνθρωποι θα ευημερούν.

Είχε έρθει η ώρα για την Αμερική «να εκπληρώσει τα ιδεώδη της σε έναν κόσμο λιγότερο ευλογημένο από τον δικό της³⁴⁷» και οι επεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν από το 1989 και μετά αποτελούσαν μέρος της αποστολής αυτής. Στο ξενύχισμα, λοιπόν, του Ψυχρού Πολέμου οι Ηνωμένες Πολιτείες εισβάλουν στον Παναμά «για να εκδιώξουν έναν σκληρό δικτάτορα και να αποκαταστήσουν την δημοκρατία χαρίζοντας την ελευθερία στον λαό του Παναμά³⁴⁸». Το 1991, αναβιώνοντας το γουιλσονιανό όραμα για τη συλλογική ασφάλεια, επεμβαίνουν σε μια περιφερειακή διένεξη για να αποκαταστήσουν την διεθνή έννομη τάξη, απελευθερώνοντας ένα μικρό κράτος από τα κατακτητικά και επεκτατικά σχέδια μιας τοπικής δύναμης με ηγεμονικές βλέψεις, δίνοντας το παράδειγμα για το πως πρέπει να διαμορφωθεί η Νέα Παγκόσμια Τάξη και το πως μπορεί να οικοδομηθεί ένας ειρηνικός κόσμος πάνω σε οικουμενικές αξίες και αρχές. Το 1993 επεμβαίνουν σε μια εμφύλια διαμάχη στη Σομαλία για να επιβάλουν την ειρήνη και να σώσουν τους κατοίκους της από τις αυτοκαταστροφικές τους διαθέσεις. Το 1994 αποκαθιστούν στην εξουσία την δημοκρατικά εκλεγμένη κυβέρνηση της Αιτής, αναγκάζοντας το αυταρχικό καθεστώς που παραβίαζε σωρηδόν τα ανθρώπινα

---

³⁴⁶ Σύμφωνα με τον Henry Kissinger: « Κάθε φορά που η Αμερική έχει βρεθεί αντιμέτωπη με το καθήκον της δημιουργίας μιας νέας παγκόσμιας τάξης ξαναγυρίζει με τον έναν ή τον άλλο τρόπο στις ηθικές προσταγές του Γούντροου Γουίλσον. Στο τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου βοήθησε στην ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών με βάση τις ίδιες αρχές που είχαν χρησιμοποιηθεί για την κοινωνία των Εθνών, ελπίζοντας ότι θα μπορούσε να θεμελιώσει την ειρήνη σε μια πλήρη συμφωνία των νικητών. Όταν ναυάγησε αυτή η ελπίδα, η Αμερική διεξήγαγε τον Ψυχρό Πόλεμο, όχι σαν μια διαμάχη μεταξύ δύο υπερδυνάμεων, αλλά σαν έναν ηθικό αγώνα για τη δημοκρατία. Όταν κατέρρευσε ο κομμουνισμός, η γουιλσονική ιδέα ότι ο δρόμος προς την ειρήνη περνούσε μέσα από τη συλλογική ασφάλεια, σε συνδυασμό με την παγκόσμια εξάπλωση των δημοκρατικών θεσμών, υιοθετήθηκε από τις ηγεσίες και των δύο μεγάλων αμερικανικών πολιτικών κομμάτων», Henry Kissinger, *Διπλωματία*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη, 1995, σελ.62

³⁴⁷ Henry Kissinger, ο.π., σελ.63

³⁴⁸ George H.W. Bush, “State of the Union Address”, January 31, 1990, <http://www.usa-presidents.info/union/bush-2.html>

δικαιώματα των πολιτών να τραπεί σε φυγή. Το 1995 στόχος γίνεται η επίτευξη ειρήνης και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μια επίσης εμφύλια σύγκρουση, αυτή τη φορά στη Βοσνία, ενώ το 1999 στο Κοσσυφοπέδιο η επέμβαση γίνεται για να επιστραφεί το δικαίωμα σε ένα λαό να ζει στον τόπο του, να γίνονται σεβαστά τα δικαιώματά του και να είναι ελεύθερος να ορίζει την τύχη του και να επιλέγει τους ηγέτες του.

Μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 στο οικονομικό και στρατιωτικό κέντρο των Η.Π.Α., η Αμερική κηρύσσει τον αγώνα ενάντια στην τρομοκρατία και την τυραννία και ξεκινάει εκ νέου μια σταυροφορία για την ειρήνη και την ασφάλεια στον κόσμο, για την διάδοση της δημοκρατίας, την απελευθέρωση από την τυραννία, το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την πρόοδο των κοινωνιών, η οποία μέχρι τώρα έχει σαν αποτέλεσμα τις επεμβάσεις στο Αφγανιστάν το 2001 και στο Ιράκ το 2003.

Το ερώτημα που τέθηκε στην εργασία αυτή ήταν αν οι επεμβάσεις στις οποίες αναφερθήκαμε υπαγορεύθηκαν μόνο από ιδεαλιστικά κίνητρα και αλτρουιστικές προθέσεις ή υπήρχαν και εθνικά συμφέροντα τα οποία επιδιώκονταν με την ανάληψη των επιχειρήσεων αυτών. Γιατί, παραφράζοντας τα λόγια του Kissinger, οι ηθικοί σκοποί αποτελούσαν πάντα ένα από τα κύρια κίνητρα πίσω από κάθε σημαντική αμερικάνικη πολιτική και από κάθε πόλεμο στον οποίο πήραν μέρος οι Η.Π.Α. από τον “πόλεμο που θα έδινε τέλος σε όλους τους πολέμους” το 1917 μέχρι σήμερα, όμως δεν ήταν το μοναδικό³⁴⁹. Διότι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Walter Lippmann, «στην ουσία η πολιτική ενός κράτους υπαγορεύεται από τα στρατηγικά του συμφέροντα, ακόμα και όταν κάτι τέτοιο δεν γίνεται συνειδητά³⁵⁰». Έτσι στην περίπτωση του Παναμά μαζί με την αποκατάσταση της δημοκρατίας εξασφαλίστηκε και η ομαλή μετάβαση της Διώρυγας, όπως και τα αμερικανικά οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα που διακυβεύονται σε αυτή. Και παρά το γεγονός ότι ο Μπούς τόνιζε ότι «η επίθεση στο Ιράκ

---

³⁴⁹ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.425

³⁵⁰ Walter Lippmann, U.S. Foreign Policy: Shield of the Republic, New York: Pocket Books, 1943, σελ.27. Παρατίθεται και στο Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.38

δεν έχει να κάνει με το πετρέλαιο³⁵¹», κάτι τέτοιο δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα³⁵². Στην Αϊτή η επιστροφή της νόμιμης κυβέρνησης συνοδεύτηκε από τον τερματισμό της ανεξέλεγκτης εισροής προσφύγων προς τις Η.Π.Α. και την διακίνηση ναρκωτικών που γινόταν από το εκεί αυταρχικό καθεστώς και στο Κόσοβο απετράπη κλιμάκωση των εθνικιστικών συγκρούσεων προς τις νέες αγορές της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης και παράλληλα αποφεύχθηκε πλήγμα στην αξιοπιστία του NATO και των ίδιων των Η.Π.Α., οι οποίες ανανέωσαν το δικαίωμα να διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στα ζητήματα άμυνας και ασφάλειας της Ευρώπης.

Αντίθετα, στην Σομαλία, που η αποστολή είχε καθαρά ανθρωπιστικό χαρακτήρα, μόλις σκοτώθηκαν 18 αμερικανοί οπλίτες σε μια συμπλοκή διατάχθηκε η άμεση απόσυρση των αμερικανικών στρατιωτικών μονάδων από τη χώρα, αφού σημαντικό τμήμα της αμερικάνικης κοινωνίας δεν ανεχόταν τις ανθρώπινες απώλειες στα πλαίσια καθαρά γουιλσονιανής φύσεως ανθρωπιστικών επιχειρήσεων³⁵³. Εξάλλου στην Ρουάντα που συντελούνταν εκτεταμένη γενοκτονία, οι Η.Π.Α. έκλεισαν τα μάτια γιατί δεν διακυβευόνταν εκεί αμερικάνικα συμφέροντα³⁵⁴. Την ίδια περίοδο με τα γεγονότα στο Κοσσυφοπέδιο, η Ρωσία ξεκίνησε μια κατασταλτική στρατιωτική επιχείρηση στην Τσετσενία η οποία δομικά ήταν παρόμοια με τις ενέργειες της Σερβίας στο Κοσσυφοπέδιο-μια ανεξάρτητη χώρα προσπάθησε να διατηρήσει υπό τον έλεγχό της μια επαρχία της με διαφορετική πληθυσμιακή σύνθεση και διαφορετική θρησκεία χρησιμοποιώντας της στρατιωτική της ισχύ σε βάρος των υπηκόων της-και μάλιστα μεγαλύτερης διάρκειας και με κόστος πολύ περισσότερων ανθρωπίνων ζώων, όμως οι

---

³⁵¹ Δήλωση που παρατίθεται στο Jeffrey Record, "A Note on Interests, Values, and the Use of Force", Parameters, Spring 2001, σελ.19, άμεσα διαθέσιμο στο <http://carlislewww.army.mil/usawc/Parameters/01spring/record.htm>

³⁵² Σχετικά βλ. Joseph S. Nye Jr, "Why the Gulf War Served the National Interest", The Atlantic Monthly, Vol.268, No 1, July 1991, σελ.56-64

³⁵³ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.394-395. Σχετικά με το θέμα της, αντίθετης με τον γουιλσονισμό, τζακσονικής μερίδας της αμερικάνικης κοινωνίας και τις αντιλήψεις της βλ. Walter Russel Mead, "The Jacksonian Tradition and American Foreign Policy", The National Interest, No 58, Χειμώνας 1999/2000 καθώς και Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.41-52

³⁵⁴ Χαρακτηριστική της επιλεκτικότητας των αμερικανικών επεμβάσεων είναι η δήλωση του Μπίλ Κλίντον στις 25 Μαΐου 1994 σύμφωνα με την οποία «δεν πρόκειται αμερικανοί στρατιώτες να στέλνονται σε κάθε προβληματικό σημείο της υφελίου, το οποίο προσβάλλει τις Η.Π.Α. με την ανθρώπινη εξαθλίωση που συντελείται σε αυτό». Παρατίθεται στο A.J. Klinghoffer, The international dimension of genocide in Rwanda, Basingstoke: Macmillan, 1998, σελ.97

αμερικανοί εσιώπησαν γιατί αυτό υπαγόρευαν οι καλές σχέσεις τους με τη Ρωσία που ενέπιπταν στο εθνικό συμφέρον της χώρας³⁵⁵.

Όσο για τις περιπτώσεις των επεμβάσεων μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 ισχύει η διαχρονική θέση του Tony Smith ότι «οι αμερικάνικες προσπάθειες για την διάδοση της δημοκρατίας εμπνέονται από περισσότερα από απλό ιδεαλισμό. Στην πραγματικότητα, η δημιουργία σταθερών δημοκρατικών κρατών ανά την υφήλιο είναι ξεκάθαρα μέσα στα κυριότερα αμερικάνικα εθνικά συμφέροντα³⁵⁶». Σημαντικό ρόλο εξάλλου στις επεμβάσεις στο Αφγανιστάν και το Ιράκ έπαιξαν και τα γεωπολιτικά κίνητρα για τον έλεγχο της Κεντρικής Ασίας και της Μέσης Ανατολής και των αποθεμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου των περιοχών αυτών.

Γίνεται αντιληπτό, επομένως, αυτό που υποστηρίζει ο John Ikenberry, πως «η Αμερική μέσα από τις επεμβάσεις που πραγματοποιεί ανά την υφήλιο δεν διαδίδει μόνο τις αξίες της, αλλά διασφαλίζει και τα συμφέροντά της. Και αυτή είναι η “κρυφή αμερικάνικη υψηλή στρατηγική” η οποία φαίνεται να είναι και αρκετά επιτυχημένη³⁵⁷». Κινδυνεύει όμως στην περίπτωση αυτή η συμπεριφορά της «να εκλαμβάνεται από τον υπόλοιπο κόσμο ως αυθαίρετη άσκηση της αμερικάνικης κυριαρχίας και συν τω χρόνω ως ιδιοτελής υποκρισία³⁵⁸». Και καθώς οι Η.Π.Α. μετά τον Ψυχρό Πόλεμο βρίσκονται σε πλεονεκτική ηγεμονική θέση στην παγκόσμια κατανομή συντελεστών δυνάμεως, οι επιλεκτικές επεμβάσεις στο εσωτερικό κυρίαρχων κρατών και η προσπάθεια για την οικουμενική διάδοση και ισχύ αξιών και αρχών που, ανεξάρτητα αν είναι όντως οι κατάλληλες για να οδηγήσουν την ανθρωπότητα στην απόκτηση αγαθών όπως η ειρήνη, η δικαιοσύνη, η ελευθερία, ο σεβασμός του ίδιου του ανθρώπου και η ευημερία, δεν παύουν να αντικατοπτρίζουν τον αμερικάνικο και γενικότερα τον δυτικό πολιτισμό, αναιρούν τις ιδεαλιστικές προθέσεις της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής και προσδίδουν στις πράξεις έντονα το στοιχείο του ηγεμονισμού και της επιδίωξης για

---

³⁵⁵ Έτσι ενώ στην περίπτωση του Κοσόβου οι αυτονομιστές χαρακτηρίζονταν από τις Η.Π.Α. ως «μαχητές της ελευθερίας», στην περίπτωση της Τσετσενίας μετατράπηκαν σε «στασιαστές» ή «αντάρτες», όχι μόνο στα επίσημα έγγραφα, αλλά και μέσα μαζικής ενημέρωσης. Σχετικά βλ. Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.401

³⁵⁶ Tony Smith, *America's Mission: The United States and the World Wide Struggle for Democracy in the 20th Century*, Princeton: Princeton University Press, 1994, σελ.13

³⁵⁷ G. John Ikenberry “Why Export Democracy?: The Hidden Grand Strategy of American Foreign Policy”, *The Wilson Quarterly*, Vol.23, Spring 1999

³⁵⁸ Δήλωση του Henry Kissinger, παρατίθεται στο Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Αμερικάνικο Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα, Ποιότητα, 2002, σελ.394

επέκταση της κυριαρχίας τους στον κόσμο. Ιδιαίτερα όταν η προώθηση των αξιών και των αρχών αυτών συντελείται με την ανάληψη σταυροφοριών οι οποίες διεξάγονται με τρόπο που αναιρούν τις ίδιες αξίες και αρχές που πρεσβεύουν και προορίζονται να διαδώσουν³⁵⁹.

Το ερώτημα που τίθεται στο σημείο αυτό είναι το τι μέλλει γενέσθαι από εδώ και στο εξής. Δεδομένου ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες δρουν σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα και διαθέτοντας ισχύ αυξημένη και αυξανόμενη σε σχέση με τα υπόλοιπα μέλη του, τα λόγια του Θουκυδίδη ότι «ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύναμος προσαρμόζεται και υποχωρεί³⁶⁰» αντανakλούν την πραγματικότητα γύρω από την οποία αναμένεται να διαμορφωθούν οι σχέσεις της Αμερικής με τα υπόλοιπα κράτη, τουλάχιστον στο άμεσο μέλλον³⁶¹. Χαρακτηριστικό είναι πως μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης δεν βρέθηκε κάποια άλλη δύναμη ή συνασπισμός δυνάμεων ικανός να εξισορροπήσει τις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ εντύπωση προκαλεί το ότι ακόμα και σήμερα, δεκαεπτά χρόνια από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, δεν υπάρχει κανείς που να αμφισβητεί την αμερικάνικη κυριαρχία και να συναγωνίζεται την ισχύ της, και ως εκ τούτου να μπορεί να θέσει φραγμούς στις φιλοδοξίες και τα σχέδιά της³⁶². Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται στην καινούργια Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών που κυκλοφόρησε τον Μάρτιο του 2006 με την οποία η αμερικάνικη κυβέρνηση διατυπώνει ξεκάθαρα πως η αμερικάνικη στρατηγική θα συνεχίσει να

---

³⁵⁹ Για παράδειγμα χάνει την αξιοπιστία και απογυμνώνεται από τους αγαθούς σκοπούς της μια επέμβαση που πραγματοποιείται κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου και με καταπάτηση της διεθνούς έννομης τάξης. Ομοίως όταν διεξάγεται αγώνας κατά της τυραννίας και για την απελευθέρωση από την καταπίεση και την έλευση της δημοκρατίας, ενώ σύμμαχοι στον αγώνα αυτόν είναι και χώρες με κατεξοχήν αυταρχικά και καταπιεστικά καθεστώτα.

³⁶⁰ Απόσπασμα από το κεφάλαιο V89 του έργου του Θουκυδίδη «Ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου», που παρατίθεται στο Παναγιώτης Ήφαιστος, Κοσμοθεωρητική ετερότητα και αξιώσεις πολιτικής κυριαρχίας: Ευρωπαϊκή άμυνα, ασφάλεια και πολιτική ενοποίηση, Αθήνα, Ποιότητα, 2001, σελ.71, υπ.3

³⁶¹ Αναλυτικά για τα ζητήματα της αναρχίας που επικρατεί στο διεθνές σύστημα και την άνιση ανάπτυξης της ισχύος και το πώς αυτά επηρεάζουν τη συμπεριφορά των κρατών και τις διεθνείς σχέσεις βλ. Hedley Bull, Η Αναρχική Κοινωνία: Μελέτη της Τάξης στην Παγκόσμια Πολιτική, Αθήνα, Ποιότητα, 2000 καθώς και Robert Gilpin, Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική, Αθήνα, Ποιότητα, 2004, όπως και Παναγιώτης Ήφαιστος, ό.π..

³⁶² Σχετικά βλ. Melvyn P. Leffler, “9/11 and the past and future of American Foreign Policy”, International Affairs, Vol.79, No 5, 2003 καθώς και John Lewis Gaddis, “A Grand Strategy of Transformation”, Foreign Policy, November/December 2002, http://www.foreignpolicy.com/issue_novdec_2002/gaddis.html όπως και G. John Ikenberry, “America as a Liberal Leviathan”, The Princeton Project on National Security, September 16, 2004, <http://www.wws.princeton.edu/ppns/groups/GrandStrategy/> και Chris J. Dolan, “The Bush Doctrine and U.S. Interventionism”, http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2004_04-06/dolan_bush/dolan_bush.html

διέπεται από το δόγμα του προληπτικού πολέμου, ενώ στόχος της εξωτερικής πολιτικής θα είναι ο τερματισμός της τυραννίας στον κόσμο με την επιδίωξη και υποστήριξη δημοκρατικών κινήσεων και δημοκρατικών θεσμών σε κάθε έθνος και κάθε κουλτούρα... και η δημιουργία αποτελεσματικών δημοκρατιών που θα διασφαλίζουν την ανθρώπινη ελευθερία και τα ανθρώπινα δικαιώματα και θα εγγυώνται την ασφάλεια του κόσμου³⁶³.

Στην ουσία, η νέα αυτή έκδοση της Στρατηγικής Εθνικής Ασφαλείας μας προϊδεάζει ότι η αμερικανική ιδεολογική σταυροφορία και η πολιτική των επεμβάσεων μετά την 11^η Σεπτεμβρίου με βάση τα γουιλσονιανά πρότυπα δεν πρόκειται να σταματήσει στο Ιράκ. Ο κόσμος εξακολουθεί να μην είναι ασφαλής όσο χώρες κατασκευάζουν όπλα μαζικής καταστροφής, όσο απουσιάζει η δημοκρατία σε πολλά έθνη της γης και όσο τυραννικά καθεστώτα καταπιέζουν τους ανθρώπους, τους στερούν βασικές ελευθερίες και δικαιώματα, εγκληματούν κατά του λαού τους και υποβιβάζουν την ανθρώπινη ύπαρξη και αξία³⁶⁴. Για τον λόγο αυτό θα συνεχιστεί «ένας μακροχρόνιος αγώνας που βρίσκεται ακόμα στην αρχή του³⁶⁵».

Σύμφωνα με το κείμενο της Στρατηγικής Εθνικής Ασφαλείας του 2006, το κράτος που φαίνεται, κατά τις Η.Π.Α., να συνιστά αυτή τη στιγμή την μεγαλύτερη απειλή και φαντάζει ως ο επόμενος στόχος, είναι το Ιράν. Η Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α. Condoleezza Rice δήλωσε πρόσφατα πως « δεν αντιμετωπίζουμε μεγαλύτερη πρόκληση από μεμονωμένη χώρα από αυτή του Ιράν. Για σχεδόν είκοσι χρόνια η κυβέρνηση του Ιράν κρύβει από τη διεθνή κοινότητα πολλές από τις κύριες προσπάθειές της για την ανάπτυξη πυρηνικών όπλων, ενώ εξακολουθεί και σήμερα να ισχυρίζεται ότι δεν επιδιώκει την κατασκευή τέτοιων» και συνέχισε αναφερόμενη στην ανάληψη σε πρώτο στάδιο διπλωματικής δράσης, υποστηρίζοντας πως «Οι διπλωματικές προσπάθειες πρέπει να επιτύχουν προκειμένου να αποφευχθεί η σύγκρουση³⁶⁶». Το επόμενο βήμα, προς το παρόν, στα πλαίσια «των αναγκαίων μέτρων για την προστασία των Ηνωμένων Πολιτειών³⁶⁷», θα είναι η προσπάθεια των αμερικανών να πείσουν την Ρωσία και την

³⁶³ Σχετικά βλ. “The National Security Strategy of The United States of America”, March 2006, <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>

³⁶⁴ Ο.π. <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>

³⁶⁵ Ο.π.

³⁶⁶ http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/03/15/AR2006031502297_2.html

³⁶⁷ “The National Security Strategy of The United States of America”, March 2006, ο.π.

Κίνα να υποστηρίξουν ένα προτεινόμενο ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών για τον τερματισμό από το Ιράν του προγράμματος για τον εμπλουτισμό του ουρανίου³⁶⁸.

Είναι γεγονός πάντως ότι ανοίγει, έστω και σε διπλωματικό επίπεδο, νέο μέτωπο ανάμεσα σε Ουάσινγκτον και Τεχεράνη, το οποίο δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε μελλοντική επέμβαση των Η.Π.Α. για την εδραίωση στα πλαίσια της γουιλσονιανής αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής ενός ελεύθερου, δημοκρατικού και φιλειρηνικού καθεστώτος στο Ιράν, το οποίο δεν θα απειλεί την αμερικανική και γενικότερα την παγκόσμια ασφάλεια. Σημειωτέον ότι εκτός από το Ιράν, στη λίστα με τα «δεσποτικά συστήματα» τα οποία χρειάζονται “συμμόρφωση” και “αναμόρφωση” βρίσκονται και οι Συρία, Βόρεια Κορέα, Λευκορωσία, Κούβα, Μπούρμα και Ζιμπάμπουε, ενώ σκληρή κριτική ασκείται σε Κίνα και Ρωσία, στη μεν πρώτη για να προχωρήσει σε μεταρρυθμίσεις για την πολιτική και οικονομική ελευθερία και στη δεύτερη για «να κάνει βήματα μπροστά και όχι πίσω στα ζητήματα των ελευθεριών»³⁶⁹. Από την άλλη πλευρά αξιοσημείωτο είναι ότι το αποτέλεσμα των πρόσφατων εκλογών στις περιοχές των Παλαιστινίων που ανέδειξαν νικητές τους υποψηφίους της Χαμάς θεωρήθηκε από τις Η.Π.Α. ανεπιθύμητο και υποστηρίχθηκε από την Ουάσινγκτον πως οι εκλογές από μόνες τους δεν αρκούν για να τεθούν οι σωστές βάσεις για ελεύθερα και δημοκρατικά καθεστώτα³⁷⁰, αναιρώντας κατά μία έννοια όλη την προηγούμενη καμπάνια για την ενθάρρυνση διεξαγωγής τοπικών εκλογών προκειμένου με αυτόν τον τρόπο να προωθηθεί η ελευθερία και η δημοκρατία σε κάθε γωνιά της υφηλίου, γεγονός που με τη σειρά του αποδεικνύει ότι το εθνικό συμφέρον είναι πάντα παρόν ακόμα και όταν τα ιδεαλιστικά επιχειρήματα φαίνονται ισχυρά.

Άλλωστε όπως παρατηρεί ο Henry Kissinger «Η συζήτηση γύρω από τον τρόπο με τον οποίο πρέπει να διεξάγεται η εξωτερική πολιτική επικεντρώνεται σ’ ένα αφηρημένο ζήτημα: Ποιες αξίες ή συμφέροντα, ο ιδεαλισμός ή ο ρεαλισμός, πρέπει να καθοδηγούν την εξωτερική πολιτική της Αμερικής. Η πραγματική πρόκληση είναι η συγχώνευση των δύο. Κανένας σοβαρός Αμερικανός διαμορφωτής της εξωτερικής πολιτικής δεν μπορεί να παραβλέπει την παράδοση της ιδιαιτερότητας, μέσω της οποίας

³⁶⁸ <http://edition.cnn.com/2006/POLITICS/03/16/bush.security.ap/>

³⁶⁹ “The National Security Strategy of The United States of America”, March 2006, ο.π.

³⁷⁰ http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/03/15/AR2006031502297_2.html

η αμερικανική δημοκρατία προσδιόρισε τον εαυτό της. Ούτε όμως, είναι δυνατό οι διαμορφωτές της πολιτικής να αγνοούν τις συγκυρίες στις οποίες πρέπει να υλοποιηθεί αυτή η πολιτική³⁷¹». Και αν προκύπτει ένα συμπέρασμα στο οποίο μπορούμε να καταλήξουμε ύστερα από την συγγραφή αυτής της μελέτης, αυτό είναι πως ακόμα κι αν οι γουιλσονιανές-ιδεαλιστικές αρχές επηρεάζουν και κατευθύνουν εως ένα σημείο την χάραξη της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής, κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει ότι πίσω από την χάραξη κάθε στρατηγικής, πίσω από την τελική λήψη κάθε απόφασης λαμβάνονται σοβαρά υπ' όψη τα πραγματικά και απτά εθνικά συμφέροντα για την υπεράσπιση των οποίων εκλέγεται ο εκάστοτε πρόεδρος και η εκάστοτε κυβέρνηση και για την προώθηση των οποίων πρέπει να δώσουν λόγο απέναντι στην αμερικάνικη κοινωνία που τους επιλέγει και τους εμπιστεύεται και απέναντι στον αμερικανικό λαό που επιθυμεί την χώρα του ισχυρή, κυρίαρχη και πάντα σε ηγετική θέση στο διεθνές σύστημα ώστε να έχει τη δυνατότητα να επιτελεί την ιστορική και μεσσιανικού χαρακτήρα αποστολή του αμερικανικού έθνους, που είναι να δια φωτίσει τα υπόλοιπα έθνη και να διαδώσει σε αυτά τις πολύτιμες αμερικάνικες αξίες, αρχές και ιδανικά.

Κλείνοντας, αφήνουμε τον νυν Πρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Τζόρτζ Μπους να περιγράψει τη σχέση γουιλσονιανής ιδεολογίας και ρεαλιστικών συμφερόντων και να σκιαγραφήσει τους στόχους της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής για το άμεσο, τουλάχιστον, μέλλον: « Τα ζωτικά συμφέροντα της Αμερικής και οι πιο βαθιές πεποιθήσεις μας έχουν γίνει πλέον ένα. Από την ημέρα της ιδρύσεώς μας, διακηρύξαμε ότι κάθε άνδρας και γυναίκα σε αυτόν τον Κόσμο έχει δικαιώματα και αξιοπρέπεια και απaráμιλλη αξία, διότι μοιάζουν κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση με τον Δημιουργό του Ουρανού και της Γης. Επί σειρά γενεών διακηρύττουμε το πόσο σημαντικό είναι να καθορίζει κανείς ο ίδιος πως θα κυβερνηθεί, γιατί σε κανέναν δεν ταιριάζει να είναι αφέντης και σε κανέναν δεν αξίζει να είναι σκλάβος. Η προώθηση αυτών των ιδανικών είναι η αποστολή που δημιούργησε το δικό μας έθνος. Αυτό αποτελεί το σεβαστό επίτευγμα των πατέρων μας. Τώρα αποτελεί και επιτακτική ανάγκη για την ασφάλεια του έθνους μας και ανταποκρίνεται στο κάλεσμα των καιρών μας...³⁷²».

---

³⁷¹ Henry Kissinger, ΗΠΑ: Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα, Αθήνα, Λιβάνης, 2002, σελ.19

³⁷² President Sworn-In to Second Term, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/01/20050120-1.html>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Barlett Donald L. and Steele James B., “The Oily Americans”, Time, May 19, 2003
- Boutros- Ghali, Boutros, “ An Agenda for Democratization”, United Nations, New York, 1996
- Buckley Kevin, Panama: The Whole Story, New York: Simon and Schuster, 1991
- Bull Hedley, Η Άναρχη Κοινωνία: Μελέτη της Τάξης στην Παγκόσμια Πολιτική, Αθήνα, Ποιότητα, 2000
- Bush George and Scowcroft Brent, “Why We Didn’t Remove Saddam”, Time, March 2, 1998
- Calhoun Frederick S., Uses of Force and Wilsonian Foreign Policy, Kent State University Press, 1993
- Carothers Thomas, “Promoting Democracy and Fighting Terror”, Foreign Affairs, Vol.82, No.1, January/February 2003.
- Carr Edward H., Η Εικοσαετής Κρίση 1919-1939: Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα, Ποιότητα, 2000.
- D’Amato Anthony, “The Invasion of Panama was a lawful response to tyranny”, American Journal of International Law, Vol. 84, No.2
- David Steven R., “The Necessity for American Military Intervention in the Post-Cold War World” στο The Aspen Strategy Group (ed.), The United States and the Use of Force in the Post-Cold War Era, Queenstown, Maryland: The Aspen Institute, 1995
- Devroy Ann and Smith Jeffrey, “A Split Administration Debated Invasion Risks”, Washington Post, 25 September 1994
- Dormont Josh, “The Powell Factor: Analyzing the Role of the Powell Doctrine in U.S. Foreign Policy”, Gaines Junction, Volume 3, No 1, Spring 2005
- Doyle Michael, “Kant: Liberalism and World Politics”, American Political Science Review, Vol.80, No.4, December 1986.
- Drozdiac William, “For Europe, Haiti Confirms U.S. Hesitation”, Washington Post, 17.9.1994
- Encarnacion Omar G., “The Follies of Democratic Imperialism”, World Policy Journal, Vol.22, No 1, Spring 2005
- Esposito David, “American War Aims in World War I”, Westport Conn, Praeger, 1996

- Fullbright J.W., *Η Αλαζονεία της Δυνάμεως*, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση, 1970.
- Gerges Fawaz A., “Can Democracy Take Root in the Islamic World? Empty Promises Of Freedom”, *New York Times*, July 18, 2003
- Gilboa Eytan, "The Panama Invasion Revisited: Lessons for the Use of Force in the Post Cold War Era", *Political Science Quarterly*, Vol. 110, No.4, Winter 1995
- Gilpin Robert, *Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνή Πολιτική*, Αθήνα, Ποιότητα, 2004
- Haas Richard N., “Paradigm Lost”, *Foreign Affairs*, Vol 74, Issue 1, Jan/Feb 1995
- Halliday Fred, “No man is an island”, *Observer*, 16 September 2001
- Huntington Samuel, *The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order*, New York: Simon&Schuster,1996
- Ikenberry G. John, “Why Export Democracy?: The Hidden Grand Strategy of American Foreign Policy”, *The Wilson Quarterly*, Vol:23, Spring 1999
- Johnson James Turner, *Can modern war be just?*, New Haven: Yale University Press, 1984
- Johnson James Turner, *The just war tradition and the restraint of war*, Princeton: Princeton University Press, 1981
- Jones Howard, *The Course of American Diplomacy*, Chicago:The Dorsey Press, 1988
- Kant Immanuel, *Perpetual Peace and Other Essays on Politics, History and Morals*, Indianapolis,Indiana:Hackett Publ.Co., 1983.
- Kissinger Henry, *ΗΠΑ: “Αυτοκρατορία ή Ηγετική Δύναμη; Για μια διπλωματία του 21^{ου} αιώνα”*, Αθήνα, Λιβάνης, 2002
- Kissinger Henry, *Διπλωματία*, Αθήνα, Εκδόσεις Λιβάνη,1995
- Klinghoffer A.J., *The international dimension of genocide in Rwanda*, Basingstoke: Macmillan, 1998
- Lake Anthony, “The reach of democracy”, *New York Times*, 23 September 1994
- Layne Christopher, “Kant or Cant: The Myth of the Democratic Peace”, *International Security*, Vol.19, No2, Fall 1994
- Layne Christopher, “Why the Gulf War Was Not in The National Interest”, *The Atlantic Monthly*, Vol.268, No 1, July 1991
- Leffler Melvyn P., “9/11 and the past and future of American Foreign Policy”, *International Affairs*, Vol.79, No 5, 2003

- Lippmann Walter, U.S. Foreign Policy: Shield of the Republic, New York: Pocket Books, 1943
- MacDougal Walter A. MacDougal, Promised Land, Crusader State, Boston, MA:Houghton Mifflen, 1997
- Macmillan Margaret, Paris 1919: Six months that changed the world, New York:Random House, 2003
- Maechling Jr. Charles, “Washington’s Illegal Invasion”, Foreign Policy, Vol.79, No.2, 1990
- Mathews Jessica, “Haiti’s Problem-Or Ours?”, Washington Post, 25.5.1994
- Mead Walter R., Special Providence:American Foreign Policy and How It Changed The World, New York:Random House, 2001
- Mead Walter Russel, “The Jacksonian Tradition and American Foreign Policy”, The National Interest, No 58, Χειμώνας 1999/2000
- Morse Robert M., Haiti’s Future: Views of Twelve Haitian Leaders, Washington: Wilson Center Press, 1988
- Nisbet Robert, The Present Age: Progress and Anarchy in Modern America, New York: Harper and Row,1988
- Nye Jr Joseph S., “Why the Gulf War Served the National Interest”, The Atlantic Monthly, Vol.268, No 1, July 1991
- O’ Brien William V., “The Conduct Of Just and Limited War”, New York, Praeger, 1981
- Owen John M., “How Liberalism Produces Democratic Peace”, International Security, Vol.19, No2, Fall 1994.
- Ray James Lee, Democracy and international Conflict, Columbia, SC: University of South Carolina Press, 1995
- Record Jeffrey, “A Note on Interests, Values and the Use of Force”, Parameters, Spring 2001
- Rengger Nicholas, “On the just war tradition in the twenty-first century”, International Affairs, Vol.78, No.2, April 2002
- Rice Condoleeza “Campaign 2000: Promoting the National Interest”, Foreign Affairs, Jan/Feb 2000, Volume 79, Issue 1.
- Sands David R., “Whither Clinton Doctrine?”, The Washington Times, June 22 1999

- Skowronek Stephen, *The Politics Presidents Make: Leadership from John Adams to Bill Clinton*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1997
- Scranton Margaret, *The Noriega Years*, Boulder, CO: Westview, 1991
- “Secretary Rumsfeld Interview”, *New York Times*, October 12, 2001
- Smith Tony, *America’s Mission: The United States and the World Wide Struggle For Democracy in the 20th Century*”, Princeton, Princeton University Press, 1994
- Talbott Strobe “Democracy and the National Interest”, *Foreign Affairs*, Nov/Dec 1996, Volume 75, Issue 6
- “The Politics of Peace”, *Economist*, April 1, 1995.
- Vertzberger Yaacov Y. I., *Risk Taking and Decisionmaking: Foreign Military Intervention Decisions*, Stanford, California: Stanford University Press, 1998
- Waltz Kenneth, *Structural Realism after the Cold War*, *International Security*, Vol.25, Issue 1, Summer 2000
- Waltz Kenneth, “The Emerging Structure of International Politics”, *International Security*, Vol 18, Nr.2, Autumn 1993
- Walzer Michael, *Just and unjust wars: a moral argument with historical illustrations*, New York: Basic Books, 1977 / New Edition 2000
- Wight Martin, *Διεθνής Θεωρία: Τα Τρία Ρεύματα Σκέψης*, Αθήνα, Ποιότητα, 1998
- Woodward Bob, “Plan of Attack”, New York: Simon & Schuster, 2004

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλμπάνης Ευστράτιος, *Διεθνής Επέμβαση*, Αθήνα 2001
- Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, "Η αμερικανική εξωτερική πολιτική μετά τον ψυχρό πόλεμο: Ιδεολογικά Ρεύματα", Αθήνα, Ποιότητα, 2001.
- Αρβανιτόπουλος Κ. και Ήφαιστος Π., *Ευρωατλαντικές Σχέσεις*, Αθήνα, Ποιότητα, 1999
- Ήφαιστος Παναγιώτης, *Αμερικάνικη Εξωτερική Πολιτική: Από την «Ιδεαλιστική Αθωότητα στο Πεπρωμένο του Έθνους»*, Αθήνα, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1994

- Ήφαιστος Παναγιώτης, “Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων”, Αθήνα, Ποιότητα, 1999
- Ήφαιστος Παναγιώτης, “Κοσμοθεωρητική Ετερότητα και Αξιώσεις Πολιτικής Κυριαρχίας-Ευρωπαϊκή Άμυνα Ασφάλεια και Πολιτική Ενοποίηση, Αθήνα, Ποιότητα, 2001
- Ήφαιστος Παναγιώτης, “Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και το Εξωτερικό-διαδρομή, αντικείμενο, περιεχόμενο και γνωσιολογικό υπόβαθρο”, Αθήνα, Ποιότητα, 2003
- Μακρής Σπύρος, “Χρήση βίας και Διεθνές Δίκαιο: Η περίπτωση της Γρενάδα και του Παναμά”, Βήμα Διεθνών Σχέσεων, Εκδόσεις Παπαζήση, 2001
- Παπασωτηρίου Χαράλαμπος , Αμερικανικό πολιτικό σύστημα και εξωτερική πολιτική: 1945-2002, Αθήνα, Ποιότητα, 2002
- Τούντα-Φεργάδη Αρετή, Ηγετικές Μορφές του Μεσοπολέμου και Εξωτερική Πολιτική, Αθήνα, Ι.Σιδέρης, 2003
- Χειλά Ειρήνη, Ο ρόλος της μεσολάβησης στο χειρισμό κρίσεων:ο ΟΗΕ στην εποχή της μοναδικής υπερδύναμης, Αθήνα, Ι.Σιδέρης, 1999
- Χριστοδουλίδης Θεόδωρος Αιμ., Διπλωματική ιστορία τριών αιώνων, τόμος δεύτερος: Από τη Βιέννη στις Βερσαλλίες (1815- 1919), Αθήνα, Ι. Σιδέρης, 1997
- Χριστοδουλίδης Θ. , “Η επίδραση της Κρίσης του Κόλπου στη διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος”, Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Πολιτική, Τεύχος 21-22

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ INTERNET

- Carey Henry F., “U.S. Domestic Politics and the Emerging Humanitarian Intervention Policy: Haiti, Bosnia and Kosovo”, World Affairs, Fall 2001, http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2393/is_2_164/ai_82772072
- Cole Kevin J., “The Wilsonian Model of Foreign Policy& the Post-Cold War World”, Air & Space Power Chronicles, Spring 1999, άμεσα διαθέσιμο στο <http://www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/cc/Cole.html>
- Cutler Robert M, “U.S. Intervention in Afghanistan: Implications for Central Asia”, Foreign Policy in Focus, November 21, 2001, <http://www.fpif.org/pdf/gac/0111afghanint.html>

- Dolan Chris, “The Bush Doctrine and U.S. Interventionism”, http://www.unc.edu/depts/diplomat/archives_roll/2004_04-06/dolan_bush/dolan_bush.html
- Ford Allyson, “Rhetoric and Reality: The Legitimation of American Intervention in Bosnia and Kosovo”, <http://www.isanet.org/noarchive/ford.html>
- Gaddis John Lewis, “A Grand Strategy of Transformation”, Foreign Policy, November/December 2002, http://www.foreignpolicy.com/issue_novdec_2002/gaddis.html
- Ikenberry G. John, “America as a Liberal Leviathan”, The Princeton Project on National Security, September 16, 2004, <http://www.wps.princeton.edu/ppns/groups/GrandStrategy/>
- Kochis Bruce, “Human Rights and Humanitarian Intervention in Kosovo”, <http://depts.washington.edu/reecas/newsletter/spring99/kochis.htm>
- Schnabel Albrecht and Thakur Ramesh, “Kosovo and the Challenge of Humanitarian Intervention: Selective Indignation, Collective Intervention and International Citizenship”, http://www.unu.edu/p&g/kosovo_full.htm
- Williams John N., “Why We Go To War? The Haitian Intervention: A Case Study στο <http://www.globalsecurity.org/military/library/report/1995/WJN.htm>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ INTERNET

- Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, “Η Αμερικάνικη Απάντηση στην Τρομοκρατία”, <http://www.idkaramanlis.gr/html2/arxeio/articles/arvanitopoulos/arv010917.html>
- Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, “Από το Δόγμα της Ανάσχεσης στο Δόγμα του Προληπτικού Πολέμου”, <http://www.idkaramanlis.gr/html2/arxeio/articles/arvanitopoulos/arva030327>
- Konstas Dimitris and Arvanitopoulos Constantine, “The United States and the challenge of a post-bipolar world”, Thesis , Spring 1997, http://www.hri.org/MFA/thesis/spring97/US_challenge.html

ΛΟΓΟΙ- ΑΡΧΕΙΑ

- Address to a Joint Session of Congress and the American People, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>
- Authorization for Use of Military Force Against September 11 Terrorists, http://en.wikipedia.org/wiki/War_on_terror
- Bush George H.W., “State of the Union Address”, January 31, 1990, <http://www.usa-presidents.info/union/bush-2.html>
- Bush George Herbert Walker, “State of the Union 1991 Speech”, διαθέσιμος στο <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/gb41/speeches/su91ghwb.htm>
- “Bush’s State of the Union Speech”, January 29, 2003, <http://edition.cnn.com/2003/ALLPOLITICS/01/28/sotu.transcript/>
- Clinton Bill, State of Union 1994 speech στο <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/bc42/speeches/sup94wjc.htm>
- Clinton Bill, State of Union 1995 speech στο <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/bc42/speeches/sup95wjc.htm>
- Clinton Speech on Restoration of Aristide, <http://shs.westport.k12.ct.us/jwb/Collab/19thC%20Diplomacy/HaitiSpeech.htm>
- National Security Strategy of Engagement and Enlargement, <http://www.fas.org/spp/military/docops/national/1996stra.htm>.
- “President Bush Discusses Importance of Democracy in Middle East”, Remarks by the President on Winston Churchill and the War on Terror, Library of Congress, Washington D.C., 4 February 2003, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/02/20030203-4.html>
- “President Bush Delivers Graduation Speech at West Point”, <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>
- “President Bush makes the case against Iraq”, <http://www.nationalreview.com/document/document091202.asp>
- President Bush’s Speech Announcing War Against Iraq, διαθέσιμος στο www.historyplace.com/speeches/bush-war.htm
- “ President Bush’s vision: The National Security Strategy of 2002”, <http://journals.aol.com/bmiller224/OldHickorysWeblog/entries/2235>
- President Clinton’s speech on Kosovo, <http://www.s-t.com/daily/03-99/03-25-99/d08wn132.htm>

- “President delivers State of the Union Address”
<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>
- President Sworn-In to Second Term,
<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2005/01/20050120-1.html>
- Remarks by the President at the 20th Anniversary of the National Endowment for Democracy”, Washington,DC, November 6 2003,
<http://www.whitehouse.gov/news/releases/2003/11/iraq/20031106-2.html>
- Rice Condoleeza, “A Balance of Powers that Favors Freedom”, 2002 Wriston Lecture, delivered to the Manhattan Institute in New York City, October 1, 2002,
<http://www.manhattan-institute.org/html>
- Text of President Bush’s State of the Union Address,
http://www.usatoday.com/news/washington/2006-01-31-solu-text_x.htm
- “The National Security Strategy of the United States of America”, September 17, 2002,
<http://www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html>
- The Speech of President Bush Delivered to the United Nations on September 12, 2002,
<http://www.nationalreview.com/document/document091202.asp>
- Transcript of President Clinton’s speech on Bosnia, <http://www.cnn.com/us/9511/bosnia/speech/speech.html>

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://edition.cnn.com/2006/POLITICS/03/16/bush.security.ap/>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Gulf_War
- http://en.wikipedia.org/wiki/U.S._invasion_of_Afghanistan
- http://en.wikipedia.org/wiki/2003_invasion_of_Iraq
- http://en.wikipedia.org/wiki/Kosovo_War
- http://en.wikipedia.org/wiki/Post-invasion_Iraq,_2003-2005
- <http://amar.colostate.edu/~grjan/kosovohistory.html>
- <http://www.ert.gr/exandas/usa2/sept.htm>

- <http://news.antenna.gr/specialReportHomeDetail/0,3492,103,00.html>
- <http://www.history/haitihist.htm> countryreports.org/
- http://www.mpa.gr/specials/war_iraq/preparing.htm
- <http://www.travelinghaiti.com/history.asp>
- http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/03/15/AR2006031502297_2.html
- <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/>
- <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>
- <http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html>
- <http://www.whitehouse.gov/news/release/2003/02/iraq/20030226-11.html>.